T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN

BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK İSİMLİ YAZMA ESERİ

(METİN VE İNCELEME)

Yüksek Lisans Tezi

FATIMA ELİF KAVASOĞLU

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN

BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK İSİMLİ YAZMA ESERİ

(METİN VE İNCELEME)

Yüksek Lisans Tezi

FATIMA ELİF KAVASOĞLU

Danışman: PROF. DR. NECDET TOSUN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı TASAVVUF Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi FATIMA ELİF KAVASOĞLU'nın ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK İSİMLİ YAZMA ESERİ(METİN VE İNCELEME) adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 23.05.2019 tarih ve 2019-15/6 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 19 / 06 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. NECDET TOSUN	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi ERCAN ALKAN	
3.	Jüri Üyesi	~~Doç~~. Dr. VEYSEL AKKAYA	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER……I
ÖNSÖZ……...V
ÖZET……VII
ABSTRACT……VII
KISALTMALAR……...VIII
GİRİŞ……....1
A. TEZİN AMACI…….....1

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

A. DOĞUMU ve AİLESİ……..4
B. ÖĞRENİM ve ÇALIŞMA HAYATI……5
C. TASAVVUFÎ ÇEVRELERLE İLİŞKİSİ ve İLMÎ HAYATI…….…….…5
D. TASAVVUFA DAİR DÜŞÜNCELERİ……...7
E. VEFATI…….....8
F. ESERLERİ……9
1. Yayımlanmış Eserleri…….…….…9
1.1. Telif Eserleri…….....9
1.1.a. İslam Tarihine Dair…….....9
1.1.b. Mezhepler Tarihine Dair…….....9
1.1.c. Tasavvufa Dair……10
1.1.d. Edebiyata Dair…….....12
1.1.e. Ders Kitapları……...13
1.2. Çeviri, Şerh, Transkripsiyon Eserleri……..14
1.2.a. Çeviri, Şerh ve Mealler…….…….....14
1.2.b. Transkripsiyon…….……17
1.3. Ansiklopedi Maddeleri, Gazete yazıları ve Makaleleri……...17
1.3.a.Ansiklopedi Maddeleri…….……17
1.3.b. Gazete Yazıları…….…….....17
1.3.c. Makaleleri…….…....18

2. Yayımlanmamış Eserleri……...18

İKİNCİ BÖLÜM

BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK İSİMLİ ESERİN İNCELEMESİ

A. ESERİN DIŞ ÖZELLİKLERİ…….22
B. ESERİN ÜSLÛBU ve YAZILIŞ GAYESİ…….22
C. ESERİN MUHTEVASI……...24
1. Eserin Analizi……..24
1.1. Mukaddime……..24
1.2. Ca‘ferîlik ve Bektaşîlik……26
1.3. Hacı Bektaş……..27
1.4. Bektaşîlik ve Kızılbaşlığın Menba‘ları (Bâtınî Mezhepleri)……..…..33
1.5. İran İsmâilîleri “Bâtınîler”……...…36
1.6. Hurûfîlik……..37
1.7. Hurûfî Âyîni……39
1.8. Bektaşîlik ve Bektaşîler…….…..40
1.9. Muhibblik……43
1.10. Duhûl Âyîni……...45
1.11. Telkin-i Bey‘at……...46
1.12. Bektaşîlerde Ahlâk……47
1.13. Bektaşîlikte Hurûfî Tesirleri……..48
1.14. Vasle ve Cihâz-ı Tarîkat……50
1.15. Babalık……..……53
1.16. Mücerredlik…….…..54
1.17. Bektaşîlik Kimin Tarafından ve Nasıl Kuruldu?.....55
1.18. Mâtem ve Tezkiye Âyîni……...57
1.19. Düşkünlük……..58
1.20. Tercümanlar ve Gülbanglar……...…60
1.21. Kızılbaşlık ve Kızılbaşlar……..61
1.22. Erkân……..63
2. Eserde Yararlanılan veya Adı Geçen Kaynaklar……..……..65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN *BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK* İSİMLİ ESERİ

A. YENİ HARFLERE ÇEVİRMEDE İZLENEN USÛL……...……...70

B. BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK (METİN)……..71

1. Mukaddime……....71

2. Ca'ferîlik ve Bektaşîlik……..73

3. Hacı Bektaş……75

4. Bektaşîlik ve Kızılbaşlığın Menba'ları (Bâtınî Mezhepleri)…….91

5. İran İsmâilîleri "Bâtınîler"……...101

6. Hurûfîlik……..103

7. Hurûfî Âyîni……....111

8. Bektaşîlik ve Bektaşîler……...113

9. Muhibblik……123

10. Duhûl Âyîni……...133

11. Telkin-i Bey'at……...135

12. Bektaşîlerde Ahlâk……142

13. Bektaşîlikte Hurûfî Tesirleri……..142

14. Vasle ve Cihâz-ı Tarîkat……169

15. Babalık……...175

16. Mücerredlik……...175

17. Bektaşîlik Kimin Tarafından ve Nasıl Kuruldu?.....178

18. Mâtem ve Tezkiye Âyîni……...185

19. Düşkünlük……..189

20. Tercümanlar ve Gülbanglar……...190

21. Kızılbaşlık ve Kızılbaşlar……..197

22. Erkân……..203

SONUÇ……..…215

KAYNAKÇA……217

LÜGATÇE……...223

EKLER…….227

1. **EK (*Bektaşîlik- Alevîlik* İsimli Eserin Yazma Nüshası)……..……..227**
2. **EK (Cihâz-ı Tarîkat)……...288**
3. **EK (Abdülbaki Gölpınarlı)…….311**

ÖNSÖZ

Cumhuriyetin ilânından sonra üzeri tozlanmış olan tasavvuf kültürü kendine bir yol bularak günümüze dek ulaşmayı başarmıştır. Tasavvuf tarihi içerisinde Bektaşîlik bir ara yasaklanan bir tarîkat olarak önemli bir yer işgal etmektedir. Hacı Bektaş-ı Velî'ye nisbet edilen bu tarîkat çeşitli nedenlerle tartışmalara konu olmuş ve bu tartışmalar günümüze kadar canlılığını korumuştur.

Abdülbaki Gölpınarlı ilim deryası bir şahsiyet olarak hayatı boyunca Mevlevîlik, Bektaşîlik gibi farklı tarîkatların içinde bulunmuştur. Bundan sekiz asır evvel neşv ü nemâ bulmuş bir tarîkat hakkında içlerine girenlerin sözleri bağlantısı olmayanların sözlerinden bir nebze de olsa fazla kıymet arz eder. Gölpınarlı bizzat kendisi tarîkatın içinde bulunduğu için bu konuda söz sahibi bir kimliktir. *Bektaşîlik-Alevîlik* başlığını verdiği fakat muhtemelen tamamlamaya fırsat bulamadığı, tezimize konu olan eser bu açıdan büyük önemi hâizdir.

Tezimizde tasavvuf tarihi nazariyatı alanında eksik olan Abdülbaki Gölpınarlı'nın *Bektaşîlik-Alevîlik* eserini yeni harflere aktararak hem alana katkıda bulunmaya hem de konu ile ilgilenen araştırmacıların istifadelerine sunmaya çalıştık. Hazırlamış olduğumuz tez giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde tezimizin ana noktalarına temas ettik. Birinci bölümde, eserin müellifi Abdülbaki Gölpınarlı'nın kim olduğunu öz bir şekilde tanıtmaya çalıştık. Gölpınarlı'nın hayatı, kişiliği ve eserleri ile ilgili Münevver Unat'ın hâlihazırda yazmış olduğu bir tez, yine aynı konuda Ahmed Güner Sayar, Ali Alparslan ve İsmail Hakkı Aksoyak'ın hazırladığı çeşitli kitaplar mevcut olduğu için bu bölümü özet bir şekilde hazırladık. Bu minvaldeki kaynaklardan Gölpınarlı'nın hayatının bir portresini çıkardık ve eserlerine kısaca değindik.

İkinci bölümde müellifin eserini analiz etmeye gayret ettik. Öncelikle eserin hem nüsha hem dil özelliklerinden hem de müellifin yararlandığı kaynaklardan bahsedip, daha sonra eseri konu ile ilgili daha önce yazılmış kaynaklardan istifâde ederek incelemeye çalıştık. Bu bölümde başlıklandırma yaparken müellifin eserindeki başlıklandırmayı esas alarak yaptık.

Üçüncü bölümde Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış olan eserin metnini yeni harflere aktararak istifâdeye sunduk. Ayrıca aktarmada takip ettiğimiz usûle de değindik.

Bu bölümler dışında sonuç, kaynakça, lügatçe ve ekler kısmıyla tezimizi noktalamış olduk. Ekler kısmında metnin yazma nüshasına, Bektaşîliğe özgü tarîkat cihazlarına ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın şahsi fotoğraflarına yer verdik.

Tezimin gerek konu belirleme gerek yazım sürecinde yardımını esirgemeyen, fikirlerinden faydalandığım kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Necdet Tosun'a, bu zamana dek yetişmemize vesîle olan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki bütün hocalarıma, konu arama ve yazım sürecinde istifade ettiğim yazma eser kütüphaneleri ve İSAM Kütüphanesi'ne, ayrıca her zaman yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Gayret bizden, tevfîk ve inâyet Allâh'tandır.

Fatıma Elif Kavasoğlu

Samsun, 2019

ÖZET

Mütebahhir ve velûd bir şahsiyet olan Abdülbaki Gölpınarlı'nın kaleme aldığı Bektaşîlik ve Alevîlik ile ilgili *Bektaşîlik- Alevîlik* isimli yazma hâlindeki eseri, Hacı Bektaş-ı Velî'nin hayatı, ona isnad edilen tarîkatın tarihi ve erkânı ile Alevîlik hakkında bizlere oldukça mühim bilgiler vermektedir. Eserin tahlili bağlamında hazırlamış olduğumuz çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Abdülbaki Gölpınarlı'nın hayatına ve eserlerine kısaca değinilmiş, ikinci bölümde mezkûr eser konu ile ilgili kaynaklar çerçevesinde incelenmiş, üçüncü bölümde ise eserin transkripsiyonuna yer verilmiştir. Böylelikle yazma halindeki eser gün yüzüne çıkarılmış ve araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Abdülbaki Gölpınarlı, Bektaşîlik, Alevîlik, Hacı Bektaş-ı Velî.

ABSTRACT

The work named Bektashism-Alawism which related to Bektashism and Alawism which is manuscript work written by Abdülbaki Gölpınarlı, who is a savant and productive person, gives us very important informations about Alawism and the life of Haji Bektashi Veli, the history and the method of his Sufi Order (Bektashiyya) which is attributed to him. The study we have prepared in this context of examination of the work, consists of three parts. In the first section, Abdülbaki Gölpınarlı's life and works were mentioned briefly, in the second part the work aforementioned was examined in the framework of resources related to the issue, in the third part the transcription of the work was included Thus, the manuscript work was unearthed and presented for the benefit of the researchers.

Keywords: Abdülbaki Gölpınarlı, Bektashism, Alawism, Haji Bektash Veli.

KISALTMALAR

age. Adı geçen eser

agm. Adı geçen madde/ Adı geçen makale

am./as. Aleyhisselâm

Bkz. Bakınız

c. Cilt

çev. Çeviren

DİA Diyanet İslam Ansiklopedisi

ed. Editör

Hz. Hazreti

hzl. Hazırlayan

İBB İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İSAM İslam Araştırmaları Merkezi

Ktp. Kitabevi

nr. Numara

s. Sayfa/ Sayı

sav. Sallallâhu aleyhi ve sellem

trc. Tercüme eden

thk. Tahkik eden

thn. Tezi hazırlayanın notu

ty. Tarih yok

T.C. Türkiye Cumhuriyeti

TDV Türkiye Diyanet Vakfı

vr. Varak

yy. Yer yok/Yüzyıl

GİRİŞ

İslâmiyet'in doğuşundan günümüze kadar gelen tasavvuf kültürü her ne kadar cumhuriyetle birlikte zor bir sürece girmiş olsa da canlılığını yitirmemiştir. Bu zorlu süreç Bektaşîlik için cumhuriyetin ilanından da evvel başlamıştır. Bir anlamda tasavvufun zenginliğini gösteren tarîkatlardan biri olan Bektaşîlik XIII. yüzyılda Anadolu'da doğmuş bir tarîkattır. Hacı Bektaş-ı Velî'ye nisbet edilen tarîkat gerek senkretik yapısından, gerek kurucu şahsiyet kabul edilen Hacı Bektaş'ın kişiliğinden ve gerekse zaman içinde inanç sisteminde değişme ve İslâmî ilkelerden uzaklaşma ile karşı karşıya kalmasından ötürü birçok tartışmanın odak noktası olmuş ve bu tartışmalar günümüze dek zindeliğini korumuştur.

XX. yüzyılda yaşamış ve kalıcı izler bırakmış olan Abdülbaki Gölpınarlı kaleme aldığı sayısı hayli fazla olan eserleriyle kültür tarihimize önemli katkıda bulunmuş müelliflerimizdendir. Müellifin tasavvufla ilgili birçok eserinin yanı sıra Bektaşîlik ve Alevîlik ile ilgili de bir çalışması bulunmaktadır. Murat Bardakçı'nın Abdülbaki Gölpınarlı ile anılarından bahsettiği yazısında hocadan aktardığı kadarıyla eser kendisinin yazmak isteyip de yazamadığı daha doğrusu tamamlayamadığı tek eserdir. Tahminimizce 30'lu 40'lı yaşlarında yazıp, ömrü vefâ etmediği için son hâlini veremeden bırakmıştır. Yarım kalmasına rağmen Bektaşîlik ve Alevîliğin tarihi ve erkânı hakkında mühim bilgiler ihtiva eden eseri yeni harflere çevirerek başka akademik çalışmalara da kaynaklık etmesini umuyoruz.

Tez hazırlanırken yöntem bazında öncelikle Abdülbaki Gölpınarlı'nın hayatı ve eserleri irdelenmiş, Bektaşîlikle bağlantısı kurularak eserleri gözden geçirilmiştir. Daha sonra Gölpınarlı'nın başka yazma eserlerini de inceleyerek kendi el yazısı olduğu kanaatine vardığımız tek nüsha olan yazma eseri Osmanlı Türkçesi'nden yeni harflere çevrilerek ortaya koyduğu bilgiler analiz edilmiştir.

A. TEZİN AMACI

Tasavvuf ve tarîkatlar tarihinde Bektaşîlik kadar tartışmalara konu olmuş başka bir tarîkat bulunmamaktadır. Abdülbaki Gölpınarlı gibi Bektaşîlerin arasına girmiş, âyînlerine katılmış bir şahsın bu konuda yazdığı fakat yayınlayamadığı eseri yeni

harflere aktararak günyüzüne çıkarmak ve gerek tasavvuf tarihine gerekse özelde Bektaşîlik ile ilgili kaynaklara katkıda bulunmak bu tezin amacını oluşturmaktadır. Tez Bektaşîlik hakkında doğru bilinen yanlışların düzeltilmesi, henüz elde edilememiş bilgilerin ortaya çıkarılması amacını taşımaktadır.

Aslında Bektaşîlik bir tarîkat, Alevîlik ise Şia tesirinde bir mezhep ya da kültür olarak birbirinden farklı yapılardır. Ancak zamanla Bektaşîlik ile Alevîlik arasında fikrî ve amelî yakınlık oluştuğu için olsa gerek, Gölpınarlı bu eserde her iki yapıyı da ele almıştır. Normalde Bektaşîlik tasavvuf tarihinin, Alevîlik ise mezhepler tarihinin konusudur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

A. DOĞUMU ve AİLESİ

10 Ramazan 1317 / 12 Ocak 1900'de İstanbul Sultanahmet civarındaki Kâtip Sinan Mahallesi'nde dünyaya gelen Abdülbaki Gölpınarlı önce dedesinin taşıdığı Mustafa İzzet adını almışsa da ailenin çocukları çok yaşamadığı için uzun ömürlü olsun diye Abdülbaki diye çağırılmaya başlanmıştır.[1] Kafkasya'da Gence'nin Gölbulag köyünden olup, 1877 Rus savaşından önce Bursa'ya oradan İstanbul'a göçen, daha sonra Bulgaristan'da Rusçuk şehrine Eytam Mektebi Müdürü tayin edilen Kıyâmi İzzet Mustafa'nın oğlu, ünlü gazeteci Ahmed Mithat Efendi'nin yanında yetişen ve gazetesinde muhabirlik yapan ve muhabirlerin en kıdemlisi olduğundan zamanında "Şeyhü'l-Muhâbirîn" diye anılan Ahmet Âgâh Efendi ile Kafkasyalı bir hanım olan Aliye Şöhret Hanım'ın oğludur.[2] Kendisine Gölpınarlı soyismini seçmesi, ailesinin büyüklerinin Gökbulag köyünden olması sebebiyledir. Gökbulag İstanbul Türkçesi'ne garip geleceği için Gölpınarlı şeklinde kaydedilmiştir.[3] Babası Gölpınarlı'nın doğumuna şu tarihi düşürmüştür:

Hikmet-i pîr-i mugânla feyzim
Ehl-i tevhîde benim sâkîdir
Elf-i kâmil dedi târih-i güzîn
Minnetullah'a gelen Bâkî'dir[4]
10 Ramazan 1317

Çağatayca ve Farsça bilen Âgâh Efendi, Rusçuk'ta iken Bektaşîliğe intisap etmiş, İstanbul'a gelince de Nakşî olmuştur. Henüz yedi sekiz yaşında iken Bahariye Mevlevîhânesi'ne devam eden Gölpınarlı'nın, mütebahhir bir âlim olmasında kültürlü bir ailede yetişmesi de etkili olmuştur.[5]

[1] Ömer Faruk Akün, "Abdülbaki Gölpınarlı", *DİA*, İstanbul: TDV Yayınevi, 1996, XIV, 146.
[2] Ali Alparslan, *Abdülbâki Gölpınarlı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 1996, s. 3.
[3] Ali Alparslan, *age.*, s. 6.
[4] Ali Alparslan, *age.*, s. 3.
[5] Akün, "Abdülbaki Gölpınarlı", *DİA*, XIV, 146.

B. ÖĞRENİM ve ÇALIŞMA HAYATI

Gölpınarlı ilköğrenimini Yusuf Efendi Mektebi'nde (bir dönemin Milli Eğitim Bakanlığı Kitap Satış Bürosu), orta öğrenimini Menbaulirfân İdâdîsi'nde bitirdikten sonra Gelenbevî İdâdîsi'nde lise tahsiline devam ederken, 1915'te babasının vefatı üzerine tahsilini bırakarak çalışma hayatına atılmış ve hayatının zorlu süreçleri onun için başlamıştır. Menbaulirfan İdâdîsi'nde 3 yıl Türkçe, Farsça, coğrafya, tahrir dersleri vermiş, bir dönem Vezneciler'de kitapçılık yapmış fakat işleri iyi gitmemiştir. 1920'de Çorum'da Kenzülirfan İlkmektebi'nde başmuavinlik daha sonra da başmuallimlik yapmış, 1926'da İstanbul İstiklâl Lisesi'nden mezun olmuş, bir taraftan öğretmenlik yaparken bir taraftan da 1930'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yüksek tahsilini tamamlamıştır. Konya, Kayseri, Balıkesir ve Kastamonu'da edebiyat öğretmenliği yapan Gölpınarlı, 1939'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde önce okutman, sonra doçent olarak tayin edilmiş, 1942'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçmiş ve burada İslâm-Türk Tasavvuf Tarihi ve Edebiyatı derslerini okutmuştur.[6] 1945'te İleri Gençler Birliği adında bir dernek kurmak isteyen öğrencilerden birinin, bu derneğin tüzüğünün bir nüshasını kendisine vermesi başını ağrıtmış, komünist faaliyet yürütmek isnadı ile tutuklanmışsa da on ayın sonunda, 25 Şubat 1946'da beraat ederek görevine geri dönmüştür.[7] 1949'da kendi isteğiyle emekliye ayrılarak kendisini tamamıyla tasavvuf araştırmalarına veren Gölpınarlı oldukça velûd bir yazı hayatı geçirmiştir.

C. TASAVVUFÎ ÇEVRELERLE İLİŞKİSİ ve İLMÎ HAYATI

Nevi şahsına münhasır bir kişiliğe sahip olan Abdülbâki Gölpınarlı, etrafındakilere yaratılış itibariyle sert mizaçlı, kalender meşrepli, Melâmî tabiatlı aynı zamanda kuvvetli bir hafızaya sahip zeki bir imaj çizmiştir. Çocukluğunda babasıyla Bahariye Mevlevihanesi'ndeki âyînlere katılmaya başlayan Gölpınarlı, henüz 7 yaşındayken Veled Çelebi İzbudak'ın (ö.1953), başına Mevlevî sikkesi giydirmesiyle resmen Mevleviliğe kabul edilmiş ve kendisine rehber tayin edilen İbrahim Zuhûrî Dede'den (ö.1935) tarîkatın âdâbını öğrenmiştir. Çile çıkardığı sıralarda Hüseyin

[6] Akün, *agm.*, XIV, 146.
[7] Ali Alparslan, *Abdülbâki Gölpınarlı*, s. 6.

Fahreddin Dede'den Farsça öğrenmiş, Zuhûrî Dede'den de Râzî felsefesi ile ilgili bilgi edinmiştir. 1960'ta Mevlevî Ali Celâl Çelebi'den hilâfetnâme almış, hem bu yolu hem de Şîî inanışını ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür. Bir ara Bektaşî olarak bilinen Büyük Abdullah Baba'ya intisab etmişse de Bektaşîlikte aradığını bulamayarak ayrılmıştır. Bu kopuşu şu sözlerle dile getirmiştir:

"…Ben onlarda aradığımı bulamadım ve bir sabah kalktığımda bir kağıda "Al külâhını Eyvallahı içinde" sözünü yazdım ve külahımı üstüne kapayıp tekkeden ayrıldım. Ayrılış o ayrılış." [8]

Hurûfîlik Metinleri Kataloğu isimli eserinde, XX. yüzyılın başlarında, henüz daha çocukken Arnavut bir Bektaşî'den aldığı bir duyumu aktarması da Bektaşî çevrelerle ilişkisi bağlamında dikkate şayandır.[9]

Üniversite yıllarında fakültedeki hocası Mehmed Fuad Köprülü'den edebiyat ve tasavvuf, Ömer Ferid Kam'dan metin şerhi, Ahmet İzzet'ten felsefe, Babanzâde Ahmet Naîm'den dînî bilgiler dersleri almış, ayrıca İsmail Sâib Sencer, Tikveşli Yusuf Efendi, Hoylu Hacı Şeyh Ali'den istifade etmiştir.[10]

Gölpınarlı, yazı hayatına Ocak 1925 yılında Tedrisat Mecmuası'nda yayımladığı "İmtihan: monolog" adlı yazısıyla atılmıştır. İlmî çalışmalarının ilk meyvelerinden biri Fuad Köprülü'nün danışmanlığında yaptığı ve 1931'de yayımlanan *Melâmîlik ve Melâmîler* isimli fakülte bitirme tezi olmuştur. *Yunus Emre ve Hayatı* adlı doktora tezi de kendisinin ilk akademik çalışmalarından biridir. Araştırma metodu hususunda Köprülü Ekolü'ne bağlı olsa da daha sonra hocasıyla ters düşmüş fakat her zaman da onun hakkını teslim etmeyi bilmiştir. Değerli hocalardan ilim almasının yanı sıra kendisi de birçok şahsa hocalık yapmış olan Gölpınarlı Murat Bardakçı, Prof. Dr. Ali Alparslan, Hikmet İlaydın gibi şahsiyetlerin yetişmesinde rol oynamıştır. Yine yetiştirdiklerinden Ahmed Güner Sayar, Gölpınarlı ile ilgili şunları aktarmaktadır:

"Gölpınarlı küskün bir münevverdi. Küsmesinin ve küstürülmüş olmasının köklerini, ferdî, insanî ilişkilerin içinde ve onun üstünde toplumsal değişimde aramak gerekiyor. Yitirilmiş bir kültürden geriye kalan çöl kuraklığının evvelini çok iyi bildiği

[8] Alparslan, *Abdülbâki Gölpınarlı*, s. 8.
[9] Abdülbâki Gölpınarlı, *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1973, s. 33.
[10] Alparslan, *age.*, s. 9.

için, bu toplumsal değişimle birlikte maddenin yükselen yaptırım gücünün insanı yalnızlaştırmasını da kabullenemiyordu. Kendisinin şu sözleri adeta bir feryattır:

" … Dostluk vardı, vefa vardı, söz vardı, öz vardı. Sükûn vardı, rahat vardı, ruh vardı. Huzur vardı, feyiz vardı, zevk vardı, neş'e vardı. Edep vardı, can vardı, cânan vardı, hicran vardı, aşk vardı.

… Ve biz, bu ülkede artık garibiz.""[11]

Kendisiyle münâsebetdâr olan Murat Bardakçı müellifin Bektaşîlik'le ilgili eser kaleme alma isteğini bir makalesinde şu şekilde aktarmaktadır:

"Bu kadar eser vermiş, olmasına rağmen, senelerce yazmak isteyip de bir türlü yazamadığı tek bir kitap vardı: Bektaşilik... İlk gençligini içinde geçirdiği, hatta bir rütbeye ulaştığı, ama sonradan "Ne olduklarını geç farkettim..." deyip ayrıldığı bu yolu, artık Gölpınarlı'dan daha etraflı yazabilecek belki de kimseler çıkmayacaktır ama, kendisinin de yazması kısmet olmadı... 80'ini geçtiği günlerde, "Bektaşilik için, en az beş sene lazım" diyordu... İki sene elindeki vesikaları tasnif etmek, iki sene arşivde çalışmak, bir sene de oturup yazmak... Benim bu kadar ömrüm yok..."[12]

D. TASAVVUFA DAİR DÜŞÜNCELERİ

Gölpınarlı, tasavvufu devrini yaşayıp tarihe gömülmüş bir derin zevk olarak görür. Tasavvuf Tarihi'nin okutulmasını da geçmişi anlayarak yarınlara yönelmek için gerekli görmektedir. Kendisi konuyla ilgili çeşitli kitaplarında şunları dile getirir:

"Tasavvuf, bu mesleği benimseyenler, bu mesleğe bağlananlar, bağışlasınlar bizi, bugün bir irfan, aşk, sohbet, zevk olmuş tarihî bir araştırma konusu, bir bilim haline gelmiştir."[13]

" Tasavvufun insânî görüşü, ileri görüşü, hoşgörürlüğü, intikâdî hüviyeti, mistisizmin reel bir ifadesi olan şiiri, elbette yaşayan yönleridir; fakat bizce artık bu yönlerin de eski törenlerle yürütülmesine imkân yok; o terbiye sisteminin, o edepler tümünün bugünkü şartlarla yürütülmesi, artık mümkün değil.

[11]Ahmed Güner Sayar, *Abdülbâki Gölpınarlı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014, s. 166.
[12] Murat Bardakçı, "Salacak'taki Ahşap Ev, Baki Hoca ve "Garîb"…", *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları,* c. XIX [In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hâtıra Sayısı I], s. X.
[13] Gölpınarlı, *100 Soruda Tasavvuf*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1985, s. 173-174.

Bizce bu inancı benimseyenlerin, büyük insan ve eşsiz mütefekkir Mevlânâ'nın buyurduğu gibi,

Rûzhâ ger reft gû rev bâk nîst

Tu bi-mân ey ân ki çun tu pâk nîst.[14]

deyip dünyayı boşlamamak şartıyle gönül âlemine dalmaları gerekir…"[15]

"Tarîkatler kalkmıştır; fakat gene de yer yer, tarîkatlerin bulunduğunu, tarîkatçilerin faaliyetlerini duyuyor, öğreniyoruz. Bunu bir irfan, yahut bir bilgi, bir inceleme ve eleştirme konusu yapanların, bunu bir zevk ve neşe halinde yaşayan ve yaşatanların, toplumumuza zararları değil, faydaları dokunur. Fakat şeyhliği, bir gericilik vesilesi, bir sömürme, bir nüfuz sağlayış aracı olarak yürütmek, inananları, rüsûma, şekle bağlamak, onları ayrı bir sınıf hâline getirip bağnazlaştırmak, şüphe yok ki zararlı bir şeydir.

Bizce tarikatler ve tasavvuf, bugün bir irfan zevkidir; devrini yaşamış, artık gönüllere mal olmuş, tarihe intikal etmiştir; soz sözümüz de ancak budur."[16]

E. VEFATI

Gölpınarlı 6 Zilkade 1402/ 25 Ağustos 1982'de vefat etmiş ve Üsküdar Seyitahmet deresindeki Şii Mezarlığı'na defn edilmiştir. Mehmet Deligönül "gibi" tâmiyesiyle kendisi için şu mîlâdî tarihi söylemiştir:

Bir kuş gibi âzâd olarak dâr-ı fenâdan

Bâkî Hoca ihlâs ile Mevlâ'ya kavuştu

1982 [17]

Hayata kırgın bir şekilde veda eden Gölpınarlı bu kırgınlığı şu beyitle yazıya dökmüştür:

Dokunma kalbime Billâh bir melâlim var

Şu kâinata benim şimdi infiâlim var[18]

---

[14] "Günler giderse gitsin, korku yok. Sen kal ey kendisi gibi pâk bulunmayan." anlamında Mesnevî beyti.
[15] Gölpınarlı, *age.*, s. 175.
[16] Abdülbaki Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016, s. 289.
[17] Ali Alparslan, *Abdülbâki Gölpınarlı*, s. 7.
[18] Ali Alparslan, age., s. 7.

F. ESERLERİ

Gölpınarlı'nın eserlerini sıralarken eser isimleri için Hatice Aynur tarafından çalışılmış olan *Abdülbaki Gölpınarlı Bibliyografyası*'ndan, eserlerin içerik bilgileri için Ali Alparslan'ın kaleme aldığı *Abdülbâki Gölpınarlı* isimli kitaptan, yine içerik ve tasnif hususunda Münevver Unat'ın hazırlamış olduğu *Abdülbaki Gölpınarlı, Hayatı, Kişiliği ve Eserleri* ismindeki tezden, kontrol için de *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*'nde Ömer Faruk Akün'ün Abdülbaki Gölpınarlı hakkında yazmış olduğu maddeden faydalandık.

1. Yayımlanmış Eserleri

1.1.Telif Eserleri

1.1.a. İslam Tarihine Dair

- **Hz. Muhammed ve Hadisleri**, İstanbul: Arkın Ktp., 1957. Suyûtî'nin "*el-Câmiu's-Sağîr*"inden faydalanılarak hazırlanmış eserde 1001 hadisin meali verilmiştir.
- **Müminlerin Emiri Hz. Ali**, İstanbul: Zaman Yayınevi, 1978. Hz. Ali'nin hayatının anlatıldığı eserin son bölümlerinde Hz. Ali ile ilgili menkıbelere, onun güzel sözlerine yer verilmiştir.
- **Sosyal Açıdan İslam Tarihi (Hz. Muhammed ve İslâm)**, İstanbul: Milliyet Kültür Kulübü Yayını, 1969. Müellifin serbest bir üslupla kaleme aldığı, Hz. Muhammed'in hayatı ve İslam'ın ilk dönemini işlediği eserde konular ayetler ve hadisler ışığında ele alınmıştır.

1.1.b. Mezhepler Tarihine Dair

- **Alevî-Bektâşî Nefesleri**, İstanbul: Remzi Ktp., 1963. Yunus Emre'nin temelini oluşturduğu Alevî-Bektaşî edebiyatından örneklere yer verilen eserde şairler hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.
- **On İki İmam**, Ankara: Emek Basın-Yayınevi,1959. Şîîler tarafından kabul edilen On İki İmam'ın hayatının aktarıldığı eserde müellif, Mehdilik davası üzerinde durmuş, Mehdi'nin zuhurunun hak olduğunu fakat bu durumun bazı kimseler tarafından kötüye kullanıldığını belirtmiştir.

- **On Dört Ma‘sûm: Hz. Peygamber, Hz. Fâtıma ve On iki İmam**, İstanbul, 1979. Şîîler tarafından kabul edilen On Dört Ma‘sûm’la ilgili eserdir.
- **Tarih Boyunca Mezhepler ve Şiilik**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969. İslam Mezhepleri ve bilhassa Şiilik ile ilgili geniş bilgiye yer verilen eserde müellif Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Şia’yı birbirinden ayıran şeyin siyaset olduğunu belirtmiştir.
- **100 Soruda Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969. Mezheplerin meydana gelişindeki ana nedenler, tasavvufun müesseseleşip tarîkatların kuruluşu ile ilgili meseleler 100 soru ve cevap şeklinde, tarafsız bakış açısıyla incelenmiştir.
- **Yeni Gülzâr-ı Hasaneyn, Vak‘a-i Kerbelâ,** İstanbul, 1955. Müellif bu eserinde Remzi Aczî takma adını kullanmıştır.

1.1.c. Tasavvufa Dair

- **Hacı Bayram Veli,** Ankara: Emek Basım- Yayınevi, 1957, 15s.
- **Hurûfîlik Metinleri Kataloğu,** İstanbul: Türk Tarih Kurumu, 1973. Hurûfîlik ile ilgili bilgilerin yanı sıra İstanbul kütüphanelerindeki Hurûfî yazmalarının açıklamalarına yer verilmiştir.
- **Kaygusuz Abdal, Hatâyî, Kul Himmet**, İstanbul: Varlık Yayını, 1953. Eserde Kaygusuz Abdal’ın hayatı ve şiirlerinden örnekler veren müellif Hatayi ve Kul Himmet’in sadece bazı şiirlerine değinmekle yetinmiştir.
- **Melâmîlik ve Melâmîler**, İstanbul: İstanbul Darulfünunu Türkiyat Enstitüsü Yayını, 1931. Müellifin fakülte bitirme tezi, dolayısıyla ilk akademik çalışması olan eserde üç bölüm halinde Melâmîlik ve Melâmîler konusu işlenmiştir.
- **Mevlânâ Celâleddin,** İstanbul: İnkılâp Ktp, 1951. Mevlânâ hakkında yapılmış orijinal bir çalışmadır.
- **Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp., 1983. Mevlevîliğin sosyal, tasavvufî ve edebî hayattaki yeri ele alınmıştır.
- **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu,** Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1967, 1971, 1972, 3 Cilt.

- **Mevlevî Âdab ve Erkânı**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp., 1963. Mevlevî terimleri, semâ ve mukabele, evrad, âdab ve erkân, Mevlevîlik'te dereceler, Mesnevîhanlık gibi konular işlenmiştir.
- **Mevlevî Albümü**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp., ty. Mevlevîler ve Mevlevî tekkeleri ile ilgili belge ve fotoğraflar içerir.
- **Pir Sultan Abdal**, Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını, 1943. Alevî- Bektaşî edebiyatının gözde şairlerinden olan Pir Sultan Abdal'ın hayatı ve şiirlerine yer verilmiştir.
- **Pir Sultan Abdal, hayatı, sanatı, eserleri,** İstanbul: Varlık Yayını, 1953.
- **Ramazan Geldi Hoş Geldi,** İstanbul: Ataç Kitabevi, 1962.
- **Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin**, İstanbul: Eti Yayınevi, 1966. Şeyh Bedreddin'in hayatı ve düşüncelerinden bahsedilen esere Profesör İsmail Sungurbey önsöz yazmıştır. Eserde Şeyh Bedreddin Vâridât'ının Arapça tercümesi yer almaktadır.
- **100 Soruda Tasavvuf**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969. Tasavvufla ilgili 100 soruya verilen 100 cevabı içermektedir.
- **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp., 1977. 584 madde, 574 deyim ve atasözünü içeren eserde alfabetik sıraya göre kelimeler açıklanmıştır.
- **Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi**, İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 1972. Tasavvufî-zühdî, Melâmî-Hamzavî, Alevî-Bektaşî edebiyatının önde gelen şahıslarının kısa biyografileri ile şiir örneklerinden meydana gelmektedir.
- **Yûnus Emre, Hayatı, Sanatı, Şiirleri**, İstanbul: İkbal Ktp., 1936. Müellifin *Melâmîlik ve Melâmîler* isimli eserinden sonra ikinci mühim eseri olan *Yûnus Emre*, kendisinin doktora tezidir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde göreve başlarken hazırlamıştır.
- **Yûnus Emre ile Âşık Paşa ve Yûnus'un Bâtınîliği**, İstanbul: Kenan Basımevi, 1941. 13. yüzyılda Anadolu'da hayat sürmüş iki sûfînin Bâtınîliği ele alınmıştır.

- **Yûnus Emre'den Seçmeler: Uluslararası Yûnus Emre Semineri hatıra sayısı İstanbul 6,7,8 Eylül 1978,** İstanbul: Akbank, 1971.
- **Yûnus Emre ve Tasavvuf,** İstanbul: Remzi Ktp, 1961. Yunus Emre hakkında yeni bulunan bilgilere, incelemelere, onun yolundan gidenlerle Bektaşî-Alevî, Melâmî- Hamzavî edebiyatı mensuplarının şiirlerine ve Kelimât-ı Şeyh Barak adlı risalenin tıpkı basımının tercümesine yer verilmiştir.
- **Yûnus Emre ve Yattığı Yer,** Eskişehir: Eskişehir Yûnus Emre Derneği Yayını, 1963. Yûnus Emre'nin mezarı hakkında belgeleri içermektedir.

1.1.d. Edebiyata Dair

- **Abdülbaki Gölpınarlı Dîvânı,**(Basılmamıştır fakat hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.[19]) Müellifin farklı zamanlarda yazdığı kaside, gazel vb. nazım türlerinden meydana gelmektedir.
- **Bâki**, İstanbul: Türk Neşriyat Yurdu, 1932. Bâki'nin hayatı ve şiirlerinden seçmeleri ihtiva eder.
- **Dîvân Edebiyatı Beyanındadır**, İstanbul: Marmara Ktp., 1945. Gölpınarlı'nın Dîvân Edebiyatı ile ilgili eleştirel görüşlerini ihtiva eder. Müellif daha sonra görüşlerinden vazgeçip eserini toplatmıştır.
- **Dîvân Şiiri 15. ve 16. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1954. Bu dönem şairlerinden Süleyman Çelebi, Yazıcıoğlu, Eşrefoğlu, Lami, Dukakinzade Ahmed Bey ve daha başkalarının hayatı ve şiir örneklerine yer verilmiştir.
- **Dîvân Şiiri 17. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1954. Dönemin portresi verildikten sonra Şeyhülislam Yahya, Nedîm-i Kadîm, Gaybî ve dönemin meşhur başka şairlerinin hayatı ve şiirlerine yer verilmiştir.
- **Dîvân Şiiri 18. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1955. 18. yy. dîvân şairlerinden Nahifi, Sezâî, Nevres-i Kadîm, Esrar Dede, Fâzıl-ı Enderunî gibileri hakkında bilgilerden sonra şiir örneklerine yer verilmiştir.

[19] Hacer Totan, Abdülbaki Gölpınarlı Dîvânı (İnceleme-Metin), (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013).

- **Dîvân Şiiri 19. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1955. Müellif Osmanlı'nın bu yüzyıldaki durumundan, yapılan yeniliklerden bahsettikten sonra, Enderunlu Vâsıf, Avnî, Andelîb gibi dönemin önde gelen şair ve şiirlerine yer vermiştir.
- **Dîvân Şiiri 20. Yüzyıl**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1954. Gölpınarlı Milli mücadele yıllarını, Kurtuluş Savaşı'nı, Cumhuriyetin ilanını ele aldıktan ve Abdülkâdir Belhî, Ferit Kam, Neyzen Tevfik, Yahya Kemal ve daha birçok şairin hayatlarını anlattıktan sonra şiirlerinde misaller vermektedir.
- **Fuzûlî,** İstanbul: Türk Neşriyat Yurdu, 1932. Fuzûlî'nin şiirlerinden seçmeler içermektedir.
- **Hâfız,** İstanbul: Varlık Yayınevi, 1954. Meşhur şairlerden Hâfız ile ilgili eserdir.
- **Kaygusuz Vizeli Alaaddin Hayatı ve Şiirleri**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1933. Vizeli Alâeddin'in hayatı ve şiirleri ele alınmıştır.
- **Nâilî Kadîm**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1953. Nailî'nin hayatı ve şiirlerinden örnekler içerir.
- **Nasreddin Hoca**, Konya: Akşehir Nasreddin Hoca Matbaası, 1963. Nasreddin Hoca hakkında bilgiler ve fıkralarından örnekler içermektedir.
- **Nesimî, Usulî, Ruhî; Hayatı, Sanatı, Şiirleri**, İstanbul: Varlık Yayınları, 1953. Nesimî, Usûlî ve Ruhî'nin hayatını ve şiirlerinden örnekleri içeren eserdir.
- **Şeyh Gâlib, Hayatı, Sanatı, Şiirleri,** İstanbul: Varlık Yayını, 1953. Şeyh Gâlib'in hayatına ve şiirlerinden örneklere yer verilen eserdir.

1.1.e. Ders Kitapları

- **Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri (Atatürk Dönemi Ders Kitabı)**, İstanbul: Tefeyyüz Kitaphanesi, 1928-1929. 3, 4 ve 5. sınıf din derslerinin tek bir kitapta toplandığı eserdir.
- **Yurt Bilgisi**, İstanbul: Türk Neşriyat Yurdu, 1927-1928. Müellifin çocuklar için vatan, millet, hürriyet olgusunu işlediği, Türklük vurgusu yaptığı, beş yıl süre ile ilkokullarda ders kitabı olarak okutulan eseridir.

- **Yavrumun Tarih Kitabı,** İstanbul: Tefeyyüz Kütüphanesi, 1930.

1.2. Çeviri, Şerh, Transkripsiyon Eserleri

1.2.a. Çeviri, Şerh ve Mealler

- **Abdullah b. Sebe - Bir Yalancının Düzmeleri**, İstanbul: Baha Matbaası, 1974. Murtezâ el-Askerî'nin eserinin Arapça'dan tercümesidir.
- **Amme,** İstanbul: Hilmi Kütüphanesi, 1931. (Sabri Esat Siyavuşgil ile)
- **Ca'ferî Mezhebi ve Esasları**, İstanbul: Milenyum Yayınları, 1966. Âl-i Kâşifil-Gıtâ'nın Aslu'ş-Şîati ve Usûliha adlı eserinin Arapça'dan tercümesidir.
- **Ca'ferîler Kimlerdir**, İstanbul: Garanti Matbaası, 1969. Muhammed İbni'l-Mehdiyyi'l-Şirâzî'nin eserinin Farsça'dan tercümesidir.
- **Câmiü't-Tevârîh**, İstanbul, yy., 1939. Reşidüddin Fazlullah'ın eseri olup Gölpınarlı tarafından yayına hazırlanmıştır. Kendisi eseri Arapça'dan Türkçe'ye tercüme etmiştir.
- **Dîvân-ı Kebîr**, İstanbul: Remzi Ktp., 1957-1960, c. 1-5. Milliyet Gazetesi, 1971, c. 6. İnkılâp-Aka Ktp., 1974, c. 7. Mevlânâ'nın şiirlerinden oluşan eserin Farsça'dan tercümesidir.
- **Fîhi mâ Fîh**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1959. Mevlânâ'nın sohbetlerinin derlendiği eserin Farsça'dan tercümesidir.
- **Fîhi mâ Fîh, Mektuplar ve Mecâlis-i Seb'adan Seçmeler**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1972. Gölpınarlı'nın kısa bir önsözünden sonra söz konusu eserlerden bölümler aktarılmıştır.
- **Gülşen-i Râz**, İstanbul: Maârif Vekâleti, Şark-İslâm Klasikleri, 1944. Şeyh Mahmud Şebüsterî'nin kendisine sorulan tasavvufi sorulara verdiği cevaplardan oluşan mesnevî tarzındaki eserinin Farsça'dan tercümesidir.
- **Gülşen-i Râz Tercüme ve Şerhi,** İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1972. Gülşen-i Râz tercümesine şerh eklenmiş hâlidir.
- **Hâfız Dîvânı**, İstanbul: Maârif Vekâleti, Şark-İslâm Klasikleri, 1944. Ünlü İranlı şair Hafız'ın dîvânının çevirisidir.

- **Hayyam ve Rubâîleri**, İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp., 1973. Ömer Hayyam'ın rubâîlerinin tercümesidir. Şairin yaşadığı dönem, hayatı ve düşünceleri de işlenmiştir.
- **Hayyam Rubâîler ve Silsiletü't-Tertîb, İbn-i Sina'nın Temcid Tercümesi**, İstanbul: Remzi Ktp, 1953. Ömer Hayyam'ın hayatı, rubâîlerinin tercümesi, Silsiletü't-Tertîb'inin tercümesi, İbn-i Sinâ'nın Temcid isimli eserine Ömer Hayyam'ın tercümesinin tercümesini içerir.
- **İbtidâ-Nâme**, Ankara: Konya Turizm Derneği Yayını, 1976. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled'in eserinin Farsça'dan tercümesidir.
- **İlahinâme**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Klasikleri,1947, c.1, 1971, c.2. Feridüddin Attâr'ın tasavvufî hikayelerle meydana getirdiği Farsça eserinin Türkçe tercümesidir.
- **Kur'ân-ı Kerim Meali**, İstanbul: Emseriyan Yayınevi, 1955. Birçok tenkide konu olmuş mealdir.
- **Maârif**, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını, 1973. Seyyid Burhaneddin Muhakkik Tirmizî'nin sohbetlerinden meydana gelen eserin Farsça'dan tecümesidir.
- **Mantıku't-Tayr**, İstanbul: Maarif Vekâleti, Şark- İslâm Klasikleri, 1944, c.1. 1945, c.2. Feridüddin Attâr'ın Farsça eserinin Türkçe'ye tercümesidir. Eser tek cilt olmasına rağmen Gölpınarlı iki cilt halinde yayınlamıştır.
- **Mecâlis-i Seb'a**, Konya: Konya Turizm Derneği, 1965. Mevlânâ'nın tasavvufa meylinden evvel farklı zamanlarda verdiği vaazlarından oluşan eserin Farsça'dan tercümesidir.
- **Mektuplar**, İstanbul: İnkılâp Ktp., 1963. Mevlânâ'nın mektuplarının Türkçe tercümesidir.
- **Mesnevî,** İstanbul: Maârif Vekâleti, Şark-İslâm Klâsikleri, 1943-1946, 6 Cilt. Mesnevî'nin tercümesidir.
- **Mevlânâ Celâleddin Rubâîler**, İstanbul: İnkılâp- Aka Ktp., 1964. Mevlânâ'nın seçme rubâîlerinden oluşur.
- **Mevlânâ Celâleddin, Dîvân-ı Kebîr, Güldeste,** İstanbul: Remzi Ktp, 1955.

- **Mevlânâ Celâleddin Rûmî, Divân-ı Kebîr'den Seçme Şiirler,** İstanbul: Maârif Vekâleti, 1959.
- **Mevlânâ'dan Seçme Rubâîler,** İstanbul: Maârif Vekâleti, Şark-İslâm Klasikleri Yayını, 1945.
- **Mevlânâ'dan Rubâîler,** Konya: Şahap Kitabevi, 1963.
- **Mesnevî**, İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, 1973-74. Mesnevî'nin cumhuriyetten sonra yapılmış ilk şerhidir.
- **Mesnevî,** İstanbul: İnkılâp ve Aka Ktp, 1981-83-84, 3 Cilt. Diğer şerhten çok farklı değildir.
- **Muhammed Suresi'nin Tefsiri ve Fetih Suresi'nin Tefsiri,** Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını, 1973.Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî'den tercüme ve şerhtir.
- **Nehcü'l-Belâga**, İstanbul: Yeni Şark Ma'arif Ktp., 1972. Muhammed b. Hasan Musevi'nin Hz. Ali'nin hutbe, mektup ve vecizelerini topladığı aynı isimdeki eserin Arapça'dan Türkçe'ye tercümesidir.
- **Sıhhat u Maraz**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını, 1940. Fuzûlî'nin ruh beden ilişkisi ile ilgili kaleme aldığı eserinin Farsça'dan tercümesidir.
- **Sünnete Uygun Secde,** İstanbul: 1976, 30s. Abdulhüseyin Emînî'nin eserinin çevirisidir.
- **Şîa İnançları, Akāidü'l-İmamiyye,** İstanbul, 1978.
- **Tansuk-Nâme-i İlhan Der Fünûnu Ulûm u Hatâî Mukaddimesi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Yayını, 1939. Kıvâm-ı Kirmânî'nin tıpla ilgili kaleme aldığı Farsça eserin tercümesidir.
- **Tıp İlmi ve Meşhur Hekimlerin Mahareti**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, 1936. Semerkandlı Nizâmî Ârûzî'nin Çehar Makale adlı eserindeki tıpla ilgili 4. makalenin Farsça'dan çevirisidir.
- **Türk Şiirinde Gül ve Bülbül,** İstanbul: Ege Matbaası, 1953.

1.2.b. Transkripsiyon

- **Fuzûlî Dîvânı**, İstanbul: İnkılâp Ktp., 1950. Fuzuli'nin hayatı ve düşüncelerinin de ele alındığı eser Dîvân'ın transkripsiyonudur.
- **Hüsnü Aşk-Şeyh Galip**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1968. Eserde Hüsnü Aşk'ın transkripsiyonunun yanı sıra, eserin Şeyh Galib'in el yazısıyla tıpkıbasımı da mevcuttur.
- **Nedim Dîvânı**, İstanbul: İnkılâp Ktp., 1972. Eserin farklı nüshaları karşılaştırılarak hazırlanmıştır.
- **Şeyh Galib Dîvânı'ndan Seçmeler**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971. Şeyh Galib'in hayatının ve şiirlerinden seçmelerin aktarıldığı çalışmadır.
- **Vilayet-Nâme Hacı Bektaş Veli**, İstanbul: İnkılâp Ktp., 1958. Uzun Firdevsî'nin Türkçe olarak yazdığı Hacı Bektaş-ı Velî'nin menkıbevî hayatının anlatıldığı eser, günümüz Türkçesi'ne çevrilerek hazırlanmıştır.
- **Yûnus Emre Dîvânı,** İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1943-1948.
- **Yûnus Emre Dîvân ve Risaletü'n-Nushiyye**, İstanbul: Ahmet Halit Ktp., 1943-48. Tamamı iki cilt halinde olan eserde müellif, Dîvân'ın yanı sıra Yunus Emre'nin hayatını da ele almıştır.

1.3. Ansiklopedi Maddeleri, Gazete Yazıları ve Makaleleri

1.3.a. Ansiklopedi Maddeleri

Aylık Ansiklopedi: Ali Şir Nevayi, Babur Şah, Bektaşilik ve Hacı Bektaş, Şeyh Galib Dede, Keçecizade İzzet Molla, Ruhi Bağdadi, Tarikat, Şeyhülislam Yahya, Şuara Tezkireleri ve Tezkireciler maddeleri.

İslam Ansiklopedisi (MEBYayınları): Kızılbaş, Mevlevilik, Şedd, Şemsiyye, Şeyh Galib maddeleri.

Türk Ansiklopedisi: Cehri zikir, Çömez, Fahreddin Dede, Melamî, Horasan erleri, Hurûfîlik, İsnâ-aşeriyye, Kabz, Kadirilik, Kalenderiye, Kul Himmet, Levh maddeleri.

1.3.b. Gazete Yazıları

Gölpınarlı Milliyet, Vatan, Yeni Tanin Gazeteleri ve daha birçok gazetede çoğunluğu tasavvufla ilgili olmak üzere çeşitli yazılar yazmıştır.

1.3.c. Makaleleri

Gölpınarlı'nın Atsız Mecmuası, Balıkesir Halkevi Mecmuası, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Tedrisat Mecmuası, Türk Dili Dergisi, Türkiyat Mecmuası'nda ve başka dergilerde makaleleri yayınlanmıştır.

2. Yayımlanmamış Eserleri

- **Müzelik Yazma Kitapları**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu, s. 1-190.
- **Abdülbaki Gölpınarlı Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu, s. 191-381.
- **Abdülkâdir Belhî Sünuhât-ı İlâhiyye**, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı) 1355[1936]. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-145. 155y.
- **Bektaşîlik-Alevîlik.** İBB Atatürk Kitaplığı-Osman Ergin Kitapları 86/1. vr.1^{a}-60^{b}.
- **Bursa kütüphanelerindeki tasavvuf mecmualarına ait defter**, Rik'a. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-248. 46y.
- **Dârülfünûn ders notlarına ait defter**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-172, 173,175.
- **Dîvân-ı Bâkî**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-218. 106y.
- **Eimme-i Hüdâ**, 1340[1921-22]. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-33. 88y. (1955 yılında basılan On iki imam adlı kitaba esas teşkil etmiştir.)
- **Fevâid Tercümesi**, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı) 1934. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Kitapları, 312/2. y.23-49.
- **Hatâyî Dîvânı**, (hzl. Abdülbaki Gölpınarlı) Yüksel Gölpınarlı Koleksiyonu.
- **İlm-i Nücûm Notları**, Yüksel Gölpınarlı Koleksiyonu.
- **İran Edebiyatı Notları**, Yüksel Gölpınarlı Koleksiyonu.
- **Mantık ve Felsefe Notları**, 1941. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-121. 89y.
- **Mecdînâme Çevirisi**, (çev. Abdülbâki Gölpınarlı) 1344 [1925]. İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Kitapları 86/1. y. 1 -16. (Abdülaziz Mecdi Tolun'un eserinin tercüme ve şerhidir.)

- **Mecmua**, (Mektup ve defter kağıtlarına yazılmış Melâmet'e ve Melâmîliğe dair notlar). Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-138.
- **Mecmua**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-134.
- **Mecmua**, Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-120. 120y. 13a, 22a, 24b, 28b, 31b, 41a, 57b, 67a-b, 73a-b. 75b. 77b-78b. 88b'de Abdülbaki Gölpınarlı'nın şiirleri vardır.
- **Muallim Naci**, (hzl. Abdülbaki Gölpınarlı) Yüksel Gölpınarlı Koleksiyonu.
- **Mutalsımat Şerhi**, 1344[1925]. İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Kitapları 86/2. y.21-22. (Abdülaziz Mecdi Tolun'un eserinin şerhidir.)
- **Nizâmeddin Şâmî, Zafernâme**, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı) (Türk Tarih Kurumu için hazırlamış olsa da basılmamıştır.[20])
- **Sârullah fî Meşhed-i Ebî Abdullah**, 1340 [1921]. Rik'a. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-32. 135y. (Bu eseri Abdülbaki Gölpınarlı, Remzi Aczî takma adıyla 1955 yılında Yeni Gülzar-ı Hasaneyn: Vaka-i Kerbela adıyla yayımlamıştır.)
- **Seyyid Abdülkadir Belhi'nin hal tercümesi**, 1955. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu
- **Seyyid Muhtar İbnul Hüseyin, Risâle-i Gavsiyye**, **(**Şerh eden Abdülbaki Gölpınarlı) Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-142.
- **Şark Edebiyatı Ansiklopedisi,** Yüksel Gölpınarlı Koleksiyonu.
- **Ubeyd-i Zâkânî, Tercüme-i ta'rifat-ı Ubeyd-i Zâkânî**, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı) 1340(1922]. Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-112. 11y.
- **Târîh-i Cihân-güşâ**, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı) (Türk Tarih Kurumu için hazırlamış olsa da basılmamıştır.[21])
- **Tarikat Taçları, Giyimleri, Cihazı ve Osmanlı Devri Serpuşları**, (Resimleyen Abdülbaki Gölpınarlı) Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu-216. 21y.

[20] Ömer Faruk Akün, *"Abdülbaki Gölpınarlı"*, *DİA*, XIV, 149.
[21] Akün, *agm.*, XIV, 149.

❖ **Yeniçeri Cemaat ve Bölük Remizleriyle Çeşitli Kavuk ve Sarık Resimleri**, (hzl. Abdülbaki Gölpınarlı) Mevlânâ Müzesi, Abdülbaki Gölpınarlı Koleksiyonu. 6y.

İKİNCİ BÖLÜM

BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK İSİMLİ ESERİN İNCELEMESİ

BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK İSİMLİ ESERİN İNCELEMESİ

A. ESERİN DIŞ ÖZELLİKLERİ

Eserin Adı: Bektaşîlik-Alevîlik

Müellif: Abdülbaki Gölpınarlı (1900-1982)

Dil: Türkçe (Osmanlı Türkçesi)

Tür: El Yazması

Yazılış Tarihi: Ferağ kaydı bulunmamaktadır.

Kütüphane: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı

Koleksiyon: Yazma Eserler/Osman Nuri Ergin

Demirbaş: 87

Yaprak Sayısı: 1a-60b yk.

Satır: 26 satır (255x190)

Başlangıcı: Memleketimizde Bektaşîlik ve Alevîlik nâmlarıyla bir meslek veyâ mezheb var ki, müntesibîni kitmânı kendilerine en büyük bir farîza ve kendilerinden olmayanlara buğzu en büyük bir hak bilirler.

Sonu: Kızılbaşlarda tatlîk-i zevce ve mutallaka ile tezevvüc sûret-i kat‘ıyyede haram ve düşkünlüğü müstelzimdir ki bu da Hristiyanlardan alınma ve İncil mu‘tekadâtındandır.

B. ESERİN ÜSLÛBU ve YAZILIŞ GAYESİ

Gölpınarlı mukaddimesinde, eserini bir müdafaa veya eleştiri amacıyla değil Bektaşîlik ve Alevîliğin serencâmının tahkik ve tahlilini objektif bir şekilde yansıtmak

için yazdığını belirtmektedir. Her ne kadar zaman zaman kendi fikirlerini belirtse de bu durum, eserin orijinalliğini etkilememektedir.

Eser, mukaddime ile birlikte toplamda yirmi iki bölümü ihtiva etmektedir. Müellif, Osmanlı Türkçesi ile kaleme aldığı eserini başlıklar halinde düzenlemiş fakat başlıklandırmalarda bir takım düzensizlikler yapmıştır. Bazen başlıkların hemen altında bölümde nelere yer vereceğini kısa alt başlıklar halinde sayan müellif, bir bölüm başlığı altında zikrettiği bir konuyu ilerleyen sayfalarda ana başlık halinde ele almıştır. Örneğin 39b varağında "Dedelik, Babalık ve Halifelik" alt başlığından sonra bu başlık altında dervîşlik mertebesi incelenmiş, daha sonra "Cihâz-ı Tarîkat" ana başlığı açılarak tarîkat eşyaları anlatılmış bundan sonra "Babalık" başlığına yer verilmiştir. Bu tarz düzensizliklerin eserin yarım kalmış ve tekrar gözden geçirilememiş olmasından kaynaklanmış olma ihtimali bulunmaktadır.

Eski dönem bir el yazmasında görülmeye pek alışık olunmayan paragraflar halinde yazım, parantez kullanımı ve dipnot gösterimi gibi özellikler söz konusu eserde görülmektedir. Dipnotlarda kimi zaman eserin farklı bölümlerine yönlendirmeler yapılmış, kimi zaman da ayrıntılı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu özellikler de muhtemelen eserin yazıldığı dönemle bağlantılıdır. Eserin üzerinde yazılış tarihi yok ise de, Gölpınarlı, Salih Niyâzî Baba'dan (ö. 1941) bahsederken " Hâlâ postnişîn ve dedebabadır." dediğine göre eser 1941'den önce yazılmış olmalıdır.

Müellif, zaman zaman Farsça ve Arapça beyit örnekleri vermiş, eserini zengin bir dille oluşturmuştur. Konu ile ilgili ayet ve hadis iktibasları yapmıştır. Ele aldığı konularla ilgili ana kaynaklara inmiş ve yararlandığı kaynakların bazen sadece isimlerini zikretmiş, bazen de doğrudan veya dolaylı bir şekilde alıntılar yapmıştır.

İncelediği konuları ve olayları tüm ayrıntılarıyla aktaran müellif çoğu zaman betimleyici ve açıklayıcı bir üslûb kullanmıştır.

Eserine *Bektaşîlik- Alevîlik* başlığını vermiş olmakla birlikte daha çok Bektaşîlik mefhumu üzerinde durmuştur. Daha önce de belirttiğimiz üzere esere bu ikili başlığın verilme sebebi iki grubun kaynaşmasından kaynaklanmaktadır.

C. ESERİN MUHTEVASI

Eserde Bektaşîlik ve Alevîliğin tarihî serencâmı, farklı inançlarla ilişkisi, kurucusu addedilen şahsın hayatı, tarîkata özgü eşyalar ve uygulamalar, düşünce ve felsefeleri, tarîkata mensûb kişiler ve kaynaklar ele alınmıştır.

1. Eserin Analizi

1.1. Mukaddime

Abdülbaki Gölpınarlı eserine mukaddime bölümü ile başlamış ve pek alışık olunmayan bir üslûbla giriş yapmıştır. Burada Bektaşîlik ve Alevîlik'teki sır ve teberrâ öğretilerini vurgulayarak, bu gruba mensub kimselerin tarîkata ait mevzûları kendi dışındakilere anlatmayıp sır gibi saklamayı bir görev bildiklerini, yine kendi dışındakilere kin gütmeyi hak olarak gördüklerini söylemektedir.[22] Bilindiği gibi pîrler tarîkata dair bazı hususların ehli dışındaki kimselere intikal edip yanlış anlaşılmasından kaçındıkları için bu bilgilerin bazılarını saklamış, bazılarını da farklı şekillerde şifreleyerek kullanmışlardır. Fakat bu sır saklama olgusu Bektaşîlik'te çok daha ileri boyuttadır. Nitekim *Makâlât*'ta da sır saklamak hakîkat kapısının makāmları arasında sayılmaktadır.[23]

John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi* adıyla Türkçe'ye çevrilmiş *The Bektashi Order of Dervishes* isimli eserinde "Bektaşi Sırrı" ile ilgili bölüme yer vermiştir. Kendisinin belirttiğine göre "Bektaşi Sırrı"nın birincisi teolojik, ikincisi politik, üçüncüsü ahlâkî ve toplumsal olmak üzere üç farklı boyutu vardır. Tanrının büyük insanlarda özel tezahürleri olduğu yolundaki inanç bu sırrın teolojik boyutunu gösterir. Caferî olan, On iki İmam'a inanan ve ilk üç halifeden gelen meşru halifeliği reddeden Bektaşîler için sır politik boyuta da sahiptir ki tevellâ ve teberrâ olguları bu boyutun uzantısıdır. Bektaşîlik'te ritüellere kadın ve erkeklerin eşit iştirak etmeleri sırrın ahlâkî ve toplumsal boyutunu gösterir ki bu durum Bektaşî tekkesi içinde, Osmanlılar devrinde Müslümanlar arasında başka hiçbir yerde olmayan bir sosyal yaşama yol açmıştır. Dördüncü olarak bunlara sırrın sembolik yönü de eklenebilir. Nitekim Bektaşîler gerek

[22] Abdülbaki Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 87, vr. 1a.
[23] Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli*, (hzl. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Ali Öztürk), İstanbul: TDV Yayınevi, 2010, s. 81.

âyînlerinde gerek günlük konuşmalarında dışarıdan kimselerin anlayamayacağı pek çok sembolik metafora sahiptirler. [24] Müellifin ileride değineceği Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise *Nur Baba* isimli romanı için yazdığı izahta "Bektaşi sırrı"nın yalnız halk arasında yer bulan esassız mefhumlardan biri olduğunu, bu mefhumun çıkarıldığı günden beri câhil halkın Bektaşîlik aleyhinde uydurmadıkları efsane, inanmadıkları bühtan ve iftiranın kalmadığını, Bektaşîlerin ne kadar gizlendilerse haklarındaki kötü düşüncelerin o kadar arttığını dile getirmektedir.[25]

Bektaşîlik ve Alevîlik olgusunun isimlendirilmesi probleminden bu konuda araştırma yapan pek çok kişi gibi Gölpınarlı'nın da muzdarib olduğu görülmektedir ki bu olguyu cemiyet, meslek, mezheb çatısı altında zikredenlerin yanı sıra bozuk bir ahlâka sahip bir tarîkat, din ve mezheb perdesi altında ahlâksız fiiller işleyen bir topluluk olarak da görenlerin bulunduğunu dile getirerek görüşleri sıralamış fakat kendisi bu konuda ilk bölümde yorum yapmamıştır.[26]

Gölpınarlı, Hoca İshak'ın kaleme aldığı *Kâşifu'l-esrâr*'ın Bektaşîliği sadece Hurûfîlik'ten ibaret sanarak yazıldığını, Mehmed Ârif'in *Binbir Hadis* isimli eserinin eksikliğini, Mehmed Şemseddin Günaltay'ın *Hurâfâttan Hakīkate* kitabının da *Binbir Hadis*'ten alıntılandığını, Besim Atalay'ın *Hâkimiyet-i Milliyye Gazetesi*'nde tefrika edilen yazılarının ciddî bir amaca hizmet etmediğini, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Nur Baba* ismindeki romanının da âyînleri betimlemeden başka bir şey olmadığını dile getirerek konuyla ilgili daha önce yazılmış eserleri eleştirmiştir.[27] Nitekim Hoca İshak *Kâşifü'l-esrâr ve Dâfi'u'l-eşrâr* isimli eserine şöyle giriş yapmıştır:

"Ve ba'd ma'lûm ola ki Ehl-i İslâm'ı idlâl ile meşgul olan tâifenin en başlıcası tâife-i Bektaşiyân olup halbuki bunların akvâl ve ef'âllerinden Ehl-i İslâm'dan olmadıkları ma'lûm ise de bin iki yüz seksen sekiz tarihinde bütün bütün ızhâr eylediler. Bunların "*Câvidân*" tesmiye eyledikleri kütüb altı nüsha olup birisi asl-ı mudilleri olan Fazlullâh Hurûfî'nin ve beşi hulefâsının tertîbâtı olup nüsah-ı hamse-i mezkûrede küfürleri pek zâhir olduğundan beynlerinde sırren ta'lîm ve taallüm eyleyip keennehû Ferişte oğlunun *Aşknâme* ta'bîr olunan *Câvidân*'ında küfriyâtını bir miktar mestûrâne

[24] John Kingsley Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, London: Luzac Oriental, 1994, s. 159.; John Kingsley Birge, *Bektaşilik Tarihi*, İstanbul, ANT Yayınları,1991, s. 177-179.
[25] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Nur Baba*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, s. 12-13.
[26] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 1a.
[27] Gölpınarlı, *age.*, vr. 1a.

tuttuğundan bin ikiyüz seksen sekiz tarihinde tab‘ edip neşre cür’et eylediklerinden bunların ahvâlini ve kitaplarında olan küfriyâtını ehl-i imâna ihbâr için bir risâle kaleme alınmak bî-şekk farz-ı kifâye olduğundan mütevekkilen alellâh üç bâbı müştemil olarak tahrîrine ictisâr eyledim.”[28]

Görüldüğü gibi Hoca İshak Efendi eserinde Bektaşîliği henüz girişten itibaren Hurûfiliğe bağlamaktadır. Mehmed Şemseddin Günaltay’ın *Hurâfâttan Hakīkate* [29] ismindeki eseri incelendiğinde de yine Gölpınarlı’nın haklı olduğu görülmektedir.

Birçok mezhebin izlerini taşıyan ve anlaşılması kolay olmayan Bektaşîlik ve Alevîliği objektif bir anlayışla tahlil edeceğini söyleyen müellif, bu grup tarafından saklanması farz-vacip sayılan sırları tüm ayrıntılarıyla ortaya çıkardığı için kendisine kızılacağının da farkındadır. Fakat eleştirinin ilerlediği yirminci yüzyıl gibi bir asırda sır saklamanın da gereksiz bir çaba olduğunu, kendisine gelecek ilmî olmayan eleştirilere cevap verme gereği duymadığını[30], amacının kimseye iftira etmek olmadığını ve yazdıklarından taraflı gibi görünen kısımları da sadece millî bir görev olarak gördüğü için yazdığını dile getirmiştir. Tüm bunlara rağmen, eserinin bilgisiz ve yanlış bildiklerinde inat eden kimselere etki etmeyeceğinin de bilincindedir. Sorgulamak ve düşünmeksizin atalarının yolundan gidenlerin Kur’ân’da da apaçık bir yanlış içinde olarak nitelendiklerini belirtmektedir.[31]

1.2. Ca‘ferîlik ve Bektaşîlik

Konu ile ilgili yanlış anlaşılmaların çokluğu sebebiyle tahliline Ca‘ferîlik’le Bektaşîliği kıyaslayarak başlayan Gölpınarlı, Bektaşî veya Alevîleri Ca‘ferîler’den saymaz ve kendilerinin de ne olduklarını bilmediklerini, kendilerine inanç esasları ile ilgili bir soru sorulsa bilemeyeceklerini dile getirir. *Binbir Hadis*’ten Bektaşîliğin Hristiyanlık, Farmasonluk[32], Şîalık, İmamîlik, İbâhîlik[33] ve Müslümanlıktan mürekkeb

[28]Hoca İshak, *Kâşifü’l-esrâr ve dâfiu’l-eşrâr*, [y.y.], 1291, s. 2.
[29] Bkz. Mehmed Şemseddin, *Hurâfâtdan Hakîkata*, İstanbul: Tevsi-i Tıbaat Matbaası, 1332, s. 206-234.; Mehmed Şemseddin Günaltay, *Hurâfattan Hakîkate Hurâfeler ve İslâm Gerçeği*, (hzl. Ahmet Gökbel), İstanbul: Marifet Yayınları, 1997, s. 208-234.
[30] Gölpınarlı, *age.*, vr. 1a.
[31] Gölpınarlı, *age.*, vr. 1b.
[32] Farmasonluk: Kelime kökeni itibariyle Fransızca’dan gelen Masonluk veya diğer adıyla Farmasonluk, dünyanın en yaygın ve bir o kadar da gizli örgütünü ifade eder. Meslek teşkilatından ileri gelen bu örgüt önceleri sadece Hristiyanlara aitken, daha sonra farklı dinlerden insanlara da kapılarını açmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Azmi Özcan, “Masonluk”, *DİA*, İstanbul, 2003, XXVIII, 95-96. Bektaşîler, ruhen yakın buldukları Farmasonlardan daima destek bulmuşlardır. Farmasonluğa katılışları 1867’den sonra gözükse bile, meyl 1839’dan yani Tanzimatın ilan edilişinden

bir meslek olduğuna dair bir paragraf nakleden müellif, Şemseddin Günaltay ve Reinhart Pieter Anne Dozy'nin eserine reddiye yazan Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin de bu konudaki görüşlerine yer vermiştir.[34] Bektaşîlik ve Alevîliğin kökeni ve doğuşu ile ilgili birçok inancın birleşiminden oluşan " senkretik yaklaşım"ı benimseyen Ahmet Yaşar Ocak'a göre de Alevîlik ve Bektaşîliği yalnızca bu yaklaşım açıklayabilir. Çünkü Alevîlik ve Bektaşîliği doğuran Türk heterodoksisi Orta Asya'daki eski Türk inançlarıyla başlamış, Şamanizm ve Budizm ile mistik niteliğe bürünmüş, Zerdüştîlik ve Maniheizm ile beslenmiş, Yesevîlik ve İslâm'ın damgasını yemiş, buna Kalenderâne tavır eklenmiş, Hristiyanlık dönemi yerel kültürlerin belli unsurlarıyla tanışmış, 15. yüzyılda İran Hurûfîliğinin, 16. yüzyılda Safevî Şîîliğinin motifleriyle bezenerek bugünkü şeklini almıştır.[35]

Müellif, Ehl-i Sünnet mezhepleri ile Ca'ferilik karşılaştırıldığında hem inanç esasları hem ibâdet esasları hususunda pek bir farkın olmadığını örneklerle dile getirmiş, Ca'ferîlerin Mu'tezile veya Fatalizm yani Kadercilik gibi aşırılıklara kaçmadıklarını belirtmiştir. Sünnîler ile Ca'ferileri kardeş saymış fakat Bektaşîleri bunların dışında bırakmış, Bektaşîlerin yapmış olduklarından ötürü halkın Ca'ferîleri suçlamaması gerektiğini vurgulamıştır.[36]

1.3. Hacı Bektaş

Bu bölümde Abdülbaki Gölpınarlı Hacı Bektaş'ın hem menkıbevî hem de tarihsel kimliğini ele almıştır. Menkıbevî hayatı hakkında aktardıklarına göre; asıl adı Muhammed olan Hacı Bektaş-ı Velî hicrî 645 senesinde Horasan'ın Nişabur şehrinde Sultân İbrâhim-i Sânî ve Hâtem yâhut Hatme Hatun'un evlâdı olarak İmam Aliyyü'r-Rızâ'nın kerâmeti sonucu dünyaya gelmiştir. Tahsil zamanı geldiğinde Ahmed Yesevî'nin halîfesi Lokman Perende'ye verilmiş ve bu dönemde gösterdiği kerâmetler sonucu Bektaş'ın mertebesi Lokman Perende'nin ma'lûmu olmuştur.[37] Babası vefât etmiş olduğundan kendisine sultânlık teklif edilen Bektaş, bu görevi amcasına devr

---

bu yana vardır. Irene Melikoff, Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe, (çev. Turan Alptekin), İstanbul: Cumhuriyet, 1998, s. 306.

[33] İbâhîlik: Belli bir mezheb, tarîkat ya da ekol olmayan, hemen hemen her toplumda bulunan, dinin emrettiklerine ve yasakladıklarına, ahlâkî ve kanunî düzenlemelere karşı çıkan fırkalara verilen isimdir. Ayet ve hadislerin zâhirinden çok bâtınını önemsemiş, bunları kuralsız bir şekilde her türlü yoruma açık hale getirerek dîni kuralları geçersiz saymışlardır. Bkz. Hasan Onat, "İbâhiyye", *DİA*, İstanbul, 1999, XIX, 252.

[34] Gölpınarlı, *Bektaşîlik –Alevîlik,* vr. 2a.

[35] Ahmet Yaşar Ocak, *Türk Sufiliğine Bakışlar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016,s. 218.

[36] Gölpınarlı, *age.,* vr. 2b.

[37] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik,* vr. 3a.

ederek bir tekkede kırk sene inzivâ hayatı yaşamış, uzletten çıktığı vakit fetih için Bedahşan'a gitmiş ve yine birçok kerâmetlerle halkın Müslüman olmasına vesîle olmuştur.[38]

Bedahşan'dan döndüğünde Hoca Ahmed Yesevî Bektaş'ın darı üzerinde namaz kılma kerâmetine şâhid olmuş ve onu Rum erenlerine pîr olarak tayin etmiştir. Bektaş, Necef, Harem, Medine, Kudüs, Şam, Halep, Elbistan'da birer erbaîn çıkarıp daha sonra Suluca Karahöyük'e gelmiş ve köyün mescidinde bir erbaîn daha çıkarmış, bu erbaînden sonra Hoca İdrîs'in evinde ikāmet etmiştir.[39]

Rum erenleri ilk başta Hacı Bektaş'a biat etmedilerse de gördükleri kerâmet sonucu biat etmişlerdir. Daha sonra Kadıncık Ana olarak bilinecek olan Hoca İdrîs'in zevcesi Fâtıma Nûriye Hâtun bir gün Hacı Bektaş'ın burnunun kanaması ve bu kanlı suyu dökecek yer bulamaması nedeniyle içmiş, böylece o zamana kadar çocuğu olmayan Hoca İdrîs'in çocuğu olmuştur.[40] Halîfelerin ormansızlıktan şikâyeti üzerine yaktığı hırkasının külünün orman olması, kuru ağaçtan elma bitirmesi, kendisine suikast için yuvarlanan bir kayayı ikiye ayırması, beş adet taşı yürütmesi, kayayı hamur gibi yoğurması, bir çobana zaman içinde zaman, mekân içinde mekân göstermesi Hacı Bektaş'ın gösterdiği kerâmetlerden birkaçıdır. [41]

Gölpınarlı'nın yine *Velâyetnâme*'den aktardığına göre Hacı Bektaş birçok mürîd yetiştirmiş ve hicrî 738'de vefât etmiştir. Bektaşîlere göre, farklı asırlarda yaşamış olan Karaca Ahmed, Seyyid Mahmûd Hayrânî, Ahî Evren, Seyyid Ali, Abdâl Mûsâ, Akyazılı, Sarı İsmâil, Sarı Saltuk, Geyikli Baba, Yûnus Emre, Tapduk Emre, Şemseddîn Tebrîzî, Mevlânâ dahi kendisine tâbi‘ olmuş şahıslar arasındadır. [42] Hatta o kadar ileri giderler ki Hz. Âdem'i bile Bektaşî sayarlar.[43] Halbuki bu konuda kaynaklar dikkatlice tarandığında bu şahısların bir kısmının Hacı Bektaş'ın halîfesi olmaktan uzak oldukları görülür. Meselâ halîfeler arasında zikredilen Yûnus Emre Hacı Bektaş'ın değil, Tapduk Emre'nin, o Barak Baba'nın, o Sarı Saltuk'ın, o Mahmud Hayrânî'nin, o

[38] Gölpınarlı, *age.*, vr. 3b.
[39] Gölpınarlı, *age.*, vr. 3b.
[40] Gölpınarlı, *age.*, vr. 4a-4b.
[41] Gölpınarlı, *age.*, vr. 4b.
[42] Gölpınarlı, *age.*, vr. 4b.
[43] Gölpınarlı, *age.*, vr. 5b.

Şemseddin Ahmed el-Müsta'cil'in, o da Ahmed Rıfâî'nin mürîdidir. Dolayısıyla Yunus Emre Rifâî tarîkatına mensub bir sûfîdir.[44]

Ahmet Yaşar Ocak, Velayetnâme'de Hacı Bektaş'ın hem üst düzey eğitim almış imamzâde ve sultanzâde olarak hem de kırsal kesime mensup bir derviş olarak gösterildiğini dile getirmektedir. Hacı Bektaş'ın bu iki farklı karakterden hangisine sahip olduğunu tesbit edebilmek için Velayetnâme'nin kaynaklarına inmek gerektiğini söyler.[45]

Müellif, Bektaş an'anesinde Horasan postu, aşçı postu, ekmekçi postu, atacı postu, nakib postu, meydancı postu, türbedâr postu kilerci postu, kahveci postu, kurbancı postu, ayakçı postu ve mihmandar postu olmak üzere on iki postun bulunduğunu dile getirir.[46] Nitekim on iki sayısı Bektaşîlik'te oldukça önem arz eder. Bu sayı on iki postun ve hizmetin yanı sıra on iki imam, on iki terkli yani dilimli tac, neyin on iki deliği, yıl içerisindeki on iki ay ve on iki burcu da simgelemektedir.[47] Yine an'aneye bakılırsa Hacı Bektaş'ın evlenmediği, Hızır Lala'nın kendisinin sadece nefes oğlu olduğunun anlaşıldığını söyleyen müellif, Alevîlerin hiçbir delil olmaksızın Hızır Lala'yı Hacı Bektaş'ın gerçek oğlu olarak gördüklerini aktarır.[48]

Menkıbevî hayatından sonra Hacı Bektaş'ın tarîhî hayatını da ele alan Gölpınarlı, bu hususta en isâbetli kaynak olarak Âşıkpaşazâde'nin kaleme aldığı *Âşıkpaşazâde Tarihi*'ni görür. [49] Âşıkpaşazâde'nin bildirdiğine göre Hacı Bektaş, Horasan'dan Sivas'a, Kırşehir ve Kayseri rotasını tâkiben Karahöyük'e ulaşmış, burada daha önce bahsi geçen Fâtıma Nûriye Hâtun yani Kadıncık Ana'yı kız edinmiş ve vefât etmiş olan, şeyh veya mürid olmaktan uzak, âkil bile olmayan bir şahıstır. Müellif bu bilgiye dayanarak Bektaşîliğin sanıldığı gibi sonradan bozulmadığını, baştan itibaren bozuk olduğunu iddia etmektedir.[50] Melikoff'un tesbit ettiğine göre Âşıkpaşazâde o

[44] Necdet Tosun, "Yûnus Emre Rifâî, Hacı Bektaş Vefâî", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, c. XIV, s. 31 (Ocak-Haziran 2013), s. 112.
[45] Ahmet Yaşar Ocak, "Bektaşiyye", (ed. Semih Ceyhan), *Türkiye'de Tarikatlar* içinde (447-486), İstanbul, İSAM Yayınları, 2015, s. 452.
[46] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 5b.
[47]Ahmet Günşen, Gizli Dil Açısından Alevîlik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış, *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, s. 2/2, 2007, s. 345.
[48] Gölpınarlı, *age.*, vr. 5b.
[49] Gölpınarlı, *age.*, vr. 5b.
[50] Gölpınarlı, *age.*, vr. 5b-6a. Bkz. Aşık Paşazâde, *Osmanoğullarının Tarihi*, (hzl. Kemal Yavuz, Yekta Saraç), İstanbul: Koç Kültür Sanat, 2003, s. 298.

dönemde Gaziyan-ı Rum, Ahîyan-ı Rum, Abdalân-ı Rum ve Bacıyân-ı Rum olmak üzere dört zümreden bahseder ve Kadıncık Ana da Bacıyan-ı Rum zümresindendir.[51]

Bektaşîlik konusunda mesai harcamış araştırmacılar, bozulma meselesinde iki ayrı görüşe sahiptir. Bir kısım araştırmacılar Bektaşîliğin Balım Sultan sonrasında, onun ictihadları neticesinde bozulduğunu iddia edip, tarihini Balım Sultan öncesi ve sonrası olmak üzere iki aşamada incelerken, bir kısım da Gölpınarlı gibi baştan beri bozuk olduğu kanaatindedir.

Melikoff Balım Sultan'la ilgili şu rivayeti aktarmaktadır:

"Söylenceye göre,-çünkü yaşamı tamamıyle söylencelere dayanmaktadır-, annesi bir Bulgar kralının kızı idi. Bir namaz seccâdesi dokumuş, üzerinde namaz kılanla evleneceğini söyleyerek duvara asmıştı. Seyyid Ali Sultan ve Mürsel Baba evini ziyaret ederek bu halıda namaz kıldılar. Fakat ikisi de çok yaşlı idi ve genç kız koca olarak onları istemedi; halıyı çekerek ikisini de yere düşürdü. Mürsel Baba, o zaman kendisinden bal getirmesini istedi. Getirdiği kaba parmağını batırarak genç kıza taddırdı. Henüz bakire genç kız o anda hamile kaldı ve bir oğul dünyaya getirdi. Adı Bal oldu. Seyyid Ali Sultan, annesinin ölümünden sonra çocuğu, on sekiz yaşına kadar kalacağı bu tekkeye aldırdı." Tekkeden kasıt Dimetoka'daki Kızıl Deli Tekkesi'dir. Bu söylencenin yanı sıra Balım isminin büyük kardeş, sevilen kimse, velî anlamına gelen Balı sözcüğünden geldiği de bir iddiadır.[52] Ayrıca Balım Sultan'ın Hristiyan bir aileden geldiği de söylenmektedir.

Gölpınarlı, Âşıkpaşazâde'nin Hacı Bektaş'ın Sultân Orhan ile görüşmediği iddiasına binâen Hacı Bektaş'ın Hicâz'a kadar seyahatleri, i'tikafları ve şeyhliğinin asılsız olduğunu dile getirmektedir. Anadolu'daki tasavvuf cereyânına katılan Evhadüddin Kirmânî, Fahreddin Irâkī gibi şahısların yanı sıra Barak Baba gibi inkârcıların da bulunduğunu aktaran müellif, Ahîliğin de Bâtınîlikten olduğunu iddia etmektedir. [53]

Gölpınarlı Barak Baba ile Hacı Bektaş arasında büyük bir fark görmez. Ona göre Hacı Bektaş, bir pîr veya eseri olan bir mutasavvıf olmaktan ziyade tarihte önemli bir iz bırakmış, inancı bozuk, delilik perdesi altında tarîkat ortaya koyan bir kişidir ve

[51] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 75.
[52] Melikoff, *age.*, s. 206-207.
[53] Gölpınarlı, *age.*, vr. 6a.

altıncı asırda yaşamış olan bir Bâtınî olma ihtimali yüksektir. An'anevî olarak aktarılan Hacı Bektaş ise sonradan uydurulmuştur ki bu an'ane de Mehmed Fuat Köprülü'nün[54] iddiâ ettiği gibi onuncu asırda oluşmuştur.[55] Ahmet Yaşar Ocak, Hacı Bektaş'ın nasıl bir tasavvufî çevreye mensub olduğu hususunda belli başlı üç yaklaşımın olduğunu iddia eder. Birinci yaklaşıma göre Hacı Bektaş bir Yesevî şeyhidir. İrene Melikoff da Hacı Bektaş'ı Yesevî mürîdi sayar.[56] İkinci yaklaşıma göre Kalenderî şeyhidir. Üçüncü yaklaşıma göre ise, Vefâî tarîkatına mensubtur.[57] Necdet Tosun da üçüncü görüşü destekler. Ayrıca Hacı Bektaş'ın Ahmed Yesevî yoluyla ilişkilendirilmesinin, Vefâî şeyhlerinin yani Babaîler'in Anadolu'da çıkardığı isyanın töhmetinden uzak kalma kaygısıyla üretildiği kanaatindedir.[58]

Velâyetnâme baz alınarak ortaya atılan Hacı Bektaş'ın Yeseviyye'den olduğu iddiâsını yalanlayan müellife göre inancı baştan sona Sünnî akīdeye uyan Hoca Ahmed Yesevî, halîfeleri ve tarîkatı Hacı Bektaş ve Bektaşîlikle karşılaştırılamaz. Müellifin hurâfeler kitabı olarak nitelediği *Velâyetnâme* Yesevî dervişlerinden Lokman Perende'ye Hacı Bektaş'ın mürşidi olmak pâyesini verse de bu da yanlış bir kanaattir. Ona göre bu şahıs Lokman Perende değil Baba İlyas'ın müridi olan Lokman Baba'dır.[59]

Hacı Bektaş'a nisbet edilen *Makālât*'ın hem dili hem Hacı Bektaş'a aidiyeti hususunda da pek çok tartışma mevcûddur. Eserin orijinalinin Arapça olduğunu ileri sürenler olduğu gibi Hacı Bektaş'ın Arapça bilmediğini, eserin Türkçe olduğunu iddia edenler de vardır.

Bazı gruplar, döneminde ünlü ve etkin kimseleri kendilerinden gösterme eğilimindedirler. Örneğin Ahmet Yesevî, Yûnus Emre, Mevlânâ gibi sûfîler yaşadıkları zamanın üzerinden asırlar geçmiş olsa da bugün hâlâ pek çok grup tarafından sahiplenilmekte, hatta zaman zaman isimleri basit uygulamalara alet edilmektedir. Bâtınîlerin meşhur her şahsın Bâtınî olduğunu iddia etmelerine benzer olarak Bektaşîler de aynı gayreti göstermişlerdir. Gölpınarlı Abdâl Mûsâ, Sarı İsmâil, Hacım Sultân, Karadonlu Can Baba, Pîr Sultân Abdâl, Sarı Saltuk gibi Bektaşî sayılan kimselerin de

[54] M. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, İstanbul: Alfa, 2016, s. 104.
[55] Gölpınarlı, *age.*, vr. 6b.
[56] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 35.
[57] Ocak, "Bektaşiyye", *age.*, s. 458.
[58] Tosun, *agm.*, s. 115.
[59] Gölpınarlı, *age.*, vr. 7a-7b. Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Vilâyet-nâme Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016, s. 5.

Bâtınî olduğunu söyler.[60] Pir Sultan Abdal'ın bir nefesinde dünyanın yedi kere dolup boşalması, yeri yaratanın, ölüyü diriltenin Ali olması, kırklar ile berâber dolu içilmesi, Kur'ân'ın kelâm olduğu konuları işlenmişse de müellif, bunların hep Bâtınî inancından olduğunu dile getirmektedir.[61] Ayrıca Sarı Saltuk'un Bâtınîliği düşüncesini, İbn Battuta'nın Seyahatnâmesi ile desteklemektedir.[62]

Hacı Bektaş'ın, halîfeleri olan büyük bir mutasavvıf değil, sıradan bir Bâtınî'den ibâret olduğunu sık sık dile getiren Gölpınarlı'ya göre siyâsî problemlere maruz kalan Bâtınîler Hacı Bektaş'a bir tarîkat kurucusu imajı verip kendisine birçok kerâmetler atfetmiş, yedinci asırda yaşamış büyüklerin birçoğunu onun mürîdi gibi göstermiş, hatta bir de an'ane oluşturmuşlardır.[63] Ayrıca hükûmete de karışabilmek adına onun Sultân Orhan'la görüştüğünü, Yeniçerilere duâ ettiğini uydurmuşlardır. Bu uydurma rivâyetler de gerçek sanılmış, öyle ki Kanûnî Sultân Süleyman gibi padişahların bile Hacı Bektaş ve Bektaşîlere önem vermesine sebeb olmuştur.[64] Yine Eflâkî'nin zikrettiği Hacı Bektaş'ın Mevlânâ ile ilişkisi de müellife göre asılsızdır.[65] Nitekim Eflâkî Hacı Bektaş'ı şeriata uymayan, namaz kılmayan, dış görünüşe önem vermeyen bir kimse olarak tasvir eder. Hacı Bektaş ile ilgili Mevlânâ'nın mürîdi Emir Nureddin'in dilinden aktardığı şu alıntı da kayda değerdir:

"Bir gün Hacı Bektaş'ın hizmetine gittim. O dış görünüşe hiç saygı göstermiyor, şeriata uymuyor ve namaz kılmıyordu. Ona mutlaka namaz kılmak gerektiğine dair ısrarda bulundum.

"Git, su getir de abdest alayım ve tahâretleneyim" diye buyurdu. Testiyi kendi elimle çeşmeden doldurup onun önüne getirdim.

Maşrapayı alıp bana verdi ve dök dedi. Onun eline su döktüğümde berrak suyun kan olduğunu gördüm ve bu durum karşısında şaşakaldım. Bunun üzerine Mevlânâ hazretleri de şöyle dedi: "Keşke kanı su yapsaydı, çünkü temiz suyu kirletmek

---

[60] Gölpınarlı, *age.*, vr 7b.
[61] Gölpınarlı, *age.*, vr 8a.
[62] Gölpınarlı, age., vr. 8b. Bkz. Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed Abdullah İbn Battuta, *Rıhletu İbn Battuta*, (thk. Abdulhadi Tazi), Rabat: Akademiyyetü'l-Memleketi'l-Mağribiyye (Academie du Royaume du Maroc), 1997/1417, c. 2, s. 244-245.; Muhammed et-Tancî, *İbn Battûta Seyahatnâmesi (Tuhfetu'n-Nuzzâr fi Garaibi'l-Emsâr)*, (hzl. Mümin Çevik), İstanbul: Üçdal Neşriyat,1983, c. 1, s. 241.
[63] Gölpınarlı, *age.*, vr. 9a.
[64] Gölpınarlı, *age.*, vr. 9b.
[65] Bkz. Şams al-din Ahmad al-Aflaki al-Arifi, *Manakib al-Arifin*, (hzl. Tahsin Yazıcı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976, c. 1, s. 381-383.; Ahmed Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, (çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2006, s. 320-321.

o kadar büyük bir hüner değildir. Musa, Nil'i Kıptî için kan ve kanı da Sıptî için berrak su yaptı. Bu onun kudretinin olgunluğundandır. Bu kişide o güç yoktur. Buna israfın değiştirilmesi derler ki, Kuran'da 'Şüphesiz israf edenler şeytanın kardeşleridir' (İsrâ, 17/27) buyrulmuştur. Has tebdil [değiştirme] senin şarabının sirke olması ve güç sorununun çözülmesidir. Senin alçak bakırın saf altın olur, kâfir nefsin de Müslüman olur, İslam olur. Kilin gönül kıymetini alır." Nureddin de hemen o anda baş koyup Hacı Bektaş'a gösterdiği istekten vazgeçti.

İnsan yüzlü birçok iblis olduğundan,

her ele el vermek doğru değildir."[66]

Müellif Kızılbaşların Hızır Lala'nın Hacı Bektaş'ın nefes oğlu değil, neseb oğlu olduğu inancında olduklarını belirtir. Hacı Bektaş neslinden olduğunu iddia eden Çelebi Ahmed Cemaleddin Efendi de Müstakimzâde'nin *Risâle-i Tâc* ve müellifi belli olmayan *Târih-i Selâtîn-i Osmâniyye* olmak üzere iki eseri kendisine delil gösterse de bunlar ancak Kızılbaşlık inancıyla ilgili hurâfelerden ibârettir.[67]

Bölümün sonunda Gölpınarlı daha önce zikredilen İdris Hoca ve ailesinin önceden Bâtınî olmasalar bile Hacı Bektaş ile görüştükten sonra Bâtınî olduklarını ve aynı aileden gelen Balım Sultân'ın da Bektaşîlik âyîn ve erkânını bir tarîkat kisvesinde ortaya koymuş olduğunu, yine aynı aileden Kalender Çelebi ile Hasan Sabbah'ın isyanı arasında bir fark olmadığını iddia etmektedir. [68]

1.4. Bektaşîlik ve Kızılbaşlığın Menba'ları (Bâtınî Mezhepleri)

Abdülbaki Gölpınarlı, Bektaşîlik ve Kızılbaşlığı incelemeden önce Bâtınî mezheplerin nasıl ortaya çıktığını incelemeyi daha faydalı görmektedir. Ona göre adâlet ve fazîletle yayılan İslâmiyet sadece gücü elinde bulunduran bir hükûmet olmayıp, vahdet fikrine de sâhib olduğu için sınırlarını genişletirken mağlûb ettiği milletlerin köklü gelenek ve düşünceleriyle de baş etmek zorundaydı. Çünkü tarih boyunca birçok millet gâlip olsa da mağlûb ettiği milletlerin geleneklerinden etkilenmeden edememiştir.[69]

Emevîler müslümân olmakla berâber eski geleneklerine bağlı kalmışlardır. Emevî sultanlarının İslâm'a verdiği zararlardan bahseden Gölpınarlı, Yezîd-i Evvel'in

[66] Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, s. 394.
[67] Gölpınarlı, *age.*, vr. 10a.
[68] Gölpınarlı, *age.*, vr. 10a-10b.
[69] Gölpınarlı, *age.*, vr. 10b.

Hz. Hüseyin (ra)'in başı için söylediği çirkin sözleri, Abdulmelik'in Kudüs'te bir Ka'be inşa ettirmeye, zemzem kuyusu açtırmaya teşebbüs edişini, Velîd'in Kur'ân'ı gazab oklarına tutmasını misâl vermektedir. İslâm'la yeni tanışan Îran, Roma ve Mısır halkı Emevîler'in bu yanlış tutumları nedeniyle İslâm'a yaklaşmak yerine uzaklaşmıştır.[70]

Gölpınarlı, Abdullah b. Sebe'nin Hz. Îsâ (as), Hürmüz, Mesîh-i Mev'ûd ve Paraklit[71]'in isim ve cisimlerini Ali'de birleştirmesiyle ilk fesad tohumunu attığını dile getirmektedir. Ona göre Abdullah b. Sebe, Harun Reşid zamanında yaşamış Seyf b. Ömer isminde bir şahsın hayal ürünüdür. Hayatı biraz Ammâr, biraz Ebû-Zerr'in hayat hikâyeleri karıştırılarak uydurulmuş, aslında hiç hayata gelmemiş bir kimsedir.[72] Müellif daha sonra Ebû Müslim'le Ca'fer-i Sâdık arasında geçen diyaloga da yer vermektedir. İhtilâl için kendisine müracaat eden Ebû Müslim'e izin vermeyen Ca'fer-i Sâdık'ı överek eğer Hz. Muhammed(sav)'in tüm ailesi böyle olsaydı mü'minlerin hiç tefrikaya uğramamış olacaklarını dile getirmektedir. Fakat durum böyle olmamıştır ki Hâşimoğulları'ndan İbrâhim, Ebû Müslim'e bu konuda izin vermiştir. Böylece Emevî Devleti yıkılarak yerine Abbâsî Devleti kurulmuş ve ne yazık ki Abbâsîlerin idâresi de Emevîlerinkinden pek farklı olmamıştır. Ashâbı tekfîr eden Kâmilîler, birçok kısma ayrılan Müşebbihe, Allâh'ın mâhiyetini ta'yîne kalkışan Mansûrîler gibi birçok farklı grup ortaya çıkmıştır ve Bâtınîler de bunlardan biridir.[73]

Gölpınarlı'nın aktardığına göre Bâtınîler Kur'ân'ı zâhir va bâtın ma'nâyı içeren bir kelâm olarak görürler fakat onlar için önemli olan bâtınını yani iç yüzünü bilmektir. Yine onlara göre Allâh'ın sıfatları hakkında yorum yapılamaz, dünya hiçbir zaman imamsız kalamaz, zâhir olmasa bile gizli bir imam mutlaka bulunur, din ve mezheb ancak bu imamlardan ya da vekillerinden öğrenilebilir. Müelllife göre Bâtınîlik birçok saçmalığı barındırmaktadır ve bu inanç sistemi kişiden yavaş yavaş îmânı alacak şekilde tasarlanmıştır.[74] Hatta başka bir eserinde Bâtınîlik'ten şu şekilde bahsetmektedir:

[70] Gölpınarlı, *age.,* vr. 10b-11a.
[71] Yuhanna İncili'nde geçen, Hz. İsâ'dan sonra geleceği müjdelenen kimse için kullanılan isim. Bu müjdenin Tevrat ve Kur'ân'da da geçtiği ve Hz. Muhammed (sav) olarak yorumlandığı rivayet edilir. Mehmet Aydın, "Faraklit", *DİA,* İstanbul,1995, XII, 165.
[72] Abdülbâki Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016, s. 45-46.
[73] Gölpınarlı, *age.,* vr. 11b-13a.
[74] Gölpınarlı, *age.,* vr. 13b-14a.

"Bâtınîlik, eski Hint-İran dinleriyle Sâbîliğin ve Yunan felsefesinin İslâmîleşmesinden başka bir şey olmayan Hukemâ mesleğinin katışımından meydana gelmiştir."[75]

"Bâtınîliği temsil edenler, müslümanlığa inanmamış kişilerdir; asıl müslümanlık, bizim anladığımız müslümanlıktır diye telkin ettikleri esaslar, tümden müslümanlığa aykırıdır; fakat bu aykırılık, çok zekîce gizlenmiş, İslâmî bir şekle bürünmüştür."[76]

Her teşkilâtta olduğu gibi Batınîlik'te de çeşitli mertebeler vardır. Bu hiyerarşi en kıdemliden kıdemsize doğru, Batınîlerin reisi olan "İmam", onun vekili olan "Hüccet", bu bilgiyi hüccetten alan Zû-massa", toplumu Bâtınîliğe davet edenlerin en üst düzeyindeki kimse olan "Dâî-i Ekber", onun emrinde bulunan "Dâî-i mez'ûn", bu yola girebileceklerin kafasını karıştırıp akıllarını çelen "Mükelleb" ve en aşağıda mezhebe girmiş olan "Mü'min" olarak sıralanabilir.[77]

Ayrıca Gazzâlî gibi Bâtınîleri eleştirenlerin eserlerinde rastlanılan davet dereceleri mevcuttur. Bunlar da teferrüs (anlamaya çabalamak), te'nîs (uzlaşmak), teşkîk (şüpheye düşürmek), ta'lıyk (ileriye bağlayış), rabt (bağlamak), tedlîs (gizlemek), te'sîs (kurmak), hal' (çıkarmak), selh (derisini yüzmek) olmak üzere dokuz derecedir. Hal ve selh mertebeleri ileriki bölümlerde de geçecektir. Gölpınarlı bu mertebeleri şöyle açıklar:

"Bâtınî yorumları kavrayan, hattâ artık kendisi de yorumlar icat eden Bâtınî'ye, şeriatın, âlemin düzenini korumak için kurulduğu, zâhir ehline ait olduğu, bâtına ulaşan kişinin artık bu kayıtlarla kayıtlanamayacağı, Hudâvend-i kıyâmet tarafından da herkesin bu kayıtlardan kurtarılacağı telkıyn edilmeye başlanarak yavaş yavaş din, iman hükümleri ortadan silinir." Bu hal' mertebesidir. Selh mertebesine erişen Bâtınî içinse artık mezhep, din ve iman herhangi bir öneme sahip değildir, bunların hepsi insan aklının oyunlarıdır.[78] Dolayısıyla hal' amel boyutuyla ilgili iken selh inançla ilgilidir ve en yüksek derecedir.

[75] Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, s. 124.
[76] Gölpınarlı, *age.*, s. 125.
[77] Gölpınarlı, *age.*, s. 129.
[78] Gölpınarlı, *age.*, s. 130-131.

Karmatîler[79] ve Fâtımiyye Hükûmeti'nden bahseden müellif Fâtımîler'in başta bir medeniyet olgusu ortaya koyduklarını fakat bâtıl inanç ve kötü ahlâk neticesinde bu hükûmetin de yıkılmak zorunda kaldığını aktardıktan sonra bir sonraki başlık altında Haşhaşîleri incelemektedir.[80]

1.5. İran İsmâilîleri "Bâtınîler"

İran Bâtınîlerine öncülük eden Hasan Sabbâh'ın Alamut Kalesi'ni ele geçirmesi ve fikirlerini yaymasından bahseden müellif, pek çok ilim adamının bu Bâtınîler sebebiyle vefat ettiğini söylemektedir.[81] Hasan Sabbâh ve onun taraftarları olan Fedâîler'in en belirgin özellikleri, kendilerine düşman olanların öldürülmesini kutsal bir görev gibi addetmeleridir. Bâtınîlikte dâîlerin yerini sürekli haşîş/haşhaş kullanan, eli bıçaklı Fedâîler almış ve grup bu yönüyle Haşişîler/ Haşhaşîler olarak da adlandırılmıştır.[82] Melikoff, haşhaş vb. uyuşturucu kullanımının, halk tarîkatlerinde kendinden geçişin hazırlayıcı bir öğesi olarak görüldüğünü iddia etmektedir.[83] Bazı araştırmacılar ise Hasan Sabbâh'ın sanıldığının aksine şeriate gayet bağlı bir kimse olduğu, Fedâîler'in isyan hareketinin de ihtilâlin itikadîleşmesine misal teşkil ettiği sonucuna ulaşmışlardır.[84]

Gölpınarlı, Bektaşî ve Kızılbaşların XX. asırda siyâsî olmayan bir grup veya tarîkat halinde değil de insanlığı ve tasavvufî irfân geleneğini tahrib eden bir hükûmet halinde olmamasını, İlhanlı Devleti'nin kurucusu ve ilk hükümdârı olan Hülâgû'nun[85] Hasan Sabbah'ın kurduğu hükûmeti dağıtmasına bağlar. Hatta Bağdat'ı işgal ederek İslâm âlemine ve medeniyetine zarar veren Hülâgû'nun bu Bâtınî Hükûmeti yıkmakla günahlarından kurtulmuş olabileceğini söyler. İslâm âlemindeki bu karışık durumlar sebebiyle Abdullah bin Sebe'nin müridleri, Karmatî ve İsmâilî Bâtınîleri görüşlerini yaymak için Anadolu topraklarını uygun bulup burada yayılmış, Barak Baba, Saltuk

[79] Karmatî kelimesinin aynı ismi taşıyan kabile veya gayrı İslâmî bir mezhebten alındığına dair rivâyetler olduğu gibi, Hamdan'a kırmızı gözlü veya kötü anlamlarıyla nisbet etmek üzere Kermîta'dan türediği de söylenir. Ali Avcu, "Karmatîler: Ortaya Çıkışları, Fikirleri, Edebiyatı ve İslam Düşüncesine Katkıları", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c. X, s. 3, 2010, s. 201.
[80] Gölpınarlı, *age.*, vr. 14a.
[81] Gölpınarlı, *age.*, vr. 14b.
[82] Abdülkerim Özaydın, "Hasan Sabbâh ve Fidâîler", *Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi*, s. 15, 2012, s. 103.
[83] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 43.
[84] Ali Avcu, "Terörün İtikadîleşmesine Bir Örnek: Haşişiler ve Hasan Sabah", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, c. VIII, s. 1, 2015, s. 199-200.
[85] Abdülkadir Yuvalı, "Hülâgû", *DIA*, İstanbul, 1998, XVIII, s.473.

Baba, İlyâs Baba, İshak Baba, şeriate muhâlif olan meczûb Hacı Bektaş gibi kimseler de Anadolu'da Allâh'ın velîleri gibi lanse edilmiştir.[86]

1.6. Hurûfîlik

Abdülbâki Gölpınarlı bu bölümde de diğer bölümlerde olduğu gibi öncelikle Hurûfiliğin tarihinden bahsetmiş ve Bektaşîlik ile Hurûfîliğin ilişkisini ortaya koymuştur. Aktardığına göre Hurûfî inanç esâslarının kurucusu hicrî VII. asırda İran'da yaşamış olan Fazlullâh Hurûfî'dir ve insanın varlığından kuşku duyabileceği bu inanç aslında Pisagor'un[87] felsefesinin başka bir şekle bürünmüş hâlidir. Gerçekte tasavvuf ehli de harflerden bazı anlamlar çıkarmış, onları yorumlamış olsalar da, onlar varlığı Allâh'a verip, kötülük probleminin kaynağını insana yüklemişlerdir; fakat Hurûfîlikte durum farklıdır ve onlarda işin sonu İbâhîliğe çıkmaktadır. Hatta o kadar ki Fazlullâh'ın Allâh olduğu fikrini benimserler.[88] Nitekim onlara göre kâinat; nübüvvet, imamet, ulûhiyet olmak üzere üç devr üzeredir. Nübüvvet Hz. Âdem'le başlayıp Hz. Muhammed (sav) ile son bulmuş, İmamet Hz. Ali ile başlayıp Hasan el-Askerî ile bitmiştir. Ulûhiyet devri ise son zuhûr Fazl'ın zuhûruyla başlamıştır ve ondan sonra zuhûr olmayacaktır.[89]

Fuat Köprülü de Hurûfîliği, İslam tasavvuf mukaddimâtı üzerine acemîce inşa edilmiş, hiçbir felsefî veya ahlâkî kıymeti olmayan çocukça inanışlar bütünü olarak görmektedir.[90] Melikoff ise Hurûfîlik'le ilgili şunları aktarmaktadır:

"Her harf dört öğeyi içermektedir: toprak, hava, su ateş. İnsan, bütün evreni varlığında taşıyan küçük-evren, bir "mikrocosmos"dur. Hurûfî öğretinin temeli insanın tanrısallaşmasıdır. Yaratılış, insanla kemâlini bulmuştur. Tanrı, insandan başka yerde aranmamalıdır."[91]

Gölpınarlı, Hurûfîliği Nusayrîlik, Dürzîlik, Yezîdîlik benzeri İslâm şeriatından tamamen ayrılmış, uydurma bir din olarak görür.[92] Hurûfîlikte her şeyin varlığının sesle

---

[86] Gölpınarlı, *age.,* vr. 15a.
[87] Meşhur Grek filozofu Pisagor inancı hakkında çeşitli rivayetler bulunmaktadır. İnanışına göre Tanrı kâinâtı sayılar aracılığıyla düzenlemiştir. Tanrı birliği, dünya ise çokluğu ifade eder ve zıtlıklardan meydana gelir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Kindî, Ebû Bekir er-Râzî, İbn Miskeveyh, Sühreverdî el-Maktûl, , Fahreddin er-Râzî ve Seyyid Şerîf el-Cürcânî kendisinden etkilenenler arasında sayılabilir. Bkz. Melek Dosay Gökdoğan, "Pisagor", *DİA*, İstanbul, 2007, XXXIV, s. 292-293.
[88] Gölpınarlı, *age.,* vr. 15b-16a..
[89] Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*, s. 150.
[90] Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 448.
[91] Melikoff, *age.,* s. 166.
[92] Gölpınarlı, *age.,* s. 146.

olduğunu, ibâdetlerin de sayılarla yorumlandığını belirten müellif, Fazlullâh Hurûfî'nin Mehdî, bu hurûf (harfler) ilmini bilmeyenlerinse Deccâl addedildiğini, hatta Hz. Muhammed'in (sav) sadece Fazlullâh'ı müjdelemek için geldiğine inanıldığını aktararak Arşî'den bu anlamda bir dörtlüğe yer vermektedir.[93] Nitekim Arşî Hurûfîliğin en güçlü temsilcilerinden biridir. Dîvân'ında da bu açık bir şekilde görülmektedir. Eserinde geçen şu beyit de bunu teyid etmektedir:

"Sûfî sanma ki sûfa mensûbuz
Ehl-i Fazl'uz hurûfa mensûbuz." [94]

Bu beyit aynı zamanda tasavvuf ve Hurûfîliğin arasındaki açıklığı göstermesi bakımından önemlidir. Hurûfîler zaman zaman sûfîleri eleştirmişlerdir. Onlara göre tasavvuf ehli, Hakk'ı kendilerinde ve tüm yaratılmışlarda göremedikleri için vahdet düşüncesine erişememiş ve ikilikte kalmışlardır. Her ne kadar riyâzâtla meşgul olsalar da vahdete erişemezler.[95]

Gölpınarlı, mi'râc hâdisesinin Hurûfî yorumuna yer vermiştir ki Hurûfîler miracı Hz. Peygamberin hatların bilgisine yükselmesi olarak yorumlarlar.[96] Bütün yorumları yazılsa insanın aklının duracağını, bu gürûhun da vahdete inandığını fakat bu inancın mutasavvıfların vahdet inancından çok farklı olduğunu, Hurûfîlerin daha çok Maddecilerle ortak bir görüşe sahip olduklarını dile getirmiştir. Bektaşîliğin oluşumu sırasında Anadolu'ya gelen Bektaşîlik mesleğine bir de Hurûfî mezhebinin şeklini vermiş olan Aliyyu'l-a'lâ, Ferişteoğlu Abdulmecîd, Refîî, Yemînî, Misâlî Gül Baba, Kenzî, Arşî, Şah Hatâî gibi Hurûfîler'in önde gelenlerinin isimlerini sıralayarak bu bölümü noktalamıştır.[97] Bu isimler dışında Şeyh Ebul Hasan, Seyyid İshak, Nesîmî, Emir Gıyaseddin, Kemal Kaytağ, Penâhî, Muhitî, Mukîmî, Câvidî Ali, Işkurt Dede, Rahmetullah, Celal Sâfir Şâh da Hurûfîliğin önemli isimleri arasında sayılabilir.[98] Müellifin zikrettiği isimlerden Aliyyu'l-a'lâ da Fazlullâh'ın en mühim halifesidir. Rıza Tevfik ve Bausani Hurufî düşüncenin Bektaşîliğe ilhak edilmesinde en büyük rolü ona verirler.[99]

---

[93] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 15b.
[94] Bahattin Kahraman, *Arşi Divânı'nın Tenkidli Metni I-II,* (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989), s. 8.
[95] Fatih Usluer, *Hurufilik*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2009, s. 168.
[96] Usluer, *age.*, s. 400.
[97] Gölpınarlı, *age.*, vr. 18a-18b.
[98] Usluer, *age.*, s. 5.
[99] Usluer, *age.*, s. 57.

Ayrıca sayıların kutsanması, harflerin yorumlanmasının kökeni eski devirlere rastlamaktadır. Tevrat'ta ve İncil'deki bazı bölümler de bunu teyid eder. Örneğin Vahiy bölümünde bu mevzu "Var olan, var olmuş ve gelecek olan, Her Şeye Gücü Yeten Rab Tanrı, "Alfa ve Omega" Ben'im" diyor."[100], "…Alfa ve Omega, başlangıç ve son Ben'im. Susayana yaşam suyunun pınarından karşılıksız su vereceğim." [101] vb. şekillerde geçmektedir. Nitekim Fazlullâh Hurûfî de kendi eseri *Câvidân*'ı hazırlarken Tevrat ve İncil'den faydalanmıştır.[102] Yine de harfler ve sayılar hakkında yorum sahibi olan herkesi Hurûfî ekolüne bağlı saymak yanlış bir kanaattir. Gölpınarlı, *Hurûfîlik Metinleri Katalogu* isimli eserinde konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler vermektedir.

1.7. Hurûfî Âyîni

Bu bölümde Hurûfî âyîninden kısaca bahseden Gölpınarlı, Fazlullâh Hurûfî tarafından ortaya konulan bu âyîni Hacc'ın komik ve çocukça bir taklîdi olarak görmektedir. Müellif, çerağcının delil tesmiye edilen kandili yakarak âyîni başlatması, meydancının ortaya Safâ ve Merve'yi sembolize eden iki taş dikmesi, rehberin tâlibi hazırlayıp namaz kıldırması, tâlibin tahtın önündeki Hacer-i Esved'i simgeleyen taşı öptükten sonra Ka'be konumuna getirilmiş olan şeyhin etrafında yedi kere tavaf etmesi ve daha sonra Safâ ve Merve yerine konulan taşlar arasında sa'y edip ocak önündeki kandile secde ederek, Zemzem yerine de şerbet içerek âyînin sonlanmasını, daha sonra orada bulunanların ta'biri câizse Hacc-ı Ekber yapmış ve yeni hacı olmuş olan tâlibi tebrik ederek içki içme faslına geçmelerini betimleyerek bu âyîni anlatmaktadır.

Gölpınarlı, Hurûfî âyîninin bu mezhebin başlı başına yaşayamaması nedeniyle başlı başına icrâ edilemediğini fakat taht, ocak, baş açık yalın ayak içeri girme, şerbet, çerağ yakmak gibi sembol ve ritüellerin Bektaşî âyînleriyle benzerlik arz ettiğini dile getirmektedir. Son olarak Bektaşîlerden bazılarının Hurûfîliği ayrı bir tarîkat ve mezheb olarak bu âyînle tekrar canlandırmaya çalıştıklarını fakat bu çabanın sonucunu bilmediğini vurgulamaktadır. [103]

[100] İncil, Vahiy, 1:8, s. 1332.
[101] İncil, Vahiy, 21:6, s. 1350.
[102] Gölpınarlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*, s. 150-151.
[103] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 19a.

1.8. Bektaşîlik ve Bektaşîler

Daha çok Anadolu ve Rumeli'de faal olan, İran, Hindistan ya da Türkistan gibi bölgelerde tesir göstermemiş[104], içe kapalı ve karışık bir topluluk olan Bektaşîliğin henüz hakkıyla araştırılmadığını ifade eden Gölpınarlı, bu cem'iyyetin Karmatî ve Hasan Sabbâh Bâtınîliği, Babâîlik, Ahîlik, Kalenderlik, Abdallık ve Hurûfîlik etkisini içerdiğini dile getirir.[105] Müellifin de belirttiği gibi her tarîkatın olduğu üzere Bektaşîlerin de yalnızca kendilerinden olanların anlayabileceği bir takım ıstılahları vardır ve bu konuda araştırma yapanların bu ıstılahlara vâkıf olması gerekmektedir. Ki söz konusu bu durum tasavvuf da dahil her ilim dalı için geçerlidir. Özellikle tasavvufta sûfîler herkes tarafından ehil olmayan kimseler tarafından anlaşılmasını istemedikleri mefhumları şifreleyerek kullanırlar.

Daha önce de belirtildiği gibi Bâtınîlik'te hiyerarşik düzen, teşkilatın en yetkilisi olup Bâtıniyye'yi idare eden "imam", imamın vekili konumunda olan "hüccet", hüccetlere bağlı olan ve halkı Batıniyye'ye davet eden "dâî", Bâtıniyye'ye katılan "mü'min-i müstecîb" gibi farklı derecelerden oluşur.[106] Müellifin aktardığı üzere Bâtınîlikle benzer olarak kendi içinde derecelere ayrılmış olan Bektaşîlik'te her derecedeki dervîşin âyînleri de farklılık arz eder ve her derecedeki dervîş bu dereceye ait olan ma'lûmâtı diğer derecedekilerden sır gibi saklamakla mükelleftir. Hiyerarşide muhibblik, dervîşlik, babalık ve halîfelik olmak üzere dörde ayrılan bu derecelerin en üstünde bulunan halîfeler aşağısındaki tüm derecelerin sırlarına vâkıftırlar fakat açığa çıkarmazlar. Halîfeler Karmatîlerdeki dâî-i kebîrler konumuna, reisler de şeyhu'l-cebel konumuna denk gelmektedir.[107]

Gölpınarlı'ya göre, zaten Bâtınîlikten ibâret olan Bektaşîliğin inanç sisteminde biraz tasavvuf ve daha ziyâde saçma şeyler vardır. Tevhid inançları Hurûfîlerle aynıdır. İki grup da maddiyyûn (materyalizm) düşüncesini kabul eder ve bunların vahdet anlayışı ile mutasavvıfların vahdet-i vücûd anlayışı farklılık arz etmektedir.[108] Sûfîlere göre vahdet-i vücûd varlığın bilgide ve düşüncede bir olması demektir. Sâlik gerçek varlığın bir tane olduğunu, onun da Hakk ve Hakk'ın tecellîlerinden maada bir şey

[104] Suraiya Faroqhi, *Anadolu'da Bektaşilik*, İstanbul: Simurg Yayıncılık, 2003, s. 191-192.
[105] Gölpınarlı, *age.*, vr. 19b.
[106] Avni İlhan, "Bâtıniyye", *DİA*, İstanbul, 1992, V, 192.
[107] Gölpınarlı, *age.*, vr. 20a.
[108] Gölpınarlı, *age.*, vr. 20a.

olmadığının bilincindedir. Ve bu bilgi ancak riyâzat ve manevî yükselişle beraber rûhî tecrübe ile kazanılır. [109] Bektaşîlikte ise her şey Allâh'tır, eserle bu eseri yaratan birdir. Bu düşünce panteizm fikri ile benzerlik arz etmektedir. Vahdet-i vücûd mükâşefe ürünü iken panteizm aklın ürünüdür. Vahdet-i vücûda inanan tasavvuf ehli farklı nazariyelere tâbi değilken, panteistler öyle değildir. Vahdet-i vücûdda fiillerin yaratıcısı Allâh olmakla birlikte insan da istidadı sebebiyle sorumludur fakat panteizmde her şey bizzat Hakk'ın fiili olduğu için iyilik ve kötülük eşittir. Vahdet-i vücûd düşüncesini anlayabilmek için mürşid gerekirken panteizmde akıl yeterlidir. Vahdet-i vücûd ehli Allâh'tan başka hakîkî mevcud olmadığı fikrini benimserken panteistler her mevcudun Allâh olduğuna inanırlar. [110] Dolayısıyla bu iki düşünce birbirinden farklıdır. Fakat Gölpınarlı'nın vahdet-i vücûdu parantez içinde panteizm olarak tanımlaması ve eşdeğer görmesi dikkat çekicidir.

Bektaşîliğe göre ruh her zaman bedene ihtiyaç duyar ve ölüm gömlek değiştirmekten ibârettir. Daima bir devr ve tenâsüh (reenkarnasyon) hâkimdir, hatta devr eden bizzat Allâh'tır.[111] Süleyman Uludağ tasavvuftaki devr anlayışını şöyle tasvir eder:

"Varlığı ve nesneleri sudûr ve tecellî esasına göre açıklayan mutasavvıflara göre mutlak varlıktan tecellî suretiyle ayrılan bir nesne, çeşitli değişim safhalarından geçtikten sonra varlıkların en süflîsi olan madde mertebesine kadar iner. Sonra yükselmeye başlayarak yine çeşitli merhalelerden geçtikten sonra geldiği noktaya ulaşır. Mutlak varlıktan ayrıldıktan sonra inişe geçen ve alçalan bir nesne (umumi feyiz, vücûd-ı sârî, mevcud, ilâhî nur) sırayla küllî akıl, dokuz akıl, dokuz nefis, dokuz felek, dört tabiat ve dört unsur seviyesine kadar düştükten sonra yükselişe geçerek yine sırayla madde, maden, bitki, hayvan, insan ve kâmil insan seviyesine kadar çıkar. Devir adı verilen bu yolculukta bütün merhalelerin oluşturduğu seyir çizgisi bir daire şeklinde düşünülür."[112]

Farklı inançlarda kendisine yer bulan tenasüh anlayışı ise insan ruhunun ölümden sonra bu dünyada veya başka bir âlemde yeniden varlığını devam ettirebileceği

[109] Hasan Kâmil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013, s. 286.
[110] Yılmaz, *age.*, s. 297.
[111] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik,* vr. 20b.
[112] Süleyman Uludağ, "Devir", *DİA*, İstanbul, 1994, IX, 231.

anlamına gelmektedir.[113] Dolayısıyla Bektaşîlikteki devr yani tenasüh anlayışı ile tasavvufta kabul gören devr anlayışı farklıdır. Bektaşîlikte ölüm gömlek değiştirmekten öte bir anlam ifade etmez.[114]

Küfre ermeyenin îmânı bulamayacağına inanıldığını aktaran Gölpınarlı, birbirine zıt olan bu olgulara inanan Bektaşîlerin Hz. Âdem'i kutsama konusunda tasavvuf ehli ile aralarının çok açık olduğunu dile getirmektedir. Bektaşîler Âdem'e (insana) secde etmeyeni şeytan gibi görürler.[115] Gölpınarlı'nın eserini kaleme alırken yararlandığı Besim Atalay'ın Bektaşilikle ilgili bir eserinde, bu durum şu sözlerle dile getirilmektedir:

"Tasavvufun kaba şeklinde ve şarkın eski felsefesinde Merdümperestlik (insana tapmak) vardır. Bu hâl Bektaşîliğe dahi girmiştir. Hem de Hurûfîlik gibi fazla miktarda girmiştir. Zâten Hurûfîlik dahi bir nev'î Âdemperestliktir.

Hurûfîlere göre Tevrat, Zebûr, İncil, Kur'ân, Câvidân vücûd-ı Âdem'de mestûr ve mevcûddur. Bütün peygamberler de Âdem'dir, Âdem'dendir. Âdem'de zuhûr etmiştir. Hak, hakīkat, Allâh ve her şey vücûd-ı Âdem'de tecellî kılmıştır. İnsânın mafsalları, gözleri, kaşları hülâsa her bir uzvu avâlim-i lâhuttan bir âleme işârettir. Âdem kâinâtın zübdesi ve varlığın hülâsası imiş."[116]

Yine Bektaşîler ulûhiyetin bedenleşmesini kabul ettiklerinden Hz. Ali'ye ilâhlık pâyesi verirler. Onlara göre Hz. Ali sıfat şeklinde ortaya çıkıp tekrar sır olmuştur. İnançlarına göre Hz. Ali öldükten sonra kendi tabutunu kendi taşımıştır. Gölpınarlı Ali İlâhîlik'ten Bektaşîliğe geçen bu olayı, Bektaşîler'den Mir'âtî Baba'nın destanına, Kul Himmet ve Vîrânî'nin nefeslerine yer vererek destekler.[117] Bu olay, ölmeden evvel ölme geleneğini de temsil eder.[118]

Ayrıca bu grup, Allâh, Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Ali'nin de bir sayıldığı teslis yani üçlü ilâh inancına sahiptir. Hatta ileri giderek Fazl-ı Hurûfî ve Hacı Bektaş'ı da Allâh yerine koyarlar. Nitekim on iki imam da zâten, ulûhiyetin tecellîsidir ve Mehdî

[113] Ali İhsan Yitik, "Tenasüh", *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 443.
[114]Gölpınarlı, *age.*, vr. 20b.
[115] Gölpınarlı, *age.*, vr. 20b-21a.
[116] Besim Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1340/1922, s. 45-46.; Besim Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, (hzl. Gürol Pehlivan), İstanbul: Ötüken, 2015, s. 136. Atalay ayrıca dipnotta *Mahşernâme* isimli bir eserden nakille insanın yüzüne tüy gelmesinin "meş'aru'l-harâm" olduğunu dile getirir. Meş'aru'l-harâm ise ibâdet edilecek yer anlamına gelir.
[117] Gölpınarlı, *age.*, vr. 21a.
[118] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 123.

ulûhiyetin son halkasını oluşturur. Bu inanç da Hristiyanlık ve Bâtınîlikteki tecessüd inancının aynısı sayılır.[119]

1.9. Muhibblik

Arapça'da sevgi anlamındaki hubb kelimesinden türeyen muhibb, lugatte seven, dost anlamlarına gelirken tasavvufta sûfî veya tarîkat ehli olmadıkları halde bu kimselere muhabbet besleyenler için kullanılan bir ıstılahtır. Sûfîler böyle kimseleri takdîr etmiş ve kendilerinden addetmişlerdir. Terim tarîkatlar döneminde bir tarîkata intisap etme hazırlığında olan kimseler için de kullanılmıştır. Bektaşîlik'te ise tarîkata intisap eden kimseye denir ve hiyerarşide ilk basamağı temsil eder.[120]Gölpınarlı bu hiyerarşiyi muhibblik, dervişlik, babalık ve halifelik olarak sıralar. Ocak'a göre ise, Balım Sultan'la birlikte tesis edilen bu hiyerarşide en üstte tüm Bektaşîler'in şeyhi konumunda olan "dede baba" bulunur. Ondan sonra tekkelerin başkanı konumunda olan babalar gelir. Babaların altında zaviyelerde çeşitli hizmetleri yerine getiren canlardan seçilen muhibbler, en alt basamakta ise henüz resmen tarîkata kabûlü gerçekleşmemiş olan âşıklar bulunur.[121]

Muhibblik, makam olarak Mevlevîlik ve Bektaşîliğe özgüdür. Diğer tarîkatlerde makamı ifade etmez. Bektaşîlik'te muhibb olan kimse, derviş olmaya karar verip, dergâha girdikten ve kendisine verilen hizmetleri yapmaya başladıktan sonra ikinci makam olan dervişlik makamına yükselir.[122]

Bir kimsenin muhibb olabilmesi için özel bir ritüel gerçekleştirilir. Gölpınarlı bu bölümde, muhibblik âyînini ayrıntılarıyla aktarmaktadır. Müellifin tasvîrine göre, meydanda post, çerağlık gibi bir takım makāmlar bulunur ve ocak, taht, tahtın önündeki taş Hurûfîlerde de vardır. Bektaşî hatm-i hurûfu, nâdi Alîsi ve salavatnâmesine yer veren Gölpınarlı, hatm-i hurûfu okuyanın Kur'ân'ı hatm etmiş sayılacağını söylemektedir. Nâdi Ali ise, ona göre Arapça, Farsça ve Türkçe karışık tuhaf bir duâdır. [123] Ahmet Rifat Efendi Nâdi Ali ile ilgili Ömer Halvetî'den şunları nakleder:

---

[119] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 23a.
[120] Süleyman Uludağ, "Muhib", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 34.
[121] Ocak, "Bektaşiyye", *age.*, s. 470.
[122] Abdülbaki Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2015, s. 222.
[123] Gölpınarlı, *age.*, vr. 24a-24b.

"İmam Muhammed Takî'den şöyle işittim ki her kim Nâdi Aliyyen ile amel eylese gerektir ki nûr-i nübüvvetten istimdâd taleb ede, fi'l-hâl murâdı hâsıl olur. Zira nûr-i nübüvvet ve nûr-i velâyet mu'âvin olup tâlibe murâdın tiz verir."[124] Halvetîliğin pîri Ömer Halvetî de nakledilen bu aktarım Nâdi Ali duasının diğer tarîkatlarda da yapılan ortak bir dua olduğunu gösterir.

Bektaşîlerde haç işaretinin Hz. Âdem'i simgelediğini ve kutsal olduğunu dile getiren Gölpınarlı, muhibblik âyîninde çerağcının babanın önce sağ sonra sol dizini, sonra göğsünü ve en son yeri öperek bir haç çizmesini de buna delil getirmektedir.[125] Birge, Bektaşîliğin Hristiyanlıkla ilişkisinde benzerliklerin birçoğunda gerçek kökenin farklı çıkabildiğini, bu benzerliğin Hristiyanları Bektaşîliğe çekmede ve onları kendi yuvalarında hissetmelerinde yardımcı olduğunu iddia etmektedir.[126]

Gölpınarlı eserinin dipnotunda âyînlerde okunan tercümânlarda da Hz. Ali'nin tanrı addedildiği aşırı fırkalardan biri olan Ali İlâhîlik[127] mezhebinin te'sîrlerinin görüldüğünü söyler.[128] Müellifin belirttiğine göre Bektaşîler çerağ âyînini yaratılışın sırrı olarak addederler. Onlara göre kānun çerağı Muhammed Ali ve Allâh'ı, diğer mumlar da onbir imamı temsîl eder. Muhammed Ali, aslında zâhir ve bâtın tek bir kimliği ifade eder. Muhammed görünendir ve görünmeyen Ali'siz eksik kalacaktır.[129]

---

[124] Seyyid Ahmet Rifat Efendi Topal, *Mir'âtü'l-makasıd fî def'i'l-mefâsid*, İstanbul: İbrahim Efendi Matbaası, 1876/1293, s. 204.; Ahmet Rifat Efendi, *Gerçek Bektaşilik Mir'âtü'l-mekâsıd fî def'i'l-mefâsid*, (hzl. Salih Çift), İstanbul: İz Yayıncılık, 2011, s. 329.

[125] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 25a.

[126] Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, s. 215-216.; Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 242.
Birge Doğu Kilisesinin ayinleriyle, Bektaşi adetlerinin arasındaki benzerlikleri şöyle sıralamaktadır:
"1. Vaftiz, önceden işlenen tüm günahların silinmesinin ve onlardan arınmanın bir işareti olarak aynicem öncesinde yapılan abdest erkânına çok benzer.
2. Batının konfirmasyon ayininin eşdeğeri olan mukaddes mesh yağı sürmek ya da yağlanmak, ikrar ayininde gül suyu sürünülmesinde benzerini bulur.
3. Aşai Rabbani; yalnızca İsa'nın ölümüne sembol olarak ekmek ve şarap kullanılması ile Hüseyin'in acılarının anısına aynicem'de kullanılmaları bakımından değil, fakat iki durumda da yalnızca onaylanan ve üyelerin törene alınmalarıyla da birbirlerine benzer.
4. Keşişlik, mücerred Babalara denk düşer. Keşişin tinsel otoritesi ve özellikle de manastır başının keşişi üzerindeki otoritesi mürşit olan Baba'nın tinsel otoritesi gibidir! Mücerred olarak tam teslim oluş işareti için küpe taktırma erkânı, Yahudiler arasında yaşam boyu gönüllü köleliğin işareti olan benzer bir erkânın bulunduğu Tevrat'ın Beşinci Kitabı XV. 17'den Balım Sultan'a geçmiş olabilir. (Balım'ın annesinin bir Hristiyan olduğu hatırlanacaktır.)
5. Günah çıkarma, Baş okutmak ya da Mağfireti zünup hizmetine benzer. Hıristiyan Kilisesi'nce uygulandığı şekliyle aforoz da Bektaşilik'te düşkünlük ile benzerini bulur.
6. Bir rahibin huzurunda kıyılan nikah Baba tarafından kıyılan nikahta Bektaşi uygulamasındaki karşılığını bulur.
7. Yedinci ayin, Yağlanma'nın Bektaşilik'te bir benzerini bulamadım."

[127] Ali İlâhiyye, Hz. Ali'yi ilâh addeden aşırı gruplardan biridir. Aliyyullâhiyye de denilir. Bkz. Mustafa Öz, "Müellihe", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 477.

[128] Gölpınarlı, *age.*, vr. 25a.

[129] Melikoff, *age.*, s.289.

Çerağcının ocaktaki kandilden biraz alev alması, tasavvufta hazarât-ı hamse[130] diye bilinen âlemlerden taayyün-i evvel âlemine benzer. Bu alevle mumları teker teker yakmak da kemâl-i ilâhînin on iki imamda zuhûrunu sembolize etmektedir.[131]

1.10. Duhûl Âyini

Muhibblik âyînini aktardığı gibi duhûl âyînini de müellif ayrıntılı bir biçimde aktarmaktadır. Bu âyînde cân ta'bîr edilen ve tarîkata girecek olan tâlibe rehber tarafından abdest aldırılır. Abdestte ağzı yıkamaktan maksad o ana kadar söylenilen Allâh'ın rızâsına ters sözlerden vazgeçmek, burun yıkamaktan maksad kötü kokulardan sakınmak, yüz yıkamaktan maksad yine Allâh'ın rızâsına uygun olmayan yerlere bakmamak, kolları yıkamaktan maksad erenlerin rızâsı olmayan yerlere uzanmamaktır. Başı meshten maksad erenlerin rızâsına zıt şeyler düşünmemek, kulakları meshten maksad kötü sözleri dinlememek, boynu meshten maksad nasîhati tutacağının bilincinde olmak, ayakları yıkamaktan maksad erenlerin düstûruna aykırı yerlere gitmemektir. Eğer tüm bu öğütler tutulmazsa abdest bozulur.[132]

Bahsi geçen abdestten sonra bir takım başka ritüeller de gerçekleştirilir. Örneğin tâlibe rehberlik yapan kişi tâlibin günahını da çıkartır.[133] Daha sonra baş açık yalın ayak vaziyette Horasan postu önünde el ve ayaklarını mühürleterek boynuna tığbend[134] dolar. Bu aşamada tâlib "kurban" olarak isimlendirilir ve kendisinin yola girmesi hususunda mürşidden izin alınarak bey'at telkînine geçilir.

Bektaşîlikteki duhûl âyîni ile önemli benzerliklere sahip olan vaftiz töreni, bir cemaate giriş âyîni mahiyetinde daha çok Hristiyanlıkla ilişkilendirilse de, su hemen

---

[130] Merâtibü'l-vücûd yani varlık mertebeleri diye de bilinen hazarât-ı hamse, Allâh'ın ezelî bilgisi dâhilindeki varlık düzeylerini ifâde etmektedir. Dörtlü, beşli, yedili olmak üzere farklı sınıflandırmaları vardır. Yedili tasnife göre ilk mertebe lâ taayyün mertebesidir. İkinci mertebe taayyün-i evvel, üçüncü mertebe taayyün-i sânî, dördüncü mertebe ruhlar âlemi, beşinci mertebe misâl (berzah) âlemi, altıncı mertebe, şehâdet âlemi, yedinci mertebe ise insan-ı kâmil mertebesidir ki bütün mertebeleri kendinde toplar. Hazerât-ı hamse diye meşhur olan beşli tasnifte ise taayyüni- evvel ve taayyün-i sânî mertebesi bir sayılır ve insan-ı kâmil mertebesi şehâdet mertebesine dâhil edilir. Dörtlü tasnifte ise mertebeler lâhut, ceberût, melekût ve nâsût şeklinde sıralanır.

[131] Gölpınarlı, *age.*, vr. 27a.

[132] Gölpınarlı, *age.*, vr. 27a-27b.

[133] Hristiyanlık'ta en önemli uygulamalardan biri olan günah çıkarma yani itiraf, kadın erkek herkesin kilisenin özel bir bölümünde işlediği günahları papaza anlatmasıdır. Kutsal Kitapla bağdaşmayan bu uygulama Ortaçağ'da yaygınlaşmış, kilise tarafından da kötüye kullanılarak para karşılığı cennetin anahtarını satmaya kadar varmıştır (Endüljans). Bektaşîlik'teki günah çıkarma da bu uygulamayı andırmaktadır. Bkz. "İtiraf", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul: Gelişim Yayın, ty. s. 303.

[134] Vasle ve Cihâz-ı Tarîkat bölümünde ayrıntıya yer verilecektir.

hemen her medeniyette kutsal sayılmış, bedeni suya sokma veya vücûda su dökme âdeti kirlilikten ve günahtan temizlenme, mânen yeniden doğma aracı olarak birçok gelenekte yer almıştır. Küfürden imana, günahtan tövbeye, ölümden hayata ve dünyadan kiliseye geçişi ifade eden vaftiz bütün Hristiyan gruplarında (Quakerlar hariç) önemli ritüellerden biridir.[135] Gölpınarlı her ne kadar duhûl âyînini Hristiyanlıkla irtibatlandırsa da, aslında tüm tarîkatlarda giriş için özel bir tören icra edilir.

1.11. Telkīn-i Bey‘at

Gölpınarlı'nın belirttiği üzere, Bektaşîler tâlibin bey‘at ederken ikrâr ettiği telkīn-i bey‘atta Fetih Sûresi'nin 10. âyetini[136] esas almışlardır. Onlara göre bey‘at sırasında mürşidin eli Allâh'ın eli mesâbesindedir. Mürşidden mürşide, ondan Hacı Bektaş-ı Velî'ye ve on iki imama, onlardan Hz. Peygamber (sav)'e ve son olarak Allâh'a ulaşır. Tâlibin bu ahde vefâ göstermesi gerekir yoksa kendi nefsine zarar etmiş olur. Bu ikrarda tâlib ve rehber birbirlerini babalığa ve evladlığa kabul ettikten sonra tevbe ettirilir. Daha sonra tâlibe yalan söylememesi, haram yememesi, şehvete düşkün olmaması, kibirli olmaması, kin gütmemesi, gıybet etmemesi, gördüğünü örtüp görmediğini söylememesi yani kimsenin ayıbını araştırmaması ve iftirada bulunmaması, sır saklaması, kimsenin gönlünü kırmaması, büyüğe hizmet edip küçüğe şefkat göstermesi, kendisi için istediğini başkaları için de istemesi, hilm ehli yani yumuşak huylu olması, âriflerin yanından ayrılmaması, kendini bilmezlerden uzak durması, her şeye ibret nazarıyla bakması, konuştuğu zaman hikmetli sözler sarf etmesi, yaratılanların en şereflisi olarak kendinin farkında olması gibi öğütlerde bulunulur.[137]

Bahsedilen bu ikrarda geçen mürşidin elinin Allâh'ın eli olması, ay, güneş gibi tüm yaratılmışların ma‘bûd yani tapınılan şeyler olarak addedilmesi, Allâh'ın isim ve sıfatlarının Hz. Âdem'den ibaret olması Âdemperestîliğin, on iki imam ve on dört masumun Allâh ile kaim olması ise Ali İlâhîliğin Bektaşîlikteki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Kulak telkīni, makāmât seyri gibi bir takım ritüellerden sonra

[135] Salime Leyla Gürkan, "Vaftiz", *DIA*, İstanbul, 2012, XLII, 424.
[136] (Fetih, 48/10), [Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah'a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah'a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.]
[137] Gölpınarlı, *age.*, vr. 28b.

duhûl (tarîkata giriş) âyîninin sonunda meydân ta‘bîr edilen odaya sofralar kurulup meyler (şaraplar) içilmeye, semâ‘lar edilmeye başlanılır. [138]

Müellifin birçok hurâfeyi içerdiğini söylediği bu duhûl erkânında çerağ uyarmak yani kandil yakmak Hurûfîlik ve Kalenderlikte, taht Hurûfîlikte, ocak Zerdüştlükte, nasîb vermek Ahîlikte de görülen techîzat ve uygulamalardır. Tarîkata girip nasîb alan kimse, ölmeden evvel ölmüş olmaktadır ve vâsıl-ı kurbet olunca ibâdet yükümlülüğünden de sıyrılacaktır. Fakat bu sırrı açığa çıkarmaması gerekir. [139] Bu durum Bâtınîlik'teki hal‘ ve selh mertebelerini andırmaktadır ki Bektâşîlik ve Kızılbaşlığın Menba‘ları (Bâtınî Mezhepleri) bölümünde değinilmişti.

Gölpınarlı, Ahîlik, Babaîlik, Kalenderîlik, Hurûfîlik, Batınîlik, Katoliklik ve Zerdüştlüğün karışımı olan Bektaşîliğin Ca‘ferîlik mezhebiyle İsnâaşerî olmak dışında hiçbir ortaklığı olamayacağını iddia etmektedir. [140] Alevî-Bektaşîler'in yazılı kaynaklarında da İmam Ca‘fer'in ibadetler ve muâmelâtla ilgili fıkhî görüşlerine yer verilmeksizin kuru kuruya Ca‘ferîlik iddia edilir. Bu iddianın pratikte pek karşılığı yoktur.[141]Ahmet Rifat Efendi ise zıt bir görüş olarak Bektaşîlerin Ehl-i Sünnete bağlı olduğunu, kendilerinin Ca‘ferîlikleri ile ilgili ifadelerinin ise yanlış anlaşıldığını dile getirmektedir.[142]

1.12. Bektaşîlerde Ahlâk

Bektaşîlerde ahlâk konusuna kısaca değinen müellif, telkīnde geçen öğütlerin sadece Bektaşîliğe yeni katılmış olan kişiler için geçerli olduğunu, bu yolda ilerlemiş kimseler için ise günah diye bir durumun söz konusu olmadığını dile getirmektedir. Yine Bektaşîlerce günah gönül kırmak ve insanlara zarar vermekten ibârettir. Örneğin; rakı içmek helâl iken rakı içip birisiyle kavga etmek haramdır, günah sayılır. Böylece Bektaşîlik netîcede hep İbâhîliğe yani her şeyi helâl saymaya ulaşır.[143]

---

[138] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 28b ve 30a.
[139] Gölpınarlı, *age.*, vr. 30a-30b.
[140] Gölpınarlı, *age.*, vr. 30b.
[141] Sönmez Kutlu, *Alevîlik- Bektaşîlik Yazıları Alevîliğin Yazılı Kaynakları*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016, s. 63-65.
[142] Rifat Efendi, *Mir'âtü'l-makasıd*, s. 102 ve 265.; Rifat Efendi, *Gerçek Bektaşilik*, s. 93.
[143] Gölpınarlı, *age.*, vr. 30b.

İçki içme konusu Bektaşîler ile ilgili en çok eleştiri alan konulardan biridir. Genelde içki kelimesi yerine "dem" ya da "dolu" ifadeleri kullanılır. Gölpınarlı'dan farklı düşünen Ahmet Rifat, eserinde içki mevzusuna pek değinmemeyi tercih etmiştir. "Hürmet-i Hamr" başlığını verdiği bölümde içkinin haramlığından bahsederek şunları aktarmıştır:

"Ey tâlib-i tarîkat! Anlaşıldı mı ki hamrın ve her sekr veren şeyin hürmeti nass-ı katı' ve hadîs-i Nebevî ile sâbittir. Her mü'min ki bundan ictinâb edip emr-i İlâhî'ye imtisâl etmiş ola. Yoksa tagayyür-i reng-i levn cihetiyle hiçbir vechile kâbil-i te'vîl olamaz. Ve fakat sekr-i vesâvis ve efkâr-ı dünyeviyyeye müstağrak hakkında da muttariddir, fe'f-hem." [144] Melikoff, Bektaşî tekkelerinde âyînlerde içkinin kullanılmadığını, ancak törenlerden sonraki şölenlerde içilebildiğini dile getirir. [145]

Âyîn-i cem mefhumundaki "cem" kelimesinin toplanma, birlik olma anlamına geldiğini öne sürenler olduğu gibi, köken itibariyle tarihte şarabı icad eden efsanevî İran Hükümdarı Cemşid'den geldiğini savunanların da mevcudiyeti içki konusu ile bağlantısı açısından önemlidir. İkinci görüşü savunanlara göre âyîn-i cem'de içki içilmesi de bu şahsı anmak içindir.[146] Yine mi'rac hadisesinde de Hz. Muhammed'in Selman'a üzüm verdiği, dönüş yolunda Selman'ın da dahil olduğu kırklar grubuyla karşılaştığı, Selman'ın elindeki üzümün görünmez biri tarafından sıkıldığı ve suyunun içildiği, böylelikle oradakilerin hepsinin birden sarhoş olduğu da rivayet edilir.[147] Bu sebeble âyîn-i cem'e "Kırklar Meclisi" veya "Kırklar Sofrası" da denilir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu da *Nur Baba* isimli romanında Bektaşî âyînlerini kadın erkek karışık ve içkili âyînler şeklinde betimlemektedir.

1.13. Bektaşîlikte Hurûfî Tesirleri

Gölpınarlı Bektaşîliğin Hurûfîlikten ibâret olduğunu çok defa vurgulamakta, Bektaşîlikteki hatm-i hurûfu ve bazı duâları buna delil olarak getirmektedir. Eski bir erkânnâmeden bir gülbang aktaran Gölpınarlı, ardından Hacı Bektaş-ı Velî'ye isnâd edilen *Vücûdnâme* isimli bir eserden de birkaç satırı aktararak iddiâsını

[144] Rifat Efendi, *Mir'âtü'l-makasıd*, s. 107.; Rifat Efendi, *Gerçek Bektaşilik*, s. 229.
[145] Melikoff, *age.*, s. 268.
[146] Mehmet Zeki Pakalın, "Ayin-i Cem", *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. I, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993, s. 125. Güldane Gündüzöz, *Bektaşi Kültüründe Yemek Motifi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2015, s. 77-78.
[147] Gündüzöz, *age.*, s. 78.

kuvvetlendirmektedir. Fazl-ı Hurûfî'nin *Câvidân-ı Kübrâ*'sını Türkçe'ye tercüme eden Dervîş Murtezâ'nın *Yetîmnâme*'sinden, Arşî'nin *Dîvân*'ından da nakillerde bulunan müellif, Fazl-ı Hurûfî'nin halîfelerinden İmâdüddîn Nesîmî'nin, Bektaşî dervîşlerinden Muhyiddîn Abdal'ın, *Dîvân* sâhibi Turâbî Ali Dedebaba'nın, Mihrâbî Baba'nın Hurûfî olduğunu dile getirmektedir. Bir de olayı tersten ele alarak, Hurûfî şâirlerinden *Fazîletnâme* müellifi Yemînî-i Eğribozî, *Feyznâme* sâhibi Misâlî Gül Baba, *Risâle* sâhibi Giritli Resmî, *Hakīkatü'l-Hakāyık* müellifi Mustafa Resmî, *Keşfü'l-Hakāyık* sâhibi Kenzî'nin de Bektaşî olduklarını vurgulamaktadır. Bektaşîliğin esâsını Hurûfîliğin oluşturduğuyla ilgili tüm delilleri sıralasa bunun kitaplar dolduracağını dile getiren Gölpınarlı ismi zikredilen şâirlerin bazılarının şiirlerinden birkaç örnek aktarmakla yetinmiştir.[148]

Birge bu konuda Hurûfî- Bektaşî öğretisinin pratik sonucunun, insanı Allâh'ın en yüce tezâhürü olarak, tapınılacak yücelikte bir konuma yükseltmesi olduğunu dile getirir.[149] Nitekim XV. yüzyılda Fazlullâh'ın talebelerinin Anadolu'ya yayılmaya başlamasıyla birlikte Hurûfîlik'ten en fazla Bektaşîlik etkilenmiştir. XVI. ve XVII. yüzyıllarda bu akide Bektaşilerin aslî inançlarından biri olmuştur.[150]

Hurûfî- Bektaşî etkileşimini ilk ortaya koyan *Kâşifü'l-Esrâr ve Dâfi'u'l-Eşrâr* isimli eseri ile Harputlu Hoca İshak Efendi'dir.[151] Ahmet Rif'at Efendi ise eseri *Mir'âtü'l-Mekasıd fî Def'il-Mefâsid* ile Hoca İshak Efendi'ye reddiye kaleme almıştır. Ona göre ne Bektaşîlik Hurûfîliktir, ne de Hurûfîlik Bektaşîlik.[152] Mehmed Ali Hilmi Dedebaba da bu görüşü destekler. Sâdık Vicdanî ise Bektaşîliğin Hurûfîliğin etki alanına girmesiyle bozulmaya başladığını dile getirir.[153] Besim Atalay Hurûfîliği İslâm şeriatını inkâr eden ayrı bir din ve mezheb olarak görürken Bektaşîliğin bir tasavvuf yolu olduğunu düşünür. Hurûfilik'ten birçok tarikatın etkilendiğini dile getiren Atalay'a göre İbn Arabî dahi bu etkilenmeden payını almıştır.[154] Yakın dönem araştırmacılardan İrene Melikoff[155] ve Mehmed Fuat Köprülü[156] de bu etkileşim fikrine katılanlar

[148] Gölpınarlı, *age.*, vr. 35a- 39b.
[149] Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, s. 158.; Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 177.
[150] Usluer, *Hurufilik*, s. 181.
[151]Samet Karahüseyin, *Alevî-Bektaşîlikte Hurufiliğin Etkisi (Alevî-Bektaşî Klasik Metinler Örneği),* (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s. 45.
[152] Rifat Efendi, *Mir'âtü'l-makasıd fi def'i'l-mefâsid*, s. 231.; Rifat Efendi, *Gerçek Bektaşîlik*, s. 360.
[153] Bkz. Samet Karahüseyin, *Alevî-Bektaşîlikte Hurûfîliğin Etkisi (Alevî-Bektaşî Klasik Metinler Örneği), 2017.*
[154] Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, s. 30, 45.; Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, s. 114.
[155] Bkz. Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 167.
[156] Bkz. Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, s. 473.

arasındadır. Fakat İbn Arabî'nin ve Fazlullah Hurûfî'nin yaşadığı dönemler tarihsel olarak kıyaslandığından bu ihtimal pek mümkün görünmemektedir.

Farklı coğrafyalarda Bektaşîlik Hurûfîlik'ten farklı oranlarda etkilenmiştir. Örneğin Balkanlarda bu etkilenme Anadolu ile kıyaslandığında daha çok olduğu için daha bârizdir ki Arnavut Bektaşîleri'nden bazıları Hacı Bektaş-ı Velî'yi Fazlullâh'ın müridi olarak görürler. Yine Alevîlik'te de Hurûfî tesirleri görülmektedir.[157]

Dedelik, babalık, halîfelik mertebelerine ve dervîşlik âyînine değinen Gölpınarlı, dervîşleri tarîkatın has hizmetçileri olarak tanıtmaktadır. Tüm dünyevî ilgi ve alakaları terk eden muhibbler önce dergâhta çeşitli hizmetlerde bulunup âyîn-i cemden sonra dervişliğe yükselirler. Bu âyînde mürşidin dervîşe verdiği cân fedâkâr olması öğüdünü zikreden Gölpınarlı, dervîşlerin Hasan Sabbah'ın fedâileri olduğu iddiasını delillendirmiş olmaktadır. Bu mertebede dervîşe taç ve hırka giydirilir. Yine bu âyînden sonra da demler içilir ve semâ'lar yapılır.[158] Ahîlik ve Abdallık'tan ibâret saydığı âyîni ayrıntılarıyla anlatan müellif, Bektaşîler'in Hz. Ali'nin bellerini bağladığına inandıkları on yedi kemerbestegânın isimlerini sıralayarak bu bölümü noktalamaktadır.[159]

1.14.Vasle ve Cihâz-ı Tarîkat

Tarîkatta o tarîkata mensûb kişilerin kullandıkları kıyafet, âlet vb. eşyalara cihâz-ı tarîkat denir. Çeyiz sözcüğü de Arapça'daki cihâz kelimesinden gelmektedir. Nitekim mi'râca davet edildiğinde Hz. Muhammed (sav)'e Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla gönderilen çeyizde, taç, hulle (cennet elbisesi), kemer, asâ, na'leyn ve refref (minder) bulunmaktaydı.[160]

Bektaşîlik de kendine özgü techîzâta sahiptir. Gölpınarlı bunlardan tâc, tığbend, hırka, teslîm taşı, kanberiye, palheng, haydariye, kemer, dolak, nefîr, sadece mücerred dervîşlerin kullandığı elif-nemed ve mengûş, yalnız seyyâh dervîşlere verilen keşkülü saymakta ve bunlarla ilgili *Fütüvvetnâme-i Câfer-i Sâdık* isminde müellifi belli olmayan bir fütüvvetnâmeden açıklamalarda bulunmaktadır.[161]

---

[157] Usluer, *Hurufilik*, s. 181.
[158] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 40a-41a.
[159] Gölpınarlı, *age.*, vr. 41b.
[160] Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim Kuşam Tarihi*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005, s. 220.
[161] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 41b.

Müellifin, tâcla ilgili aktardığına göre, Cebrâil'in Hz. Muhammed (sav)'e getirdiği nûrdan tâc Bektaşîlerin kullandığı on iki bölmeli tâcdır[162] ve bu bölmeler on iki imama işârettir. Tâca zâhir ehlinin dokunması ise onun ölümü sayılır. Hırka, tığbend, teslîm taşı, palheng, mengûş, kanberiye, keşkül, elif-nemed, haydariye, nefir ve dolak hakkında da aynı eserden nakillerde bulunan müellif bu techîzâtın yorumlanmasını hurâfe olarak görmektedir.[163] Bunlardan hırka[164] dervişlerin giydikleri önü düğmesiz, yakasız, uzun kollu, genişçe dikilmiş ve uzun üst elbisesidir.[165]

Tığbend[166] diğer adıyla şedd veya şeddullâh, eline, diline, beline sahip olması gibi gizli bir anlam taşıyan bir bel kuşağıdır. Bunu kuşanmak Bektaşîlikte, tarîkatta kalıcı olmaya işarettir.[167] Kurbanların yününden bükülerek elde edilir.[168]

Teslim taşı[169] el ayası kadar, on iki köşeli ve bu kenarların içe doğru kavisli olduğu, boyuna takılan bir taştır.[170] On iki köşesi On iki İmam'a işaret eder. Balım Sultan'a atfedilerek Balımtaşı diye isimlendirilen bir taştan yapılmaktadır.[171] Hacı Bektaş'ın kusuntusundan geldiği de söylenen taş ile ilgili bir rivayette Allah Hz. Musa'yı denemek için kendisinden yarattıklarının en kötüsünü getirmesini ister. Hz. Musa da uyuz bir köpeğin boynuna ip takıp Allah'ın huzuruna götürürken köpek dile gelip "Benim Allah katında alçak olduğumu nereden bildin" dediğinde Hz. Musa kendi boynuna bir taş asarak acziyetini göstermek istemiştir. Dolayısıyla teslim taşı tarîkattakilerin acizliğinin bir nişânesidir.[172] Gölpınarlı'nın aktardığı rivayete göre ise, Allâh Tûr Dağı'na tecellî edince Hz. Musa (as)'ın vecde gelerek elindeki asâyı kayaya vurmasıyla kayadan on iki terkli bir parça kopmuştur. Kendine geldiğinde bu parçayı bereket addederek boynuna takmış, Hacı Bektaş'tan sonra bu taşa teslim taşı denilmiştir.[173]

---

[162] Bkz. Ekler Bölümü s. 289-290.
[163] Gölpınarlı, *age.*, vr. 42a-42b.
[164] Bkz. Ekler Bölümü s. 298.
[165] Gölpınarlı, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 149.
[166] Bkz. Ekler Bölümü s. 297.
[167] Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s. 242.
[168] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 42a.
[169] Bkz. Ekler Bölümü s. 301-302.
[170]Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 312.
[171] Gölpınarlı, *age.*, s. 43.
[172] Atasoy, *age.*, s. 247.
[173] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 42b.

Palheng[174], bele kuşatılan kemerin sol tarafına bağlanan, el kadar veya biraz daha büyükçe olan taştır.[175] Tarîkat usûlüne bel bağlayıp, az yeme, az uyuma ve devamlı zikr üzere boyun eğmeye işarettir.[176] Hz. Peygamber (sav)in oruçluyken karnına bağladığı taşa dayanır.[177]

Mengûş[178], daha çok mücerred yani bekâr Bektaşî dervişleri tarafından kullanılan, demir, pirinç, Necef taşı veya gümüşten değişik şekillerde yapılan bir tür küpedir.[179] Hakkında da Balım Sultan zamanında eşkıyanın çokluğu, çok kimselere eziyet ettikleri, Balım Sultan'ın da eşkıyalara kendi bendelerine neden ezâ ettiklerini sorduğunda eşkıyaların onların bir işareti olmadığını söylemeleri üzerine Balım Sultan'ın bendelerinin kulağını delip kurşundan bir küpe taktığı rivayet edilir.[180]

Kanberiye[181], Balımtaşı veya Necef taşından üretilen, bele bağlanan kuşağın sol tarafında duran, yumruk kadar bir taştır.[182] Palhengle benzerlik arz eden kanberiyeye bu ismin verilmesi Hz. Ali'nin atı olan Düldül'ün kösteğini ata bağlı olmadığı zamanlarda kölesi Kanber'in beline bağlamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca kanberiyeye el bağı, dil bağı, bel bağı adı verilen üç de düğüm atılmaktadır.[183]

Keşkül[184], şeklen Nuh'un gemisine benzeyen, çoğunlukla gezgin dervişlerin isti'mal ettiği, zaman zaman dervişlerin dilenmek için kullandıkları, bir tarîkat cihazıdır. Nakşibendiyye'de keşkülün içine tatlı yemiş ve şekerlemeler koyarak zikirden sonra dervişlere dağıtılır.[185]

Elif-nemed[186] Bektaşiyye ile birlikte Mevleviyye'de de bend-i miyan olan yani bele kuşanılan, bir ucuna şerit tutturulmuş, şeridin ucuna da habbe yani ceviz kadar hakik taşından düğme bulunan bir tür kemerdir.[187] Nefsi harama karşı bağlamak anlamına gelir.[188]

---

[174] Bkz. Ekler Bölümü s. 296-303.
[175] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 252.
[176] Atasoy, *age.*, s. 250.
[177] Gölpınarlı, *age.*, vr. 42b.
[178] Bkz. Ekler Bölümü s. 301.
[179] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 214.
[180] Atasoy, *age.*, s. 240.
[181] Bkz. Ekler Bölümü s. 294.
[182] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 175.
[183] Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s. 251
[184] Bkz. Ekler Bölümü s. 299.
[185] Atasoy, *age.*, s. 244-246.
[186] Bkz. Ekler Bölümü s. 292.
[187] Atasoy, *age.*, s. 228-229.
[188] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 42b.

Haydariye[189], dar kalıplı, yakasız ve kolsuz, bele kadar boyu olan bir hırka çeşididir ve hırkanın içine giyilir. Omuz başları Arap alfabesindeki "hı", yaka "dal", beden de "ra" harfine benzetildiği için bu isim verilmiştir.[190] Haydariye ile ilgili rivayetlerden biri şöyledir: Haydar isminde bir Kalenderî şeyhi nefsi ile mücadele etmek için kıldan bir çuvalın dip tarafına yaka, yanlarına da kol deliği açıp iç gömleği yapmıştır. Halifeleri de aynı şeyi yapıp bu gömleğe de Haydarî demişlerdir. Bir başka rivayete göre ise bu ismin verilmesi Hz. Ali'nin Haydar lakabıyla ilintilidir.[191] Nefîr[192] ise boynuzdan yapılan, daha çok seyyâh dervişlerin yırtıcı hayvanlardan korunmak için üfledikleri boru şeklinde bir cihazdır.[193]

Gölpınarlı, Tekbîr-i Tâc-ı Muhibb, Tekbîr-i Tâc-ı Dervîş, Tekbîr-i Tâc-ı Mücerred, Tekbîr-i Tâc-ı Halîfe, Tekbîr-i Teslîm, Tekbîr-i Elifnemed, Tekbîr-i Tığbend, Tekbîr-i Hırka, Tekbîr-i Palheng, Tekbîr-i Kanberiye, Tekbîr-i Mengûş olmak üzere tarîkat cihazlarının tekbirlerini yani mürîdin başına, sırtına giyerken, beline bağlarken okunan duâlarını erkânnamelerden aktararak bu bölümü sonlandırmıştır. [194]

1.15. Babalık

Babalık, Bektaşîlikteki dört dereceden biridir ve bu dereceye belli bir eğitimi bitirdikten sonra ulaşılır.[195] Unvân olarak hem Sünnî hem Şîî tasavvuf çevrelerinde kullanıldığı için, bir kimseye baba diye hitab edilmesi o kimsenin Şîî ya da Sünnî oluşu hususunda bilgi vermez.[196]

Gölpınarlı'nın belirttiğine göre babalık makāmına özgü bir erkân yani uygulama yoktur. Sadece halîfe babaya tâcını dualar okuyarak giydirip, destârını sarar ve icâzetini verir.[197] Postuna oturttuktan sonra halîfe ve baba olacak kişi birbirlerine niyâz ederler. Daha sonra diğer babalar da bu kişiye karşılıklı niyaz ederler. Ayrıca

[189] Bkz. Ekler Bölümü s. 298.
[190] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 145.
[191] Atasoy, *age.*, s. 225-226.
[192] Bkz. Ekler Bölümü s. 301-303.
[193] Atasoy, *age.*, s. 243.
[194] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 43a.
[195] Süleyman Uludağ, "Baba", *DİA*, İstanbul, 1991, IV, 366.
[196] Uludağ, *agm.*., s. 365.
[197] Bu icâzetnâmeler genellikle Hz. Paygamber'e, Ehl-i Beyte ve on iki imama selam ve dua ile başlayıp ayet ve hadis alıntılarıyla devam eder. Tarîkat silsilesi, icâzet verilen kişinin uyması gereken kurallarla ilgili öğütler, icâzetin veriliş sebebi, verildiği tarih, icâzeti verenin ve orada bulunanların isim, unvan ve mühürlerine yer verilerek sonlandırılır. İcâzetnâme örneği için bkz. Mehmet Akkuş,19. Asırda Bir Bektaşî İcâzetnâmesi, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, c. I, s. 1, 1999, s. 27-39.

müellif, icâzetnâmelerde geleni geçeni hoş görmek ve onlara ikrâmda bulunmanın, büyüklerin yolundan gitmenin dinin esâslarından sayıldığını ifade etmektedir. Bu bölümü oldukça kısa tutan Gölpınarlı ardından mücerredliği ele almıştır.[198]

Baba unvanı Bektaşîlikteki kollardan birine de verilmiştir. Belli başlı iki kola ayrılan Bektaşîlik'te Babagân koluna mensub olanlar, Hacı Bektaş-ı Velî'nin hiç evlenmediğini, Kadıncık Ana'dan kendisinin manevi evlâdı olduğunu iddia ederler. İkinci kol olan Çelebiyân koluna mensub olanlar ise, Hacı Bektaş'ın evli olarak vefat ettiğini ve Kadıncık Ana'dan Timurtaş isminde bir oğlunun olduğunu iddia ederler.[199] Ayrıca Bektaşîlerin, mürşidlerine Baba, rehberlerine de Ana diye hitab ettikleri söylenir.[200]

1.16. Mücerredlik

Mücerred, dünya ve âhiret kaygısını bir kenara bırakıp Allâh'a gönül veren ve sadece Allâh'a bağlanan, bekâr olarak yaşamını sürdürmeyi tercîh etmiş dervîş demektir.[201] Aralarında "Mücerred pak, müteehhil hak" atasözü yaygındır ki bu kullanım, bekârların dünya kirinden temiz olduklarını fakat evliliğin de hak olduğunu ifade eder.[202]

Müellife göre mücerredlik, Bektaşiliğe Kalenderlikten geçmiş, ikinci pîr olarak kabul edilen Balım Sultân'ın halîfesi Sersem Ali Dede'den kalmış siyâsî bir konudur. Mücerredler için özel bir âyîn ortaya çıkaran kişi ise Balım Sultan'ın bizzat kendisidir. Bektaşîlerin büyüyüp Türkiye'yi istilâ etmelerini sağlayan en önemli faktörlerden biri de mücerredliktir.[203] Nitekim Bektaşîliğin Babagân kolunun da Hacı Bektaş'ın bekâr olduğunu iddia ettiğini daha önce belirtmiştik.[204]

Gölpınarlı bu bölümde mücerredlik âyîninden bahseder. Mücerredliği seçmiş olan dervîş için meydana yalnızca mücerred halîfenin ve mücerred kimselerin girdiği bir âyîn-i cem gerçekleştirilir. Mücerred olacak dervîş için traş erkânı icrâ edilir, kendisine tevbe ettirilir. Daha sonra dervîşin kulağı delinip mengûş takılır ve son olarak rehber ve

[198] Gölpınarlı, *age.*, vr. 43b.
[199] Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı,* s. 15.; Atalay, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, s. 95.
[200] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 41.
[201] Süleyman Uludağ, "Mücerred", *DİA*, İstanbul, 2006, XXXI, 447.
[202] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 225.
[203] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik,* vr. 43b-44a.
[204] Bkz.Gölpınarlı, *age.*, vr. 43b.

tâlib niyazlaşarak âyîn sona ermiş olur. Müellif traş erkânını da yine bir erkânnâmeden aktarır. Zikredilen bu erkânda da maksad sadece bir kıl kesmektir, fazlası Yezidlik sayılır. Halîfelik âyîni ise mücerredlere kapalıdır. Halîfe olanlar bir takım emânetleri başka bir halîfeden alıp, kırk kurban keserler.[205]

Ahmet Rifat Efendi eserinin tarîkat silsilesi ile ilgili bölümünde mücerredliğe yer vermiş ve mücerredlik âyîninin önceleri Dimetoka'da Seyyid Ali Sultan Dergâhı ile Kerbelâ'daki âsitânede icrâ olunduğundan, fakat bunlar kapatıldığı için daha sonra sadece Pîr Evi ve Balım Sultan Türbesi ile sınırlandığından bahsetmiştir.[206] Gölpınarlı ek olarak İstanbul'da Kadıköy'deki Şahkulu Sultân Dergâhı'nda bu âyînin yapıldığını belirtir.[207]

Gölpınarlı Bektaşîlikteki mücerredliği Hristiyanlıktaki papalık ve ruhbanlığa benzetmektedir. Bektaşîleri de İslâm'a mensub râhibler olarak görmektedir. Hatta onların bunun şeriatte mevcûd olduğunu kanıtlayabilmek için Ashâb-ı Suffe'nin, Kanber Ali'nin, Selmân'ın mücerred olduklarını iddiâ etmeleri de boşunadır. Çünkü Ashâb-ı Suffe'nin, Kanber Ali'nin ve Selmân'ın âile sâhibi oldukları bilinmektedir.[208]

1.17. Bektaşîlik kimin tarafından ve nasıl kuruldu?

Abdülbaki Gölpınarlı bu bölümde Bektaşîliğin gerçekte kimin tarafından ve nasıl kurulduğunu irdelemiş ve Sersem Ali Dede'den itibaren yirmi dört kişinin bulunduğu bir silsile ortaya koymuştur. Kendisinin aktardığına göre Bektaşî âyîni Hoca İdrîs'in soyundan gelen Balım Sultân tarafından, Bâtınî erkânlarından toplanılarak ortaya konmuştur. Bektaşîlik hakkında araştırma yapan herkes de bu tarîkatın ikinci pîr addedilen Balım Sultân tarafından kurulduğu düşüncesinde hemfikirdir. Aynı dönemlerde Aliyyü'l-A'lâ'nın Hurûfîlik fikrini telkīni ile de Hurûfîlik etkisi âyînlerde görülmüştür. Gölpınarlı, o dönemde Anadolu'da Bâtınîlerin çokluğu ve Hacı Bektaş'ın o âileye misafir olduğunu ve vefâtına kadar da orada yaşadığını dikkate alarak; Hoca İdrîs ve âilesinin Hacı Bektaş'tan önce de Bâtınî bir yapıya sâhib olduğu fikrindedir.[209]

---

[205] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 44a-44b.
[206] Rifat Efendi, *Mir'âtü'l-makasıd*, s. 187.; Rifat Efendi, *Gerçek Bektaşilik*, s. 311.
[207] Gölpınarlı, *age.*, vr. 44b.
[208] Gölpınarlı, *age.*, vr. 44b- 45a.
[209] Gölpınarlı, *age.*, vr. 45a.

Bektaşî an‘anesi ve velâyetnâmeler de bu zamanlarda yani dokuzuncu asrın sonları veya onuncu asrın başlarında oluşturulmuştur.[210]

Müellifin aktardığına göre; Çelebiler Balım Sultân'ın kardeşi Kalender Çelebi'nin isyânından sonra şâibelendikleri için Bektaşîler Balım erkânını kabul edenler ile Çelebilere ve Safevîliğe bağlı olan Alevî ya‘nî Kızılbaşlar olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Gölpınarlı, Balım Sultân'ın işâretiyle vezirliği terk edip fakr ve fenâ yolunu seçen ve ilk dedebaba olan Sersem Ali Baba'dan itibâren dedebaba olanları postnişîn oldukları tarih ve vefât tarihleriyle birlikte nakletmiştir.[211] Son zikrettiği isim Sâlih Niyâzî Baba'nın vefât tarihini ise vermemiştir. "Hâlâ postnişîn ve dedebabadır." ifadesini kullanması eserini kaleme aldığı tarih hakkında da ipucu vermektedir. Nitekim Sâlih Niyâzî Dedebaba 1899 yılında derviş olmuş, 1901'de Babalık derecesine yükselmiş, 1913'te Bektaşi Genel Konseyi'ne üye seçilmiş ve Dede unvanına sahip olmuş, 1914'te Hacı Bektaş Veli Dergâhı'na postnişîn olmuş, 1941'de de suikaste kurban gitmiştir.[212] Dolayısıyla Gölpınarlı, ferağ kaydı koymadığı tezimize konu olan eserini 1941 yılından önce kaleme almıştır.

Müellif bu bölümün sonunda Balım Sultân'ın halîfesi sanılan fakat çağdaşı olan Kazak Ahmed'in bir nefesini aktarmaktadır. Sonuç olarak Gölpınarlı, Bektaşîliğin Aliyyü'l-A‘lâ'nın telkīni, Balım Sultân'ın gayretiyle ortaya çıktığını iddiâ etmektedir.[213] Müellif muhtemelen Bektaşîliğin âyîn ve erkânlarının oluşturulması, tarîkatın sistematize edilmesi hususunu kastetmektedir. Yoksa Bektaşîliğin kurucu isminin Hacı Bektaş-ı Velî olduğu çoğu kimse tarafından bilinen bir mevzûdur. Bektaşîlik tarihiyle ilgilenen araştırmacılar da dönemlendirme yaparken XIII. yüzyılda başlayıp XV. yüzyıl sonlarına kadar teşekkül devresi, XVI. yüzyıl yani Balım Sultan'la başlayıp kendi bulundukları döneme kadar olmak üzere iki safhada incelemektedirler.[214]

---

[210] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik.*, vr. 45b.

[211] Gölpınarlı bu silsileyi şu şekilde nakletmiştir: Sersem Ali Dedebaba, Ak Abdullâh Baba, Kara Halîl Baba, Dimetokalı Vahdetî Baba, Birecikli Seyyid İbrâhim Âgâh Baba, Urfalı Seyyid Halîl İbrâhim Baba, Sirozlu Seyyid Hasan Baba, Kırımlı Hânzâde Muhammed Külhan Baba, Dimetokalı Kara Ali Baba, Sinoplu Seyyid Hasan Baba, Horasânî Muhammed Nûrî Baba, Kal‘acikli Seyyid Halîl Hâkî Baba, Sivaslı Nebî Baba, Merzifonlu İbrahim Baba, Vidinli Seyyid Mahmûd Baba, Sofyalı Saatçi Ali Baba, Çorumlu Hasan Baba, Yanbolulu Turâbî el-Hâcc Ali Baba, Selânikli el-Hâcc Hasan Baba, Konyalı Perîşân Hâfız Baba, İstanbullu Mehmed Ali Hilmİ Baba, Arnavut Feyzullâh Baba, Sâlih Niyâzî Baba.

[212] İlir Hamzaj, *Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı'nın Son Postnişîni: Salih Niyazi Dedebaba*, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s. 19.

[213] Gölpınarlı, *age.*, vr. 45b-47b.

[214] Ocak, "Bektaşiyye", *age.*, s. 462.

Bazıları ise 1826'da Bektaşîliğin yasaklanmasından sonraki dönemi üçüncü dönem olarak ele almaktadır.[215]

1.18. Mâtem ve Tezkiye Âyîni

Müellifin belirttiğine göre; Bektaşîler ve Kızılbaşlar için Muharrem ayının ilk on günü yas günüdür. Bu günlerde baş yıkamak, saç taramak, tırnak kesmek, âyîn icrâ etmek, çerağ uyarmak haram sayılır. Günlük konuşma dilinin yerini şifrelenmiş kelimeler alır. Örneğin Selâm yerine Hz. Hüseyin'in ismini zikrederler. Yezîd ve dostlarına teberrâları artar.[216] Yine bu günlerde hayvânî gıdalar tüketilmez. Su içilmez. Onun yerine kahve, çay benzeri sıcak içecekler tüketilir ya da Balım Sultân tuzu denilen bir tuz yalanır. İftarlarını su içinde ezilmiş Hz. Hüseyin'in kabrinin toprağıyla ederler. Gölpınarlı bu uygulamaları Hristiyânlıktaki büyük perhize[217] benzetmektedir. Nitekim yüksek mertebedeki Bektaşî cânları bu perhize de riâyet etmez, yalnız aşağı mertebedekilere karşı tutuyor gibi gözükürler. Çünkü onlar selh mertebesinde her türlü yükümlülükten uzaktırlar. Bektaşîlerin mâtemi Ca'ferilerde ya da diğer tarîkatlardaki gibi bir hatırlamadan uzaktır. Müellife göre rûhun aslına erişmesi nedeniyle Bektaşîlerin birbirlerini tebrik etmeleri de akla sığmayan bir ritüeldir.[218]

Gölpınarlı bu bölümde mâtem ve tezkiye âyînini ayrıntılarıyla resmetmektedir. Diğer âyînlerde olduğu gibi bu âyînde de belirli uygulamalar vardır. Çeşitli gülbanglar okunur, duâlar edilir. Adanan adaklar pîr tarafından kabul edilir. Tezkiye bilindiği gibi arıtmak, temizlemek gibi anlamlara gelir. Bektaşîler de bu âyînle birkaç para karşılığında günahlarından arınırlar.

Bu uygulamanın Hristiyanlıktaki günah çıkarma ya da Endüljans uygulaması ile benzerlik arz ettiği iddia edilmiştir. Birge'nin aktardığına göre; Bektaşîlik'te "Baş Okutma" olarak da bilinen tezkiye âyîni yılda bir kez yapılır ve gönlünde kırgınlık, vicdanında bazı şeyler olan canlar için çağrı yapılır. Eğer canlardan ses çıkmazsa itiraf yeterli sayılır. Eğer bir suçlama yapılırsa Baba bir delil ister ve can genelde nakit bir ceza ile kurtulur. Fakat eğer suç büyükse, ceza sürgün ya da toplum dışına itilme yani

[215] Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, s. 7.; Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 334.
[216] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 47b.
[217] IV. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan, Paskalya'dan kırk gün evvel tutulmaya başlanan, Lent ismi verilen oruçtur. Mehmet Aydın, "Hristiyanlık", *DİA*, İstanbul, 1998, XVII, 351.
[218] Gölpınarlı, *age.*, vr. 48a.

düşkünlük olarak da verilebilir. Canlar böyle bir cezayı almamak için her türlü para cezasına razı olurlar.[219]

Bektaşîlik'te en önemli âyîn Âyîn-i Cem'dir. Bunun dışında "Dolu içme, Ali Sofrası, Kurban tığlama, Lokma etme, Çerağ uyandırma, Koyun Baba" diye anılan âyînler de mevcuttur. [220] Melikoff, âyîn-i cemin bir yaratılış tiyatrosu olması ile ilgili şunları söyler:

"Gösteri, tam olarak, okunan bir nefes, ve âlemin yaratılışını canlandırmaya yönelik, "Semah" adı verilen kutsal dönüşlerle başlar: Cebrail, büyük melek, bir kuş biçiminde, Tanrı'nın Tahtı çevresinde uçarak huzura girmeğe çalışır; fakat her kez, bir ses kendisine, "Sen kimsin, Ben kimim?" sorusunu sorar ve Cebrâil, "Sen Sen'sin; ben Ben'im" yanıtını verir. Ve kapı açılmaz. Cebrâil, böylece her deneyişi kırk bin yıl süren uçuşunu sürdürür, durur. Tüyleri kan içinde kalır. Sonunda üçüncü denemede, hâtiften bir ses ona, "Sen Yaradan'sın, ben Yaradılanım" demesi gerektiğini öğretir. Ve birden, kendisine gökyüzü kapıları açılır."[221]

1.19. Düşkünlük

Gizli kalması gereken bilgi anlamına gelen sır, birçok tarikatta olduğu gibi, Bektaşîlikte de bu yolun mensûblarının bildiği özel bilgi anlamına gelir.[222] Bektaşîlikte farklı mertebedekilerin birbirlerinden gizlediklerinin yanı sıra tarîkata yabancı kimselerden de gizlenen sırlar vardır. Gölpınarlı'nın belirttiğine göre, Bektaşîlikte bu sırrı açığa çıkaran, tarîkatın edebine uymayan davranışta bulunan kimse düşkün ilan edilir ve artık bu kimseden tarîkata ait olan eşyalar alınır, kimse ona selâm vermez, kendisi âyînlere dâhil edilmez. Babaya bir miktar ücret verip, işlediği suça göre bir de kurbân keserek suçunu affettirmiş, düşkünlüğü de kaldırılmış olur. [223] Bektaşî geleneğinde kurban, canlı hayvanı işaretle canlı kurban, tekkeye bağışlanan gıda maddesini işaretle cansız kurban, âyînler için kesilen içeri kurbanı, adak gibi bireysel özelliğe sahip dışarı kurbanı olmak üzere farklı sınıflandırmalara da tabi tutulmuştur.[224]

---

[219] Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, s. 170.; Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 191
[220] Ömer Tuğrul İnançer, "Osmanlı Tarihinde Sufilik Ayin ve Erkanları", *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler* içinde (125-187) , (hzl. Ahmet Yaşar Ocak), s. 169.
[221] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 54.
[222] Ahmet Günşen, *agm.*, s. 340.
[223] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik.*, vr. 49a.
[224] Gündüzöz, *Bektaşi Kültüründe Yemek Motifi*, s. 140-141.

Düşkün kelimesi yerine "yolsuz"un da kullanıldığı bilinmektedir.[225] İnsanların arasına fesad tohumu ekip birbirine düşürmek, hırsızlık, hakaret, yetim malına el uzatmak, yol büyüklerine saygısız davranmak, zina gibi suçlar düşkünlüğü gerektirir. Bunların dışında, cinayet işlemek, ırza tecavüz etmek, Hz. Ali veya Ehl-i Beyt hakkında kötü sözler söylemek suçların en ağırlarıdır ve bunları işleyenlerin düşkünlüğü ömür boyu kalkmaz. [226]

Müellif düşkünlük bahsinde Bektaşîlerde boşanma, oruç, nevruz gibi konulara da değinmektedir. Bektaşîler boşanma konusunda oldukça katıdırlar. Talak kelimesini kullanmak bile düşkünlüğü gerektirir. Oruç tutmadıkları hâlde Ramazan, kurban kesmedikleri hâlde Kurban Bayramlarını kutlayan Bektaşîlerce en önemli bayram Nevrûz'dur. Çünkü inançlarına göre o gün Hz. Ali'nin doğduğu gündür. Onun şerefine meydânlarda süt dağıtılır. Martın 21. gününe atfedilen ve ilkbaharın ilk günü sayılan Nevruz, Zerdüştlükte de kâinatın yaratıldığı gün olarak kabul edilip bayram olarak kutlanır.[227] Bu gecede duaların kabul edileceğine inanılır. Bedri Noyan Nevruz gecesi okunan duayı şöyle aktarır:

"İman sahibi ehl-i İslâm iseniz bu mukaddes gecenin ilahî kuvvetine, bütün varlığınızla inanıp ruhlarınızı yıkayın. Ey fânîler, nurdan yaratılan bu ilahî gecenin hürmetine Allâh'a yalvarın ki, bütün kötülüklerden sıyrılıp masum olasınız. Bu gece dualarınız kabul olunur."[228]

Hz. Ali'nin doğmasıyla güneşin hamel yani koç burcuna geçmesi aynı güne rast geldiği için güneşe secde etmek, meydânlarda ocağın bulunması Bektaşîlikte Zerdüştlük ve Şamanizm etkisini göstermektedir. Yine Bektaşîlikte hizmet görmek Hristiyanlıktaki günah çıkarma âdetine, düşkünlük de afaroza benzer.[229] İslam Ceza Hukuku'nda düşkünlüğe benzeyen, suç sebebiyle insanı toplumdan dışlayan bir cezanın bulunmaması[230] da konunun dikkat çekici bir boyutudur.

[225] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 101.
[226] Harun Yıldız, "Düşkünlük", *DİA,* İstanbul, 2016, EK-1, 356-357.
[227] Gölpınarlı, *age.*, s. 239.
[228] Bedri Noyan, *Bektaşilik- Alevilik Nedir?,* Ankara: Doğuş Matbaası, 1987, c. I, s. 185.
[229] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik,* vr. 49a-49b.
[230] M. Süreyya Şahin, "Aforoz", *DİA*, İstanbul, 1988, I, 413.

1.20. Tercümanlar ve Gülbanglar

Gölpınarlı bu bölümde Bektaşîlerdeki gülbang ve tercümanlara yer vermiştir. Terkib olarak gül sesi anlamına gelen gülbanglar[231] ya da tercüme eden anlamına gelen tercümânlar muhtelif tarîkatların âyinlerinde, saray, lonca, yeniçeri ocağı, mehter vb. yerlerdeki muayyen merâsimlerde belli bir tertîbe göre yüksek sesle okunan duâ ve ilâhî dizileridir.[232] Tercümanlar Türkçe, Arapça, Farsça karışık olabilirken; gülbanglar Türkçe'dir. Nazım şeklinde kaleme alınmışlardır. Babalar gülbang okurken cânlar secdeye kapanır ve sürekli Allâh adını zikrederler. Her bir duâ farklı bir iş için düzenlenmiştir.[233] Gölpınarlı başka bir eserinde gülbang okunurken Mevlevîler'in sessizce dinlediğini fakat Bektaşîler"in Allâh Allâh diye zikrettiklerini belirtir.[234]

Birge gülbang ile tercüman arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır:

"Öyle görünüyor ki gerçek fark bana Tiran'da tahsilli bir Bektaşî tarafından açıklandığı gibi, asıl anlamının da işaret ettiği üzere bir grubun varlığında bir ağızdan okunan bir toplu duadır. Böyle bir dua bazı durumlarda tek bir kişi tarafından da okunabilir fakat yapısı gereği birlikte ibadeti hedeflediği için yine de bir gülbangtır. Öte yandan tercüman, belirli bir makamda oturan biri tarafından resmî erkânda okunan özel bir duadır. Örneğin aynıcem töreninde mürşid ve rehber, kendi konumlarına ait ve durumun tinsel önemini açıklayan sözcükleri okurlar. Kuramda bu ayrım doğru olsa da gerçekte pratikte Bektaşiler bu terimleri birbirleriyle değişimli olarak kullanırlar."[235]

Müellif, su içerken su içtikten sonra, günah işleyince, tâc giyerken, teslîm taşını alırken, kanberiyeyi kuşanırken, çamaşır değiştirirken, tığbend dolarken, mengûş takarken, traş olacağı zaman, traş olduktan sonra, bir yere giderken, çerağ uyarırken okunacak tercümânlar ile sofra geldiğinde, lokma bittiğinde, dem üçlendiğinde okunan gülbanglar ile gülbang-ı kebîri nakletmiştir. Bu duâlarda genellikle Hz. Hüseyin, Kerbelâ şehidleri ve erenlere rahmet okunurken, Yezîd ve dostlarına la'net okunur.[236] Ayrıca "Bektaşîler'de Hurûfî Tesirleri" bölümünde bir Gülbang-ı Sabah da nakledilmiştir.

---

[231] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 133.
[232] İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı, 2011, s. 443-444.
[233] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 49b.
[234] Gölpınarlı, *age.*, s. 133.
[235] Birge, *The Bektashi Order of Dervishes*, s. 166-167.; Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 187.
[236] Gölpınarlı, *age.*, vr. 49b-52a.

Gülbang-ı kebîrde, başta Hz. Muhammed (sav) olmak üzere, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hatîce, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, on iki imam, on dört mâ'sûm, Hz. Selmân, Kanber Ali, Mâlik Eşter, Hacı Bektaş-ı Velî, Şeyh Şiblî, Ma'rûf-i Kerhî, Cüneyd-i Bağdâdî, Hallâc-ı Mansûr, Muhyiddin-i Arabî, Celâleddîn Rûmî, Şemseddîn Tebrizî, Celâl Hayderî, Şâh Ni'metullâh Velî, Şehbâz Kalender, Abdâl Mûsâ, Seyyid Ali Sultân, Kaygusuz Sultân, Fazlullâh Hurûfî, Mürsel Baba, Balım Sultân, Sarı İsmâil Sultân, Sarı Saltuk Sultân, Akyazılı Sultân, Yahyâ Paşa, Pîrâb Sultân'ın isimleri zikredilip onların himmetleri taleb edilir.[237]

1.21. Kızılbaşlık ve Kızılbaşlar

Kızıl ve baş sözcüklerinden meydana gelen Kızılbaş terkibi, on iki dilimli kırmızı tâcı kullanan kesimi ifade eder. Söz konusu tâcı da ilk defa Şeyh Haydar'ın müridlerine giydirdiği ve bu nedenle tâcü'l-Haydariyye olarak da isimlendirildiği rivayet edilir.[238] Abdülbaki Gölpınarlı, bu bölümde Kızılbaşların ibâdet ve inanç esâsları üzerinde durmaktadır. Kızılbaşlar Şah İsmail Safevî tarafından sistemleştirilen âyîn ve erkânları bakımından Bektaşîlerle ortak olmakla birlikte, fürûatta ayrıldıklarını söylemektedir. Kızılbaşların, Bektaşîlerden daha gâlî Bâtınî olduklarını, dedelerinin silsile veya şecere olmaksızın seyyidlik iddiâsında bulunduklarını belirtir.[239]

Müellif, bir ocağın diğer bir ocağı rehber tanıdığını, o ocağın tâliblerinin de rehberi pîr olarak gördüklerini dile getirir. İddiasına göre Kızılbaşlar herhangi bir mekâna kudsiyet atfedip, orada yatan bir zat olduğunu iddia ederek etraflarına tâlib toplarlar. Kendisinin de ziyaret ettiğini belirttiği Karakaya, Üç Çam, Yedi Çam, Sarıkaya gibi halk arasında ün yapmış isimler de böyle bir senaryonun sonucudur.[240] Nitekim en eski çağlardan beri, saygı gösterilen bir yer zamanla tabakalaşsa bile kutsallığını kaybetmez. Değişecek olan en fazla velînin kimliğidir. Tarihte bazı büyüklere birçok farklı medfen atfedilmesi de bunu gösterir.[241]

Müellifin aktardığına göre Kızılbaşlar Ehl-i Sünnet ve Ca'feriyye'yi Yezîd ismiyle anar, namaz, oruç, zekât, Hacc gibi ibâdetlerden sadece onları yükümlü

[237] Gölpınarlı, *age.*, vr. 52a.
[238] Doğan Kaplan, *Buyruklara Göre Kızılbaşlık*, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), s. 8.
[239] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 52b.
[240] Gölpınarlı, *age.*, 52b-53a.
[241] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe,* s. 196.

görürler. Kendileri ise Ramazan ayının sadece ilk, orta ve son günü oruç tutarlar. Hâlbuki Kızılbaşların temel kaynaklarından olan Buyrukların çoğunda dört kapı kırk makama yer verilmiş, namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak gibi ibadetler şeriatın kapıları olarak sıralanmıştır.[242] Gölpınarlı, Hz. Ali Ramazan ayında cefâ çektiği için bu aydan nefret edip, Hz. Hüseyin'in şehîd edildiği Muharrem ayını kutsal görmelerini mantıksızlık olarak görmektedir. Nitekim herhangi bir aya buğz etmek gerçekten de pek mantıklı gözükmemektedir.

Kızılbaşların Hz. Ali'yi ilâh edindiklerini dile getiren müellif, onları bîçâre olarak görür. Onlara göre Kur'ân Hz. Ali'nin kelâmıdır, fakat Hz. Osman tarafından değiştirilmiştir. Mü'min oldukları için temiz sayıldıklarından gusl etmezler, sakal ve bıyıklarını da asla kesmezler. Bazı yörelerde ölülerini de yıkamadan elbiseleriyle gömerler. Asla tavşan eti tüketmezler.[243] Bektaşîler de bazı fiziksel ve mitolojik sebeplere bağlayarak tavşan etini yasak addetmişlerdir.[244]

Gölpınarlı Kızılbaşların dört kutsal kitabından bahsetmektedir. Şâh Safî'nin Buyruk diye bilinen *Kenz-i Meknûn* ve *Menâkıb* isimli kitapları ile Yemînî-i Eğribozî'nin *Fazîletnâme* ve *Hutbetü'l-Beyân* kitapları Kızılbaşlarca Kur'ân-ı Kerîm'in yerini almış kitaplardır. Müellif *Faziletnâme*'yi hurâfelerle dolu bir kitap olarak tasvir etmektedir.[245] Müellifin *Menâkıb*'tan aktardığı Kızılbaşların dört farz[246] ve üç sünneti

---

[242] Kaplan, *Buyruklara Göre Kızılbaşlık*, s. 139.
[243] Gölpınarlı, *Bektaşîlik- Alev3ilik.*, vr. 53a-53b.
[244] Gündüzöz, *age.*, s. 98.
[245] Gölpınarlı, *age.*, vr. 54a-54b.
[246] Doğan Kaplan'ın Kızılbaşlarla ilgili hazırlamış olduğu tezde farzlar dört değil yedidir. Bkz. Kaplan, "Buyruklara Göre Kızılbaşlık", s. 152-154.
"1. Sır saklayıcı olup erkânını zahitten saklamalı, bir zahit imanını şeytandan nasıl sakınıyor ise, sufi de erkânını halktan o şekilde gizlemelidir. Sırdar olmalıdır. Mürebbi tutmalıdır. Zahit dinini şeytandan nasıl sakınıyorsa, ehl-i tarikat da yolunu, dinini öyle sakınmalıdır. Musahip edinmek; musahiplikte malı mala, canı cana katmak, birbirinden gizlisi saklısı olmamaktır.
2. Talip bin bir ise bir oturup bir dilden söylemelidir. Söylenen nefesi hak bilip uymalı, itiraz etmemelidir. Zahitten erkânını saklamalı, söylenen nefesi hak bilmelidir. Talipler dört kapıda kâmil bulunup sayılmış olmalılar ve ispatları olmalıdır. Sayılmış olmak demek İmam Hüseyin yoluna boyun vermek demektir; ilk sayılanlar Hüseyin ile beraber şehit olanlardır. Musahip olmalıdır. Dostunu/destini(elini)? Kudret makamına iletmiş olmalı, yani candan geçip haktan dönmemelidir. Sırdâr (sır saklayıcı) olup gördüğünü örtmelidir. Mürebbiye düşüp Hak kazanında pişmektir. 3. Mizan-ı Hakk'a itaatkâr olmalı, bir günaha bin özür ve niyaz eylemeli; kimsenin gıybetini etmemeli, yalan konuşmamalı ve yalan yere yemin içmemelidir. Özrüne niyaz ehli olmalı ve her belâya teslim-i rızada olmalıdır. Mümin ve sufi olan canlar hırs nefsini öldürüp kendilerini bir ölü gibi bile görmemelidirler. Tac giymelidir. Dünyaya zerre kadar bile değer vermemelidir. Rehber sahibi olmaktır; rehber Hak yolunun kılavuzudur, candan geçip Hak'tan geçmeyen sofu, rehber ile Hakka ulaşır.
4. Mürebbi hakkını bilmeli ve ona itaatkâr olmalıdır. Gayret kuşağını kuşanıp Hak menzilinde olmalıdır. Mürebbi hakkına itaatkâr olup itiraz etmemelidir. Talip, evliyaya iradet getirip mürebbi emrine muti' olup rızasız gezmemelidir. Rıza, cümle ikrar imandır; rızanın ikrarı musahiptir, yer gök ile Muhammed Ali ile musahiptir. Sırdâr olmalıdır. Halifeden tövbe almalıdır. Mürşittir, Mürşit hak yolunun güneşidir.
5. Rabbine itaat edip her türlü emrine boyun eğmelidir. Kuşak kuşanıp halifeden el alarak tövbe etmelidir. Musahip hakkını hak bilip cem-i cemiyete gitmelidir. Musahipli olmak ve musahip hakkını hak bilmektir. Yâre yâr olup özü

dikkat çekicidir. Onlara göre farzlar bu yolun sırrını yolun dışında bulunan Yezîd diye ta'bîr ettikleri kimselere açmamak, birlikten ayrılmamak, iftirada bulunmamak, rehber ve mürşide haksızlık etmemekten ibârettir. Sünnetlerin ise, birincisi dâim tevhîd ehli olmak yani dilini ve gönlünü her an hem Allâh hem de Muhammed Ali ve evlâtları ile birlikte eylemek, ikincisi düşmanlık beslememek, nefret ve kendini beğenmişlikten uzak durmak, üçüncüsü gönül yıkmamak, kimseyle tartışmamaktır.[247] Bu farz ve sünnetleri yerine getirmemenin ayrı ayrı cezâları vardır. Gölpınarlı bunları tafsîlâtıyla saymıştır.[248]

Müellif Kızılbaşların bu kitapların dışında Fazlullâh Hurûfî'nin *Câvidân*'ının özeti olan Ferişteoğlu Abdülmecid'in *Aşknâme*'si, Refîî'nin *Beşâretnâme*'si, Mustafa Rumûzî'nin *Hakīkatnâme*'si, yine Fazlulâh Hurûfî'nin *Arşnâme*'si, Misâlî Gül Baba'nın *Feyiznâme*'si gibi eserlerden de yararlandıklarını da eklemektedir.[249]

1.22. Erkân

Gölpınarlı, son bölümde Kızılbaşların erkânlarından bahsetmektedir. Aktardığına göre Kızılbaşlar Ramazan yerine Muharrem ayında oruç tutarlar. Yaz aylarında erkânlarını yerine getirmezler. Kış geldiği zaman dede efendiler köylere gelip tâliblerin günâhlarını affeder, düşkünlerini kaldırır. Kurban âyîni icrâ edilir. Âyîn boyunca nefesler okunur, gülbanglar çekilir, dolular (içkiler) içilir, zikirler çekilir, semâ' icrâ edilir, mi'râclama okunur. Burada özellikle tarîk, matrak, dest-çûp, evliyâ, ser-deste diye de isimlendirilen, Alevîlerce kutsal sayılan, kayın ağacından kesilmiş, yetmiş cm. civarındaki düz sopa olan erkân[250] ile ilgili anlatılanlar dikkat çekmektedir.

---

ulu olmalıdır. Halifeden musahip hakkını ceme getirmelidir. Âşina bulmaktır. Sofu, iradet getirmeli, musahip tutmalı ve musahip hakkını ceme getirmelidir. Böylece Muhammed Ali, on iki imam ve cümle geçmiş mürşitler gibi sayılmış olur. Musahip hakkını ceme götürüp sayılan erenlerin serçeşmesi Muhammed Ali'dir.

6. Musahibini hakikat-ı Hak cemine götürmelidir. Tövbe ehli olup, sahib-i irşad olmalıdır. Daima günahına tövbe edici olmalıdır. Talipler evliyaya iradet getirip tövbe almalıve biat etmelidirler. Beli berk olmalıdır. Halifeden hırka giymelidir. Halifeden el tutup tövbe kılmaktır. Peşine olmaktır.

7. Halifelerden tac ve kisvet kabul etmelidir, ayrıca sufiliğin bir şartı özünü meşayıha götürüp (kendinin bir şeyhi olmalı ya da kendini şeyhlere teslim etmeli) bu yol üzerinde olmayanları sufi olarak kabul etmemelidir. Tac takmalı, üstadlara itaat etmeli, cem ayinindeki kardeşlerine hak bakmalıdır. Tac takmalı, bu zikredilen erkânları bilmeli; her kemalinde noksanı olmamalı, bu hükümlere muhalefet etmemeli, niyaz ehli ve irşad sahibi olup halim ve mazlum olmalıdır; bu Muhammed Ali sıfatıdır. Talipler evliyadan setr ve kisvet giyinmiş, meyan kuşanmış, mürebbi ve musahibe yetmiş pir eliyle beli bağlanmış, eli ikrar eteğine yetmiş ve her türlü sayılmış olmalıdır. Emir ve buyruk Muhammed Ali'nindir, vesselam. Hakla sohbet etmelidir. Halifeden tac giymeli ve sufiliğin bir şartı da özünü meşayıha ulaştırmalıdır. Tac giyinip özünü üstada sunarak kendi nefsini terk etmek ve yol ehline pây-i mal olmaktır. Çeğildeşi olmaktır."

[247] Kaplan, *Buyruklara Göre Kızılbaşlık*, s. 151.

[248] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 54b.

[249] Gölpınarlı, *age.*, vr. 55a.

[250] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 300.

Dede Efendi mi‘râclama okunurken erkân denilen değneği kefen addedilen yeşil torbasından çıkarır, değnekle oradaki kimselerin bellerine vurur, daha sonra değneğin altından geçen Kızılbaşlar dedenin ayağını öperek kalkıp eline ve erkâna niyâz ederler. Dedenin koltuğunun altından geçip el ele zikre başlarlar. Bu uygulamayı herkes icrâ ettikten sonra erkân değneği yıkanır ve tekrar kefenine konulur, erkânın yıkandığı su oradakilere serpilir ve bu serpintiden pâye alamayanlar bunu günâhlarının çokluğuna yorarlar. Bu âyîn her Cuma gecesi yapılmakla birlikte bir de musâhiblik âyîni vardır.[251]

Gölpınarlı başka bir eserinde musâhiplikle ilgili olarak şunları aktarır:

“Alevîlerde ergenlik çağına girmiş iki kişi, aynı zamanda Alevîliğe intisab ederler ve bu iki kişi, birbirinin “sahip” ve musâhib”i olurlar; kardeş sayılırlar. Hazret-i Peygamber’in (s.m.) ashâbı birbirine kardeş etmelerinden kalan bu kardeşlik, Alevîlerde, Alevîliğe ikrar töreninde şarttır; musâhipsiz Alevîlik erkânına hiçbir kimse alınmaz. Musâhip olanların canları, malları, ırzları birdir; her hususta birbirlerini korumaları gerekir. …Bektaşîlikte de beraber Bektaşî olan kişiler, birbirlerine “Musâhip” sayılırlar; fakat Alevîlikte olduğu gibi Bektaşîlikte musâhiplik, şart değildir.”[252] İrene Melikoff da Alevîlerde önemli bir yer işgal eden musâhiplik âdetinin, Bektaşîler’de olmadığını söyler.[253]

Yukarıda bahsi geçen, erkân denilen bu değneğin aslı Cennet’teki Tûbâ ağacıdır, Hz. Âdem yeryüzüne onu dikerek süslemiştir. Bu ağaç meyvesiz, kendi kendine yetişen bir ağaçtır. Kızılbaşlar onu kutsal sayarlar, erkân değneği canlıdır, seyyid bir kimseden başkasının eline geçerse yılan hâline dönüşür, değneğin altında geçen ya da âyînlerde suyundan nasîblenene şefaat haktır ve o kimse Allâh’ın rızâsını kazanmış sayılır. [254]

[251] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik,*, vr. 55a-59b.
[252] Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 224.
[253] Melikoff, *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*, s. 255.
[254] Gölpınarlı, *Bektaşîlik-Alevîlik*, vr. 60a.

Bektaşîlerde olduğu gibi Kızılbaşlarda da boşanmak ya da boşanmış bir kimse ile evlenmek haramdır, bu fiili işleyen düşkün îlân edilir. Gölpınarlı bunun da Hristiyanlıktan alınma bir inanç olduğunu dile getirerek eserini sonlandırmaktadır.[255]

2. ESERDE YARARLANILAN VEYA ADI GEÇEN KAYNAKLAR

Gölpınarlı, eserini hazırlarken kırkın üzerinde kaynaktan doğrudan veya dolaylı olarak istifade etmiştir. Bu bölümde, eserler alfabetik olarak sıralanmış olup eserde geçtiği varak numaraları parantez içinde belirtilmiştir.

1. Amasya Tarihi, Hüseyin Hüsâmeddin Bey, Millet Ktp., Ali Emiri Trh., nr. 11. (Bkz. vr. 6[a])

2. Arşnâme, Fazlullâh Hurûfî, Topkapı, Hazine Kit., nr. 313, 68 vr. (Bkz. vr. 55[a])

3. Aşknâme, Ferişteoğlu Abdülmecîd, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Ef., nr. 2308, 160 vr. (Bkz. vr. 27[a])

4. Bektaşî Sırrı Nâm Risâleye Müdâfaa, Ahmed Cemâleddin Efendi, Millet Ktp., Ali Emiri Şry., nr. 768, 79 s. (Bkz. vr. 9[b])

5. Beşâretnâme, Refîî, Nurosmaniye Ktp., nr. 4899. (Bkz. vr. 55[a])

6. Binbir Hadîs, Mehmed Arif Bey, Süleymaniye Ktp., İzmirli İ. Hakkı, nr. 445, 468 vr. (Bkz. vr. 1[a])

7. Buyruk (Kenz-i Meknûn), Şeyh Safî. (Bkz. vr. 54[a])

8. Buyruk (Menâkıb), Şeyh Safî. (Bkz. vr. 54[a])

9. Câvidân, Fazlullah Hurufî, Süleymaniye Ktp., Laleli, nr. 1356, 202 vr. (Bkz. vr. 16[a])

10. Divan, Turâbî Ali Dedebaba, Milli Ktp., nr. 8143, 234 vr. (Bkz. vr. 38[b])

[255] Gölpınarlı, *age.*, vr. 60b.

11. Dîvân: Olanlar Şeyhi İbrahim Efendi. *(Kasîde-i Dil-i Dânâ)* (Bkz. vr. 18[a])

12. Dürr-i Yetîm, Derviş Murtezâ (Câvidan'ın Tercümesi), Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar, nr. 2477, 277 vr. (Bkz. vr. 32[b])

13. Fazîletnâme, Yemînî-i Eğribozî, İBB Atatürk Kitaplığı, nr. 1024, 304 s. (Bkz. vr. 37[a])

14. Feyznâme, Misâlî Gül Baba, Millet Kütüphanesi Ali Emiri, nr. 1355, 84 vr. (Bkz. vr. 37[a])

15. Fütüvvetnâme-i Câferu's Sâdık. (Gölpınarlı eserin müellifinin belli olmadığını belirtmiştir.) (Bkz. vr. 41[b])

16. Fütüvvetnâme-i Kebîr (Miftahü'd-Dekâik fî Beyâni'l-Fütüvve ve'l-Hakâik), Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâaddin el-Hüseyin er-Razavî, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 3853, 147 vr. (Bkz. vr. 30[a])

17. *Garibnâme*, Âşık Paşa, Beyazıt Devlet Ktp., Beyazıd, nr. 3300, 358 vr. (Bkz. vr. 7[b])

18. Habîbu's-Siyer, Gıyâseddin Handmir, Nurosmaniye Ktp., nr. 3403, 528 vr. (Bkz. vr. 7[a])

19. Hadîkatü's-Süadâ, Fuzûlî, Beyazıt Devlet Ktp., Beyazıd, nr. 5249, 260 vr. (Bkz. vr. 48[a])

20. Hakīkatnâme, Mustafa Rumûzî, Mevlana Ktp., nr. 52, 65 vr. (Bkz. vr. 55[a])

21. Hakīkatü'l-Hakāyık, Mustafa Resmî. (Bkz. vr. 37[a])

22. Hâkimiyet-i Milliyye Gazetesi (Besim Atalay makaleleri) (Bkz. vr. 1[a])

23. Hurâfâttan Hakīkate, M. Şemseddin Günaltay, Süleymaniye Ktp., A-Tekelioğlu, nr. 1019, 368 vr. (Bkz. vr. 1[a])

24. Hutbetü'l-Beyân, Seyyid Hüseyin Gaybî, Süleymaniye Kütüphanesi Laleli, nr. 1496, 148 vr. (Bkz. vr. 54[a])

25. Ikdu'l-Cümân fî Târih-i Ehli'z-Zamân, Bedreddin el- Aynî, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2374-2396. (24 ciltlik bir nüshadır.) (Bkz. vr. 6[a])

26. Kâmûsu'l-A'lâm, Şemseddin Sami, Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, nr. 907. (6 ciltlik bir nüshadır.) (Bkz. vr. 9[b] ve 45[a])

27. Kâşifu'l-Esrâr ve Dâfi'ul-Eşrâr, Hoca İshak Efendi, Süleymaniye Ktp., Düğümlü Baba, nr. 208, 174 vr. (Bkz. vr. 1[a])

28. Kenzü'l-Ahbâr, Âlî. (Bkz. vr. 45[b])

29. Keşfü'l-Hakāyık, Kenzî. (Bkz. vr. 37[a])

30. Menâkıbu'l-Ârifîn, Ahmed Eflâkî, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 5265, 251 vr. (Bkz. vr. 9[a])

31. Mesnevî-i Ma'nevî: Mevlâna Celâleddin Rûmî, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Ef., nr. 2205, 437 vr. (Bkz. vr. 4[b])

32. Mihrab Mecmuası: Hilmi Ziya Ülken Yazıları (Bkz. vr. 9[a])

*33. Nur Baba,*Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İBB Atatürk Kitaplığı, nr. 472, 167 s. (Bkz. vr. 1[a])

34. Ravzatu's-Safâ, Seyyid Hamidüddin Mirhand, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3224, 247 vr. (Bkz. vr. 7[a])

35. Risâle, Giridî Resmî. (Bkz. vr. 37[a])

36. Risâle-i Sipehsâlâr, Mecdüddin Feridûn Sipehsâlâr, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3458, 69 vr. (Bkz. vr. 9[a])

37. Risâle-i Tâc, Müstakimzâde Süleyman Sa'düddin, Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa, nr. 611, 148-171 vr. (Bkz. vr. 9[b])

38. Risâle-i Târîh-i Selâtîn-i Osmânî (Gölpınarlı eserin müellifinin belli olmadığını belirtmiştir.) (Bkz. vr. 9*b*)

39. *Şakāyık-ı Nu'mâniye*, Taşköprüzâde, Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 2434, 209 vr. (Bkz. vr. 6[b])

40. Târih-i İslâm, Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi, Süleymaniye Ktp., İzmirli İ. Hakkı, nr. 2325, 671 s. (Bkz. vr. 2[b])

41. Târih-i İslâmiyet, Reinhart Pieter Anne Dozy, (çev. Abdullah Cevdet Karlıdağ), Kahire: Matbaa-i İctihad, 1908. Eserin orijinal adı *Essai sur l'histoire de l'Islamisme'*dir. Süleymaniye Kütüphanesi Celal Ökten Bölümü 279 numarada kayıtlı nüshası bulunmaktadır. (Bkz. vr. 2[a])

42. Tevârih-i Âl-i Osman'dan Âşıkpaşazâde Târihi, Âşıkpaşazâde, Süleymaniye Ktp., İzmirli İsmail Hakkı, nr. 2472, 317 s. (Bkz. vr. 7[a])

43. Tıbyânu Vesâili'l-Hakāyık fî Beyâni Selâsili't-Tarâik,1 Harîrîzâde, Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi, nr. 430. (Bkz. vr. 18[b])

44. Tuhfetü'n-Nuzzar fî Garâibi'l- Emsar ve Acaibi'l-Esfar, İbn-i Battuta, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Ef., nr. 4818. (Eser *Rıhletu İbn-i Battuta* ismiyle de bilinmektedir.) (Bkz. vr. 8[b])

45. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Mehmed Fuat Köprülü, Süleymaniye Ktp., A. Tekelioğlu, nr. 984, 394 vr. (Bkz. vr. 6[b] ve 8[b])

46. Velâyetnâme-i Hacım Sultân, Derviş Burhan, Mevlana Ktp., nr. 208, 23 vr. (Bkz. vr. 3[a])

47. Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş, Uzun Firdevsî, Mevlana Müzesi Kütüphanesi, nr. 195, 167 vr. (Bkz. vr. 7[a])

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK İSİMLİ ESERİ

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN *BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK* İSİMLİ ESERİ

A. YENİ HARFLERE ÇEVİRMEDE İZLENEN USÛL

Eseri Osmanlı Türkçesi'nden yeni harflere taşırken tek nüsha olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları bölümündeki nüshayı esas aldık.

Metnin aslını bozmamak adına bir sadeleştirmeye gitmedik fakat bazı kelimeleri günümüz Türkçesi'ne daha uygun hale getirmeye çalıştık. Örneği "virmek" yerine "vermek" ibaresini kullanmayı tercih ettik.

Ayrıntılı transkripsiyon alfabesi kullanmamakla birlikte Arap alfabesindeki hemze yerine apostrof, ayn harfi yerine de ters apostrof kullandık. Metinde yer alan paragraf, dipnot ve noktalama işaretlerine sadık kalarak gerektiğinde insiyatif kullanarak biz de paragraf ve noktalama işaretleri ekledik. Eserde bugün anlaşılması zor olan kelimeler için de dipnotlar ekledik ve bunları müellifin dipnotlarından ayırmak adına sonlarında "tezi hazırlayanın notu" ifadesini kullandık. Ayrıca metnin sonuna da küçük bir lügat ekledik.

Eserde geçen ayet, hadis ve Arapça-Farsça nazım veya nesirleri orijinal şekilleriyle aktarıp dipnotlarda açıklamalarına yer verdik. Müellifin sembolik bir tarzda yazdığı kelimeleri ise herhangi bir alfabeye çevirmeden, metnin orjinalinden kopya ederek görüntü halinde yapıştırdık. Böylece yine eserin aslını mümkün mertebe korumaya çalıştık. Eserde aktarılan kitap isimlerini de belirginleştirmek adına italik şekilde yazdık.

Yazmanın varak numaralarını metnin içinde köşeli parantezle gösterdik. Başlıkları da kalın punto ile belirginleştirdik. Müellifin yazım hatalarını mümkün mertebe gidermeye çalıştık. Bu düzeltmeleri de zaman zaman dipnotlarda belirttik. Aslını tesbit edemediğimiz kelimelerin eserin nüshasından orijinal görüntüsünü ekleyerek dipnotta fikrimizi beyan ettik. Fakat bunlar eserde geçen yazıya aktarılması mümkün olmayan sembolik ifadelerin görüntüleriyle karıştırılmamalıdır.

B. *BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK* ESER METNİ

Bektaşîlik-Alevîlik

Eser-i Abdülbâki Gölpınarlı

1. Mukaddime

[**1ª**] Memleketimizde Bektaşîlik ve Alevîlik[256] nâmlarıyla bir meslek veyâ mezheb var ki, müntesibîni kitmânı[257] kendilerine en büyük bir farîza ve kendilerinden olmayanlara buğzu en büyük bir hak bilirler. Buna bir cem'iyyet, bir meslek, bir mezheb diyenler olduğu gibi müfsid-i ahlâk bir tarîk, redîât-ı ahlâkiyyeyi din ve mezheb perdesi altında icrâ eden bir gürûh nazarıyla görenler de vardır.

Bektaşîlik ve Alevîlik hakkında memleketimizde birkaç eser yazılmışsa da bunlardan "*Kâşifu'l-esrâr*" sâhibi Hoca İshak Efendi Bektaşîliği yalnız Hurûfîlikten ibâret zann etmiş ve hemen tekmîl kitabını Hurûfîlik reddiyle doldurmuştur. Hatta açıkça söyleyelim, bu bâbda elsine-i avâmda mütedâvil ve hakîkatten ârî hikâyâtı da kabûl edivermiştir. Müdakkık-ı[258] muhterem Mehmed Ârif Bey merhûm "*Binbir Hadîs*"inde bu bâbda en sahîh ma'lûmâtı vermişse de bu da pek nâkıs olup Bektaşîlikle Alevîliğin mâhiyetini bildirmekten çok uzaktır. "*Hurâfâttan Hakîkate*" kitabındaki Bektaşîlik ve Alevîlik bahsi tamâmen *Binbir Hadîs*'ten müktebestir.

Kendisini Alevî ve Bektaşî olarak takdîm ettiği kimselerden bir parça ma'lûmât ve bir miktar söz ve eski mecmûalardan yanlış pek çok nefesi elde eden Besim Atalay Bey'in *Hâkimiyet-i Milliyye'*de sonu gelmeyen maksadsız tefrîkasından hiç bahs etmeyeceğim. Çünkü bu esercik hadd-i zâtında mezkûr vesîkasız yazıları redd eder. Âyîn bahislerini bir kere karşılaştırmak kâfîdir. "*Nur Baba*" romanında ise Yakup Kadri Bey muhabbet ve âyîn-i cem âyînlerini bir romancı rûhiyetiyle ve bir ressam kalemiyle tasvîr ve tersîmden başka bir şey yapmamıştır. Bu tasvîr ve tersîmde hakîkaten muvâfık olmuşsa da tahlîl ve teşrîh noksan değil, hiç yoktur.

---

[256] Birinci bilhâssa Rumeli'de, ikinci Anadolu'da çoktur.
[257] Kitmân: Sır saklama, ketumluk. (thn.)
[258] Müdakkık: Dikkatle inceleyen, araştıran, tedkîk eden. (thn.)

Hâlbuki bu –tarîkat mı diyelim?- o kadar çok kalıplardan geçmiş ve o kadar mezâhibin teressübâtını [259] hâvîdir ki ednâ nazarla anlaşılamaz, biz bunları zâtî müşâhedâtımızla tedkīk ve tetebbû‘ edecek ve bildireceğiz. Ve tarîkatı olduğu gibi bî-tarafâne bir sûrette tahlîl edip göstermeye çalışacağız. Bir de Bektaşîler ve Alevîler – bilmem neden? – nazarlarında ketmi vâcip bir sırr telakkī edilen âyînleri ziyâdesiz ve noksansız en küçük teferruâta kadar gösterdiğimizde ihtimâl kızacaklardır. Ve bu ihtimâl yüzde doksan nisbetindedir.

Hâlbuki biz ekseriyetin nâkıs bir sûrette bildiği bir şeyi tafsīlen gösteriyoruz. Başka bir maksadımız yoktur.

[**1**$^{\mathbf{b}}$] İftirâ ve bühtân da etmediğimiz kitabımızı okuyan Bektaşîlere ma‘lûm olacak.

Her şahsın kanâat-i vicdâniyyesi mukaddestir.

Âyînlerde zâten gizlenecek bir şey yoktur, tahlîl ve tenkīdin ilerilediği böyle bir asırda herhangi bir şeyi gizlemeye çalışmak beyhûdedir ve bunu açanlara kızmak da o kadar ma‘nâsız olur.

Hakīkati olduğu gibi gösterenlere değil, yalan ve iftirâyı hakīkat olarak bildirmeye uğraşanlara hiddet edilir. Değil Bektaşîlik, hiçbir şahsın vicdânî kanâatine ta‘rîz ve taarruz etmek aklımızdan geçmemiş bir şeydir. Kitapta bilhâssa sonunda görülen ve aleyhtâr olduğumuzu zann ettirecek olan yazıları ve ancak milliyet ve vatan kaygısı ve duygusuyla yazdık.

Kitaba ekseriyeti Bektaşîlerden olarak bir sürü i‘tirâz der-meyân edileceği zannındayız. Fakat bunların hemen hepsinin kızgınlıkla yazılmış gayr-ı ilmî karalamalardan ibâret olacağını da şimdiden biliyoruz. Tabîî bunlara cevâb bile verilmez.

Çünkü verilen cevâb-ı savâb[260] da erbâb-ı inâd ve cehle te’sîr edemeyecektir. [261]“انا وجدنا عن ابائنا” diyenlere lisân-ı ezeliyyet [262]“ضلال مبين”de olduklarını söylüyor. Biz

[259] Teressübât: Tortulanmalar. (thn.)
[260] Cevâb-ı savâb: Doğru cevap. (thn.)

bu kitabı yazmayı bir vazîfe-i milliye bildiğimizden yazdık; başka maksadımız yoktur, tevfîk Allah'tandır.

2. [2ª] Ca'ferîlik ve Bektaşîlik

İlk mebhas olmak üzere Bektaşîlik ve Ca'ferîliği mukāyese mecbûriyyetindeyiz. Çünkü bu bâbda birçok sû-i tefehhümler var. Bugün hangi bir Bektaşî veyâ Alevî'ye mezhebini sorsanız gizlemediği takdirde "Ca'ferîyim" der. Hatta ikrâr tercümânı tesmiye ettikleri nazmda da

"Mezhebim hakk Ca'ferîdir, gayrılardan el yudum"

"Pîrim Üstâd Hacı Bektaş kutb-i burc-i evliyâ?!" beyti var. Fakat şüpheye hiç mahal yok ki Ca'ferî değillerdir. Şu kadar var ki kendileri de Ca'ferî olmadıklarını daha doğrusu ne olduklarını bilmezler!..

Taaccüb etmeyiniz, hakīkat budur. Izhârı için de suâli biraz ta'mîk ediniz. Meselâ: Ca'ferîlik akāidinden veyâhud a'mâlin hangi cihetlerinde ictihâd netîcesi Ehl-i Sünnet'le mübâyenet bulunduğundan sorunuz, emîn olun, size hiçbir cevâb verilemeyecek veyâhud da eskimiş isti'mâl edile edile yıpranmış olan "Gir de gör!!" sözünü duyacaksınız, fakat acaba girersek ne göreceğiz?

Onu da ileride anlarız.

Bu hakīkati çok güzel anlamış olan Mehmed Ârif Bey merhûm "*Binbir Hadis*"inde şu sözleri söylüyor: " Vâkıâ Bektaşîler de Ca'ferî mezhebini taklîd eder olduklarını da'vâ ve Şiiyyîne intimâ[263] ederler ise de; esâsen olsalar bile hâlen ve fer'an Şiî değillerdir. Zîrâ Ca'ferî ve Şiîlerde ilim var, ehl-i hikmet-i âliye, ehl-i kelâm var. Muhakkık ve müdakkık, zû-fünûn efâdil var. Onlar Ehl-i Sünnet'e muhâlif bulunurlar ise, bâri bir ictihâd netîcesi olmak üzere muhâlif bulunuyorlar. Beriki cemâatin ise hiçbir şeyden haberleri olmamakla berâber hakīkati aranılırsa, Nasrâniyyet'ten, Farmasonluktan, Şîalıktan, İmamîlikten, İbâhîlikten, Müslümanlıktan terekküb etmiş bir

---

[261] Biz babalarımızdan böyle bulduk. (thn.)
[262] Apaçık bir aldanış. (thn.)
[263] İntimâ: Mensûb olmak. (thn.)

meslek-i mahsûsun sâlikleri oldukları görülüyor." M. Şemseddin Beyefendi dahî (*Hurâfâttan Hakīkate*) ismindeki kitabında "İslamlar arasında te'yîd-i uhuvvet mezheb münâferetinin ref'ine vâbestedir[264]" sernâmesini hâvî bendinde vâkıfâne bir lisânla gulât-ı Şîa ve Bâtınîler'den Ca'ferîler'in de müteneffir olduklarını ve Ehl-i Sünnet'le aralarındaki farkın tarz-ı ictihâddan ileri geldiğini ve İslâmiyet'in izmihlâlden kurtarılması için aradaki cüz'î farkın da nazar-ı dikkate alınmayarak bir te'lîfin lüzûmun pek yerinde olduğunu beyân edip 224. sahîfede sûretini derc ettiği beyânnâmeyi de bu yolda atılmış bir adım olarak telakkī ediyorlar. Mezheb-i Ca'ferî hakkında fâzıl-ı muhterem merhûm ve mağfûr Şehbenderzâde Ahmed Hilmi Beyefendi doktor Dozy'nin [265] "*Târih-i İslâmiyyet*"ine [**2[b]**] ilmî, hikemî bir reddiye olan [*Târih-i İslâm*]ında şöyle diyor:

"Mezheb-i Ca'ferî; İsnâ Aşeriyye'den bir mezhebdir ki İmam Ca'feru's-sâdık Hazretlerine nisbet olunmaktadır. Bu mezhebin bazı muâmelât ve teferruâtta icmâ'la farkı varsa da usûl-i İslâm'da ve akāid-i asliyyede mugâyir[266]-i selâmet fikirleri yoktur." Hakīkaten mezâhib-i Ehl-i Sünnet'i tedkīk edersek görürüz ki akāid husûsunda fazla bir farkları olmamakla beraber a'mâl husûsunda da küllî bir fark yoktur. Meselâ dört mezhebin hiç birinde sabah namazı üç veyâ öğle iki rek'at olmadığı gibi abdestsiz namaz da kılınamaz. Yine hiç biri sıyâmın Safer veya Rebîulevvel'de olduğunu iddiâ etmezler, çünkü bunlar mansûs ve fi'l-i Nebî ile müsbet, icmâ'la müeyyeddir.

Fakat a'mâlin teferruâtında ictihâd farkları mevcûddur. Hanefîyye'de kan abdesti bozduğu halde Şâfiiyye'de bozmaz. Şâfiiyye'de köpek necisu'l-ayn olduğu halde Mâlikiyye bu husûsta pek geniştir. Namazda Hanefiyye elleri bağlar. Mâlikîler bağlamaz, hulâsa bunlar ictihâd farkıdır. Fakat hiçbirinin namazında rukû' veyâ sücûd, teşehhüd veya selâm eksik değildir.

Mezâhib-i Ehl-i Sünnet'le Ca'ferîliği mukāyese edersek aynı netîceye vâsıl oluruz. Meselâ: Ca'ferîler namazda Mâlikîler gibi ellerini bağlamazlar. Seferde Şâfiîler gibi öğle ve ikindi, akşam ve yatsıyı cem'an kılarlar. Hacc ve zekât ve savm mesâ'ili Ehl-i Sünnet'le ve hâssaten Hanefiyye ile hemen hemen bir gibidir. Ca'ferîliği tedkīk

[264] Vâbeste: -e bağlı olmak. (thn.)
[265] Tam adı: Reinhart Pieter Anne Dozy'dir. (thn.)
[266] Mugāyir: Uymayan, bağdaşmayan aykırı, zıt. (thn.)

edenler şüphesiz bu ma‘rûzâtımızı tasdîk ederler. Akāide gelince Ca‘ferîlik de aynı kelime-i vâhideye merbûttur. Mu‘tezile gibi nefy-i sıfât misilli ifrâtlara varmadığı gibi “Fatalizm” gibi tefrîtlere de düşmez. Hele gulât-ı Şîa’nın ve bu sebeple Bektaşî ve Alevîlerin Ca‘ferîler nazarında bir ehemmiyetleri bulunamaz. Ca‘feriyyet’e âid her fıkıh kitabında Hazret-i Ali hakkında gâlî olanların cenâzesini usûl-i İslâmiyye üzere gasl ve tekfîn ve techîz ve tedfîn gayr-i câizdir, kaydı vardır.[267]

Ca‘ferî mezhebi zarûriyyât-ı dîniyyeden hiç birini inkâr etmez. İfrât ve tefrîtten berî ve kelime-i câmia-i İslâmiyye’ye merbût, zarûriyyât-ı dîniyyeyi mukirr her şahsı “إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ”[268] muktezâ-yı celîlesince kardeşimiz olduğundan Ca‘ferî ve Sünnîler birbirinin rûhânî ahillâ ve ihvânıdır. Fakat Bektaşîler ve Alevîler..

Bir daha tekrar edelim, bunların Ca‘ferîlikle alakası olmadığı gibi Ca‘ferîler de bunları tanımaz, tanıyamaz. Bunların ef‘âlinden avâm, Ca‘ferîliği muâteb [269] etmemelidir. Ettirilmemelidir. Şimdi sâlik oldukları yolun mâhiyeti ve âyîn ve erkânlarının nerelerden münşaib olduğunu ve nelerden müteşekkil bulunduğunu tedkīk etmeye başlayalım.

3. [3ª] Hacı Bektaş

An‘anevî Hayâtı: Hoca Ahmed Yesevî ve Lokman Perende ile münâsebâtı; diyâr-ı Rûm’a hicreti, kerâmâtı, hulefâsı, nesli var mı?..

An‘anevî Hayâtı: İsmi Muhammed olan Hacı Bektaş’a Horasan’ın Nişabur şehri mevlid olmuştu; pederi İbrâhim-i Sânî ve vâlidesi ulemâdan Şeyh Ahmed’in kızı Hâtem veyâ Hatme Hâtun’du. Velâdeti İmam Aliyyü’r-Rızâ’ (a.m.)nın bir kerâmeti netîcesiydi.

Tevellüdü 645 sene-i hicriyyesinde idi. Küçük Bektaş tahsîl sinnine geldiği vakit Hoca Ahmed Yesevî’nin halîfesi Lokman Perende’ye verildi. Lokman doksan dokuz bin halîfe içinde hocanın kemâlâtının mazharı olmuştu. Fakat Hacı Bektaş’ın

---

[267] Ez-ân cümle;
(فقه أئمه معصومين منسوب بمنلا مجلس رحمة الله) a mürâcaat
[268] (Hucurat, 49/10), [Mü’minler ancak kardeştirler.]
[269] Muâteb: Azarlanan, paylanan, tekdir edilen. (thn.)

tahsîli esnâsında her ilmin ibtidâsında iken intihâsından haber verdiği hayretini mûcib olurdu. Bir gün Lokman medreseye geldiği vakit iki nûrânî zâtın Bektaş'a Kur'ân ta'lîm edip sırr olduklarını gördü. Bunların kim oldukları sualine Bektaş şu cevâbı verdi:

Sağımdaki ceddim Muhammed (s.a.v.), solumdaki Ali (a.m.) idi ki biri ilm-i zâhirîyi öbürü ilm-i bâtınîyi ta'lîm ediyorlardı.

Artık Bektaş'ın mertebesi Lokman'ın ma'lûmu olmuştu. [270]

Bir gün de Lokman abdest için Bektaş'tan su istediği vakit " Bir nazar edilse de burada bir çeşme zuhûr etse" cevâbını alıp kendisinin kudreti yetmeyeceğini söyleyince Bektaş duâ etti, Lokman âmin dedi. Duâ medresenin ortasında latîf bir pınarın zuhûruyla netîcelendi. Yine bu sıralarda idi ki Lokman hacca gitmişti. Arafat'ta bugün kendi memleketlerinde bişi (çörek) pişirdikleri hatırına geldi. Bu, Bektaş'ın ma'lûmu olmuştu. Lokman'ın evinden bir tepsi bişi aldı ve o anda Arafat'ta hocasına götürdü bişiyi verdi, gayb oldu.

Lokman memleketine avdetinde evinden Bektaş'ın hiçbir yere gitmediğini yalnız hocama bişi götüreceğim deyip Arefe günü bir tepsi bişi aldığını ve ba'dehû tepsiyi getirmediğini haber almıştı. Horasan erenleri hacc tehniyesine geldiklerinde "Hacı, Bektaş'tır, onu tebrîk edin!" demiş ve bu menkībeyi söyleyip tepsiyi göstermişti. Evvelce pınar kerâmetini duymuş ve görmüş olanlar onun büyüklüğünü bir defa daha tasdîk ettiler. Bu kerâmetleri kıskanan bir kısım erenlere de Hacı Bektaş nişan olarak avucunda ve elindeki yeşil benleri gösterdi. Yine bu sıralarda Hacı Bektaş susam yaprağı üstünde namaz kılmakla menâkıbı dillere destân oldu.

[**3**$^{\mathbf{b}}$]Babası Sultân İbrâhim-i Sânî (?) vefât etmiş olduğundan kendisine sultânlık teklif edildiyse de o, bunu amcası Hasan'a terk ederek bir savmaada ihtiyâr-ı uzlet etti ve kırk sene münzevî oldu. Hoca Ahmed Yesevî kâfir elinde olan Bedahşan'ın fethi için oğlu Haydar'ı göndermişti. Fakat Haydar mağlûb ve esîr oldu, yedi sene mahbusta kaldı. Hoca fevka'l-âde müteessirken uzletten çıkan Bektaş huzuruna girmişti. Yüzündeki ulviyyeti anlayıp onu Bedahşan'a yolladı. Bektaş şahin kıyâfetine girip Haydar'ı kurtardığı gibi birçok kerâmetlerle de Bedahşan halkını İslâm etti.

[270] Hacım Sultân Velâyetnâmesi'nde bu menkıbe Hacı Bektaş'la Hoca Ahmed arasında cereyân ediyor.

Hacı Bektaş Bedahşan'dan avdet ettiği vakit Hoca Ahmed Yesevî uzun zamandan beri sakladığı emânetlerin tevdî'i zamanı geldiğini anlayıp, halîfelerin emânâtı istemeye geldikleri bir sırada meydanın ortasındaki darıların üstünde kim iki rek'at namaz kılarsa ona vereceğini söyledi. Herkes taaccüb ediyordu, fakat Bektaş kalkıp seccâde sererek darı üstünde iki rek'at namaz kıldı. Namaz bittikten sonra emânetlerden tâc havalanıp başına, hırka arkasına geçti. Sofra önünde serildi, alem yanında durdu, kendi kendine bâtından uyanan çerâğ önüne gelmişti. Bundan sonra Hoca Ahmed Bektaş'a "Haydi Yâ Hacı Bektaş! Nasîbini aldın, seni Rûm erenlerine serçeşme ettik, bundan böyle kutupluk senindir, Rûm'a var, Suluca Karahöyük'ü sana yurt verdik!" dedi.

Hacı Bektaş'ı artık yollarda ve mukaddes makāmlarda mücâvir görüyoruz. Necef'te bir erbaîn[271] çıkarıp Hicâz'a azîmet ediyor ve Harem-i Beytullâh'ta üç sene mücâvir oluyor, Medîne'de merkad-i Rasûl'de (s.a.v.) Kudüs'te Makām-ı Halîlu'r-rahmân'da, Şam'da bir erbaîn çıkarıp ba'dehû Haleb'te Câmi-i Kebîr'de Makām-ı Dâvûd'da (a.s.) ve Elbistan'da Ashâb-ı Kehf gārında bir erbaîn çıkarıyor. Bundan sonra Suluca Karahöyük'e gelip karyenin mescidinde çıkardığı erbaînlerden sonra onun kerâmetini gören İdrîs hocanın zevcesi (Fâtıma Nûriye) Hâtun evine gelmesini ricâ ediyor.

Artık Hacı Bektaş Hoca İdrîs'in evinde mukīm bir şeyhtir. Suluca Karahöyük Velâyetnâme'ye göre Sultân Alâe'd-dîn Selçukī (*Velâyetnâme* yazısıyla Aliyyu'd-din Selçukī) tarafından Yûnus Mükrimî (?) nâmında bir zâta yurt olarak verilmiştir ki vefâtında Hoca İdrîs ve İbrâhim, Süleymân ve Sarı isimlerinde dört oğlu kalmıştı. Ba'dehû başka yerden Gevher Rûşen (?!) isminde üç [**4ª**] üç[272] hâne daha gelip Suluca Karahöyük bir köy hâlini almıştı.

Fâtıma Nûriye Hâtun ise Karaca Ahmed Sultân'ın hemşiresi ve Seferihisarlı Seyyid Nûreddin'in kerîmesi idi.

---

[271]Erbaîn, halvet, çihile, çile..
Dervişlerin karanlık ve kapalı bir halde oturup kırk gün riyâzat ve zikirleri
[272] Müellif yeni varağa geçtiğinde sehven kelime tekrârı yapmıştır. (thn.)

Hattâ bu kadının erenler cem‘ine dâhil olduğunu da Velâyetnâme söylüyor. Hacı Bektaş güvercin donunda (don, sûret, şekil ve kıyâfet..) Suluca Karahöyük’e geldiği vakit ilk evvel o haberdâr olmuştu. Bektaş havadan geçerken Fâtıma Nûriye cem ortasında ayağa kalktı ve sebeb-i suâl eden erenlere “Üstümüzden er geçti!” dedi. Erenlerin gözcüsü Karaca Ahmed’i gönderdiler, Karaca Ahmed velâyet gözüyle bütün dünyaya nazar etti, herkesin ve her hayvanın çift olup, tek olarak yalnız o yakındaki kaya üstüne konmuş bir güvercin gördü!!.. Hacı Bektaş’ın o güvercin olduğunu anladı. Şahin kıyâfetine girip öldürmek için üstüne gitti, fakat Hacı Bektaş çabuk davranıp silkinerek insan sûretine girmiş ve şahin sûretindeki Karaca Ahmed’i boğazından yakalamıştı. Fazlaca sıkmış olmalı ki gözleri dışarı fırladı ve o günden i‘tibâren “gözü kızıl” dahî Karaca Ahmed’in bir lakabı olmuştu.

Hacı Bektaş “ Er erin kasdına küstahca varır mı?

Ben sizin mülkünüze güvercinden daha mazlûm bir don bulsaydım ona girer gelirdim!” dedi.

Karaca Ahmed’i bıraktıktan sonra mescide gitti.

Hacı Bektaş’ın kerâmetini duyan Rûm erenleri, mertebesini kıskanıp huzûruna varmadılar, fakat o gece postlarının yerlerinde bulunmadığını ve çerağlarının uyanmadığını görüp Hazret-i Pîrin huzûruna geçmeye mecbûr oldular. Orada postlarının kendi cemlerinde nasıl seriyorlarsa öylece sermiş olduğunu görünce bî‘at ettiler, hepsine birer hizmet verdi, yalnız Karaca Ahmed’e hizmet kalmadı.

Karaca Ahmed bir hizmet talep edince “Sana da düşkünleri verdim, hiçbir yerden dermânı bulamayan sende bulsun ve sende kalsın!” dedi.

Fâtıma Nûriye Hâtun evine gelen Hacı Bektaş’a o kadar mu‘tekıddı ki abdest suyunu içmeyi i‘tiyâd etmişti. Hacı Bektaş’ın bir gün burnu kanamış ve Fâtıma Nûriye’ye “Kadıncık! Bunu ayak değmez bir yere dök!” demişti. Fâtıma Nûriye ise biraz düşünüp ayak değmez yer olarak ancak karnını bulduğundan bu kanlı suyu içti. Hacı Bektaş’a bu ma‘lûm olup “Ümîdim atası (!) senden gelecek, yurdum bekçileri

olacak, halkın yetmiş yaşındakileri senin evlâdın olan benim evlâdımın yedi yaşındakilerine hürmeti vâcip bilecek, kutlu olsun!" dedi.

[**4**[**b**]] Bundan sonra Fâtıma Nûriye'nin ismi "Kadıncık Ana ve Kutlu Melek" kaldı. Hakīkaten mübârek şeyhin kerâmeti zuhûr etmişti. O vakte kadar çocuğu olmayan Hoca İdris'in bu nutuk üzerine birbirini müteâkib Habîb, Mahmûd ve Hızır Lala[273] isminde üç oğlu oldu ki Habîb'le Mahmûd kendi hayatında öldüler, bunlardan yalnız Hızır Lala kaldı. Bu menâkıb ve havârikten sonra Velâyetnâme Hacı Bektaş'ın Suluca Karahöyük'teki hayatını anlatır.

Hacı Bektaş'a tekemmül Rûm erenlerinin tâbi' olduğunu, halîfelerin ormansızlıktan şikâyeti üzerine hırkasını yaktığını ve külünün orman olup "Hırka Dağı" nâmıyla meşhûr-i âlem olduğunu ve kendisine dâimâ mu'teriz bulunan Hoca İdris'in kardeşi Sarı'ya husyelerini iki gül (!?!) olarak gösterdiğini ve kuru ağaçtan elma bitirdiğini, kendisine suikast için yuvarlanan bir kayayı ikiye ayırdığını, velâyetine beş adet taş şâhid getirerek yürüttüğünü, kayayı hamur gibi yoğurduğunu, Molla Sa'dü'd-dîn ile olan münâsebâtını ve ona gösterdiği kerâmetlerini, Seyyid Mahmûd Hayrânî'nin bir arslana binip iki yılandan birini yular, diğerini kamçı yapıp üç yüz Mevlevî dervişiyle kendisini ziyârete gelirken o da bir kayaya binip kayayı yürüterek istikbâl ettiğini ve bir çobana zamân içinde zamân, mekân içinde mekân gösterdiğini Sarı Saltuk ismindeki bir çobanı Podgoriçe'ye[274] gönderdiğini, Karadonlu Cân Baba'yı Tataristân'a irşâda yolladığını ve nihâyet vazîfesinin hitâm bularak 738 târih-i hicrîsinde hayata gözlerini kapadığını görüyoruz.

Hulefâsı; Velâyetnâme'ye göre muhtelif zamanlarda yaşamış tekmîl eâzım Hacı Bektaş'ın tevâbiidir. Karaca Ahmed, Seyyid Mahmûd Hayrânî, Ahî Evran , Seyyid Ali veya Kızıl Deli Sultân, Abdâl Mûsâ, Akyazılı, Sarı İsmâil, Sarı Saltuk, Geyikli Baba hatta Şemse'd-dîn Tebrîzî ve Cenâb-ı Mevlânâ bile Bektaşî'dir!.. Mevlânâ'nın taarruzundan bîzâr olan halk onu Hacı Bektaş'a şikâyet etmişlerdi. O da halîfelerine kimin irşâda gitmek istediğini sordu. O sırada Şemsü'd-dîn Tebrîzî faraşlık vazîfesinde bulunup ortalık süpürüyordu. Hizmeti arasında " Ben giderim" diye cevap verdi. Bunun

[273] Dünyaya geldiği vakit Hızır (a.s.) Hacı Bektaş'ın yanında olmakla Hızır'a tebşîr ederek " Hızır, Lalam geldi!" demekle ismi Hızır Lala kalmış. Velâyetnâme
[274] Karadağ'ın başkentidir. (thn.)

üzerine Hacı Bektaş "Git" fakat hizmetinin arasında laf söylediğin için başlı gidip başsız gelesin!, dedi. Şems-i Tebrîzî Mevlânâ'yı irşâd edip sonunda şehîd olarak başını eline alarak sırr oldu ki işte ulu pîrin bu da bir kerâmetiydi.[275]

[**5ª**] Ve yine Yûnus Emrâh[276] ve mürşidi Tapdık dahi Bektaşî idi.

Tapdık[277] Hacı Bektaş'ın da'vetine icâbet etmemişti. Sarı İsmâil nâmındaki dervîşini yollayıp ihzâr[278] etti. Ve kimden nasîb aldığını sordu. Tapdık cevâben "Erenler meydanında nasîb verenin yüzünü görmedim yalnız bir perde arkasından elini uzattı ve biz tuttuk ki avucunda yeşil bir ben vardı" dedi. Hacı Bektaş "Görürsen tanır mısın?" demekle elini uzattı Tapdık-ı Horasan gördükleri yeşil beni görmekle üç kere Tapdık Şâh'ım, Tapdık !!" dedi. Bundandır ki ismi Tapdık Emrâh kaldı.

Yûnus Emrâh'a gelince kendisi fakīr bir çiftçi idi.

Bir sene kahtlık oldu. Herkes sıkıntıda idi. Yûnus Hacı Bektaş'ın dergâhına gidip bir miktar buğday istemeye karar verdi. Dergâha geldi ve hâlini arz etti. Birkaç gün müsâferetten sonra artık gidecekti. Hacı Bektaş buğday mı yoksa himmet mi istediğini sordu, Yûnus buğdayda ısrâr ediyordu. Nihâyet buğday verildi, yola çıktı, fakat ettiği hatayı anlamıştı. Geri döndü ve himmet taleb etti. Hacı Bektaş da cevâben "Artık senin nasîbin bizde değil, Tapık'tadır" dedi. Yûnus Tapdık'a geldi ve dergâhında kırk sene odunculuk hizmetinde bulundu. Bir gün meclisinde Yûnus-i gûyende isminde bir de âşık vardı. Tapdık Yûnus-i gûyende'ye "Bir şey söyle!" dedi. Yûnus-i gûyendenin hatırında bir şey yoktu. Yûnus'a tevcîh-i hitâbla "Haydi, artık Hacı Bektaş Sultân'ın sözü yerine geldi. Kilidin açıldı, sen söyle!!" dedi. Yûnus bu nutuk üzerine âşık (şâir) olmuştu. Söylediği nefes ve ilâhiler müessirdi. İlâhî peymâne elinde idi, nasîbini almıştı. Bektaş an'anesinde meydanda on iki post vardır ki bu postlar on iki zâtın makāmıdır.

---

[275] Cenâb-ı Mevlânâ'nın Hacı Bektaş'la kat'iyyen olmadığını pek güzel bir sûrette biliyoruz. Hazret-i Mevlânâ-yı Rûm (kuddise sirruhu'l-Kayyûm) Mesnevî-yi Ma'nevî'siyle ebed zinde olduğu gibi menâkıb ve târih-i hayâtı da pek mükemmel sûrette mazbûttur. Hazret-i Şems ile münâsebet-i rûhâniyye ve cismâniyyeleri de ma'lûm olup Şems'in şehîd olduğuna dâir hiçbir ma'lûmât yoktur.
(Tercüme-i Risâle-i Hüdâvendigâr bi-menâkıb-ı Hüdâvendigâr)'da da mütercim-i zî-iktidârı Midhat Bey bu rivâyet-i sahîfeyi redd etmişlerdir. Aslında mürîd-i muâsırı Sipehsalar hiçbir söz söylemiyor.

[276] "Yûnus Emre" Velâyetnâme imlâsı gibi Emrâh sûretinde yazılmıştır.

[277] "Tapduk" bulduk veyâhud tıpkısı demektir.

[278] İhzâr etmek: Huzûra getirme, dâvet etme, hazır bulundurma. (thn.)

[**5^{b}**] (Horasan postu) Hacı Bektaş'ın, (aşçı postu) Seyyid Ali Sultân'ın, (ekmekçi postu) Balım Sultân'ın, (atacı postu) Kanber Ali (r.d.)nın, (nakīb postu) Kaygusuz Sultân'ın, (meydancı postu) Sarı İsmâil'in, (türbedâr postu) Kara donlu Cân Baba'nın, (kilerci postu) Koluaçık Hacım Sultân'ın, (kahveci postu) Şâh-ı Şâzelî'nin, (kurbancı postu) İbrâhim (a.m.)in, (ayakçı postu) Abdal Mûsâ Sultân'ın, (mihmandâr postu) Hızır (a.m.) ındır. Bu post sâhiplerinin bir asırda bulunmadıkları ve meselâ: İbrâhim, Hızır ve Şâh-ı Şâzelî ile, Kaygusuz Abdâl ve Abdâl Mûsâ, Balım Sultân ve Hacı Bektaş, Kanber Ali vesâire gibi muhtelif asırlarda yaşamış kimselerin aralarında pek, pek büyük bir tefâvüt olduğunu ma'raz-ı iddiâda öne sürmeyin çünkü onlar hatta Hazret-i Âdem(a.m) bile Bektaşî'dir!!!

Nesli var mı?!..

An'aneye nazaran Kadıncık Ana'dan gelen Hızır Lala Hoca İdris'in sulbî, Hacı Bektaş'ın nefes oğludur. Kendisi müteehhil olmadığından sulben nesli de yoktur. Çelebiler Hızır Lala'nın neslindendir. Fakat Alevîler yani Kızılbaşlar Hızır Lala'nın Hacı Bektaş'ın sulbî oğlu olduğu iddiâsındadırlar, fakat bu iddiâları hiçbir delîle müstenid değildir.

Eğer bu an'aneye inanmak lâzım gelirse Kadıncık Ana denilen Fâtıma Nûriye Hâtun Hoca İdris'in zevcesidir, o hâlde Hızır Lala nasıl olmuş da Hacı Bektaş'ın oğlu olmuş?..

Sormayın nasıl olmuşsa olmuş; olmuş ve's-selâm !!..

Şimdi bu cihetleri Hacı Bektaş'ın târihî hayâtında tedkīk edelim..

Târihî Hacı Bektaş, Sultân Orhan'la görüştü mü, menâkıbını teşrîh, halîfeleri nesli var mı?..

Hacı Bektaş hakkında en esaslı ma'lûmâtı veren Osmanlı müverrih-i kadîmi Âşık Paşazâde'dir. Çünkü Âşık Paşa ve Baba İlyas Hacı Bektaş'la münâsebetdâr.

Verdiği ma'lûmât "Hacı Bektaş'ın Menteş ismindeki kardeşiyle berâber Horasan'dan Sivas'a ve Sivas'tan Baba İlyas'a geldiği ve oradan da Kırşehir ve

Kayseri'ye gelip kardeşi Menteş'in tekrar Sivas'a azîmet ederek orada şehîd olduğu ve kendisinin Kayseri'den Karaöyük'e muvâsalatı ve Hâtun Ana'yı kız edinip rahmet-i Rahmân'a kavuştuğu"ndan ibârettir. Âşık Paşazâde bi'l-hâssa bu kaydı ilâve ediyor. "Kendi bir meczûb budelâ azîzdi, şeyhlikten ve mürîdlikten fârîğdi." Ba'dehû Bektaşîlerden bahs ve "bengî ve zenkî, toplak ve zıplak[279] ve şeytânî âdetler bunlarda çoktur. Ve bu halk bilmezler onu, şeytânîdir" diyor. [**6ª**] Şu hâlde Bektaşîliğin evvelce saf bir meslek-i Hakk ve hakîkat iken bilâhare bozulduğu iddiâsı ne kadar vâhîdir[280], demek ibtidâ-yı teşekkülünde de şimdiki gibi imiş..

Âşık Paşazâde Bektaş'ın Sultân Orhan ile görüştüğünü Yeniçeri Ocağı'na duâ ettiğini de büyük bir salâhiyetle redd ediyor… Şu hâlde Hacı Bektaş'ın an'anede bildirilen Hicâz'a kadar uzun seyahatleri ve i'tikâfları ve [meczûbluğu, şeyhlikten ve mürîdlikten fâriğ olması dolayısıyla] bir tarîkat pîri olduğu asılsız kalıyor. Anadolu Selçukîleri'nin ilim ve irfâna olan hürmetkârlıkları ve din ve mezheb husûsundaki serbestî hareketleri İran'dan Anadolu'ya bir tasavvuf cereyânı küşâd etmişti. Bu cereyâna tâbi' Evhad'üd-dîn Kirmânî, Fahre'd-dîn Irâkī vesâir mutasavvıfîn arasında Barak Baba gibi melâhideyi ve şiirlerinde çok fazla serbest düşünen ve hattâ raks ve ilhâdı[281] telkīn eden şâirleri de görüyoruz. Bu cereyân Anadolu'yu bir muhît-i tasavvuf hâline getirmiş ve bu sûretle nefs-i Anadolu'dan da birçok mutasavvıfe ve melâhide yetişmiştir. Ahlâkī ve ictimâî bir tarîkat, bir hamiyet hâlinde Bâtıniyye akāidini neşr eden Ahîlik de bu sûretle Anadolu'da yerleşmiştir. Ahîliğin Bâtıniyye'den olduğunu iddiâya esrâr-ı mezheb ve tarîkatın hârice karşı tamâmen mestûr olmasıyla, derecât-ı muhtelifeye mâlikiyyeti ve bir derecenin âyîn ve erkânının diğer dûn dereceye fâş edilmemesi ve Barak Baba'nın Hankāh-ı Mes'ûdî şeyhi iken Mısır'a kaçmaya mecbûr olan ve Mısır'da "Melekü'z-zâhir Baybars el-Bundukdârî" huzûrunda in'ikād eden bir meclis-i ulemâda istintâk[282] edilip darp olunan ve ba'dehû Abaka Han nezdine giden

[279] Bengî: Beng denen otun tiryâkisi, esrarkeş. Zenkî: Kulağına veya vücudunun başka yerlerine yüzük-küpe gibi halka takan başıboş, kalenderî tip derviş. Toplak ve zıplak: Bu kelimeler Âşıkpaşazâde Târîhi'nde "toplak ve tıplak" şeklinde yazılmıştır. Muhtemelen "toplak" tesettüre uygun olmayan kısa etek giyen başıboş derviş, yani torlak anlamında olabilir Âşıkpaşazâde bu kelimeyi "torlak-toplak" şeklinde yanyana da kullanmıştır. Zıplak: Deli dolu, hoppa demektir. Tıplak şeklinde kaydedilen kelime lügatlarda bulunamamış ise de muhtemelen dazlak, cavlak yani saç, sakal, bıyık ve kaşlarını traş eden heterodoks derviş anlamında olabilir. (thn.)
[280] Vâhî: Boş, mânâsız, abes. (thn.)
[281] İlhâd: Gerçek inançtan dönme, Allâh'ın varlığına inanmama, tanrıtanımazlık. (thn.)
[282] İstintâk: Sorguya çekme, soru sorarak söyletme. (thn.)

Aybek Baba'nın mürîdi olduğu[283] ve Aybek ve Ahmed Babalardan feyz aldığı [284] büyük ve mühim delillerdir. Baba İshâk nâmındaki Bâtınînin kıyâmı ile mürşidi Baba İlyâs'ın münâsebeti bulunmadığı iddiâsı pek sâde-dilâne[285] bir iddiâdır.

[**6^{b}**] Yine târih bize Ahîliğin devlet teşkîlâtını hâiz bulunduğunu haber veriyor ki Hasan Sabbâh'ın iâde-i hükûmetten başka bir emelin mevcûdiyyeti yok. Hülâsa biz Hasan Sabbâh'ın kıyâmı ile Ahîlik kıyâmını ve daha sonra Kalender Çelebi âilesi arasında bir fark göremiyoruz. Şu ma'rûzâttan sonra Hacı Bektaş'ın da kim olduğunu anlayabiliriz, bilhâssa Baba İlyâs'la görüştüğü nazar-ı dikkate alınırsa… Zâten Velâyetnâme yine bir hurâfe ile mestûr olan bu hakîkati bize anlatıyor: Bir gün Molla Saîd Hacı Bektaş'ın bıyık ve tırnaklarını kesmediğine ta'rîz ettiğinden Hacı Bektaş'a kesmesini söylüyor, makası getiriyorlar, fakat bıyıklarından bir kıl düşer düşmez kan boşanıyor ve bu kan o mevkı'i dolduruyor. Bakıyorlar ki durmuyor, ulu pîr mezkûr kılın yerine konulmasını söylüyor. Kılı kestikleri mahalle koydukları vakit iltisâk peydâ edip kan kesiliyor, tırnaklarında da aynı hâle dûçâr oluyorlar."... El-ân Bektaşîlerde bıyık kesmek, bi'l-hâssa Kızılbaşlarda bıyık ve sakal kesmek bir cinâyet, bir Yezîdliktir!!..

Şimdi bu hâlde Barak Baba ile Hacı Bektaş arasında pek çok fark göremiyoruz, yalnız biri meczûbluk perdesi altında telkīn-i tarîkata sâî bir mürevvic ki târîhe mühim bir sûrette girmiş, fakat i'tikādâtı bâriz.. Diğeri her şeyden fâriğ ve şahsı çok mübhem, mübhem olduğu kadar hurâfelerle mestûr.. İkisi de Bâtınî!.. Maa-mâfîh Âşık Paşazâde ve Şakāik-i Nu'mâniyye'nin hakkındaki hürmetkâr telâkkīlerine nazaran belki Bâtınî değildi, fakat herhâlde bir pîr, bir nâşir-i tarîk veyâ eser sâhibi bir mutasavvıf da değildi. Lâkin altıncı asırda yaşamış bir Bâtınî olmak ihtimâli pek kavî…

---

[283] Barak Baba'nın Mısır'a kaçtığı tarih 670'tir. Ikdu'l-cümân.

[284] Barak Baba: Belinden yukarısı bütün çıplak olup aşağısına kırmızı festen bir füta bağlamış, başına hafif bir kırmızı sarık şeklinde tülbend sarmış ve iki tarafına manda boynuzları rabt etmişti. Elinde gāyet uzun ve büyük bir nefîr, kabaktan ma'mûl büyük ve siyah bir keşkül olup ayı gibi oynar, maymun gibi söyler, gāyet murdârdı. Ayn-ı hâl ve kıyâfette daha sekiz on refîki olup bunların elinde zilli defler olduğu hâlde gittikleri yerlerde bir dâire şeklinde durup bunlar çalar, Barak Baba oynardı. Barak Baba hulûlu mu'tekıd, ,âhireti münkir tam bir mülhid idi.
Kâffe-i muharremâtı mübâh addedip Cenâb-ı Hakk'ın ibtidâ Hazret-i Ali ba'dehû Sultân Hüdâbende ile ittihâd ettiğini iddiâ eylerdi.
Amasya Târihi: Hüseyin Hüsâmü'd-dîn Bey
Me'haz : Ikdu'l-cümân.

[285] Sâde-dilâne: Sâdedil olan kimseye yakışır tarzda, saf bir şekilde. (thn.)

Bektaşî an‘anesinin onu seyyid yapması[286] 645’te tevlîd edip 680’de Rûm’a hicret ettirmesi ve 738’de öldürmesi ancak sonradan uydurulmuş şeylerdir. Zâten Bektaşî an‘anesi çok sonra Köprülüzâde Mehmed Fuâd Bey’in *İlk Mutasavvıflar*’da yazdığı gibi onuncu asırda teşekkül edebilmiştir.

Mea’l-esef târîhlerimiz Hacı Bektaş’ın Yeseviyye’den olduğuna ve Sultân Orhan ile görüştüğüne dâir olan ma‘lûmâtlarında hep Velâyetnâme’yi me’haz-i ittihâz etmişlerdir.

[**7ª**] Biz burada pek büyük bir vukūf ile iddiâ ediyoruz ki Hacı Bektaş’ın Ahmed Yesevî ile hiç, hiçbir münâsebeti yoktur. Hoca Ahmed Yesevî ve hulefâsı ve tarîkatı tamamıyla akīde-i Ehl-i Sünnet’e mütemessik ve zühd ve takvâya hâdimdir. Dîvân-ı Hikmet baştan başa tedkīk olunsa değil rafaza ve ilhâda dâir hattâ vahdetin birâz geniş telâkkīleri bile görülemez, hele Şiîlik hiç olmayan bir şey.. Yalnız ibâdât-ı mefrûzadan mâ-adâ müdâvemet-i zikrullâh ve gâyet ağır nevâfil ile insanın müzekki’n-nüfûs ve nâil-i makām olabileceği var.. Hâlbuki Hacı Bektaş netîcede bir Bâtınî çıkıyor, Bektaşîlik’le ise hiç mukāyese edilemez, zîrâ Bektaşîlik Bâtınîlikten başka bir şey değildir. İleride bunu da göreceğiz.

Hacı Bektaş’ın Ahmed Yesevî halîfesi olduğu hakkındaki zann-ı umûmî târihlerde umûmen öyle gösterilmesindendir ki târihlerin de yegâne me’hazi *Velâyetnâme*’dir.

Bu kitâb-ı hurâfât herhâlde onuncu asırda yazılmıştır, çünkü ancak bu asırdan sonra yazılan kitaplar Hacı Bektaş’ın Yesevî halîfesi olduğunu söylüyor. Ondan evvel yazılan ve en sahîh ma‘lûmâtı câmi‘ olan *Âşık Paşazâde Târihi* ise bu münâsebetten hiç de bahs etmiyor. *Velâyetnâme*’de Hacı Bektaş, Yesevî halîfelerinden Lokman Perende’nin mürîdi gösteriliyor. Hacım Sultân *Velâyetnâme*’si ta‘bîr olunan diğer bir nüshasında doğrudan doğruya Hoca Ahmed halîfesi…

[286] An‘ane Hacı Bektaş’ın silsilesini şu sûretle bildiriyor:
Hacı Bektaş Seyyid Muhammed bin es-Seyyid İbrâhim-i Sânî bin es-Seyyid İshak bin es-Seyyid Muhammed bin es-Seyyid İbrahim bin es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid İbrâhim bin es-Seyyid Mehdî bin es-Seyyid Muhammed bin es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid İbrâhim Mükerremü’l-mücâb bin el-imam Mûsâ el-Kâzım (a.m.) bin el-imam Câferu’s-Sâdık (a.m.) bin el-imam Muhammed el-Bâkır(a.m.) bin el-imam Zeyne’l-Âbidîn (a.m.) bin el-imam Hüseyin (a.m.) bin emîru’l-mü’minîn Ali bin Ebû Tâlib (a.m.) Zevce’l-betûl Fâtımatü’z-Zehrâ (a.m.) binti Rasûlullâh (s.a.v.)…

Lokman Perende Handmir'in (*Habîbu's-siyer*) ve (*Ravzatü's-safâ*)'sında bildirdiği vechile Herât'ta medfûn.. 898'de ölen ulemâ-yı arûzdan Yusuf Bedîî Esercânî Lokman Perende Mezârlığı'na defn olunmuş.. Hakkında başka ma'lûmât yok, ihtimâl Hoca Ahmed'in hulefâsındandı fakat bu da mechûl..

Bâtınîlerin bir ahvâli vardır, her ma'rûf zâtı Bâtınî bildirmekten ibârettir ki avâm üzerinde çok nâfiz bir harekettir. Bu ahvâli Bektaşîler tamamıyla tatbîk etmişlerdir. Ve hâlâ ediyorlar, onlar her ma'rûf ve zî-nüfûz adamı Bektaşî gösteriyorlar. İşte Bektaş an'anesi o asırlarda yaşadığı muhtemel bulunan Lokman Baba'ya Hacı Bektaş'a muhayyel bir mürşidlik îfâ ettirmektedir. Bir ihtimâl daha var. Âşık Paşazâde Hacı Bektaş'ın Baba İlyâs'a geldiğini yazıyor, Bektaşîlikte Babaî ve Ahîlik büyük bir rol oynuyor, Bektaşî âyînlerinin esâsını fütüvvetnâmelerde buluyoruz. Amasya Târihi'nde mestūr olduğu gibi 1002 târihinde (Seyyid Yusuf Kemâlî Baba) nâmında bir Bektaşî halîfesi tarafından (Küçük Hüseyin) nâmında birine verilen icâzetnâmede silsile-i tarîkat yed-be-yed Hacı Bektaş'a kadar îsâl edilip

وهو مجيز[287] عن السيد المختار محمد المعنون بخنكار الحاج بكتاش ولى النشابورى وهو اخذ اسرار المنيفة واحكام الشريفة عن يد لقمان بابا الولى وهو اخذ عن يد مؤيد واقف رموز الشريعة و كاشف كنوز الطريقة صاحب المعرفة و الحقيقة البابا الياس شجاع الدين عجمى قدسنا الله بسره و نفعنا الله بعلمه...[288]

[**7^{b}**] kaydı var.

Şu hâlde Hacı Bektaş'ın Baba İlyâs'ın hulefâsından ve çehâr-yârından Lokman Baba'dan ahz-ı inâbe ettiğini ve isimlerdeki gaybet dolayısıyla bu Lokman Baba'nın Lokman Perende sûretinde Hoca Ahmed Yesevî halîfesi olarak gösterildiğini iddiâ daha doğrudur. Esâsen âyînlerin rûhu Babaî ve Ahîlikten ibârettir. *Velâyetnâme* de Hacı Bektaş'ın Ahî Evren ile gâyet sıkı dostluk ve münâsebâtından bahs ediyor..

Şu hâlde an'anevî hayâtında naklettiğimiz o uzun menâkıbdan çıkan bir netîce var ki o da bu zâtın altıncı asır evâhirinde Horasan'dan Anadolu'ya hicret etmiş meczûb ve (şeyhlikten ve mürîdlikten fâriğ) bir Bâtınî'den başka bir kimse olmamasıdır.

[287] Bu kelime muhtemelen müellif tarafından yanlış yazılmış. Doğrusu "mücâzün" olmalıdır. (thn.)
[288] [O, seçkin bir seyyid olan Hacı Bektaş-ı Velî Nişâbûrî lakaplı Muhammed'den icazetlidir. O yani Hacı Bektaş, yüksek sırları ve şeriat ahkâmını Lokman Baba Velî'nin elinden almıştır. O yani Lokman Baba da şeriatın rumuzu, tarikat hazînelerinin kâşifi, marifet ve hakikat sahibi Baba İlyâs Şücâeddin Acemî'nin güçlü elinden almıştır. Allah onun sırrı ile bizi yüceltsin, onun ilminden bizi faydalandırsın]

Velâyetnâme'nin anlattığı hulefâ ise kimisi hakīkaten Yesevî fukarâsından, kimisi ise Bâtınîler'den olup bi'l-âhare *Velâyetnâme* yazılırken bir sûretle araya sokulmuş eşhâstan başka bir şey değildirler. Ve yine bu menâkıb arasına Seyyid Mahmûd Hayrânî, Celâleddîn-i Rûmî, Şemse'd-dîn-i Tebrîzî gibi eâzımı da ilâveyi unutmamışlardır. Zikr olunan hulefâ meyânında Âşık Paşa'nın *Garîbnâme*'de zikr ettiği Alperenler bile vardır, Geyikli Baba'yı bunlardan addetmek pek doğrudur. Yine Bektaşîler nezdinde post sâhibi ve Bektaş Baba'nın halîfesi gösterilen ve hattâ şeceresi bile Hacı Bektaşla birleştirilen Abdâl Mûsâ, abdâllardan idi, ismi de bunu müeyyed.. Zâten âyîn bahsinde Bektaşîlik ve Kızılbâşlığın Babaî ve Abdâllık ve Hurûfîlik ve hattâ Hristiyânlıktan mürekkeb ve müteşekkil olduğunu da göreceğiz…

Evliyâ Çelebi Abdâl Mûsâ için "Bu da Yesevî fukarâsındandır, Hacı Bektaş ile Rûm'a gelmiş" mütâlaasında bulunuyorsa da bu aynen Bektaşî an'anesinden mervî olduğu için hiçbir ehemmiyeti hâiz değildir. Abdâl Mûsâ'nın dervîşi Kaygusuz Abdâl da abdâllardandır.

Velâyetnâme'de pek sık ismi geçen Sarı İsmâil târîhî bir şahsiyet değil, belki o asırlarda yaşamış bir dervîşti. Fakat ma'rûf olmadığı hiçbir yerde nâmı bulunmamasından belli... Hacım Sultân ve Karadonlu Cân Baba da böyle. Pîr Sultân Abdâl da abdâllardan gâyet gâlî bir Bâtınî olup nefeslerinden anlaşılacağı vechile Bektaşîlik perdesi altında Bâtınîliği tervîc[289] edenlerdendi.[290]

[**8ª**] Sarı Saltuk menkıbesine gelince bu da tabîidir ki bi'l-âhare an'aneye alınmış bir şeydir.[291]

---

[289] Tervîc: Değerini artırma, revac verme. (thn.)

[290] Bir gül ile gülistânı seyr ettim
Bâd-ı sabâ yeli esen Ali'dir!..

[291] Sarı Saltuk an'ane-i Bektaşî'ye göre bir çoban olup bir gün Hacı Bektaş yoldan geçerken buna rast geliyor, ismini soruyor. O da peltek olduğundan "Saltuk" diye cevap veriyor. Buna karşı Bektaş "Haydi! Seni Rûm iline saldık.." diyor ve eline de bir tahta kılıç veriyor. Sarı Saltuk erenlerin nazar-ı himmetiyle feyz bulup oradan hemen Podgoriçe'ye varıp orada çıkan ejderi tahta kılıçla öldürerek kral ve ahâlisini İslâm ediyor. Vefât ettiği vakit yedi kral(?!) onun kendi memleketlerinde medfûn olmasını istiyorlar, bunu evvelce bilen Saltuk Baba yedi tabut yapılmasını ve her kralın birisini almasını vasıyet ediyor. Yedi kral birer tabut aldığı vakit her biri Saltuk Baba'yı kendi tabutunda görüp şâd olarak memleketlerine defn ediyorlar. Yedi yerde makāmının olmasının sebebi bu..
Evliyâ Çelebi'ye göre ise ismi Muhammed Buhârî olan Sarı Saltuk fukarâ-yı Yeseviye'den iken Hoca Ahmed Yesevî onu "Muhammed'im; Bektaş ile berâber git, seni Rûm'a göndersin , Leh diyârında halkı dalâlete veren Sarı Saltuk nâm keşişi ol sûrete girip katl eyle, yedi krallık yerde nâm ve şân sâhibi ol!.. deyip beline bir tahta kılıç kuşatarak Hacı Bektaş ile Rûm'a yolluyor.. Bundan sonraki tafsīlât bâlâdaki an'ane ile birdir. Tabîi bunların hiçbir târihî kıymeti olamaz..

Kimdir bizi muhabbete kayıran?..

İmam Hasan, Şâhım Hüseyin, Ali'dir!..

Kıt'asıyla başlayan bir nefesinde bi'l-hâssa şu sözler iddiâmıza delîldir:

Yezîd'in gıdâsı Hakk'tan kesildi,

Nesîmî yüzüldü, Mansûr asıldı..

Dünyâ yedi kere doldu, eksildi,

Dolduran Muhammed, eken Ali'dir!..

Kim dokudu bin saçaklı halıyı,

Kim diriltti bin yıl yatan ölüyü?..

Kırklar ile bile bin bir doluyu

Dolduran Muhammed, içen Ali'dir!..

(Pîr Sultân Abdâl'ım) ağladı, güldü!

Ka'be-i Şerîf'ten bir nidâ geldi..

Hakk'ın emriyle dört kitâb indi

Okuyan Muhammed, yazan Ali'dir…

Burada dünyânın yedi kere dolup boşaldığı ve bin saçaklı halıyı ya'nî yeri dokuyanın, halk edenin, ölüyü diriltenin Ali olduğu ve kırklar ile berâber dolu içilmesi ve Kur'ân'ın kelâm olduğu hep akāid-i Bâtıniyyeden ibârettir.

[**8**^{b}] Kendisinin birçok kitaplarda menâkıbı mevcûdsa da Sultân Orhan'ın muâsırı seyyâh-ı şehîd İbn Battûta *Seyahatnâme*'sinde " وصلنا الى البلدة المعروفة باسم بابا

سلطان و یذکرون ان سلطان هذا کان مکاشفا لکن یذکر عنه الا شیاء ینکرها الشرع" [292] sözüyle onun da bir Bâtınî olduğu veyâhud da pek geniş düşünceli bir mutasavvıf bulunduğu hakkındaki zannımızı takviye etmektedir.[293]

Hülâsa-i tedkīkātımızdan şu netîceyi istihsâl ediyoruz ki: Hacı Bektaş halîfelere mâlik büyük bir mutasavvıf, bir vâzi-i tarîk değildir.

[**9ª**] Altıncı asır evâhirinde yaşamış ale'l-âde bir meczûb-i Bâtınîden başka bir kimse değil [294] .. Eflâkî tezkiresinde nakl edilen Mevlânâ ile münâsebâtına ve Mevlânâ'ya Şeyh İshak nâmındaki dervîşini yollamasına gelince bu yalnız Eflâkî'de zikr edilen bir şey.. Eğer aslı olsaydı ondan evvel yazılan ve bizzât Mevlânâ'dan ahz-ı inâbe etmiş bulunan *Risâle-i Sipehsalar*'da hiç olmazsa küçük bir kayd bulunurdu. Eflâkî tezkiresini zâten 718'de yazmış ve (از قبیل روایات و عدیل حکایات بر سبیل استخبار و طریق استسفار از کبار احرار و ابرار واخیار که روات ثقاف عدول ثقاف بودند,تعقل و تنقل کرده بودم..)[295] diyerek esâsını şundan bundan duyduğu rivâyete ibtinâ ettirdiğini söylemiştir.

Yalnız (روایان عدل که باسالیب فضل آراسته و پیراسته بودند, روایات چنان کردند که حاجی بکتاش خراسانی حاجی بابا رسول بود که در ملك روم ظهور کرده بودند و جماعتی او را بابا رسول الله می گفتند و حاجی بکتاش مرد بود عارف دل و روش درون اما در متابعت نبود)[296] sözüyle şerîate mütâbaatte bulunmadığını bildiriyor yukarıda zikr ettiğimiz kat'-i şârib[297] hikâyesini nakl ediyor ki Hacı Bektaş'ın mâhiyetine bir delil olabilir.

Mihrâb Mecmûası'nda Hilmi Bey Hacı Bektaş'ın 691'de ölmediğini iddiâ ve el-merhûm kaydını te'vîl etmekle berâber Eflâkî'nin hikâyesine i'timâd ediyor ve döne

---

[292] [Baba Sultân isimli şehre ulaştık. Bu sultânın keşif-keramet ehli olduğunu söylüyorlar. Onun hakkında birçok rivayetler anlatıyorlar ki şeriat bunları reddeder]

[293] Mehmed Fuâd Bey (İlk Mutasavvıflar)ında Sarı Saltuk'u Alperenlerden ve Yeseviyye'den addetmişse de İbn Battûta'nın şu sözü onun mâhiyetini pek güzel anlatıyor, Yeseviyye'den olsa..
"یذکر عنه الاشیا ینکرها الشرع" gibi bir kayda kat'ıyyen tesâdüf etmezdik…

[294] Amasyalı Hüseyin Efendi'nin şifâhî verdiği ma'lûmâta göre, Kırşehir'inde "Şeyh Süleyman bin Hüseyin"'in hicrî 691 târihli vakfiyesinde mevkūfâtın mevkıini ta'yîn edebildiği esnâda "...في ناحیة المرحوم الحاج بکتاش قدس سره" ibâresine tesâdüf olunuyormuş.
İlk Mutasavvıflar; Sh: 225
Köprülüzâde Fuâd Bey

[295] [Sözlerine güvenilir ve Allah'tan korkma bakımından birbirleriyle aynı ayarda olan hayırlı insanların faziletlilerinden ve gönlü hür insanların ulularından sorma ve haber alma yoluyla rivâyet ve hikâye türünden akledip nakletmiş olduğum…]

[296] [Faziletle süslenip bezenmiş doğru râvîler şöyle rivâyet ettiler ki: Baba Rasûl'ün seçkin halifelerinden olan Hacı Bektaş-ı Horasânî Rum ülkesinde belirmişti. Bir cemaat ona (Baba Rasûl'e) Baba Rasûlullah diyorlardı. Hacı Bektaş'ın marifet dolu bir kalbi vardı ama şeriata uymuyordu.]

[297] Kat'-ı şârib: Bıyık kesmek. (thn.)

dolaşa nihâyet yine altıncı asra ric‘at ediyor, çünkü Mevlânâ ile başka asırda görüşmesi gayr-i mümkin, Cenâb-ı Celâle’d-dîn’in târih-i vefâtı müsbet ve meydanda..

Hülâsa târihî ve siyâsî darbelere uğrayan Bâtınîler Hacı Bektaş’a bir vâzi-i tarîk şeklini verip muhayyel birçok kerâmetler atf eylemişler ve yedinci asırda yaşamış eâzımın çoğunu ona tâbi‘ göstererek bir de an‘ane teşkîl ve tesbît etmişlerdir ki bu an‘ane ancak onuncu asırda teşekkül edebilmiştir.

[**9**$^{\mathbf{b}}$] Yine Bâtınîlerin kendilerine mahsûs silâhları olan “hükûmete nüfûz” politikasını icrâ edebilmek için Orhan’ın Hacı Bektaş’la mülâkatı ve Yeniçeriliğin duâ-yı pîre mazhariyeti gibi hikâyeleri de an‘anelerinde îcâdı ihmâl etmemişlerdir.

Bektaşî an‘anesinin teşekkülünden sonra fikr-i tedkīkten ârî ve kerâmâta pek ziyâde mu‘tekıd müverrihlerimizse *Velâyetnâme*’ye ehemmiyyet verip her husûsta bunu me’haz tutmuşlardır.

Bu sûretle Hacı Bektaş-ı Velî’nin bir tarîkat müessisi olduğu ve Yeniçerilere duâ-yı hayr ettiği vesâire gibi birçok rivâyâta külliyen esâstan ârî olduğu hâlde bu zamana kadar mahz-ı[298] hakīkat nazarıyla bakılmış ve bu zann-ı umûmî Sultân Süleymân Kānûnî gibi pâdişahların Hacı Bektaş Tekyesi’ne ehemmiyet vermesini mûcib olmuş ve hattâ Yeniçerilere “Bektaşiyân” unvânının tevcîhine ve gülbanglarının Hacı Bektaş nâmına olmasına sebebiyet vermiştir…

Nesli var mı?...

Velâyetnâme yukarıda zikr ettiğimiz vechile Kadıncık Ana’nın evine misâfir olduğu vakit burnundan akan kanı mezkûrenin içmesiyle o vakte kadar evlâdı olmayan Hoca İdris’in üç oğlu olup bunlardan yalnız Hızır Lala’nın sağ kalmış olduğunu söylüyor. Buna karşı Kızılbaşlar, Kadıncık Hoca İdris’in değil, Hacı Bektaş’ın zevcesi; Hızır Lala da Hacı Bektaş’ın oğlu idi diyorlar ki ellerinde *Velâyetnâme* gibi an‘aneye müstenid, hurâfâtla dolu ve binâenaleyh tamamıyla gayr-ı sahîh bir delîl-i fâsidleri bile yok...

[298] Mahz: Birşeyin ta kendisi, aslı. (thn.)

Son zamanlarda evladlık iddiâsında bulunan Çelebi-i Merhûm Ahmed Cemâle'd-dîn Efendi (*Müdâfaa*) ismindeki kitabında Müstakīmzâde'nin[299] *Risâle-i Tâc* ismindeki kitabını ve müellifi ma'lûm olmayan (*Târîh-i Selâtîn-i Osmâniyye*) ismindeki risâleyi iddiâsına delîl olarak gösteriyor. *Târîh-i Selâtîn-i Osmâniyye* Asâkir-i Osmâniyye'nin bidâyet-i teşekkülünde Hacı Bektaş-ı Velî Hazretleri duâ ve belinden alâmet iksâ[300] buyurmuş olduklarından [**10ª**] Orhan Gazi Hazretleri asrında bulunan ve İdris Hoca'nın kerîmeleri olan Fâtıma Nûriye Hâtun'dan mütevellid ve Hacı Bektaş-ı Velî Hazretleri'nin sulb-i sahîh ve nesl-i pâkinden mütehassıl mahdûm-i necîbleri Seyyid Ali Timûrtaş bin Seyyid Muhammed Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî hazretlerine varıp destini bûs edip[301] elbise ve kisve husûsunda müşârun ileyh Seyyid Ali Timûrtaş İbn Hacı Bektaş-ı Velî ile istişâre ve istîzân birle[302] "خير الثياب الابيض" hadîs-i nebevîsine imtisâlen Akbörk yani beyaz kisve iksâsı müşârun ileyh Seyyid Ali Sultân tarafından emr ve tensîb buyurulmasıyla … diye bir sürü mechûl ma'lûmât verdiği gibi Müstakīmzâde de (*Risâle-i Tâc*)ında "merhûm mağfûrun leh Sultân Murad zamânında askerde kesret-i ecnâs müstevcib-i iltibâs olmakla tevzî-i libâs tefrîk-ı esnâfa esâs ittihâz kılınıp Bektaş Paşa delâletiyle Bursa'ya celb ve da'vet buyurulan Hacı Bektaş-ı Velî Hazretleri'nin mahdûm-i necâbetleri Seyyid Ali Timûrtaş" sözleriyle öbürünün verdiği ma'lûmâtı pek büyük farkla tekrarlıyor.

Risâle-i Târih-i Selâtîn-i Osmâniyye'de vak'a Orhan zamanında oluyor ve Sultân Orhan bizzat Hacı Bektaş'ın oğlunu ziyâret ediyor, Bektaş Paşa arada yok..

Risâle-i Tâc'da Murâd zamanında oluyor ve Seyyid Ali Bektaş Paşa delâletiyle Burûsa'ya da'vet ve celb ediliyor. Hâlbuki Bektaş'ın olmadığı ma'lûm, Seyyid Ali, Bektaşîliğin âyînlerini tedvîn eden ve Balım Sultân'ın mürşidi bulunan (Aliyyü'l-a'lâ)dır ki Fazl-ı Hurûfî'nin halîfesidir. Timûrtaş Paşa târihî bir şahsiyettir. Çelebi Cemâle'd-dîn Efendi merhûm bu iki ismine bir de Hızır Lala ismini ilâve edip üç muhtelif şahsiyeti tevhîd ve Hacı Bektaş'ın merhûm oğlu ve kendinin ceddi olarak

---

[299] Süleyman Sa'dü'd-dîn Müstakīmzâde: Müteahhirîn-i şuarâ-yı Osmâniyye'den olup 1131 târihinde dersaâdette doğmuş ve tahsîl-i ilm ettikten sonra tarîkat-ı Nakşibendiye'ye intisâbla hilâfete nâil olup, uzlet-güzîn olduğu hâlde 1202 senesinde irtihâl etmiştir. 6 cildden mürekkeb *Tercüme-i Mektûbât-ı Ahmed Fârûkī*, *Şerh-i Dîvân-ı Ali*, *Tuhfetü'l-Hattâtîn*, *Ravzatu'l-Meşâyih*… *Risâletü't-Tâc* vesâir âsârı ve bir hayli eş'ârı vardır…
Kāmûs: Şemse'd-dîn Sâmi Bey Merhûm
[300] İksâ: Giydirme. (thn.)
[301] Destini bûs edip: Elini öpüp (thn.)
[302] [Elbiselerin en hayırlısı beyaz olandır.]

göstermiştir. Sâlifü'z-zikr ma'lûmât-ı mevhûme ve mechûle diğer hiçbir târihte yoktur. Bu, ancak Hacı Bektaş'ın Sultân Orhanla görüştüğü hakkındaki hurâfenin Kızılbaşlık akīdesiyle mezcinden doğan bir sürü muhayyelâttan ibârettir.

Çelebi merhûmun Müdâfaa'sında (beyyinât ve berâhîn-i kat'ıyyeden) addettiği "berât-ı sultânî ve kuyûd-i hâkānî ve mehâkim-i şer'iyye sicillâtı[303]) ise *Velâyetnâme* ve *Velâyetnâme*'yi me'haz ittihâz eden târihlerin halk üzerinde tevlîd ettiği zann-ı umûmîye beliğ birer tercümândan mâadâ bir şey değildirler.

Bunlar öyle dâhî delillerdir ki Aşıkpaşazâde'nin (Hâtun Ana'yı kendisine kız edinerek orada rahmet-i Rahmân'a kavuşmuştur.) îzâhından sonra hiçbir ehemmiyeti hâiz olamaz. Biz yalnız şunu iddiâ biliyoruz ki İdrîs Hoca âilesi evvelce Bâtınî değilse bile Hacı Bektaş'ın diyâr-ı Rûm'a hicretinden sonra Bâtınî olmuşlar ve yine o âileden [**10^{b}**] bulunan Bâlî veyâhud Balım Sultân tarafından Seyyid Ali'nin delâlet ve irşâdıyla Bektaşîlik âyîn ve erkânı ya'nî Bâtınîlik bir tarîk kisvesine bürünerek teşekkül etmiş ve mezkûr âileden olan Kalender Çelebi'nin isyânı ile Hasan Sabbâh'ın kıyâmı arasında hiçbir fark olmadığı hâlde mezkûr âile hâlâ Kızılbaşların reisi olarak bulunmuştur…

4. Bektaşîlik ve Kızılbaşlığın Menba'ları (Bâtınî Mezhepleri)

Bektaşîlik ve Kızılbaşlığı tedkīk etmeden evvel İslâmiyet'te Bâtınî mezheplerinin nasıl ve ne gibi sâikler vâsıtasıyla teşekkül ettiğini umûmî bir nazarla gözden geçirmek mecbûriyetindeyiz..

Arabistân çöllerinden doğup adâlet, fazîlet ve sâdelikle tenemmû ve tefeyyüz eden İslâmiyet hayret-bahşâ bir mu'cize olarak az zamanda hudûd istîlâsını pek çok genişletmişti. Yalnız zî-kudret bir hükûmet değil, aynı zamanda bir de fikr-i vahdet olması dolayısıyla mağlûb milletlerin kökleşmiş an'ane ve fikirleriyle çarpışmaya kat'î mecbûriyyet var idi.. Fakat tarih bize pek çok def'alar göstermiştir ki gâlip millet mağlûbu zûrbâzusuyla[304] ezerken onun an'anâtının zebûnu[305] olmuştur. Emevîler lafzen

[303] Müdâfaa: Çelebi Merhûm Ahmed Cemâleddîn Efendi
Sene 1327 7 sh.
[304] Zûrbâzu: Kol gücü. (thn.)
[305] Zebûn: Güçsüz, zayıf, âciz. (thn.)

İslâm olmakla berâber sanâdîd-i Kureyş'in[306] muannid reisi Ebû Süfyân'ın ahfâdı eski an'anelerine hâlâ merbûtıyyet gösteriyorlardı. Din bunların nazarında zâhirî bir örtüden ibâretti. Yezîd-i evvel, İmam Hüseyin (a.m.)in ser-i mübâreğine karşı söylediği:

ليت اشياخى ببدر شهدوا[307]

mısraıyla başlayan şiirinde açıkça...

لست من خندف ان لم انتقم

من بنى احمد ما كان فعل[308]

beytiyle bu hissi ızhârdan çekinmiyor. Peygamber "Ehl-i Medîne'yi ihâfe[309] edene Allâh'ın, melâikenin ve nâsın la'neti vârid olacağını" bildirmişken Medîne'yi yakıp yıkıyor, birçok sahâbe öldürmek, Ravza-i Nebeviyye'ye Emevîler'in atlarını bağlatmak sûretiyle ecdâdının an'anelerini yıkan, azîzlerini zelîl eden Benî Hâşim'den intikām alıyordu. Abdu'l-melik Hicaz'ın nüfûzunu kırabilmek için Kudüs'te bir Ka'be yaptırmaya ve zemzeme mukābil bir kuyu açtırmaya teşebbüs ediyor, Velîd kızının bikrini izâle ve Hazret-i Kur'ân-ı Mecîd'i hiddet ve gazab oklarına [**11ª**] nişan ittihâzında beis görmüyor ve

اذا لقيت ربك يوم الحشر

فقل يا رب مزقني الوليد[310]

diyordu.

---

[306] Sanâdîd-i Kureyş: Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmeyen ve kendisine karşı duran Kureyş kabilesinin reisleri. (thn.)

[307] ["Bedir'de Müslümanlara yenilen atalarım keşke bugün burada olsalardı, Hazrec'in oklarının ucunu görselerdi, onlardan intikam aldığımızı görüp mutlu olurlardı" anlamında bir şiir]

[308]["Ahmed oğullarından (peygamber ailesinden) intikam almasaydım, Hındıf (kabilesinden) olamazdım" anlamında bir şiir.] (thn.)

[309] İhâfe: Korkutma, tehdit etme. (thn.)

[310] [Eğer haşr günü Rabbinle karşılaşırsan

De ki Yâ Rabb Velîd beni yırttı.]

Yezîd-i sâlisin şehvet-peresîsi denâet derecesindeydi. Sıffîn ve Kerbelâ hâdiseleri bir câh ve celâl kavgasından ibâret olmayıp zuhûr-i İslâm ile Benî Hâşim'le zâten evvelden beri mevcûd münâferet ve buğzun netîcesi ve Benî Ümeyye'nin İslâm müessislerinden bir intikāmı idi..

Üçüncü halîfe Osman'a: "Ey Benî Ümeyye! Elde ettiğiniz hilâfete küreye sarılır gibi sarılın, zîrâ, sizi te'mîn ederim, ne âhiret vardır, ne haşr!!" diye nasihat eden ve ihtiyâr, mu'tekıd halîfe tarafından kovulan Ebû Süfyân'ın ahfâdı İslâm hilâfetini elde ettikleri vakit hakīkaten bu nasîhate tevfîk hareket etmişlerdi.

O sıralarda Îran'ın enkāzına oturan İslâm zâhirî satvetine[311] mukābil ibtidâ-yı zuhûrundaki âdil halîfelere mâlik değildi.

Îran'ın pek eski bir târihi, pek muhteşem bir medeniyeti, pek zî-şekîme[312] ve kendi rûhundan doğmuş bir dînî ve an'anâtı, binâen aleyh bir gurûr-i millîsi vardı. Bu gurûr vaktiyle ehemmiyet vermedikleri Araplar tarafından eziliyor ve târihte henüz nâm kazanmaya başlamış bir hükûmet tarafından kırılıyordu. Çöl evlâdları İran'a hâkim olmuştu. Aynı zamanda Roma ve Mısır tahtlarını yıkan İslâmiyet bu iki milletin an'ane ve hurâfeleriyle çarpışacaktı.

Kudüs'ü İslâm adâletine meftûn olarak teslîm edenler Emevîler zamânında da bu adâleti arıyorlardı.

İslâm'ın sâfiyetini bozan riyâkâr Emevî sultânları Roma ve Mısır'ın saltanat ve şükûhunu kabûl etmişler, ilk halîfelerin yamalı kamîslerini, sırma ve altınlı saltanat elbiselerine tebdîl etmişler, mescid mihrâbından zer-nigâr[313] nakışlı muhteşem dâru'l-imârelere nakl etmişler, kapılarına perdeler asmışlar ve pâsbanlar [314] dikmişlerdi. Beytu'l-mâl-i müslimîn ilk sultânlarından beri hükümdârın şahsî hazînesi olmuştu.

[311] Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu, ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç. (thn.)
[312] Zî-şekîme: Mukāvemetli. (thn.)
[313] Zer-nigâr: Altın yaldızlı (thn.)
[314] Pâsban: Bekçi (thn.)

Kānûn-i ilâhî yerine keyfî bir istibdâd[315] hükümfermâ idi. Hâlbuki Îran, Roma ve Mısır henüz rûhen İslâmiyet'i kabûl etmemişlerdi.

Eski an'anelerini arıyorlardı. Emevîler adâletleriyle bu halkı rûh-i İslâm'a takrîb edeceklerdi, hele [316]"إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ " diye İslâmiyet'e ittibâ-i hareketle milliyet gözetmeyecekti… heyhât… iş böyle olmuyordu.

Emeviyye sıkı bir istibdâle icrâ-yı hüküm ediyordu, Arap olmayanın nazarlarında hiçbir meziyeti yoktu, o kadar ileriye varmışlardı ki bir Îranlı İslâm olsa bile cizye vermekten kurtulamıyordu!

Îranlılar ilk üç halîfeyle münâsebetdâr değillerdi, fakat dördüncüsü kendi memleketlerine yakın gelmişti, [**11^{b}**] Ali bin Ebû Tâlib' (a.m.)in zamânının fevkında olan adâleti ve ilm ve fazîleti bir güneş gibi Îranlıların gözlerini kamaştırıyordu.

Muâviye ile olan muhârebâtı ve bundan sonra Hüseyin hazerâtının vakāyi-i fecîaları, bilhâssa Kerbelâ Fâciası bir Arap nazarında ne kadar âdî vekâyi'dense bir Îranlı nazarında o kadar büyük ve müessir vak'alardı.

Emevîlerin hûnrîzliği[317] ve o mertebede îkā' ettikleri fecâyi' ve dîne vurdukları baltalar değil Îranlılar, dîn-i mübîn-i İslâm'a sâdık Arapları bile kendilerinden soğutmuştu.

Kendi memleketlerine yakınına gelen ve oğlu kendileriyle sıhriyet peydâ eden Ali bin Ebû Tâlib' (a.m.)in asil sülâlesi, izzet ve Ehl-i Beyt peygamberi de Emevîler'den dûçâr-ı tazyîk[318] oluyorlar ve zî-nüfûzları birer birer şehîd ediliyorlardı. Îranlılar Ali'nin sülâlesi ile hem-tâli'diler ve bu sülâlede millî arzularının istihsâline bir beşâret görüyorlardı. Ehl-i Beyt'e olan muhabbetleri kadar, onların ve kendilerinin düşmanlarına adâvetleri vardı, bunu tevellâ ve teberrâ şeklinde dînen kabûl ve Araplardan mürekkeb bir ekalliyetle berâber Şîiyyet'i ihtiyâr ettiler. Dînî ve dünyevî her muâmelede Ehl-i Beyt'e ittibâ' düstûru'l-amelleri oldu.

---

[315] İstibdâd: Tek bir yöneticinin, kendine tâbi' olanları mutlak hâkim olarak ve keyfine göre hükmederek idâre etmesi usûü, keyfe, zora ve baskıya dayanan idâre şekli, diktatörlük, despotluk. (thn.)
[316] (Hucurat, 49/10), [Mü'minler ancak kardeştirler.]
[317] Hûnrîzlik: Kan dökücülük (thn.)
[318] Dûçâr-ı tazyîk: Zorlama ve baskıya ma'rûz kalma. (thn.)

Fakat bu sırada bir kısmı dîn-i mübîn-i İslâm'a ihânet, kısm-ı diğeri eski dîn ve an'aneleri yeni dîne mezc edip ihyâ emeliyle hareket eden kimseler de halkın emirlere olan nefret ve rûh-i İslâm'a adem-i vukūflarından istifâde ederek bazı efkâr-ı sahîfe neşrine başladılar ki bunların birincisini Abdullah bin Sebe' isminde bir Yahûdî teşkîl eder.

Benî İsrâil'in enbiyâya karşı ezelî ve ebedî ihânet ve hıyânetlerini temsîl eden İbn Sebe' Yahûdilik, Hristiyanlık ve Zerdüştlük'ü bir esbâbda cem' ediyordu. Bu kurnaz mürebbî halkın ihtiyâcâtını pek güzel keşf etmişti. Osman ve Ali'nin zamanlarında akīdesini serbestçe izhâr edemeyen İbn Sebe' Ali'nin vefâtından sonra "Ali'nin Hüdâ-yı müteâl olduğunu, ölmediğini, İbn Mülcem'in öldürdüğü Ali sûretinde temessül etmiş bir şeytan bulunduğunu, hâlbuki Ali'nin dördüncü kat göğe urûc ettiğini, yıldırımın zü'l-fikārının şu'lesi, gök gürültüsünün de sesi olduğunu ve son zamanlarda yere inip adâlet-i ilâhiyyesini neşr edeceğini" telkīne başladı.

Ali'nin Hüdâ olması ve urûcu Hristiyanlığın, son zamanlarda nuzûl edip âlemi adâlet nûruyla tenvîr edeceği Zerdüştîliğin ve zuhûruna intizâr ile Yahûdilik, Hristiyanlık ve Mecûsîliğin her üçünün kadîm i'tikādlarının aynı idi. Yalnız Îsâ'nın (a.m.), Hürmüz, Mesîh-i Mev'ûd ve Paraklit'in isim ve cisimleri [**12ª**] Ali'de ittihâd ettirilmişti. İlk tuhm-i müfsidin bu zehirli telkīn ile atıldığına hükm edebiliriz. Îran'ın gurûr-i millîsinin galeyânı ise Ebû Müslim'in kıyâmı ile zâhir oldu. İmam Ca'fer bin (a.m.)'e mürâcaat edip ihtilâl için ümmetin hiçbir şeyi dirig[319] etmeyeceğini, yalnız kendisinin me'mûr edilmesini ricâ eden Ebû Müslim'e İmam Ca'fer'in cevâbı hakīkaten pek âlîdir. Daha zamân-ı câhiliyyetten Emevî ve Hâşimî münâferetini bilen ve zamân-ı saâdetten sonra kendi ecdâdının hukūkunun Benî Ümeyye'nin tahrimî elleriyle gasb edildiğini, bununla da iktifâ edilmeyerek her birerinin bir sûretle fecîâne katl olunduğunu gören bu imam-ı âlî-şân Ebû Müslim'den îzâhât alıp harekâtı kendi nâmına icrâ etmesini emr edebilirdi fakat (Sâdık-ı Âl-i Muhammed a.m.)'in din aşkından mâadâ hiçbir heyecânla titremeyen iddiâlı kalbi bu gibi âdî ihtirâsla titreyemezdi. Bakınız Ebâ Müslim'e ne cevâb veriyor:

[319] Dirig etmek: Esirgeme, kıyamama. (thn.)

Sen benim hizmetime lâyık bir adam değilsin, aynı zamanda söylediğin şeyin vakti değildir, menfaatim yüzünden kelimetullâh'ın şakkına ictisâr edemem.

Eğer âl-i Rasûl'un hepsi Ca'feru's-sâdık'la hem ayar olsalardı kelimetullâh hiçbir vakit şakka ve mü'minler tefrikaya uğramazdı. Ca'feru's-sâdık' (a.m.)ın şu büyük hareketi, irtihâl-i nebîden sonra ta'yîn-i halîfe mes'elesinin kendisinin huzûru olmadan ibtidâr ve ihtişâmı dolayısıyla gücenmiş olan Ali'nin biraz vakit sonra mürtedînin zuhûru haberini aldığı vakit Müslümanların kendi yüzünden iki fırkaya ayrılmaması ve şu vak'aya karşı yekvücûd bir kitle hâlinde bulunması için Ebûbekir'(r.d.)e bey'at etmeğe koşmasına ne kadar benzer.[320]

Heyhât ki âl-i Rasûl'un hepsi bu uluvviyyet ve metâneti ibrâz edemedi. Âl-i Hâşim'den ve Benî Abbâs bin Abdulmuttalib'den İbrâhim, Ebû Müslim'in mükâlebâtını[321] kabûl etti ve kimden şüphe ederse velev boyu beş karış sabî olsun katl" etmesi hakkında da bir ta'lîmât verdi.

Ebû Müslim halkı da'vetinde Alevîler veyâ Abbâsîler nâmını tasrîh etmiyordu, Îranîlerin çoğu taraftârı –şîası- bulundukları evlâd-ı Hüseyin nâmına çalışılıyor zannında idi.

[**12^{b}**] Da'vetin gizli olmasına rağmen İbrâhim Abbâsî ve halefi Emevîler tarafından katl olundular, fakat artık zaman gelmişti, isyân birden bire zuhûr etti, birkaç muhârebe netîcesinde mütefessih [322] Emeviyye Devleti'nin hufra-i inkırâza [323] yuvarlanmasını Arap ve Acem umûm-i halk pek samîmî bir sûrette alkışladı, lâkin bu netîceye varıncaya kadar İbrâhim Abbâsî'nin emriyle Ebû Müslim altı yüz bin Müslümanı fedâ etmişti.[324]

Ebû Müslim son dakīkalarında ettiği hatâyı anlamıştı, çünkü o kadar sa'yi bir devleti diğer bir devlete tebdîlden mâ adâ bir fâide vermemişti. Bilhâssa İbrâhim'in

[320]İmam Ca'fer (a.m.)in bu uluvviyyetini hafîdi Aliyyu'r-Rızâ (a.m.)da da görüyoruz. Halîfe-i Abbâsî Me'mûn kendisini velîahd eylemeye kıyâm etmişken Benî Abbâs'ın muhâlif bulunacaklarını nazar-ı i'tibâra alan İmam Rızâ redd etmiş, nihâyet ilhâh netîcesi kabûl etmiş iken bi'l-âhare bu makāmı ğayb etmesi bâis memnûniyeti olmuştu, eimme-i Hüdâ hakīkaten pek bir güzîde zevât-ı âliyedir. (Salavâtullâhi aleyhim)
[321] Mükâlebât: Dalaşma. (thn.)
[322] Mütefessih: Çürümüş, bozulmuş. (thn.)
[323] Hufra-i inkırâz: Uçurumun kenarına gelme, devletin çöküşe yaklaşması anlamında kullanılan bir ta'bir. (thn.)
[324] İbn-i Esîr

emriyle icrâ ettiği cinâyâta nâdim oluyor ve öldürttüğü adamlar hep karşısında adâlet diliyorlardı, Mansûr'a yazdığı mektûpta hep bunları bildiriyor ve "Eğer Cenâb-ı Hakk kusûrumu afv buyurursa Erhamu'r-râhimîn'dir, kendi lutf u keremidir, afv etmez de mücâzât eylerse adâletidir…" diyordu, tabii Mansûr böyle bir zâtı Benî Abbâs hükûmeti zamânında yaşatamazdı. Kendilerine tâbi' saltanat var iken izzeti hazırlayan Ebû Müslim'i derece-i şehâdete yükselmekle mükâfâtlandırdılar (?!).

Fakat Ebû Müslim halk nazarında pek büyüktü, aynı zamanda Îran koca Emeviyye Devleti'ni devirmekle bir şey kazanmış olmuyordu, artık Emevîlere olan buğz ve kin Abbâsîlere tevcîh olunmuştu, Ebû Müslim'in katli ise bu nefreti teşdîd etmişti. Halk Ebû Müslim'de fevka'l-beşer bir kudret görmüştü, o dereceye kadar ki (Rezzâm bin Şâkkū) denilen biri Ebû Müslim'in ulûhiyetini i'lân ettiği vakit yanına epeyce külliyetli bir kitle toplayabilmişti.

El-Mukanna' da diğer taraftan tecessüd-i ulûhiyeti kabûl edip, Cenâb-ı Hakk'ın Âdem, Nûh, Sâlih, İbrâhim, Mûsâ, Îsâ, Muhammed (salavâtullahi aleyhim), Ali (a.m.), Muhammed Hanefiyye (a.m.) ve Ebû Müslim, nihâyet kendi sûretinde tecellî ettiğini i'lân ediyordu.

Bu Ravâfız halîfe el-Mehdî'nin himmetiyle dağıldı ve el-Mukanna' maktûl oldu. Fakat tuhm-i mazarrat neşv ü nemâ bulmuştu.

Biraz sonra meydân alan zenâdıka bu mu'tekadâta bir de "Nûşirevân Darkir" zamânında zuhûr eden (Mezdek) akīdesini ya'nî iştirâk-i nisvân ve temettu'-i etfâli ilâve ediyordu.

Bu i'tikādât-ı bâtılayı ancak halkın adâletle idâresi ve esâsât-ı İslâmiyye ile te'nîsi yıkabilirdi, heyhât ki bunları düşünecek, icrâ edecek kimse yoktu, Abbâsîlerin sû'-i idâresi Emevîler'e rekābet ediyordu.

Me'mûn zamânında zuhûr eden (Bâbek) de tenâsühü telkīn etti. Hülâsa tafsīlât-ı kelâmı mûcib olacak acîb i'tikâdlar her tarafa kök salmıştı.

[**13ª**] Meselâ: ashâbı tekfîr eden Kâmilîler, birçok aksâma ayrılan Müşebbihe, Allâh'ın mâhiyetini ta'yîne kalkışan Mansûrîler[325] şâyân-ı zikirdir.

Nihâyet bütün bu i'tikādâtı cem' edip büyük bir hükûmet te'sîs eden Bâtınîler gelir. Bâtınîlerin istinâdı İsmâilik'ti. İsmailîlerce imametin mazharı İmam Ca'fer'in büyük oğlu İsmâil'di.

İsmâil, Hazret-i Sâdık'ın hayâtında vefât etmekle İmam İsmâil'in oğlu Muhammed Mektûm, ondan sonra da onun sonra da onun oğlu Ca'feru'l-musaddık'tı. Doğrucası bu zevât İmam Ca'fer'in Alevî ahlâkına tevârüs edememiş ve kendilerini galat-ı Şîa'nın râhına kaydırmış kimselerdi. Ca'feru'l-musaddık'ın oğlu Muhammedu'l-habîbe bu, bizzât Bâtınî olmuştu, kendisi Humus civârında "Selâmiye" kasabasında oturur, etrâfa neşr-i mezheb için dâîler yollardı. Irak'a giden Hüseyin el-Ahvâzî ölürken yerine Karmatlı Hamdân isminde birini ta'yîn etti. Hamdân, kemâl-i faâliyetle işe başladı.

Bâtınîlerce Kur'ân zâhir ve bâtın ma'nâyı hâvî bir kelâm-ı mutlaktı. Maksad bâtınına nufûz etmekti. Bâtın bilinecek olursa din o vakit anlaşılır ve bu adama mü'min denebilirdi.

Sıfât-ı ilâhiyye hakkında kıyl u kāl edilemez, aynı veyâ gayrı, var veyâ yok denemezdi. Yalnız şu kadar var ki Allâh ibtidâ-yı emirde aklı ibda' etmiş, akıl da kendisinden dûn bulunan nefsin halkine sebeb olmuştur, nefs gayr-ı tâm bulunduğundan ve mukayyedin mutlaka fer'in asla, nâkısın tama, cüz'ün külle rücûa muhtâc olması dolayısıyla akla erişebilmek için isti'dâd-ı hilkati sebebiyle harekete başlamış ve bu hareketten ecrâm husûle gelmiştir. Ecrâmın devrinden besâit-i unsuriyye ya'nî ateş, hava, su, toprak ve rüzgâr hâsıl olmuştur. İşbu anâsır-ı erbaadan mevâlîd-i selâse ya'nî maden, nebât ve hayvan hâsıl olmuş, nihâyet insân vücûd bulmuştur. Âlemde de akıl ve nefse mazhar-ı tam olanlar vardır ki akl-ı kâmile mazhar olanlar yedi Rasûl-i nâtıktır. Onlar da Âdem, Nûh, İbrâhim, Mûsâ, Îsâ, Muhammed ve Mehdî olup yedi Rasûl-i sâmitten bâtın-ı şerîate me'mûr imam vardır. Dünya hiçbir vakit imamdan hâlî kalamaz,

[325]Mansûriyye'nin mürşidi" Ebû Mansûr el-Iclî" evvelce İmam Muhammed el-Bâkır'(a.m.)ın huzûruna girip çıkarken bilâhare i'tikādât-ı fâsidesine vâkıf olan Cenâb-ı İmam Merkūmî huzûrundan tard ve ashâbını Merkūm ile görüşmekten men' ve teberrâ ile emr buyurmuşlardı.

fakat bazen zâhir olmaz da mahfî olur, fakat o vakit de [**13^{b}**] hâriçte behemehâl nukabâsı bulunurdu. Yedi Rasûl-i sâmit ya‘nî İmam-ı zâhir Şîs, Sâm, İsmâil, Herûn, Şem‘ûn, Ali ve Muhammedu’l-habîbdi.

Dîn ve mezhebin hakīkati ancak imam ve nakībden ahz edilebilirdi. Görülüyor ki bu akīdede evkatin muktezâsınca biraz felsefe ve birçok saçma var, fakat bu saçmaların her biri bir maksadı te’mîn ediyordu. Meselâ sıfât-ı ilâhiyye hakkında kat‘î bir fikir beyân edilmemesi o bâbdaki i‘tikādın mahvı içindi. Mehdî Rasûl-i nâtık ölünce "لا نبي بعدي"[326] ve hâteme’n-nebiyyînlik ortadan kalkıyor ve imam zâhir olmazsa bile hâriçte nukabâsı bulunacağı fikriyle de dâîlerin her vakitte icrâ-yı nufûzu taht-ı te’mîne alınıyordu. İmamların yedi olması İsnâ aşeriyye fırkalarını redd ediyor, hakīkat dîn ve mezhebin ancak imam veyâ nakībden ahz edileceği diğer nev‘-i ictihâdâtın taklîde gayr-ı lâyık olduğunu tefhîm ediyordu, el-hâsıl bu efkâr, tâbi‘ olan kimsede yavaş yavaş îmân nâmına bir şey bırakmayacak sûrette mürettebdi. Me‘mûr-i mahsûslar câhil halefi dâîlere götürürler, dâîler Bâtınî akāidini kabûle hazırlanan bu bîçâreleri ahd ve peymân[327] altına alırlardı. Zî-nufûz kimseler bu mertebede bırakılmazdı. Evâmir ve nevâhînin nizâm-ı âlem için olduğunu, avâmı kandırmaya âlet bulunduğunu telkīn ederlerdi. Kuyûddan âzâde kalan Bâtınî “hal‘” mertebesine ererdi. “selh” derecesinde ise muharremât tamamıyla istihlâl edilirdi.

Abdest; muhabbet-i imam, namaz, insanı münkerâttan ya‘nî kuyûdât-ı şer‘iyye’(!?)den nehy eden imam, oruc esrâr-ı mezhebi ketm; zekât, hakāik-i meşrûha ile tezkiye-i zât, Hacc, imama mutâbeat, ihtilâm ehil olmayanlara ifşâ-yı râz, gusül tecdîd-i ahd; zinâ ve livâta; mezhebi an-kasdin[328] ifşâ; Ka‘be, Nebî; Mîkāt vahiy; yedi kere tavâf, yedi imama mütâbeat; remy-i cimâr, yedi şerîati redd sûretlerinde te‘vîl olunurdu.

Dâî-i ekberler bu mertebenin de fevkinde idiler, bu te’vîlâtın da uydurma olduğunu bilirlerdi. Bunlar hükûmet-i İslâmiyye’yi mahv ve kavânîn-i ictimâiyeyi hedm ve kâffe-i ezvâka nâiliyyet ve bu sûretle lâyetenâhî bir refah ve saâdet ve bir de Bâtınîlik nâmına parlak bir hükûmet te’sîsinden ibâret olan maksadlarını biliyorlardı.

---

[326][Benden sonra peygamber yok]
[327] Peymân: Ant, yemin. (thn.)
[328] An-kasdin: Kasıtlı olarak, bile bile. (thn.)

Hamdân Karmatî tarafından kurulan esâsı Ferruh bin Yahyâ denilen bâtının riyâseti altında bir ihtilâli bâdî olduysa da halîfe-i Abbâsî el-Mu‘tekıd Billâh’ın ordusu çabuk önünü aldı.

Hâlbuki 292 sene-i hicriyesinde vukū‘ bulan ve Ebû Saîd el-Cenâbî’nin riyâset ettiği kuvvet Kûfe’yi zabt ve Kādisiyye’de el-Mu‘tekıd’ın oğlu el-Muktedir Billâh’ın ordusunu târumâr etti.

Ebû Saîd’in halefi hunhar Ebû Tâhir, Basra’yı zabt ve 217 senesinde mevsim-i Hacc’da Mekke’ye hücûm etti.

[**14ª**] Birçok ma‘sûm kurbân edildi, Mekke’den çıktıkları sırada Haceru’l-esved’i de aldılar, yirmi sene kadar Karmatîlerin elinde kaldı. Nihâyet müslümânlara sattılar.

Karmatîlerle on beş sene kadar uğraşıldıktan sonra gālibiyyet müslümânlara teveccüh etti, fakat Karâmita’nın birçoğu Anadolu ve Sûriye taraflarına dağılarak oraları da zehirlemeye muvaffak olmuşlardır.

İsmâilî imamı Muhammed el-Habîb’in Afrika’ya gönderdiği Ebû Abdullah ismindeki dâînin gayretiyle Benî A‘neb Hükûmeti mahv ve enkāzında Fâtımiyye Hükûmeti teşekkül etti. Fâtımîler hükûmet teşkîlinden sonra dâîlerin nüfûzunu kesr edip hükûmet-i siyâsetle irâde-i umûra başladılar ve târîh-i âlemde bir medeniyyet ibrâzına ve medenî bir mevkı‘ ihrâzına muvafık oldular.

Fakat Hâkim bi-emrillâh Şeyh Dürzî nâmındaki Bâtınî’nin iğfâlâtına[329] kapılıp ulûhiyeti iddiâ ve nâmını “Hâkim biemrih” şekline çevirip besmeleyi [330]"باسم الحاكم المحيي الممیت" okutmaya kıyâm etti.

Hâkim’in mecnûnâne muâmelâtına tahammül edemeyen bazı kimseler herifi bir kuyuya atmışlardı. Şeyh Dürzî’nin taltîfâtını kabûl eden cümle semâya çıktığını zann ettiler.

[329]İğfâlât: Kandırmak, aldatmak. (thn.)
[330][Öldüren ve dirilten Hâkim’in adıyla]

İ‘tikādât-ı bâtıla ve ahlâk bozukluğu Fâtımiyye Hükûmeti’ni hufra-i inkırâza yuvarladı.

Muhammed Zeyd’den sonra Hamza isminde biri Dürzî akāidini vaz‘ etmiştir. Fazla tafsîlâttan ihtirâz ederek Dürzîlerin akīdelerini geçiyoruz, yalnız maksadımız Karâmita’nın etrâfa nasıl intişâr ettiğini arz idi.

5. İran İsmâilîleri “Bâtınîler”

İran Bâtınîlerinin reisi ve müessisi Hasan Sabbah’tır. Rey kasabasında mutavattın Ali isminde bir Bâtınînin oğlu olan Hasan, Nişâbur Medresesi’nde Nizâmu’l-mülk ve Ömer Hayyâm ile berâber İmam Muvaffak Nişâburî’den ders okumuştur.

Bu üç refîkin arasında hangisi evvel bir mevki‘-i mühim elde ederse diğer iki refîkına muâvenette bulunacağına dâir bir mukāvele vardı.

Tâli‘ ve iktidâr ibtidâ Nizâmu’l-mülk’ü Selçûkī Sultânı Alp Arslan’ın mertebe-i vüzerâtına mazhar etmişti. Mukāveleyi hatırlayıp iki refîkına birer me’mûriyyet teklîf etti, Hayyâm ilmî ve felsefî hayâtında devâm etmek için cüz’î bir meblağdan başka bir şey taleb etmedi. Müstevlî is‘âf edildi[331]. Hasan Sabbah ise kabûlde tereddüd etmedi.

[**14^{b}**] Me’mûriyeti dolayısıyla hükümdârla münâsebette bulunan Hasan, Nizâmu’l-mülk’ü mevkiinden düşürüp kendisi geçebilmek için her vâsıtaya mürâcaat etti, fakat istediği netîce hâsıl olmadı, hîlesi anlaşılan Hasan sarây-ı sultândan tard edildi. Mısır’a kaçtı, fakat orada da hükümdâr Mustansır Alevî ile oğulları arasına nifak sokmak istedi. Nihâyet firâra mecbûr oldu, Irak’a Irak’tan Deylem[332] eyâletine geçtiği ve oturduğu yerlerde halkı Mısır sultânına bey‘ata da‘vet ve Bâtıniyye akāidini neşr ederek geldi. Avdetini haber alan Nizâmu’l-mülk derdesti için emirler verdi. Fakat Hasan daha evvel davrandı, dâîleri vâsıtasıyla Bâtınî olmuş ve Mısır sultânına bey‘at etmiş olan “Alamut” Kal‘ası’na tehassun etti[333], azimkâr elleriyle kal’anın kapısını her

[331] İs‘âf etmek: Birinin isteğini kabûl edip yerine getirme, yapma. (thn.)
[332]Deylem: İran'ın kuzeyinde Gilan eyaletinin bir bölümünü teşkil eden, Hazar deniziyle Kazvin arasındaki dağlık bölgenin ve bu bölgede yaşayan kavmin adı. Bkz. Tahsin Yazıcı, “Deylem”, *DİA*, 1994, IX, 263.(thn.)
[333] Tehassun etmek: Sığınmak. (thn.)

türlü tecâvüzâta bir sedd-i âhenin[334] olarak kapadı, kal‘adaki Selçûkī me‘mûrları kovulmuştu. Mukābil harekete kıyâm eden Nizâmu’l-mülk Ebû Tâhir isminde bir Bâtınî fedâîsinin hançeriyle hayâta vedâ‘ etti.

Alamut Kal‘ası’ndan gönderilen dâîler vâsıtasıyla Rûdbâr ve Kahtân şehirleri de Bâtınî, binâberîn Hasan Sabbah’ın tebea-i sâdıkası oldular, Hasan “Şeyhu’l-cebel” unvânını almıştı.

Karâmita’da olduğu gibi hal‘ ve selh mertebelerini mümtâz kimselere veriyordu. Dâîlerden mâadâ bir de “Fedâiyye” sınıfı vardı. Hasan Sabbah bu sınıfa gâyet genç ve kuvvetli, câhil ve muhâkemeden mahrûm, hiçbir şeyden yılmaz, şehevâta düşkün ve aynı zamânda en semiz ihtiyârı bile teshîr[335] edip hevesâtını tahrîk edecek derecede güzel ve câzibedâr, ahlâk ve nâmusu efsâne bilir ve hiçbir şeyden çekinmez ve her emre müheyyâ ve âmâde bulunacak şâbb-ı emredleri alıyordu Fedâiyye sınıfında genç kızlar da vardı. Hasan fedâîlerini dâimî bir itâat-i mutlaka altında bulundurmak için kal‘anin zâtına mahsûs bir mahallinde bir cennet yaptırmış ve çaldırdığı hûrî ve gılmanlarla doldurmuştu.

Zamân zamân dâîler fedâîleri münevvim bir şerbetle sızdırtıp bu cennete nakl ettirirler ve bîçâre mürîd şeyhe itâatinden dolayı duâsının bereketiyle hakīkaten âlem-i istiğrâkta cennete geldiğini zann eder ve muhayyilesinde yaşattığı bin türlü zevk ve tarabla bir müddet şehvetini teskîn ettikten sonra yine münevvim bir şerbetle evvelce bulunduğu mahalle getirirlerdi.

Bu sûretle kör körüne itâat-i mutlakada bulunan fedâîler vâsıtasıyla pek çok ulemâ ve fudelâ Bâtınîler’in hançeriyle âleme vedâ‘ etmiştir. Hasan memleketini eyâletlere ayırmış ve her eyâleti bir dâî-i kebîre vermişti. Maiyyetlerinde bir de dâîlerden [**15[a]**] mürekkeb hey’et bulunurdu.

Şeyhü’l-cebelin kurduğu hükûmet halkın cehli ve teşkîlâtın mükemmeliyeti sâyesinde kendisinden sonra epey müddet devâm etti ve Selçûkī devletini bildirdi.

[334] Âhenin: Demirden yapılmış, demir gibi sağlam. (thn.)
[335] Teshîr: Sihir yapma, büyü yapma. (thn.)

Hand Hasan, Hasan Sabbah'ın gizli tuttuğu esrârı herkese açtı ve teklîfâtın tamamıyla sâkıt olduğunu bir Ramazân'da minberde i'lân ve alenen iftâr eyledi. (579) Artık havâss ve avâm bir olmuştu, herkes selh mertebe-i celîlesine (!) nâildi. Eğer Hülâgû yetişip bu hâin hükûmeti bî-emân darbesiyle târumâr etmemiş olsa idi bugün Bektaş ve Kızılbaşları gayr-ı siyâsî bir cem'iyyet veyâ tarîkat hâlinde değil muhrib-i insâniyet[336] ve hâdim-i irfân[337] kaviyyu'ş-şekîme bir hükûmet hâlinde görecektik. İ'tikādımızca Bağdad'ı zabt ve tahrîbde âlem-i insâniyette ve bâ-husûs İslâm âlem-i irfân ve medeniyetinde pek büyük bir yara açan Hülâgû insâniyet huzûrundaki günahlarını Bâtıniyye Hükûmeti'nin mahviyle affettirmiştir, vâ esefâ ki Karâmita Bâtınîleri gibi bunların da ekseriyeti Irak ve Anadolu'yu melce' ittihâz etmişlerdir.

El-hâsıl bu tezebzübâttan[338] sonra Irak ve Anadolu birçok Rafızî tohumlarıyla doldu. Ali'(a.m.)nin Allâh olduğunu ve son zamânda zuhûr edeceğini, dördüncü kat gökte bulunup güneş olduğunu binâenaleyh güneşe perestiş lâzım geldiğini telkīn etmiş olan Abdullâh bin Sebe' mürîdleriyle Ebû Müslim'e tapınan, ashâbı tekfîr eden Mezdek ve Bâbek felsefesine tâbi' bulunan bir sürü halkla, Karmatî ve İsmâilî Bâtınîleri Anadolu'da emîn olabilmişler ve telkīnât-ı mefsedetkârânelerine yalnız Anadolu'yu müsâid bulmuşlardı.

İşte bu sûretle hulûlü telkīn eden Barak Baba, kendisinden şer'a muhâlif muâmelât görülen Saltuk Baba ve büyük bir tarîkat te'sîs eden İlyâs Baba ve isyâna kalkıp Hasan Sabbah'ın taht-ı saltanatını istirdâd etmek isteyen İshak Baba ve şerîat-ı garrâya[339] mütâbaatte bulunmayan meczûb Bektaş Baba ve Hurûfî şeyhi Aliyyu'l-a'lâ ve sâir bir çok bâtınîleri Anadolu'da evliyâ ve asfiyâ sınıfında görüyoruz!!..

6. Hurûfîlik

Fazl-ı Yezdân, nesebi, felsefesi, Hurûfîlik, Fazl'ın mehdeviyyeti, îseviyyeti, ulûhiyyeti, Bektaşîlikle Hurûfîliğin münâsebâtı, Hurûfî şâirleri, Bektaşî Hurûfî âyîni….

[336] Muhrib-i insâniyet: İnsanlığı tahrib eden. (thn.)
[337] Hâdim-i(yuvarlak he ile) irfân: İrfânı hedm eden, yıkan. (thn.)
[338] Tezebzüb: Kararsızlık, karışıklık. (thn.)
[339] Şerîat-ı garrâ: Parlak ve nurlu olan Şerîat-ı Muhammediyye. (thn.)

Başlı başına yaşayamayarak birçok tarîkatlare nüfûz edip onların akīde-i esâsîsi yerine kāim olan bu meslek-i [**15**^{b}] acîbin vâzı‘ı Fazlullâh Hurûfî yedinci asrın evâhirinde Îran’ın Esterâbâd civârında yaşıyordu.[340] Hurûfîlik diğer Bâtınî mezâhibi ki esrârengiz bir sûrette telkīnâta başlayıp ferâiz ve vâcibâtı garip bir sûrette te’vîl ederek nihâyet Fazlullâh’ın Allâh olduğu akīdesinde karâr eder bir mezheb ve meslektir. Bu mezheb pek tuhaf hesâbât yığını arasında felsefe ve maksad-ı hakīkī o kadar ezilmiş bir hâlde görünür ki insan böyle bir fikrin mevcûdiyetinden şüpheye düşer.

Her şeyin zâtı, varlığı ve rûhu savttır. Savt her şeyde mevcûddur, savtın mahvi kâinâtın mahvi demektir. Fakat eşyâ ve kâinâtın mahviyle savta yine bir ârıza gelemez. Çünkü o, yine ademde bi’l-kuvve mevcûd bulunur, binâberîn hakīkat-i vücûd savttan ibârettir ve bir şey-i mevcûd savtın sıfâtıyla tezâhürüdür.. İşte bu sebeble zât bir varlıkta zuhûr edebilmek için sıfâtıyla tezâhüre muhtâctır, ma‘nâ-yı diğerle hilkatten gâye sûret ve ceseddir. Sûretsiz zât gayr-ı müdrik bir zılldir. İmâdu’d-dîn Nesîmî

Tenin tıyninden oldu halk ervâh

Teâlallâh; zehî pâkize gevher?..

beytiyle bu felsefeyi bâriz bir sûrette gösteriyor.

Savtın kemâliyle zuhûru kelâm sûretinde olup kelâm da harflerden mürekkebdir. Binâenaleyh kelâm hurûftan terekküb eylediği dolayısıyla hurûf asl-ı kâinât ve mûcid-i mümkinâttır, netîce buraya varınca görülüyor ki bu mezheb münhasıran Fazl-ı Hurûfî’nin ihtirâ‘ ve tefelsüfâtı olmayıp “Herşeyin hakīkati adeddir!” düstûrunun vâzı‘ı Fisagoras’ın felsefesinin bir şekl-i diğeridir.

Fi’l-hakīka mutasavvife de hurûftan bâzı maânî istihrâc eylemişlerse de Fazl-ı Hurûfî’nin sûret-i tefekkür ve istihrâcıyla hiçbir sûretle münâsebetdâr olamaz.

[340] Fazl’ın târih-i vefâtı budur:
رفته از تاریخ هجرت بود زال و صاد و واو
قل کفی بالله یعنی فضل یزدان شد شهید
[Hicrî tarihten zâl, sâd ve vâv geçmişti,
De ki Allâh bana yeter ya‘nî Fazl-ı Yezdân şehîd oldu]
796

Mutasavvıfîn gayb-ı hüviyetten sonra a‘yân-ı sâbiteyi[341] kelâm-ı nefsîye teşbîh ve a‘yân-ı sâbitenin mezâhir şeklinde zuhûrunu da kelâm-ı nefsînin hurûf ile terekküb eden kelâm-ı unsurî sûretinde beyân etmişlerdir. Şu hâlde her harf nasıl bir noktanın inbisâtından mürekkebse öylece her şey de vücûd-i mutlakın tecelliyâtından ibârettir, vücûd yalnız onun olup, avâlim âyâtı ve şuûnâtıdır. Mutasavvife varlığı Cenâb-ı Hakk’a [**16ª**] verdikten sonra şerr ve mekîdetin[342] insandaki nefs-i nâkıstan mütevellid olduğunu beyân ve zât-ı vâcibu’l-vücûdu sıfât-ı redîeden tenzîh ve takdîs ederler. Hâlbuki Hurûfîler’de bu gibi mebâhis hiç yoktur, çünkü nihâyet-i emr İbâhîlik’tir.

Hurûfîler’de savt yalnız Âdem’de kelâm sûretine girdiğinden Âdem mücellâ-yı zât olup maksûd da sûretidir, binâenaleyh Âdem'e secde farzdır!!..

Hazret-i Nebî (a.m.) yirmi sekiz hurûf-i Arabî ile konuştu ve Kur’ân yirmi sekiz harften müteşekkildir, binâenaleyh yirmi sekiz harf hurûf-i hâtemdir. Fazl, *Câvidân*’ıyla “pâ, çâ, jâ, gâ” harflerini yirmi sekiz harfe ilâve ederek otuz ikiye iblâğ etti. Fazl, eşref-i Benî Âdem olduğundan bu otuz iki harf de hurûf-i Âdem’dir.

Görülüyor ki Hurûfîler *Câvidân*’ı bir kitâb-ı ilâhî addediyorlar. Fakat bu Fazl’ın ulûhiyetini iddiâya bir mukaddimedir. İş buraya vardıktan sonra mâdem ki hilkatten gâye sûret, rûhtan maksad ceseddir, şu hâlde Âdem bu yirmi sekiz ve otuz iki harfe sıfatıyla mazhardır.

Artık zihinlere hayret verecek te’vîlât başlamıştır. Ferâiz ve nevâfil bu harflerle te’vîl edilir ve her şey bu harflerin bir sûretidir:

Enfüs ü âfâka olmuştur muhît-i münbasit

Ya‘nî kim dârende-i[343] arz u semâdır sî vü dü (sî vü dü)!

---

[341]Mutasavvife hilkate kadar beş âlemi kabûl edip bunlara “Hazarât-ı Hamse” ta‘bîr ederler. Fakat bu avâlim ayrı ayrı bir âlem olmayıp vücûd-i mutlakın tecelliyâtından ibârettir. İlk âlem âlem-i gayb-ı hüviyet olup sırru’l- esrârdır. Esmâ ve sıfât dahî zât-ı ilâhîde müstehlek olduğundan bu âlemden bahs câiz mümkin değildir. İkinci âlem a‘yân-ı sâbite âlemidir ki burada her mevcûdun halkı âlem-i ilâhîde müteayyindir, ya‘nî her mazhar vücûd-i mutlakta vücûd-i nefsî ile mahlûktur. Üçüncü âlem a‘yân-ı sâbitenin âlem-i ilâhîden kemâl-i letâfetle zuhûrudur ki buna âlem-i ervâh dördüncü âlem ise kesâfetle hudûdîdir ki buna âlem-i şehâdet derler. Efdal-i mezâhir insandır. Bir de kesâfetle letâfeti cem‘ eden berzah-ı câmi‘, âlem-i misâl vardır ki îzâhı müşkil olup menâm ve ru’yâ hâlâtına teşbîh edilmiştir. Bu da insanın ba‘de’l-vefât haşre kadar bulunacağı âlemdir.

[342] Mekîdet: Aldatma, düzen, hile. (thn.)

[343] Dârende: Tutan, taşıyan, saklayan, sahip olan, mâlik. (thn.)

“Arşî”

[**16^{b}**] Hakk yirmi sekiz ve otuz iki harf olan sıfat-ı kemâliyesini Âdem’de ahz ettiğinden Âdem yalnız sözüyle değil, her uzvu i‘tibâriyle yirmi sekiz ve otuz iki harfe mazhardır.

Şânında “ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ”[344] nâzil olan Âdem’in vechinde yedi siyah hat vardır ki bunlar asıldır:

چهار مژگان و دو ابرو, موی سر

هفت حطند[345] از خدای دادکر!..

“Câvidân”

İki kaş, dört kirpik, bir de saç.. Bunlara hutût-i ümmiye derler. Her birini anâsıra darb etsek yirmi sekiz olur. Muhammed (s.a.v.) yirmi sekiz harf ile konuştuğu için kendisine “Nebiyy-i Ümmî” ya‘nî hutût-i ümmiyeye mazhar nebî denildi. Sûre-i Fâtiha’dan maksad yine bu yedi hattır. Zîrâ Fâtiha da yedi âyettir. Âmîn denilirse sekiz olur. Saçını ortadan ikiye ayıran kimsenin de hattı sekiz olur. Bunlardan mâadâ on dört de beyaz hat mevcûddur. Onlar da iki yüz (yan tarafları!) iki burun, iki dudak, iki cephe iki yanak, iki göz ile kaş arası, iki yüz ile göz arası olup bunlara “hâl” denir mahalleriyle yirmi sekiz olur. On dört hat, yedi de siyah hat yirmi bir hattır ki bunlar Havvâ ya‘nî kadın hatlarıdır.

Kadın Fâtiha ve Ümmü’l-kitâbtır. Fâtiha’dan yedi harf eksik gelmiştir: (ث، ج، خ، ز، ش، ط، ف).. Erkekte yedi hat fazladır. Havvâ Âdem’in sol yanından yaratıldı demek budur, zîrâ sol nâkısiyyettir. Erkekte fazla hatlar iki sakal, iki bıyık, iki burun hatları, bir de enfaka ya‘nî çene altındaki hattır. Hutût-i ümmiye, yedi de diğer siyah hatlar on dört, hâl ve mahall i‘tibâriyle yirmi sekiz olur.

---

[344](Kasas, 28/88), [O’nun zâtından başka her şey helâk olacaktır.]
[345] Doğrusu خط اند şeklindedir.
“Dört kirpik, her iki kaş ve saç,
Âdil olan Allâh’tan (gelen) yedi hattır.” anlamında bir beyit. (Usluer, *Hurufilik*, s. 280.) (thn.)

Hatt-ı ser ile enfakayı istivâ etsek ya‘nî ortadan ikiye ayırsak on dört hat on altı eder. Hâl ve mahall i‘tibâriyle otuz iki olur. İşte ()[346] Fazl-ı Yezdân Câvidân’ıyla istivâ sırrını gösterdi, dîn ve mezheb tekmîl oldu, otuz iki hat kemâliyle zâhire çıktı!!..

On dört hurûf-i mukattaattan da maksad beyaz hatlardır. Hurûfîlerde abdest, namaz, savm, gusül, hacc, zekât, Ka‘be, Safâ, Merve, sa’y, tavaf, remy-i cimâr, arş, ferş, hep bu hesâbât dâhilinde te’vîle uğrar.

[**17ª**] Meselâ: abdestte yüz yıkamaktan maksad bu esrâra ermektir. Kolları yıkamaktan maksad ellerdeki mefâsıl on dört, on dört yirmi sekiz, bilek ve dirseklerle otuz iki olduğundan yine budur. Başa mesh istivâ sırrını fehme da‘vet, ayakları yıkamak yine mafsallar ve bilek ve topuklarla otuz iki olduğundan bundan ibârettir. Namaz farz olarak her gün on yedi rek‘at, Cuma günü on beş rek‘at kılınır, otuz iki harfe mukābildir. Seferde on bir rek‘at, hazarda on yedi cem‘an yirmi sekiz rek‘attır ki yirmi sekiz harfe mutâbıktır. Gusülden murâd tekmîl-i a‘zânın bu sûretle otuz iki ve yirmi sekizin mazharı olduğunu istidlâldir. Ka‘be topuğu derler, binâenaleyh topuk Ka‘be’dir. (!?!!) Teşkîl-i sufûf edildiği vakit her saf önündeki saftakilerin topuklarına secde eder. Yedi kere tavaf ve sa‘y hutût-i ümmiye ve ebiyyenin sırrına vusûl, yirmi bir kere remy-i cimâr yirmi bir hatt-ı hevâya vukūf içindir. Zekât bu esrârı bilmek sûretiyle nefsi tezkiyedir. Ferş mevcûdât-ı sâire, arş Âdem’dir. Allâh Âdem’de istivâ etmiştir. Otuz iki hat onda zâhirdir.

Fazl’ın Mehdeviyyeti ve ba‘dehû ulûhiyeti (?!)

Hurûfîler tekemmül-i ferâizi garip bir sûrette te’vîl edip bu sûretle İbâhiyyûn ile birleştikten sonra ahvâl-i dünyâ ve ahireti de te’vîle koyulurlar. Dabbetü’l-arzın zuhûru Fazl’ın anâsır yüzünden görünmesi (?!), güneşin mağribden tulûu, hakīkatin masdarından sudûru olup haşr, Âdem’in eczâ-yı müfredesinin mürekkeb olması, ya‘nî hurûfun birleşerek kelâm-ı zâhir olması; neşr, kelâmın hurûfa tebeddül etmesi, ya‘nî mürekkebâtın müfredâta rücû‘udur.

[346] Fazlullâh (thn.)

Îsâ ve Mehdî, Fazl-ı Hurûfî'dir. Mehdî'nin otuz üç yaşında zuhûru sâhib-i beyân hazretlerinden (!) ilm-i te'vîlin otuz üç yaşında sudûru, kara alemlerle gelmesi siyah hatların remzidir. Îsâ'nın Şam'daki Ak Minâre'ye nuzûlü ve minârenin tûlünün altmış zirâ' olması da remzî şeylerdir. Şam âlem-i mürekkebât; Ak Minâre sûret-i Âdem, tûlünün altmış zirâ' olması yirmi sekiz ve otuz iki harfe mazhariyetidir. Zîrâ ikisinin mecmû'u altmıştır. Şu hâlde Îsâ ve Mehdî, Fazl'ın sûret-i insânda zuhuruyla nuzûl ve zuhûr etmiştir. Sâhib-i beyân(!) her şeyde hakīkatin yirmi sekiz harf-i hâtem ve otuz iki hurûf-i Âdem olduğunu bildirerek enbiyânın sırr ettikleri hakāyıkı keşf etmiştir. Binâberîn elsine bir olmuş ve âlem adl u kıst[347] ile dolmuştur. Başka Mehdî beklemek abestir. Fazl'a tâbî' olan Mehdî'ye tâbî', olmayansa Deccâl'a bendedir.

[**17^{b}**] Deccal'in a'ver[348] olması yalnız zâhirbîn[349] olduğundan ve yüzünün yek-pâre bulunması da hutûtunun hakīkatine ermediğindendir. O hâlde Deccal ilm-i hurûfa vâkıf olmayan kimsedir. Hâl bu raddeyi bulduktan sonra enbiyâ ve hattâ Muhammed (s.a.v.) yalnız Fazl'ı tebşîr için gelmiştir ve Fazl hepsinden -Hâşâ- efdal netîcesi kendiliğinden zâhir olur.

Muhammed'le Ali'dir sırr-ı âlem,

Muhammed'le Ali nûr-i Hudâ'dır;

Ezelden şahideyn-i âdileyndir

Bi-hakk-ı Fazl-ı Hakk kim kul kefâdır!...

"Arşî-i Bektaşî"

Fakat iş bu kadarla bitse iyi.. Bununla da bitmiyor. Artık Kur'ân'da " ولو لا فضل الله..." , "و الله زو الفضل..." , "قل كفى بالله شهيدا..." ve sâire fazl-ı ilâhîye müteallik ne kadar âyet varsa Fazl-ı Hurûfî şânında olduğu iddiâ edilir ve nihâyet "Cenâb-ı Hakk fazl-ı zâtîsi dolayısıyla Fazl-ı Hurûfî sûretinde zuhûr ederek hakāyıkı inşâ edip sırr oldu" sûretinde hitâm bulur.

[347] Kıst: Âdil olma. (thn.)
[348] A'ver: Tek gözlü, bir gözü kör olan kimse. (thn.)
[349] Zâhirbîn: Bir şeyin yalnızca dışına bakan, görünüşe bakan. (thn.)

Ârif ol eşyâya kıl âlî nazar,

Cümle Hakk'tır, kalma Hakk'tan bî-haber!..

Her ne vâr esmâdır, ism-i a'zâm ol,

Ol ki bize gösteriyor doğru yol!..

(Ya'nî Fazlullâh Rabbu'l-âlemîn!!!)

Şâh-ı bîhemtâ[350], Hüden lil-muttakīn!

Muttakīler hâdîsi, Rabbu'l-enâm!),

Ol ki ilmiyle cihân buldu nizâm,

Yer ve gök onunla kāimdir. Eğer

Ol giderse kalmaz eşyâdan eser

Belki yer ve gök ne kim vâr oldu ol,

Ona tut yüzün dilersen doğru yol!!..

"Beşâretnâme-i Refîî"

[**18ª**] Mi'râc Muhammed'in Fazl sırrına ya'nî otuz iki harfe vukūfudur. İlk gökte Âdem'i gördüğü her şeye Âdem vâsıtasıyla ermeye işârettir. Sidretü'l-müntehâ Âdem'dir, zîrâ otuz iki eflâk, dört anâsır ve üç mevâlîdin müntehâsı odur. Muhammed (s.a.v.) sidretü'l-müntehâda dört nehir gördü, ikisi zâhire, ikisi bâtına akardı zâhire akanlar bevl ile sümüktür!? Bâtına akanlar luâb ile menidir!!..

Orada Muhammed'e üç kadeh getirdiler, biri süt, biri bal, biri de şaraptı. Muhammed sütü içti. Süt fıtrattan yedi hutût-i ümmiyenin sütle zuhûruna işârettir. Bal te'vîl olup Ali'ye remz, şarap ise Fazl'a beşârettir. Zîrâ şarap dört harftir. Fazl-ı Yezdân da gelip "پا، چا، ژا، گا" hurûf-i Fârisî'sini *Câvidân*'ında izhâr etti, evvelce "لا" bu

[350]Bîhemtâ: Benzersiz, eşsiz. (Tezi hazırlayanın notu)

harflerin kāim makāmıydı!.. Cenâb-ı Hakk ile "bî-hurûf u lafz u savt" konuştuğu yine vech-i Âdem'deki yirmi sekiz ve otuz iki hurûftan kinâyettir ki bunlar "bî-hurûf u lafz u savt" esrâr-ı âlem ve Âdem'i beyân ederler. Allâh'ı "şâbb-ı emred!" sıfatında gördü. Maksad, yine bu yedi hutût-i ümmiyedir ki şâbb-ı emred vechinde ayân olup her biri anâsıra darb edildikte dört, mecmû'u yirmi sekiz olur. Muhammed'e görünen (Fazlullâh Rabbu'l-âlemîn) idi ve her yüzde kaşlar ve gözler Fazl sûretindedir:

Bilâhare sûrete gelip bizzât keşf-i hakāyık etti. Lâkin kulları onu öldürdüler. Hâlbuki ölen onun mürekkeb varlığı olup her mevcûd onun tecellîsi olduğundan ona bir şey olmadı. Fazl sûretinde bizzât Allâh'ın fazl-ı zâtîsi nümâyân[351] olmuştu.

Görülüyor ki teslîs erbâbının i'tikādı gibi Fazl husûsunda Hurûfîler de sıfat-ı ilâhiyyenin teceyyüdünü kabûl ediyorlar. Her te'vîlleri yazılmış olsa zihn-i beşer durur. Bu Hurûfîler türlü türlü hezeyânlar etmişlerdir. Fakat usûllerinin garâbet ve câzibesi her bîçâreyi avlamış, hattâ büyük bir mutasavvıf olan (Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi) bile cüz'î bir sûrette bu akīdeye taraftâr görünmüştür.[352]

Maamâfih İbrâhim Efendi'nin bu bâtıl ve sahîf i'tikādlardan berî olduğunu mükemmel bir tasavvuf mecellesi olan kıymetli dîvânından biliyoruz. Bu sûretle birçok mutasavvıf-ı şuarâ bilir bilmez, inanır inanmaz bu garîb akīdeye temâslarda bulunmuşlardır.

[**18^{b}**] Yukarıdan beri verdiğimiz îzâhât netîcesinde anlaşılıyor ki Hurûfîler de vahdete kāildirler. Lâkin avâlimi âyât ve şuûnât-ı ilâhiyye edip hakīkī varlığı yalnız vucûd-i mutlağa lâyık gören mutasavvifenin vahdeti gibi değil.. Hurûfîler bu husûsta pek maddîdir. Vücûd-i mutlak kâinâttır, avâlimdir. Ondan hâric vücûd olamaz. Görülüyor ki bu hemen hemen maddiyyûnla muvâfık bir fikirdir. Mâdem ki cesedsiz rûh, sûretsiz ma'nâ olmaz, çünkü rûh cesedin bir faaliyeti; zât, sıfatın hâlidir. O hâlde bundan sonra rûh için yeni bir cesede ihtiyaç vardır ki o cesed de meyyitin hayâtındaki

[351]Nümâyân: Görünen, meydanda olan, ayan, âşikâr. (thn.)
[352]Yüzün açsa bu nazmım kâkülün iki bölük etse
Muanber bûyu boyundan erişse rûha cân efzâ
İki kaş ortası şakku'l-kamerdir âşikâr olsa
İki yanında zülfünde yazılmış ma'nâ-i zülefâ!..

Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi: Kasîde-i Dil-i Dânâ

sıfat-ı gâlibesine göre insan veyâ hayvan veyâ ma‘den olabilir. Cehennem ma‘dendir. Cennetse yine Âdem sıfatıdır. Bu tenâsüh fikri asr-ı hâzırda redde bile değmez fakat bugün bu fikre zâhib ve bu akīdeye sâlik milyonlarca insanlar var, cehâletin hükümrân olduğu bir muhîtte neler bulunmaz?..

Hurûfîlerin eâzımı Aliyyu’l-a‘lâ, Aşknâme sâhibi Ferişte oğlu Abdulmecîd, Beşâretnâme sâhibi Refîî, Fazîletnâme sâhibi Yemînî, Dîvân ve Feyznâme sâhibi Gül Baba (Misâlî), Keşfü’l-Hakāyık fi Tefsîri’d-dekāyık sâhibi Kenzî-i Bektaşî, Arşnâme sâhibi Arşî-i Bektaşî, Dîvân sâhibi İmâdu’d-dîn Nesîmî-i Bektaşî, Şâh Hatâî (İsmâil Safevî), İkinci Bâyezid zamânı şuarâsından Temennâyî-i Kalender, Giridî Resmî-i Bektaşî, Hakīkatü’l-hakāyık sâhibi Mustafa Resmî-i Bektaşî, nihâyet son zamanlara kadar Bektaşîlerden gelmiş şuarâ ve ez-ân cümle Dîvân sâhibi Turâbî ve Mehmed Ali Dedelerdir ki bunların birçoğunun eserlerinden Bektaşîliği tahlîl ederken delîller ibrâz edeceğiz.

Fazl’ın halîfesi olan Aliyyu’l-a‘lâ Bektaşîlik teşekkül edeceği sırada Anadolu’ya gelmiş ve Bektaşîlere Hurûfî akīdesini telkīn ederek bu mesleğe bir de bu mezhebin şeklini vermiştir. [353]

7. Hurûfî Âyîni

Hurûfîler’in iddiâsınca Seyyid Kâzımiyyu’n-neseb olan Fazl tarafından mevzû‘ âyîn menâsik-i Hacc’ı gülünç ve çocukça bir sûrette taklîdden ibârettir.

Âyîn “meydân” ta‘bîr olunan ocaklı bir odada icrâ edilir. Hurûfî şeyhi sadra oturur. Solunda taht ta‘bîr olunan üç basamaklı bir minber ve üzerinde bir yağ kandili, ocakta da bir kandil vardır. Herkes birer birer îmâ ile şeyhe niyâz edip makāmına oturduktan sonra çerağcılık vazîfesini îfâ edecek kimse kalkıp şeyhin önünde duran ve delîl denilen ince bir mumu alır, ocaktaki kandilden yakıp şeyhin önünde

[**19ª**] Ey ulu sultânım, eyle inâyet,

Kemter kulun bekler izn u icâzet!..

[353]Tıbyânu vesâili’l-hakāyık fî beyâni selâsili’t-tarâik Harîrîzâde Kemâleddîn
Ve ondan naklen; Kâşifu’l-esrâr, Hoca İshak Efendi

Hâtem çerâğını rûşen eyledim,

Pervâne cânları dilşen[354] eyledim;

Zulmet kalksın, âlem nûra bürünsün,

Cemâlinin hatt u hâli görünsün!!

deyip çerâğın önüne giderek:

"Çerâğ-ı hâtem, asl-ı kâinat, nûruyla bulduk, zulmetten necât! Hakīkat sırrı, gerçekler eri, Fazl-ı Yezdân'a verin salavât" diyerek yağ kandilini yakar. Elindeki delilini parmağıyla veyâ silkerek söndürüp yerine oturur. Ba'dehû meydancı kalkarak ortaya birbirine oldukça uzak iki şam'dan diker ki bunlarda iki mum vardır. Biri Safâ, diğeri Merve'dir.

Tahtın önünde duran bir taş da Hacer-i Esved'dir. Artık pek bedîhî ve âşikâr Ka'be de Şeyh efendi oluyor!!.. Ba'dehû rehber olan kalkıp diğer bir odada olan tâlibi soyar ve bir ihrâma sararak elinden tutup içeri getirir. Kapı yanındaki bir postta iki rek'at namaz kıldırır. Yalnız rukû' tesbihi yerine [355]"سبحان ربي الفضل العظيم" secdede [356]"سبحان ربي الفضل الاعلى" denir. Mütebâkī a'mâli, a'mâl-i salât-ı Hanefiyye vechiledir. Ba'de's-salât şeyh efendiye varılıp tahtın önündeki taş öpülerek şeyh yedi def'a tavaf edilir ve Safâ ile Merve arasında yedi kere koşulur. Sa'y hitâm bulduktan sonra telbiye edilir ve ocak önündeki kandile secde olunur. Bu secde vukūfa, ocak irfâna mukābildir.

Rehber tarafından ocağın makām-ı aşk olduğu, Arafât'ın Âdem'le Havvâ'nın buluştuğu mahall olması i'tibâriyle makām-ı aşk bulunduğu ve zuhûr-i âlem ve Âdem'in aşk ile olduğu tefhîm ve telkīn edildikten sonra oradaki canlara niyâz olunur. Cânlar da bi'l-mukābele niyâz ederek Hacc-ı Ekber etmiş olan tâlib-i bîçâreyi tebrîk ederler. Zemzem yerine bir şerbet içildikten sonra âyîn bir duâ ile hitâm bulmuş demektir.

[354]Dilşen: Gönlü şen, gönlü ferah. (thn.)
[355][Ey büyük Rabb'im Fazl, seni bütün noksan sıfatlardan tenzîh ederim.]
[356][Ey yüce Rabb'im Fazl, seni bütün noksan sıfatlardan tenzîh ederim.]

Sofralar serilir, mezeler gelir, tâ be-sabâh Fazl-ı Yezdân'ın şerefine herkes bâdenûş[357] olur.

Hurûfî âyîni Hurûfîliğin başlı başına yaşayamaması dolayısıyla başlı başına icrâ edilmiyor. Yalnız Hacer-i Esved mukābilindeki taş kapı yanındaki post, taht ve ocak ve yine âyînde baş açık yalın ayak duhûl ve şerbet, çerâğ uyarmak (yakmak) vesâire aynen Bektaşîlikte vardır.

[**19^{b}**] Son zamanlarda Bektaşîlerden ba'zı Hurûfî gayretkeşleri Hurûfîliği ayrı bir tarîkat ve mezheb olarak meşrûh âyînle ihyâya teşebbüs ediyorlardı bilmem ne oldu?..

8. Bektaşîlik ve Bektaşîler

Bektaşîlik, derecât, i'tikādât-ı Bektaşiyye, Hurûfîlikle münâsebâtı, Âdemperestî Ali'nin ulûhiyeti, Hacı Bektaş telakkīsi, muhibblik âyîni, dervişlik ve babalık, halîfelik, mücerredlik, Balım Sultân, mâtem-i muharrem ve tezkiye âyîni, nevrûz âyîni, Şemsperestlik…

Şimdiye kadar lâyıkıyla tedkīk edilememiş olan Bektaşîlik pek muğlak ve mahlût bir cem'iyyettir. Bektaşîliği tedkīk eden kimse bu cem'iyyette Karâmita ve Hasan Sabbah Bâtınîlerinin akīdeleriyle bu akīdelerden doğma Babâîlik, Ahîlik, Kalenderlik, Abdâllık ve nihâyet Hurûfîlik te'sîrâtını pek bâriz bir sûrette görür ve bu tarîkatın muhtelif akīdeleri hâvî bir mahlût olduğunu anlar.

Bektaşîlerin kendilerine âid ıstılâhları vardır. Ben yerine "fakīr" derler, hepsi birbirinin kardeşidir, sen veyâ siz yerine "nazarım" veyâ "nazarlarım" ta'bîrâtını kullanırlar ki kendilerince birliği ifâde eder. Öyle ya, karşımdaki benim nazarım, ben de onun nazarı olursam orada teklîf ve tekellüf kalır mı?!..

Sabahlar hayr olsun veyâ akşamlar hayr olsun yerine sabahlar aşk olsun, akşamlar aşk olsun, derler, bu ta'bîre muhâtab olan, mütekellime karşı secde (niyâz) eder ve (Eyvallah!!) der. Rakı veyâ müskirâttan bir şey veyâhud su içen kimseye de

[357]Bâdenûş: Şarap içen kimse. (thn.)

“Aşk olsun” denilir muhâtab da (Aşkın cemâl olsun!) ta‘bîriyle mukābele-i dostânede bulunur..

Derece-i ilhâda varan şeyhler, ya‘nî babalar ve rehberlere “Erenler!!” sözüyle hitâb olunur. Muhibbler dervişler “cânlar!”dır. Mum, lamba vesâire söndürmeye “dinlendirmek!” yakmaya “uyandırmak!” derler. Kapıyı kapamak yerine “sırr etmek” veyâhud “çevirmek!” ta‘bîrleri kullanılır. Eşik ve ocak mukaddestir, eşiğe basılmaz, oturulmaz ocak pis tutulmaz.

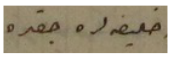
Ve mum veyâ lamba nefesle söndürülmez, el ile veyâhud silkerek itfâ edilir. Yatarken adama ayak uzatılmaz, yastık mukaddestir, yatar ve kalkarken öperek niyâz etmek lâzımdır. “Allâh, eyvallâh, ikrârımın hayrını [**20ª**] görmeyeyim, imam Hüseyin’in kanını içtim!!” sözleri büyük yeminleridir.

Birkaç kardeş cânın bir araya oturup demlenmesi “rakı içmesi” ve nefes okuması muhabbettir. Söz “kelâm”dır. Rakıyı fazlaca içip kusmak “dışarı vermek!”tir.

Selâm “aşk!”tır, kardeş kardeşe selâm yollarken “aşk ederim!” derler. Baba ve dervişlere daha tâzimkâr bir sûrette “Baba erenlerin tabanlarına aşk u niyâz ederim!!” denir tekyelerde mükâleme hep bu garîb lisân iledir, o kadar ki hâricten birisi dinlese anlayamaz…

Derecât-. Bektaşîlik, Bâtınîlik gibi derecâta münkasim olup her derecenin kendine mahsûs duhûl ve ibâdet âyînleri “erkânı vardır”

Derecât dörde münkasimdir: Muhibblik, dervîşlik, babalık ve halîfelik. Dervîşler kendilerine âid esrârı muhibblere bildirmezler, muhibbler kendi erkânlarından başka bir şey bilmezler. Zâhirlere, hâricîlere karşı muhâfaza-i esrâr ederler. Dervîşler rehberlik ve çerâğcılık vezâifiyle mükelleftirler, babalar dâîler mertebesinde olup muhibb veyâ derviş tarafından Bektaşîliğe hazırlanmış zâhiri bildireceğimiz usûl ve tarzda Bektaşî yaparlar ve muhibblerin, dervîşlerin esrârına vâkıf olup dervîşlerin esrârını muhibblere karşı hıfz ederler.

Halîfeler, her derecenin esrâr ve erkânına vâkıf olup bir derecenin sırrını, diğer dûn [358] derecedekine ifşâ etmezler, kendilerine mahsûs âyîn ve erkân diğer dûn derecelerce ma‘lûm değildir. Bunlar dâî-i kebîrler menzilesinde olup kat‘-ı merâtib etmiş bir dervîşi baba yapmakla muvazzaftırlar. Reisler Hacı Bektaş postunda oturan halîfe olup bu da şeyhu’l-cebel makāmına kāimdir. Babalardan halîfelere [359] hilâfet verir. Şimdi bu dört derecenin âyînlerini ve erkân-ı mahsûsasını göstereceğiz.

İ‘tikādât-ı Bektaşiyye-. Bektaşîlerde -zâten Bektaşîlik Bâtınîlikten ibâret bulunduğundan- i‘tikādlarında biraz tasavvuf ve birçok asılsız saçma şeyler vardır. Vahdete îmânları Hurûfîlerinkinin aynıdır. Ya‘nî Allâh kâinâttan ibâret olup kâinâtın hâricinde bir mevcûd-i diğer yoktur olamaz.. Zâttan murâd sıfat, rûhtan maksad ceseddir. Rûh, sıfatsız zât-ı gayr-ı kābil-i idrâk olduğundan bir meziyeti hâiz değildir. Daha doğrusu ma‘nâsız bir sözdür. Çünki rûh cesedsiz olursa kendini idrâk edemez. Kâinât zât-ı ilâhînin sıfat donunda (don=sûret) tecellîsidir. Binâenaleyh kâinâtı Hakk’ın şuûnâtından ibâret bir zıll-i mevhûm addedip vücûd-i mutlakın bir tecellîsi olarak kabûl eden ve vücûd-i mutlakın tecellîsi olması dolayısıyla onunla kāim bilip vücûdun vâhid ve ancak Hakk’ın olduğuna, ondan mâadâ bir mevcûdun bulunamayacağına îmân eden mutasavvıfenin vahdet-i vücûd (Panteizm) akīdesiyle hiçbir münâsebet ve alâkası olmadığını tekrâra [**20^{b}**] lüzûm görmüyoruz.

Hurûfîler ve Bektaşîler bu husûsta maddiyyûn fikrini kabûl ediyorlar. Hurûfîlik ve Bektaşîlikte vücûd-i hakīkī kâinâtındır. Ve kâinât bizzât Allâh’tır. Eserle müessir, sâni‘ ile masnû‘ birdir, daha açıkça eser ve masnû‘ yoktur. Mâdem ki rûh, cesedsiz gayr-ı müdrik ve müdrek bir şeydir o hâlde dâimâ bir cesede muhtâctır. Ölüm gömlek değiştirmekten ibârettir.

Rûh ölümden sonra meyyitin hâl-i hayâtındaki sıfat-ı gâlibesinin tecessüdü demek olan bir cesede girer, binâberîn eğer insan hayâtında ahlâken tekemmül ederse tekrâr insan olarak gelir. Değilse hangi sıfatı gâlibse o gâlib sıfatın mazharı olan bir hayvan cesedine girip azâb çeker. Azâbı kâfî geldiği takdirde ölüp ve gömülüp ot olur ve o ot koyun keçi gibi bir hayvana gıda olur, o koyunu insan yer, meni olur ve tekrâr

[358]Dûn: Aşağı. (thn.)
[359] Halîfe olacaklara**.** Müellif muhtemelen yazım hatası yapmıştır. (thn.)

insan olarak gelir. Bu sûretle devr ve tenâsüh dâimdir. İnsan, insan donuna gelebilmek için evvelâ ukūl-i tis‘aya, ba‘dehû eflâk-ı tis‘aya, ba‘dehû anâsır ve mevâlîde, mevâlîdden de eti yenir bir hayvan sûretine gelir ve uyanır, bu sûretle devr, lâzimeden olup zarûrîdir. Bazen nebâttan da gelir!!..

Devr eden de Hakk’tan başka bir şey değildir. Bunların cümlesi bir cilvedir, yoksa mü’min ve kâfir, mülhid ve müşrik, halûk ve müfsid cümlesi bir ve küfürle îmân aynı şeydir. Çünkü hakīkatte küfür yoktur, bir ağaca tapan kimsenin de i‘tikādı haktır. Zîrâ o ağaçta sıfat Allâh, binâenaleyh o sıfatta mütecelli-i zât Allâh’tır fakat yalnız muhtîdir[360]. Zîrâ hakīkati ona hasr ediyor. Hâlbuki hâşâ Hakk’tır. Küfre ermeyen îmânı bulamaz (!!). Küfürden hakīkī murâd hutût-i vechiyedir ki îmân onlara ermek ve fakr onları bilmektir. Nasıl ki Hazret-i Peygamber "الفقر سواد الوجه في الدارين"[361] ya‘nî fakr zâhir ve bâtın âleminde yüz karası olan hutûttur ve "الفقر فخرى و به افتخر على سائرالانبيا" ya‘nî “ fakra, yüzümdeki hutûtun sırrına ermek benim iftihârımdır, ümmî olup fakra erişmek sûretiyle sâir enbiyâya fahr ederim.” buyurmuştur. İşte budur!!..

Muhtasaran serd ettiğimiz bu mütenâkız şeylere bilâ mümkin îmân eden Bektaş cânları hilkati “Zâtullâh’ın tabîatı muktezâ-yı sıfât derununda tecellîsidir!” diye ta‘rîf ederler.

Âdem Allâh’ın sıfatının mecmû‘uyla istivâ ettiği arşıdır.

Takdîs-i Âdem mes’elesinde mutasavvıfe-i İslâmiyye ile araları pek açıktır. Mutasavvıfe Âdem’i "...وَلَقَدْ كَرَّمْنَا"[362] ve "عَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاء كُلَّهَا"[363] muktezâsınca Cenâb-ı Hakk’ın esmâ ve sıfâtının mukayyed mazharı bir mir’ât-ı mükemmel olarak takdîs ve tekrîm edip "المؤمن مرآت المؤمن"[364] hadisindeki birinci mü’mini Âdem, ikinciyi Mü’minu’l-müheymin olan [**21ª**] Azîz-i müteâl olarak kabûl ederler. Ve vücûd-i mutlakı tecessüd ve hulûl ve tecezzî ve her türlü nekāyıstan tenzîh ederler. Hâlbuki Bektaşîler Âdem’i pek başka sûretle tanırlar, kâinât Allâh’tır, Allâh’ın sıfâtıyla tecellîsidir. Sıfât muktezâ-yı zâttır, mecmû‘-i sıfât-ı Hüdâvend’e mazhar Âdem’dir,

[360]Muhtî: Hata işleyen, günahkâr, hatalı. (thn.)
[361][Fakr dünya ve ahirette yüz karalığıdır.]
[362](İsrâ, 17/70), [Andolsun, biz şerefli kıldık…]
[363](Bakara, 2/31), [Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti…]
[364][Mü’min mü’minin aynasıdır.](Ebû Dâvûd, Sünen, Edeb, 49)

kıble-i hakīkī odur, deyip "وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُواْ لآدَمَ فَسَجَدُواْ إِلاَّ إِبْلِيسَ"[365] âyetini zu‘mlarınca[366] tefsîr edip

Âdem’e baş eğmeyenin ismini şeytân okuruz!!

“Nesîmî-i Bektaşî”

diyerek secde ederler!!..

Dünyâyı devr ettim nice bin kere,

Beni aldatmadı güneşle zerre!!..

Âdem’i görünce baş koydum yere,

Başka bir lâyık-ı sücûd görmedim..

“Keşfu’l-Hakāik-i Hacı Kenzî-i Bektaşî”

Zâten Bektaşîler tecessüd-i ulûhiyeti kabûl ederler.. Ali (a.m.) Allâh’tır. Sıfat donunda zâhir olup yine sırr oldu.. Öleceği vakit Hasan ve Hüseyin (a.m.)’e vasıyyet edip dedi ki “ Ben öldükten sonra beni yıkayıp, kefenleyin, tabuta koyun, bir nikābdâr Arab gelir, ona teslîm edin!” Vasıyyet mûcibince amel edildikten sonra Hasan’ın Arab’ın kim olduğu merâkına düşüp arkasından giderek suâl ettiklerinde Arab nikabını açtı, baktılar ki Ali’dir!!.. Bektaşî Mir’âtî Baba meşhûr destânında Ali İlâhîyye’den Bektaşîliğe geçen bu masalı şöyle anlatıyor:

Söylenir dillerde Haydar-ı Kerrâr,

Titrer haberinden cihân bî-karâr,

Ona mensûb oldu düldül, zü’l-fikār,

Tığından geçirdi çok münkirânı !..

[365](Bakara, 2/34), [Hani meleklere, “Âdem için saygı ile eğilin” demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişlerdi…]
[366]Zu‘m: Bâtıl zan, sanı, şüphe. (thn.)

Uyardı uykudan, âlem ölüyordu,

Onun için Hakk arslanım buyurdu,

Hakk sırrını ehl-i Hakk'a duyurdu,

Kimse bilmez kimdir Şâh-ı Merdân'ı?!..

[**21^{b}**]

Ali'nin sırrına akıllar ermez,

Aklı erenler de beyâna vermez!..

Âlem Haydar olsa kör olan görmez!..

Aşk olsun bulana genc-i nihânı[367]!..

Nefsâniyyet edip bir alay-ı mel'ûn,

Akıttı kanını kaldılar mağbun[368]..

Abdurrahmân oğlu Mülcem döktü hûn,

Gör neye uğradı Hakk'ın arslanı!..

Namaz kılmak için secdeye vardı,

Mülcem onun dâim vaktin arardı.

Namaz kılar iken ol şâhı urdu,

[367]Genc-i nihân: Gizli hazîne. (Tezi hazırlayanın notu)
[368]Mağbûn: Aldanmış, kanmış, şaşırmış olan. (thn.)

Bilmedi ol mel‘ûn yediği nânı!..

Çünkü mecrûh oldu şâh-ı velâyet,

Ol vakt nûş etti câm-ı şehâdet..

Hasan’la Hüseyn’e kıldı vasıyyet:

Bir deveci gelir gözleyin ânı!..

Dedi: gelecektir bunda bir Arab,

Elinde bir deve yüzünde bir nikāb[369],

İster cenâzemi vermeyin cevâb!..

Deyûben aslına tapşurdu[370] cânı!..

Ehl-i Beyt içine düştü bir figân,

[**22ª**] Hasan’la Hüseyin oldular giryân,

Gasl edip namazın kıldılar hemân,

Erişti bir Arab’dan sârbânı[371]…

Yükletti tabutu deveci üstüne,

Çekti resen[372]ini aldı destine..

[369]Burada bir kelimesi vezni ve heceyi bozmaktadır.(thn.)
[370]Tapşırmak: Ulaştırmak, emânet etmek. (thn.)
[371]Sârbân: Deve sürücüsü, deveci. (thn.)

O şâh emâneti verdi dostuna,

Hasan'la Hüseyn'e kaldı hicrânı!..

Hasan'la Hüseyin edip endîşe,

Dediler: değiliz kāil bu işe..

Düştüler peşine hem koşa koşa,

Tuttular tabutu, hem çeken cânı…

Deveci nikāba uzattı eli,

Açtı nikābını bir nûr-i celî;

Gördüler deveci kendidir Ali,

Ol vakit bildiler ulu (Yezdân'ı!)..

Kızılbaş şâirlerinden Kul Himmet bu akīdeyi

Yedi iklim, dört köşeyi dolaştım,

Ben Ali'den gayrı Ali görmedim..

Kısmet verip âlemleri yaratan

Ben Ali'den gayrı Ali görmedim!..

kıt'asıyla başlayan bir nefesinde

[372]Resen: İp,halat. (thn.)

[**22^{b}**] Kendisi yarattı levh u kalemi,

Nûruyla doldurdu cümle âlemi..

Sıdk ile çağıran mahrûm kala mı?

Ben Ali'den gayrı Ali görmedim!..

Bir adı Ali'dir, bir adı Allâh(!!)

Şükür birliğine âmentü billâh..

Îmânım muhkemdir vallâh ve billâh,

Ben Ali'den gayrı Ali görmedim!..

Kıt'alarıyla pek bâriz ve vâzıh bir sûrette gösteriyor.

Hurûfî ve Risâle sâhibi, aynı zamanda Bektaşî Vîrânî veyâhud Vîrân Abdâl da bir nefesinde

Halk eyleyen Allâh'ımız:

Ali, Ali, Ali, Ali!..

dediği gibi Dertli de bir nefesinde

Er yolunda bu âleme gelenler

Cümlesi Ali'ye server verilir..

Cümle enbiyâlar, cümle velîler

Binbir ismin biri Haydar dediler!!..

Sad hezarân selâm ol nesl-i pâke,

Esrâr-ı Murtezâ sığmaz idrâke,

Bir kez darbesini urunca hâke

Arz u semâ “Allâhu Ekber” dediler!!.. diyor.

[**23ª**] Bektaşî ve Kızılbaş şiirlerinde bu Ali’nin ulûhiyeti mes’elesi güç tesâdüf edilir bir şey olmayıp hemân her nefeste buna dâir îzâhâta tesâdüf olunur. Allâh, Muhammed ve Ali bir nûrdan olup Allâh’tır. Binâenaleyh üçü birdir. Allâh, Muhammed, Ali teslisinden sonra Ali’nin neslinden gelen on bir imam hep ulûhiyetin tecellîsidir. Bunlardan mâadâ Fazl-ı Hurûfî de Allâh’tır.

Bu kadar galebelikten sonra bunların hepsi bir tanınacak, aralarında bir zerre kadar fark görülmeyecek ve hepsi Allâh bilinecek..

Hacı Bektaş da bu halîta-i ulûhiyete dâhildir. Pîr Sultân bir nefesinde

Sensin bizim zâhir, bâtın ulumuz,

Aman meded, merdân er Hacı Bektaş!..

Her taraftan sana çıkar yolumuz,

Ali’sin, bir adın Pîr Hacı Bektaş!!..

diyor, Şâh Hatâî de :

Gâhî bulut olup göğe ağarsın,

Gâhî yağmur olup yere yağarsın?..

Ilgın ılgın eser yel Hacı Bektaş

sözleriyle bir Hacı Bektaş vahdet-i vücûdu yapıyor!..

İşte görülüyor ki, Bektaşîler Karâmita ve Hasan Sabbah Batınîlerinde olduğu gibi tecessüd-i ulûhiyete mu‘tekıd ve Allâh’ın her dilediği zamânda bir şahsıyet-i mütecesside olarak zuhûr edebileceğine kāildir; nitekim Muhammed ve on iki imam ve

Fazl-ı Yezdân ve Hacı Bektaş hep ulûhiyetin tecessüd etmiş şahsıyetleri olup cümlesi birdir; nihâyet son zamânlarda zuhûr edecek Mehdî, ulûhiyetin son müstekarrıdır.

Bu Hristiyanlık ve Bâtınîliğin tecessüd akīdesinin aynıdır. Her mevcûd Hakk'tan ibâret ve her meşhûd sıfatullâh olduğu fikriyle bu akīde, mütenâkızsa da Bektaşîler, zevât-ı muharrereyi [373] kemâlât-ı ilâhiyyenin ve fazlının tecessüdüdür, sûretiyle ta'rîf edip o tenâkuza mahal vermezler.

Âdem, sıfât-ı Rabbâniyye'nin mecmuu olduğundan secdeye lâyık mevcûd-i yegânedir. Erkânlar da, bu tekrîm ve ta'zîm-i Âdem felsefesinden ibârettir. Mu'tekadâta dâir bu sûretle îzâhât verdikten sonra derecât-ı muhtelifenin âyîn ve erkânını ve nerelerden münşaib olduğunu bervech-i âtî[374] tedkīk edelim:

9. [23^{b}] Muhibblik

Muhibb olacak kimseden evvelâ bir kefil istenirdi. Bu kefil, şahs-ı mezkûrun muttali' olacağı esrâr-ı ilâhiyyeyi keşf etmeyeceğine dâir mürşide te'mînâtta bulunur, ba'dehû âyîn-i duhûlun icrâsı bir Pazar ertesi, yâhud Cuma gecesine ta'lîk olunur. Muhibb olacak kimseden o gecenin masârifâtının bedeli bervech-i peşin tahsîl olunur, erkân görecek, muhibb olacak kimseye (tığlanacak) kurban bedeli bundan ayrıdır.

Tâlibe gusl etmesi tenbîh olunur. Leyle-i mev'ûdede da'vetliler âyîn icrâ olunacak tekye veyâ eve toplanırlar. Tâlip dahî gelir. Akşam ezanından sonra baba ve cânlar kıdem sırasıyla birer birer meydana ya'nî âyîn icrâ olunacak büyücek bir odaya dâhil olurlar.

Meydanda bir takım makāmât vardır ki, onlar da kıbleye nâzır serilmiş siyah bir post (Horasan Postu), mürşidin sol tarafında üç kademeden ibâret ve üzeri yeşil bir pûşîde ile örtülü çerağlık ve bunun her kademesinde üç ve önünde iki şam'dan ve mum, ortalarında kānun çerağı ta'bîr edilen ve zeytinyağı yakan bir çerağ ki, cem'an on iki olur. Buna taht tesmiye ederler.

[373]Muharrer: Yazılı, yazılmış. (thn.)
[374] Bervech-i âtî: Aşağıda olduğu gibi, aşağıda görüleceği üzere (thn.)

Kānun çerağı, aşağısı âdî şam‘danlar gibi olup, üstünde zeytinyağı koymaya mahsûs geniş bir kısım bulunur ve bunun üç çeşmesi[375] olup “Allâh, Muhammed, Ali” teslisi mûcibince üç fitil mevzu‘dur ki bir çerağda üç şu‘lenin mevcûd olması bu i’tikādın tebellüründen ibârettir. Üstünde Bektaşî tâcı şeklinde bir kapağı vardır. Çerağların önünde sücûda mahsûs bir Balım taşı bulunur. Çerağlığın sağında mürşid oturur[376], solunda (gâib erenler postu) oturulmayan bir post ve üstünde bir tâc vardır. Odanın sağ veyâ sol tarafında bir ocak ve yanında mezar taşına müşâbih bir taş (küre) ve ocağın önünde bir şam‘dan ve mum mevzu‘ veyâhud kandil muallaktır. Odanın orta yerine de (dâr) derler.

Görülüyor ki, ocak ve taht ile önündeki taş aynen Hurûfîler’deki gibidir. Zâten çerağ uyarmak âyîni de pek müşâbihtir.

Meydana herkes dâhil olduktan sonra çerağ-sûz olan girip ellerini -sağ üste gelmek üzere- [**24[a]**] çaprazvârî [377] koyup sağ ayağının ucunu da sol ayağının üstüne vaz‘ ederek eşik yanında ayakta bekler. Baba, (Bektaşî hatm-i hurûfunu, nâdi Alî ve salavatnâmeyi) cehren okur, cânlar da hafiyyen baba ile berâber okurlar.[378]

Bektaşî hatm-i hurûfu budur:

باسم شاه الله الله... الهى بحرمة الف الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة جبار قهار ناصر نصير قادر قدير و لا نوم له ما فى السموات و الارض من ذالذى يشفع عنده الا باذنه كريم رحيم على عظيم الهى بحرمة بأ برائة من الله و رسوله الهى بحرمة تأ تبارك الذى بيده الملك الهى بحرمة ثأ ثم اورثنا الذين اصطفينا الهى بحرمة جيم جنات عدن يدخلونها الهى بحرمة حأ حمعسق الهى بحرمة خا ختم الله على قلوبهم الهى بحرمة دال دمر الله الهى بحرمة ذال ذلك كتاب[379] لا ريب فيه الهى بحرمة رأ رحمة الله قريب الهى بحرمة زأ زين للناس حب الشهوات الهى بحرمة سين سلام على نوح فى العالم[380] الهى بحرمة شين شهد الله انه لا اله الا هو و الملائكة واولو العلم قائما بالقسط لا اله الا هو عزيز[381] الحكيم الهى بحرمة صاد ص و القران ذى الذكر الهى بحرمة ضاد ضرب الله مثلا و نسى خلقه الهى بحرمة طأ طه ما انزلنا القرآن لتشقى الهى بحرمة ظأ ظهر الفساد فى البر و البحر الهى بحرمة عين عم يتسائلون عن النبا العظيم الهى بحرمة غين غافر الذنب و قابل التوب و شديد العقاب الهى بحرمة فأ

[375] Fitilin çıktığı oluklara çeşme denir.
[376] Seyyid Ali erkânında mürşid tahtın soluna oturur ve gâib erenler postu tahtın sağındadır.
[377] Çep râstvârî
[378] Bektaşî hatm-i hurûfu budur:
[379] Müellif sehven ال takısını eklememiştir. (thn.)
[380] Âyetin doğrusu ‘‘سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ’’ şeklindedir. (thn.)
[381] Müellif sehven ال takısını eklememiştir. (thn.)

فالله خيرحافظا الهى بحرمة قاف قرآن مجيد فى لوح محفوظ الهى بحرمة كاف كلما دخل عليها زكريا المحراب الهى بحرمة لام لو انزلنا هذا القرآن على جبل الهى بحرمة ميم مرج البحرين يلتقيان الهى بحرمة نون نور على نور الهى بحرمة واو و الذين آمنوا الهى بحرمة ها هو الله الذى لا اله الا هو الهى بحرمة لام الف لا اله الا الله محمد رسول الله على ولى الله فضل الله الهى بحرمة يأ يعلم ما بين ايديهم و ما خلفهم و لا يحيطون بشئ من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السماوات و الارض و لا يئوده حفظهما و هو العلى العظيم[382]

Duâ-yı hatm-i hurûf bir de bu sûretle vardır:

الهى بحرمة الف الله محمد على الهى بحرمة بأ براق محمد على الهى بحرمة تأ توحيد محمد على الهى بحرمة ثأ ثبات محمد على الهى بحرمة جيم جمال محمد على الهى بحرمة حأ حياى محمد على الهى بحرمة خأ خلق محمد على الهى بحرمة دال دواى محمد على الهى بحرمة ذال ذكر محمد على الهى بحرمة رأ رحم محمد على الهى بحرمة زا زمان محمد على الهى بحرمة سين سعادت محمد على الهى بحرمة شين شهادت محمد على الهى بحرمة صاد صدق محمد على [**24^{b}**]

الهى بحرمة ضاد ضياى محمد على الهى بحرمة طأ طهارت محمد على الهى بحرمة ظأ ظهور محمد على الهى بحرمة عين علم محمد على الهى بحرمة غين غفران محمد على الهى بحرمة فأ فكر محمد على الهى

[382] [Şâh'ın ismiyle Allâh Allâh… İlâhî elif hürmetine Allâh, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir Cebbâr, Kahhâr, Nâsır, Nasîr, Kādir, Kadîr, ne de uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? Kerîm, Rahîm, Aliyy, Azîm (Bakara Sûresi, 2/255) İlâhî Bâ hürmetine Allâh ve Rasûl'ünden bir ihtar. (Tevbe Sûresi, 9/1) İlâhî te hürmetine Mülk elinde (kudretinde) olan O (Allah) Mübarek'tir. (Mülk Sûresi, 67/1) İlâhî se hürmetine sonra seçtiklerimizi kitaba vâris kıldık. (Fâtır Sûresi 35/32) İlâhî cim hürmetine Adn cennetlerine girerler. (Ra'd Sûresi 13/23) İlâhî ha hürmetine Hâ mîm Ayn Sîn Kāf. (Şûrâ Sûresi, 42/1-2) İlâhî ha hürmetine Allâh onların kalplerini mühürlemiştir. (Bakara Sûresi 2/7) İlâhî dal hürmetine Allâh helâk etti. (Muhammed Sûresi, 47/10) İlâhî zâl hürmetine İşte bu kitap ki O'nda hiçbir şüphe yoktur. (Bakara Sûresi, 2/2) İlâhî ra hürmetine Allâh'ın rahmeti yakındır. (A'râf Sûresi, 7/56) İlâhî za hürmetine Sevgiden oluşan şehvetleri güzel gösterildi. (Âl-i İmrân Sûresi, 3/14) İlâhî sin hürmetine Âlemler içinde Nûh'a(a.s.) selâm olsun. (Sâffât Sûresi, 37/79) İlâhî şın hürmetine Allâh, şehâdet (şahitlik) etti: Muhakkak ki O'ndan başka ilâh yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de adaletle kâim oldular (şahit oldular) ki, O'ndan başka ilâh yoktur, (O) Azîz'dir, Hakîm'dir. (Âl-i İmrân Sûresi, 3/18) İlâhi sâd hürmetine Sad Zikrin sâhibi Kur'ân'a andolsun. (Sâd Sûresi, 38/1) İlâhî dâd hürmetine Allâh örnek verdi ve yaratılışını unuttu. İlâhî ta hürmetine Tâ Hâ Kur'ân'ı sana güçlük olsun diye indirmedik. (Tâhâ Sûresi, 20/1-2) İlâhî za hürmetine Karada ve denizde fesâd zuhûr / etti. (Rûm Sûresi, 30/41) İlâhî ayn hürmetine Birbirlerine neyi soruyorlar? Büyük haberi mi? (Nebe -Sûresi, 78/1-2) İlâhî ğayn hürmetine (O ki) günahları mağfiret eden, tövbeleri kabul eden, cezası şiddetli olandır. (Mü'min Sûresi, 40/3) İlâhi fe hürmetine Allâh koruyucuların en hayırlısıdır. (Yûsuf Sûresi, 12/64) İlâhî kāf hürmetine Kur'ân mecîddir. O, korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)dır. (Burûc Sûresi, 85/21-22) İlâhî kâf hürmetine Zekeriyya (a.s.), onun yanına her girişinde (Âl-i İmrân Sûresi, 3/37) İlâhî lâm hürmetine Eğer Kur'ân'ı bir dağa indirseydik (Haşr Sûresi, 59/21) İlâhî mîm hürmetine İki denizi birbiri ile karşılaşacak (birbirine kavuşacak) şekilde akıttı. (Rahmân Sûresi, 55/19) İlâhî nûn hürmetine Nûr üstüne nûrdur (Nûr Sûresi, 24/35) İlâhî vâv hürmetine Îman edenler İlâhî he hürmetine O Allah ki, O'ndan başka İlâh yoktur. (Haşr Sûresi, 59/22) İlâhî lâmelif hürmetine Allâh'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun elçisidir, Ali O'nun velîsidir, Fazlullâh. İlâhî yâ hürmetine Onların önlerinde ve arkalarında olanları (geçmiş ve geleceklerini) bilir. Ve O'nun ilminden, O'nun dilediğinden başka bir şey ihata edemezler (kavrayamazlar). O'nun kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Ve o ikisini muhafaza etmek (yerlerin ve göklerin dengesini korumak, gözetmek), kendisine zor gelmez ve O Alâ'dır (çok yücedir), Azîm'dir (çok büyüktür). (Bakara Sûresi 2/255)]

بحرمة قاف قرب محمد على الهى بحرمة كاف كرم محمد على الهى بحرمة لام لواى محمد على الهى بحرمة ميم معراج محمد على الهى بحرمة نون نور محمد على الهى بحرمة واو وحدت محمد على الهى بحرمة ها هو الله لا اله الا هو محمد على الهى بحرمة لام الف لا اله الا الله محمد رسول الله على ولى الله فضل الله رب العالمين الهى بحرمة يا يا الله يا محمد يا على لا فتى الا على لا سيف الا زو الفقار هو دوست[383]

Bunları okuyan Kur'ân'ı hatm etmiş demektir, ikinci hatm murâd için de gece yarısı siyah bir bez üstünde kırk kere okunur.

Bektaşî nâdi Alî'si: بسم شاه، اسم شاه، جسم شاه! نادعليا مظهرالعجائب تجده عونا لك فى النوائب لى كل هم و غم يتجلى بعظمتك يا الله يا الله يا الله و بنبوتك يا محمد يا محمد يا محمد و بولايتك يا على يا على يا على ادركنى ادركنى ادركنى يا ابا الحسن يا ابا الحسين يا ابا المحسن يا ابا التراب جل مشكل سرور دين شافع يوم الحساب يا على مشكل كشا[384] دلدل سوار عليك اعتمادى و لك اعتقادى يا حيدر كرار يا صاحب العظمة و الهيبة و الالوهية و الوقار و الجمال و الكمال يا عزيز يا فعال يا محول الحول و الاحوال حول حالنا الى احسن الحال يا مقلب القلوب و الابصار قلب قلوبنا و بصرنا الى رضائك و رؤيتك و الى جمالك المشتاقين الاخيار هر قضا هر بلا هر جفا قندن كلور دفع ايله اى پروردكار هر عطا سندن كلير لطف ايله اى پروردكار منكرك بويننندن اكسيك اولماسن تيغ و تبر لا فتى الا على لا سيف الا زو الفقار تقبل منا بحرمة محمد و حيدر[385]

---

[383] [İlâhî elif hürmetine Allâh Muhammed Ali, İlâhî be hürmetine Burak Muhammed Ali, İlâhî te hürmetine tevhîd Muhammed Ali, İlâhî se hürmetine sebât Muhammed Ali, İlâhî cim hürmetine cemâl Muhammed Ali, İlâhî ha hürmetine haya Muhammed Ali, İlâhî ha hürmetine halk Muhammed Ali, İlâhî dal hürmetine devâ Muhammed Ali, İlâhî zâl hürmetine zikr Muhammed Ali, İlâhî ra hürmetine rahim Muhammed Ali, İlâhî ze hürmetine zamân Muhammed Ali, İlâhî sin hürmetine saâdet Muhammed Ali, İlâhî şın hürmetine şehâdet Muhammed Ali, İlâhî sâd hürmetine sıdk Muhammed Ali, İlâhî dâd hürmetine ziyâ Muhammed Ali, İlâhî ta hürmetine tahâret Muhammed Ali, İlâhî za hürmetine zuhûr Muhammed Ali, İlâhî ayn hürmetine ilm Muhammed Ali, İlâhî gayn hürmetine gufrân Muhammed Ali, İlâhî fe hürmetine fikr Muhammed Ali, İlâhî kāf hürmetine kurb Muhammed Ali, İlâhî kâf hürmetine kerem Muhammed Ali, İlâhî lâm hürmetine livâ Muhammed Ali, İlâhî mîm hürmetine mi'râc Muhammed Ali, İlâhî nûn hürmetine nûr Muhammed Ali, İlâhî vâv hürmetine vahdet Muhammed Ali, İlâhî he hürmetine O Allâh ki O'ndan başka ilâh yoktur Muhammed Ali, İlâhî lâmelif hürmetine Allâh'tan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun elçisidir, Ali O'nun velîsidir, Fazlullâh âlemlerin Rabbi'dir, İlâhî yâ hürmetine Yâ Allâh Yâ Muhammed Yâ Ali Ali'den başka yiğit, Zülfikār'dan başka kılıç yoktur, Hû dost]

[384] -küşâ eki, İran Farsçası'nda güşâ olarak kullanılırken Orta Asya bölgesinde küşâ olarak kullanılmaktadır. (thn.)

[385] [Bism-i Şâh, ism-i Şâh, cism-i Şâh!

Harikulade şeylerin mazharı Hz. Ali'ye seslen ki onu musibetli anlarda sana yardımcı olarak bulasın. Her türlü üzüntü ve keder silinir senin kudretinle ey Allâh ey Allâh ey Allâh, senin peygamberliğinle ey Muhammed ey Muhammed ey Muhammed senin veliliğinle ey Ali, ey Ali, ey Ali, beni bul, beni bul, beni bul, ey Eba'l-Hasan, ey Eba'l-Hüseyin, ey Eba'l-Muhsin, ey Eba't-Turab, zorlukları giderici, dînin serveri, din gününün şefaatçisi, ey zorlukları gideren, Düldül'ün binicisi Ali, sana güvendim, sana inandım. Ey Haydâr-ı Kerrâr, ey azamet, heybet, ulûhiyet, vakar, cemâl ve kemâl sahibi, ey Azîz, ey hâlleri hâlden hâle çeviren, hâlimizi en güzel hâle dönüştür. Ey kalpleri ve bakışları bir hâlden başka bir hâle geçiren, kalplerimizi ve bakışlarımızı rızâna, seni görmeye ve cemâline döndür. Her kazā, her belâ, her cefâ kanden gelir, def' eyle ey Perverdigâr. Her atâ senden gelir, lutf eyle ey Perverdigâr. Münkir boynundan eksik olmasın tîğ u ter. Ali'den başka yiğit, Zülfikār'dan başka kılıç yoktur. Muhammed ve Haydar hürmetine kabul eyle.]

Nâdi Alî'nin muhtelif sûretleri vardır, biz yalnız birini aldık, görülüyor ki bu duâ Arabî, Fârisî ve Türkçe'nin muhtelıt[386] bir numûne-i garîbidir.

Salavatnâme:

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا محمد المصطفى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا امام على المرتضى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا خديجة الكبرى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا فاطمة الزهرى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا امام حسن المجتبى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا حسين الشهيد فى كربلا

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا زين العابدين

[**25**ª] اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا محمد الباقر

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا جعفر الصادق

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا موسى الكاظم

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا هفتم قبلهٔ هشتم سلطان خراسان برهان خراسان اركان خراسان على الرضا

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا محمد التقى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا على النقى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا حسن العسكرى

اللهم صل و سلم و زد و بارك على سيدنا محمد المهدى صاحب الزمان

صلوة الله و سلامه عليهم اجمعين دوازده امامان چهارده معصومان اولين آخرين حاضرين غائبين طيبين طاهرين خنكار حاجى بكتاش ولى الخرسانى النشابورى كرچكلرك دمنه، دورانند هو[387]..!

[386] Muhtelıt: Karışık. (thn.)

Kıraât bittikten sonra baba cânlara:

(Cânlar, akşamlarınız aşk olsun!) der, cânlar postlarına -öperek- niyâz eder. Çerağcı hitâben (Erenler, kalk, bu cânın çerağını erkân-ı Muhammed Ali ve ictihâd-ı Hacı Bektaş-ı Velî üzere uyandırıver!) der. Çünkü ocaktaki (Horasan çerağı)ndan mâ adâsı henüz yakılmamıştır. Çerağcı yürüyüp dâra bir niyâza secde) edip mürşide giderek baba efendinin önünde Katoliklerin resm-i niyâzı gibi sol dizini yere koyup sağ dizini parmakları ucunda dikerek ellerini sağı, sol üzerine gelmek üzere yere koyar ve babanın evvelâ sağ ba'dehû sol dizini ve ba'dehû göğsünü ve nihâyet yeri öperek niyâz etmiş olur, dikkat edilirse sağ, sol dizlerle, göğüs ve yer öpmek sûretiyle bir salîb[388] resm edilmiş oluyor, zâten Bektaşîlerde salîb timsâl-i Âdem olup mukaddestir.

Niyâzdan sonra babadan kiliselerde kullanılan ince bükme mumu – buna delîl denir.- alarak ve çerağlığın önündeki balım taşını da öperek kalkıp ocağın başında durur:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Çerağ-i nûr-i Muhammed Ali'den doğupdur bedr şems ile mâh

Fakīr de bir zerresin alayım, destûr Allâh eyvallâh

---

[387] [Allâh'ım, Efendimiz Muhammed el-Mustafâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt, ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz İmam Ali el-murtezâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Haticetü'l-kübrâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Fâtımatü'z-zehrâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz İmam Hasanu'l-müctebâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Kerbelâ'da şehîd olan Efendimiz Hüseyin'e salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Zeyne'l-âbidîn'e salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Muhammed el-Bâkır'a salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Ca'fer es-Sâdık'a salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Mûsâ el-Kâzım'a salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz yedinci kıble, Horasan'ın sekizinci sultânı, Horasan'ın burhânı, Horasan'ın erkânı Ali er-Rızâ'ya salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Muhammed et-Takī'ye salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Ali en-Nakī'ye salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz Hasan el-Askerî'ye salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ım, Efendimiz sâhibu'z-zamân Muhammed el-Mehdî'ye salât ve selâm eyle ve O'nu çoğalt ve bereketlendir,
Allâh'ın salât ve selâmı on iki imamın, on dört ma'sûmun evvel ve ahirlerin, hâzır ve gâiblerin, iyilerin ve temizlerin hepsinin, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî el-Horasânî en-Nişâburî'nin üzerine olsun. Gerçeklerin demine, devrânına Hû ..!
[388]Salîb: Hristiyanlarca kutsal kabûl edilen Haç işareti. (thn.)

tercümânını[389] okuyarak delîli yakar ve üç adım yürüyüp ayaklarını bâlâda söylediğimiz vechile (mühürler)

[**25^{b}**] Elleri yine göğsünde ve çaprazvârîdir, delîl sağ elinde ve sol omuzu hizâsındadır. Bu vaz'ıyyette şunu okur:

"بر جمال محمد کمال امام حسن و شاه حسین علی را بلند صلوات"[390]

Ehl-i meydân [391](اللهم صل علی محمد و علی آل محمد و علی اولاد محمد) diye salavât verirler. Ba'dehû Hurûfîlik akīdesinden doğan bu tercümânı okur:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Şem'-i tevfîk-i[392] hidâyettir yüzün,

Ehl-i tevhîde beşârettir yüzün,

Sûret-i Hakk'tan işârettir yüzün,

Mağz-ı Kur'ân'dan ibârettir yüzün,

Kıble-i erbâb-ı tâattir yüzün,

Nûr ve zulmetten kinâyettir yüzün,

Hacc u ihrâm u ziyârettir yüzün,

Sırr-ı esrâr-ı şehâdettir yüzün,

Bî-bidâyet bî-nihâyettir yüzün,

Hem bidâyet, hem nihâyettir yüzün,

Ber-cemâl-i Muhammed.. ilâ âhir…

[389] Bektaşîlerde "tercümân" tesmiye olunan bir takım Türkçe manzûmeler vardır ki, bir iş yapılacağı vakit ona mahsûs tercümân kırâat edilir, bunlara Bismillâh yerine Bism-i şâh sözüyle başlanır. Şâh, Şâh-ı velâyet Ali(a.m.) dir ki, Ali'nin ismiyle demektir. Ali İlâhiyye mezhebinin Bektaşîlik'te en büyük eseridir.
[390] [Muhammed'in güzel yüzüne, İmam Hasan, Şah Hüseyin ve Ali'nin noksansızlığına en yüksek selâm]
[391] [Allâh'ım, Efendimiz Muhammed'e, âline ve evlâdına salât u selâm eyle.]
[392] Tevfîk: Allâh'ın yardımı, Allâh'ın kulunun fiilini rızâsına ve muhabbetine uygun kılması. (thn.)

Görülüyor ki bu tercümân Hurûfîliğin hülâsasıdır. Sûret-i Hakk'tan işâret, mağz-ı Kur'ân'dan ibâret, kıble-i erbâb-ı tâat ve nûr ve zulmetten kinâyet, beyaz ve siyah hutûtu hâvî sahîfe-i beşâret; Hacc, ihrâm ve ziyâret [**26ª**] hep cemâl-i Âdem'dir.

Şehâdetin sırrı da yüzdür, kelimeteyn-i şehâdeteyn gayr-ı mükerrer on dört harftir: (ا ش ه د ن لا ل و م ح ع ب ر س) On dört beyaz hutûta mukābildir.

(لا اله الا الله، محمد رسول الله) kelime-i tevhîdi de yirmi dört harftir, çehâr anâsırla yirmi sekiz eder ki yirmi sekiz hutût adedincedir.

Hilkatten murâd Âdem ve Âdem'den maksad esmâ ve sıfât ya'nî yirmi sekiz ve otuz iki hutût olduğundan bidâyet ve nihâyet de yine vech-i Âdem'dir ki, bidâyetine bidâyet ve nihâyetine nihâyet gayr-i kābil-i tasavvurdur.

Bundan sonra çerağcı kānun çerağının önünde durup:

Kānun-i evliyâ nûru's-semâvât,

Bu menzildir şeksiz Tûr-ı münâcât!

Kaçan rûşen olur niyâz edip ver

Muhammed Ali'ye cândan salavât..

tercümânını okuyarak:

"Çerağ, rûşen[393], fahr-i dervîşân, dem-i âlîşân, küşâde-i meydân pîr-i pîrân şâh-ı Horasan" deyip kānun çerağını ve [394](سيد السادات عالم السر و الخفيات، شفيع يوم العرصات، محمد على را صلوات...) deyip birer birer mumları yakar ve geri çekilerek:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Çûn çerağ-ı fahr uyardık ol Hüdâ'nın aşkına,

Seyyidu'l-kevneyn Muhammed Mustafâ'nın aşkına,

[393] Müellif kelimelerin arasına sehven virgül koymuştur. Doğrusu "çerâğ-ı rûşen" olacaktır.
[394][Efendilerin efendisi, gizlileri ve sırları bilen, Arasat gününün şefaatçisi Muhammed, Ali'ye salavât]

Sâki-i Kevser Aliyyu'l-murtezâ'nın aşkına,

Hem Hatice, Fâtıma Hayru'n-nisâ'nın aşkına,

On iki sadr-ı velâyet pîşuvânın aşkına,

Çehârde-i ma'sûm-i pâk, âl-i abânın aşkına,

Hacı Bektaş kutb-i burc-i evliyânın aşkına,

Pîr Balım Sultân sırr-ı lâ fetânın aşkına,

[**26^{b}**] Haşre dek yansın, yakılsın billâh onun aşkına!

Ber cemâl ilâ âhir..

Üç adım daha geri çekilip,

Nûr-i vahdet rûşen olmuş ezelîden ezelî,

Âyîn-i cem kāide-i Hacı Bektaş Velî…

İmam Hasan Rızâ ve Şâh Hüseyin'den

Oldu matla-ı envâr-ı tecelliyât sulbü, Yâ İmam Rızâ hû dost..

tercümânlarını okur, baba [395](اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ الآية) âyetini okuyup bu vechile çerağı tekbir etmiş olur.

Çerağ tekbirinden sonra çerağcı dâra çekilip,

Hizmetimiz kabûl eyle şâh-ı şâh

Bi-hakk-ı Murtezâ hem âlî dergâh

Hizmetimin haklı hayırlısını dilerim,

Erenlerim, şâhım şey'en lillâh!

[395] (Nûr, 24/35), [Allâh göklerin ve yerin nûrudur.]

tercümânını okur.

Baba çerağ gül-bangını çeker, gül-bang çekilirken muhibbler karşılıklı olarak ellerin mühürleyip üstüne secde ederler ve âmîn yerine " Allâh Allâh" derler.

Sonunda çerağcı;

Çerağ-ı bâtın idi nûr-i Ahmed

Zuhûr etti doğup şems-i Muhammed

diyerek elindeki delîli silkerek itfâ eder. Evvelâ eşiğe, ba'dehû sırasıyla Horasan postuna, ocağa, dâra niyâz edip mürşide giderek önünde bâlâda anlattığımız vechile diz çöküp dizlerini ve göğsünü ve postu öperek niyâz eder. Babaya niyâzdan sonra Balım taşına ve çerağa, gâib erenler makāmına ellerini mühürleyip yere koyarak yeri öpmek sûretiyle niyâz edip erkânnâme ta'birince (kıçın kıçın![396]) geri çekilip makāmına oturur kıdem sırasıyla cânlar da birer birer kalkıp hepsi çerağcı gibi makāmâta ve mürşide niyâz ederek otururlar.

[**27ª**] Bektaşî niyâzında diz öpmek Hurûfîlerden müntakildir. Zîrâ Hurûfîler "الايه يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ"[397] âyetini tefsîr ederken sâka[398] secdeyi vâcib bilirler. Çünkü ayakta on dört mafsal vardır, yirmi sekiz hutût-i vechiye adedincedir dizler ve topuklarla otuz iki olur, otuz iki hutûta mukābildir. Binâberîn bu âyet sâkına sücûdu mütezammindir.[399] Bektaşî ârifleri çerağ âyînini sırr-ı hilkat olmak üzere ta'rîf ederler. Ocaktaki şu'le ğayb-ı hüviyete şebîh olup kānun çerağı Muhammed Ali ve sıfâtı hâvî zât-ı Hakk, diğer mumlar da on bir imamdır ki henüz vücûd-i Hakk'ta müstehlektirler.. Bilâhare çerağcının ocaktaki kandilden bir zerre şu'le alması taayyün-i evvel âlemine benzer, kemâl-i ilâhînin birer birer on iki imamda tecessüdü onları uyarmak demektir işte umûm-i mevcûdât sıfât-ı ilâhîyyenin nûruyla münevver olup müsebbib-i zuhûr-i avâlim onlardır.

[396] Kıçın kıçın: Arka arka, geri geri. (thn.)
[397] (Kalem, 68/42), [Baldırların açılacağı (işlerin zorlaşacağı) gün]
[398] Sâk: Baldır, incik. (thn.)
[399] Aşknâme: Ferişte oğlu Abdulmecîd

10. Duhûl Âyîni

Çerağ uyarmak âyîninde nasîb alacak, tarîkata duhûl edecek cân henüz dışarıdadır.

Niyâzın ve gül-bangın hitâmında baba tarafından rehbere mezkûr cânı getirmesi emr olunur. Rehber tâlibe kapı önünde dışarıda bir abdest aldırır ve " abdestte ağız yıkamaktan murâd bu âna kadar söylenilen rızâ-yı ilâhîye muhâlif kelâmlardan geçmek, burun yıkamaktan murâd kerîh râyihalardan sakınmak, yüz yıkamaktan murâd rızâ-yı ilâhîye muhâlif yerlere yüz çevirmemek, kolları yıkamaktan murâd erenlerin rızâsı olmayan yerlere kol salmamaktır. Başı meshten murâd baş arştır, akıl fikir baştadır, erenler rızâsına muhâlif şeyler düşünmemektir, kulakları meshten murâd fenâ sözlere kulak vermemektir, boynu meshten murâd, eğer nasîhatimizi tutmazsan vebâlin boynuna olsun demektir, ayakları yıkamaktan murâd erenlere muhâlif bir mahalle gitmemektir." der ve tâlibe havluyu uzatıp "Ey tâlib-i esrâr-ı ilâhî, çirkâb-ı mâsivâdan silin, pâk ol, bu abdeste dikkat et, bozulursa bir daha tâzelenmesi güçtür, bu nasîhatleri tutmazsan bozulur, Hakk erenler abdestinde sâbit kadem eylesin!" nasîhatini de ilâve eder.

Abdestten sonra içeriye idhâl edip kapı dibinde bulunan âşık postuna oturtur, kendi de makāmına oturur. Baba tâlibi huzûruna çağırır ve ayakta durdurarak "gireceği tarîkatın ateşten gömlek ve demirden leblebi olduğunu, ateşten gömleğin giyilemeyeceğini, demirden leblebinin yutulamayacağını, pek güç olduğunu, Allâh'ı sevenin fakīr, Muhammed'i sevenin hasta olacağını, Ali'yi sevenin de düşmanı çok bulunacağını ve dayanamayacaksa [**27^{b}**] şimdiden geri dönmesini" söyler, tâlib her şeye râzı olduğunu söyledikten daha doğrusu tâlibe söyletebildikten sonra âyînde bulunanlar şâhid tutulur ve baba efendi "Câmiide bir imam ve müezzin, meydanda bir mürşid ve bir rehber bulunduğunu ve bu cânlardan hangisini rehberliğine isterse gidip önünde niyâz etmesini" söyler. Tâlib rehberine niyâz edip yerine oturduktan sonra rehber kalkıp tezkiye âyîninde görüleceği vechile (hizmet görür!), günâh çıkartır, ba'dehû tâlibin sağ elini, baş parmağı kendi baş parmağına mültesık olarak sağ eliyle tutup dışarı çıkarır,

kapı önünde üç defa [400](يا مفتح الابواب) deyip içeriden [401](افتح لنا خير الباب) cevâbını aldıktan sonra içeriye sağ adımlarını evvel atarak girerler. Tâlibin baş açık, her ikisinin de ayakları yalındır. Rehber tâlibi Horasan postu önünde ayaklarını ve ellerini -göğsüne çapraz olarak koyup- mühürleyerek bırakıp babadan (tığ u bend) tesmiye olunan bir yün ipliği alır ve tâlibin boynuna " إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ*فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ وَمَن دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا [402] " و مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ âyetini okuyarak atar ve iki ucunu toplayıp avucuna alır. Tâlibin yine sağ elini sağ eliyle –baş parmakları bir olarak- tutup ayaklarını sürüyerek üç adım yürürler ve durarak rehber bu nazmı okur:

جئنا بباب الحق بالشوق سائلا

و مقرا بمحمد و حيدر

و سائلا بالشوق و الفيض منهم

و من الزهراء شبيرا و شبرا[403]

السلام عليكم يا اهل البيت النبوة و معدن الرسالة و مختلف الملائكة و مهبط الوحى حزائن العلم و الحلم و رحمة الله و بركاته[404]

Ba‘dehû dâra gelirler, dârda rehber:

Eli erde, yüzü yerde, özü dârda, baş açık yalın ayak, fülân bin fülân nâm bir kurbânımız var – Eğer tâlib mücerred olursa “koç kurbânımız var” denir.- erenlerin pend ve nasihatle amel ve hareket etmek ve hânedân-ı Ehl-i Beyt’in dostuna dost, düşmanına düşman olmak şartıyla Pîrimiz Seyyid Muhammed Muhtâr Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî Efendimiz’in katârına katılmak ister, emir mürşidimizin, ne

[400] [Ey kapıları açan]
[401] [Bize kapıların en hayırlısını aç.]
[402] (Âl-i İmrân, 3/96-97), [Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi, elbette Mekke’de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâ’be’dir. Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse, güven içinde olur.]
[403] Şüpeyr ve Şeper: Arapça'da ‘‘Hasan’’ ve ‘‘Hüseyin’’ karşılığı olarak Süryanca iki söz olduğu, Harun peygamberin oğullarının adları olup Hazret-i Peygamber tarafından Hazret-i Ali'nin oğullarına verildiği rivayet edilir. (thn.)
[404][“Özlemle Hakk’ın kapısına geldik,
Muhammed ve Haydar’a dayanarak,
Onlardan feyiz ve şevk isteyerek
Ve Zehrâ’dan ve Şüpeyr ve Şeper’den.
Allâh’ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun ey nübüvvetin ehl-i beyti, peygamberliğin ma‘deni, meleklerin …, vahyin kaynağı, ilmin ve hilmin hazineleri”]

buyurursunuz şâhım erenler?.. der, mürşid meydân ehline sorar, onlar da secde-i şükre kapanırlar.

Bunun üzerine rehber tâlibi adım, adım sürükleyerek bu dört kapı selâmını verip mürşide götürür:

Esselâmu aleyküm şerîat erenleri, esselâmu aleyküm tarîkat pîrleri, esselâmu aleyküm ma'rifet kâmilleri, esselâmu aleyküm [**28ª**] hakîkat şâhları!..

Mürşid önünde diz çöktürüp "إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا"[405] âyetini okuyarak sağ elini bâlâda muharrer olduğu vechile mürşidin sağ eline verir, sol eliyle de eteğini tutturur. Kendisi de tâlibin arkasına geçip sağ eliyle omzu arasına basar, bu hâlde mürşid tâlibe ber-vech-i âtî telkīni verir.

11. Telkīn-i Bey'at

Tâlib, baba önünde diz çökmüş ve sağı babanın sağ elinde, sol eli eteğinde, arkasında rehber bulunduğu hâlde baba: "sen beni babalığa kabûl ettin mi?" der. Tâlib "Eyvallâh" deyince "ben de seni evlâdlığa kabûl ettim." cevâbını verip bu telkīne başlar:

"بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَن نكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا"[406]

Ey tâlib:

Peygamberimiz Muhammedü'l-Mustafâ aleyhi ekmeli't-tehâyâ Efendimiz'e sahâbenin bey'at etmesi, el etek tutması için Hudeybiye'de bu âyet nâzil olmuştur; "إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ"[407], ya'nî, tahkīk onlar ki, sana bey'at ettiler, Yâ Muhammed, "إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ"[408], tahkīk Allâh'tan bey'at etmiş oldular. "يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ"[409], Allâh'ın yed-i

[405] (Ahzâb, 33/56), [Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salevât getirirler. Ey müminler! Siz de ona salevât getirin ve tam bir teslimiyetle selâm verin.]
[406] (Fetih, 48/10), [Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla. Muhakkak ki sana bey'at edenler ancak Allah'a bey'at etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.]
[407] (Fetih, 48/10), [Sana bey'at edenler....]
[408] (Fetih, 48/10), [Ancak Allah'a bey'at etmiş olurlar.]
[409] (Fetih, 48/10), [Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir.]

kudreti onların ellerinin üstündedir. İşte el ele, el Hakk'a denilen bu el – kendi elini işâretle- Allâh'ın elidir. Mürşid be-mürşid, yed be-yed Hazret-i Pîr Efendimiz'e ve ondan on iki imama ve ondan Hazret-i Peygamber'e ve ondan Allâh'a müntehî olur ve o demden bu deme gelinceye kadar cemî-i mü'min ve mü'mine bu sûretle ikrâr verip îmân aldılar!

"فَمَن نكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَى نَفْسِهِ"[410], bu sûretle Allâh'ın elini ve Ehl-i Beyt'in eteğini tuttuktan sonra verdiği ikrârda sâbit kadem olmayan kendi nefsine zarar etmiş olur.

ı Hakk'a verdiği ikrârında -", Cenâb[411] وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا sebât ve ahdine vefâ eden kula ecr-i azîm verileceğine va'd-i kerîm vardır, imdi sen de vereceğin ikrârda sâbit kadem olmalı ve ahdinde vefâ etmelisin ki makbûl-i Hakk ve kabûl-i dergâh-ı mutlak olasın!..

Bundan sonra tâlible berâber istiğfâr ederler ve bunu okurlar:

اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا عبده و رسوله و اشهد ان امير المؤمنين عليا ولى الله و امامنا بالحق و فاطمة و خديجة و الحسن و الحسين و زين العبدين و الباقر و الجعفر و موسى و الرضا و التقى و النقى و العسكرى و المهدى ائمتنا بالحق صلوة الله و سلام عليهم اجمعين[412]

[**28^{b}**] Ey tâlib-i dîdâr-ı ilâhî!

(Bu on iki imam ve on dört ma'sûm-i pâk efendilerimizi Allâh ile kāim ve nûr-i vâhid bil!)

Yalan söyleme, haram yeme, şehvet perest olma, kibir ve kin tutma, gıybet eyleme, gördüğünü ört görmediğini söyleme, sır sakla, kimseyi incitme, büyüğe hizmet, küçüğe şefkat eyle, kendi nefsine istediğini başkalarına da dileyici ol, hilmi âdet eyle, ehl-i hâl âriflerin sohbetinden ayrılma, özünü bilmeze perhîzkâr ol (rızâsız yere varma), ibretle bak, hikmetle söyle (kendi özüne ve her nereye baksan cilveger olanı hak bil, iklim-i vahdette ay, güneş, doğmak, dolunmak, ölmek, dirilmek olmayıp cümlesi bir

[410] (Fetih, 48/10), [Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur.]
[411] (Fetih, 48/10), [Kim de Allah'ın sözlerine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükafat verecektir.]
[412] [Şehâdet ederim ki Allâh'tan başka ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed onun kulu ve elçisidir ve yine şehâdet ederim ki mü'minlerin emîri Ali Allâh'ın velîsidir ve imamımızdır ve Fâtıma ve Hatice ve Hasan ve Hüseyin ve Zeyne'l-âbidîn ve el-Bâkır ve el-Ca'fer ve Mûsâ ve er-Rızâ ve et-Takî ve en-Nakî ve el-Askerî ve el-Mehdî imamlarımızdır. Allâh'ın salât ve selâmı hepsinin üzerine olsun.]

nûr-i mutlak ve ma‘bûd-i Hakk’tır), (Görünen sûretle Âdem’e ma‘nen hâdimdir, artık eşref-i mevcûdât ve ekrem-i mahlûkāt, belki sıfâtullâh ve ism-i a‘zam sen olduğunu fehm eyle!) Mürşidin Muhammed, rehberin Ali, pîrin Hacı Bektaş-ı Velî, gürûhun nâcîdir. [413]

Baba tâlibin kulağına eğilip (Şerîatte pâyidâr ol, tarîkatten haberdâr ol, ma‘rifette üstüvâr[414] ol, hakīkatte sâbit kadem ol, erenler ikrârında sâbit kadem eyleye gerçeğe Hû) der ki buna da (kulak telkīni) denir. Görülüyor ki bu telkīn evâmir-i şer‘iyye ve ferâiz-i ilâhiyyenin hiç birini hâvî olmamakla berâber şer‘an ilhâd üzerinedir yed-i mürşidin yedullâh olması, ay, güneş vesâir mevcûdâtın umûmiyetle (bir nûr-i mutlak ve ma‘bûd-i Hakk) bulunması, görünen sûretlerin ma‘nen Âdem’e hâdim olup eşref-i mevcûdât ve ekrem-i mahlûkāt, belki sıfâtullâh ve ism-i a‘zam)ın Âdem’den ibâret olması Âdemperestliğin en vâzih edillesi olduğu gibi on iki imam ve on dört ma‘sûmun Allâh ile kāim nûr-i vâhid bulunması da mütecesside ve Ali İlâhiyyelerin Bektaşîliğe muntakıl akīdeleridir. (Rızâsız yere varma!) sözü de ayrıca câlib-i nazar-ı dikkattir.

Ba‘dehû rehber tâlibin ellerini başından yukarıya kaldırıp ayalarını birbirine yapıştırır, boynundaki tîğbendi çıkarıp babaya verir, baba ipe (Allah, Muhammed, Ali) teslîs-i mukaddesi mûcibince üç düğüm urup beline bağlar ve uçlarını zünnârvârî sağ tarafından aşağı salıverir. Tığ-bend[415] bağlandıktan sonra rehber tâlibin elini eline alır ve baba başına arakıyeyi tezkiye âyîninde görüleceği vechile tekbir edip giydirir ve sağ elinin ayasıyla arkasını üç kere (Allah, Muhammed, Ali) diye sağızlar ve tekrar elini eline alır, rehber de her ikisinin elinin arasına elini sokar, şöyle ki baba – her ikisinin sağ elini sağ eliyle kavrar. Baş parmakları birbirine mültesık olduğu halde üç kere ey tâlib-i dîdâr-ı ilâhî, îmânın olan pend[416] ve nasihati aldın kabul ettin mi?) [**29ª**] diye sorup cevap aldıktan sonra (sırrını sır edene aşk olsun, fâş edene yuf!!) deyip tekrâr rehbere verir. Rehber babaya niyâz edip tâlibi de ettirerek kānûn çerağı önünde dururlar ve rehber bu tercümanı okur:

---

[413] Bazı erkânnâmelerde: rehberin Muhammed, mürşidin Ali yazılıdır. Bektaşîlerin ekseriyeti bunu kabûl eder.
[414] Üstüvâr: Sağlam, dayanıklı, kuvvetli. (thn.)
[415] Müellif kelimeyi bazen tığ-bend bazen tığ u bend şeklinde kullanmıştır. Kelimenin genel kullanımı tığ-bend şeklindedir. (thn.)
[416] Pend: Öğüt, nasihat. (thn.)

Hamdu lillâh kim ben oldum bende-i Hacı Hüdâ,

Cân u dilden aşkla hem çâker-i[417] âl-i abâ,

Râh-ı zulmetten çıkıp doğru yola bastım kadem,

Hâb-ı gafletten uyandım cân gözüm kıldım küşâ!..

Sevdim on iki imamı ben gürûh-i nâcîyim,

Yetmiş iki fırkadan oldum beri dahî cüdâ!..

Mezhebim hak Ca'ferîdir (?!) gayrılardan el yudum,

Pîrim üstâd Hacı Bektaş kutb-i burc-i evliyâ…

Cân u dilden sıdk ile ikrâr verip erenlere

Mürşidim oldu Muhammed, rehberimdir Murtezâ!!..

Bundan sonra dâra çekilirler ve rehber bunu okur:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Kerem bâbın küşâd etmiş şeh-i her dü serâ[418] gördüm,

Muhammed Mustafâ'yı destgîr-i her gedâ gördüm.

Gelip ayne'l-yakīn şâh-ı velâyet pîşvâ gördüm,

Özümü cümle cânlar ile fî tahti'l-livâ gördüm!..

Ber cemâl

Bundan sonra tâlibe makāmât ziyâret ettirilir ki buna (seyr-i makāmât) derler.

Rehber tâlibi evvelâ eşiğe götürüp,

[417] Çâker: Kul, köle, bende. (thn.)
[418] Serâ: Toprak, yeryüzü, arz. (thn.)

Eşiğine koymuşum ben cân u ser

Tâ vücûdum sâfî ola hemçû zer,

Eşiğinde hâcetim hem bu dürer:

Ben fakīre eyle bir hiss-i nazar!..

[**29**^{b}] tercümânını okuyarak burasının dervişlik menzili, fenâ fillâh makāmı bulunduğu ve ayaklar altında olduğu gibi dervişin de hâk olması, (özünü yok, Hakk'ı var bilmesi) lâzım geldiğini ifâde eder. Horasan postunda (burasının makām-ı pîr olup duâ ve münâcâtın burada kabûl edileceği), oranın ortasında (buranın Dâr-ı Mansûr ve dâru'l-uşşâk ve dâru'l-emân olduğu, âşıkların burada cân ve baş verdikleri), ocakta (ocağın Seyyid Ali makāmı, aşk menzili bulunduğu, çiğlerin burada pişip, hamların burada olduğu, âleme rızk ve bereketin buradan eriştiği), babanın önünde (bu makāmın mertebe-i kābe kavseyn ve menzil-i lî maallâh, rütbe-i ehadiyyet-i cem'u'l-cem' olduğu ve burada kesret nikābının kaldırılıp her şeyin Hakk bilinip, Hakk görüleceği), Balım taşında (burasının da kolu açık Hacım Sultân (?) makāmı bulunduğu, elinde yalın kılıç burada bekleyip yolsuzları terbiye edeceği, korkup hazer edilecek makām bulunduğu) ve çerağın (kānûn-i evliyâ olup her şeyin onun nûruyla münevver olduğu) telkīn edilip her birine birer niyâz ettirir. Gâib postunda (bu makāmın gâib erenler ve Hızır (a.m.) makāmı) bulunduğu söylenerek seyr-i makāmât biter, bunlardan sonra sağ taraftaki cânlara ve sol taraftaki cânlara birer niyâz edilip bi'l-mukābele onlar da tâlibe niyâz ederler. Nihâyet rehber kan ter içinde kalan tâlibi yerine götürerek postuna "بوجه آدم خطوط هفت، مخراب الست، چهار كوشه پوست, بعشق رجال آيين جم حق هو دوست…"[419] diyerek oturtur ve niyâz eder, tâlib de rehbere bi'l-mukābele niyâz eder, bu hidemâttan sonra balım taşı yanındaki şerbet tasını alır ve dara çekilip:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Ezelden teşneyim câna nasîb et yâ Hüdâ sâkī,

Ezüpdür âb-ı engûru Muhammed Mustafâ sâkī,

[419] [Âdem'in yüzü, yedi hat, elest mihrâbı, dört köşe post ile, âyîn-i cem ricâlinin aşkı ile Hakk Hû dost]

Ulu peder sâkī, Kevser-i Aliyyü'l-murtezâ sâkī,

Gözüm yaşın sebîl ettim Hüseyn-i Kerbelâ sâkī!..

deyip babadan başlayarak herkese (سقاهم يا حسين)[420] diyerek verir her içen imam Hüseyin'e (a.m.) selâm verip katiline la'net okur. En sonra:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Cân ve baştan geçmişiz biz Rûm erenler aşkına,

Cân gözüyle dem be dem Hakk'ı görenler aşkına,

[**30ª**] Ol Yezîd elinde leb teşne kalanlar aşkına

Gözlerim yaşın sebîl ettim sekāhum yâ Hüseyin!..

deyip kendi de içer ve tası yerine koyup Horasan postu yanından faraş ve süpürgeyi alıp babanın sağından ve solundan, sol elinde tuttuğu faraşayı süpürgeyi dümdüz sürter ve bir de babanın postu önünden kapıya kadar çeker ki bu sûretle de bir salîb resm etmiş olur. Bütün bu (hizmetlerden) sonra babaya niyâz edip yerine oturur ve bir büyük gül-bang keşîde edildikten sonra âyîn hitâm bulmuş olur…

Meydana sofralar kurulup gül çehre sâkīler mukaddes meylerden, demlerden herkese verir, arada bir gazel ve nefes okunur. Meclis bir meyhâne âleminin coşkunluğundan numûne-nümâ olur.

Bazıları semâ'a kalkar, semâ' göğsüne basılınca kollarını açıp kapayan bebekler gibi kollarını göğsünden sağa, sola (şâh, şâh, Ali'm, şâh!!) diyerek açarak ve sağa sola giderek icrâ olunur, sarsakcasına bir oyundur. (Bacılar) erkeklere rakı içmekte taş çıkartırlar, içlerinden (demli) sarhoş olanlar, (dışarı verenler) kusanlar bulunur. Sabaha karşı veyâ sabahleyin yemek gelir, yiyebilenler yer, yiyemeyenler çoktan bir köşede sızmış, gitmiştir. Yemekte tâlibin helvası da vardır!!..

[420] [Onları sula (su ver) ey Hüseyin]

Şurası da şâyân-ı zikirdir ki Bektaşîler kadar rakı içmekte idmanlı hiçbir millet yoktur. [421]

Zikr ettiğimiz bu erkân, bir sürü hurâfâtı hâvî bir mecmûa-i akāid ve mezâhibdir. Meselâ: çerağ uyarmak Hurûfîlik ve Kalenderlikten alınma; taht, kezâ Hurûfîlikten alınma; ocak, Zertüşîlik te'siri; (nasîb vermek), Ahîliktekinin aynıdır. Şüpheye mahal bırakmamak için Horasan postu, dâr ve baba makāmlarının onlarda da bulunduğunu ve hattâ dar ve kabûl tercümânıyla eşik tercümânı (eşiğine koymuşum ben cân u ser…) onlardakinin aynı olduğunu söylüyoruz.[422]

[**30^{b}**] Tâlib, postuna oturtulurken okunan "بوجه آدم خطوط هفت …" tercümânı Hurûfîliğin akīde-i esâsiyyesidir.

Nasîb alan kimse, artık beşeriyetinden kurtulmuş, ölmeden evvel ölmüş ya'nî (موتوا قبل ان تموتوا)[423] sırrına mazhar olmuştur. Binâberîn vâsıl-ı kurbet olduğunda kendisine hiçbir nev' teklîf yoktur, zîrâ teklîf-i ibâdet [424](وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ) mûcibince vâsıl-ı kurbet oluncaya kadardır. Yalnız sırrını fâş etmemesi lâzımdır, fâş ederse erenlerden (sille yer) !!..

Nasîb alan, semâvât-ı vücûda urûc etmiştir. Hakīkate ermiş, birliğe yetmiştir, onun için "Mi'râcın kutlu olsun!" diye tebrik edilir.

Pek a'lâ!..

Şimdi bunun Ca'ferîlik neresinde?..

Ahîlik, Babaîlik, Kalenderlik, Hurûfîlik, Ali İlâhîlik, Batınîlik, Katoliklik dahî Zertüşîlikten mürekkeb bir Bâtınî cem'iyyet-i hafiyyesi tabîidir ki her türlü hafîlikten müberrâ, zarûret-i dîniyyeyi mukırr, evâmire tâbi', nevâhîden müctenib, bir mezheble

[421] Eski bir erkânnâmeden şunları zikr ediyoruz:
Ve dahî ma'lûm ola ki bir cân nasîb alacağı vakitte lâzım me'kûlât ve meşrûbât şunlardır: Kurban ve pirinç ve revgan-ı sade ve revgan-ı zeyt ve şem'i asel ve şem'i revgan ve nân-ı hâs ve şem'a ve tuz ve biber ve karanfil ve tarçın ve limon ve sirke ve kaşık ve süpürge ve kahve ve duhân ve şeker ve dakīk ve öd ağacı ve hatab ve kömür ve asel ve peynir ve nişasta ve sabun ve meyve-i ter ve meyve-i huşk ve fıstık ve üzüm ve bâdem ve ceviz ve envâ-i sebze…
[422] Fütüvvetnâme-i kebîr, eser: Seyyid Muhammed bin Seyyid Aliyyuddîn
[423] [Ölmeden evvel ölünüz.]
[424] (Hicr, 15/99), [Sana ölüm gelinceye kadar Rabb'ine ibâdet et.]

alâkadar olamaz. Yalnız müşterek bir cihetleri varsa o da her ikisi de İsnâaşerî'dir. Fakat Ca'ferîler eimme-i İsnâaşer (a.m.) hazerâtının Allâh'ın kulu, sevgilileri ve nâsın imamı bilir, diğer turuk-ı aliyye de böyle de; eimme-i Hüdâ'yı sâir Ehl-i Sünnet, hâssaten Şâfiîler de severler ve takdîs ederler. Fakat Bektaşîlerse bizzât Allâh'ın müteaddid şahsıyyetleri olarak tanırlar.

12. Bektaşîlerde Ahlâk

Telkînde ba'zı ahlâkī nasâihin de mevcûdiyyetini görmüştük. Bu, ibtidâ duhûl eden cân içindir.

Bektaşî âriflerince ya'nî eskimiş, (hakīkate ermiş) Bektaşîlerce günah gönül kırmak ve nâsı ızrâr etmekten ibârettir. Yoksa nâsı ızrâr etmemek şartıyla ([425]haktır)!

Meselâ: Rakı içmek helâl, fakat içip birisiyle nizâ' haramdır. Çünkü cesed i'tibârîdir kâffe-i ezvâk rûha âiddir, rûh ise Hakk'tır. [426]و قس عليه البواقى …

İşte Bektaşîlerin ahlâkî felsefeleri ve düstûrları hep bunun üzerine mübtenîdir ve her Bektaşî sonunda bu İbâhîlik gâyesine vâsıl olur.

13. Bektaşîlerde Hurûfî Te'sîrleri

[**31ª**] Bektaşîliğin esâsını Hurûfîlik teşkîl eder. Buna delîl olarak erkânlardaki aynıyyet ile yazdığımız hatm-i hurûf kuvvetli delillerdendir. Bu meyânda bir de bu seher evrâdını kadîm bir *Erkânnâme*'den nakl ediyoruz:

بسم الله الرحمن الرحيم

الله دوست اللهم يافى و ضاد و لام يا ذى الجلال و الاكرام يا مصور في الارحام يا رب كافة الانام يا خالق الارض و السمأ و يا فالق الحب و النوى و يا معلم الاسمأ اهدنا اهدنا اهدنا الى سبيلك بوجهك الباقى يا حي يا قيوم كل شيء هالك الا وجهه له الحكم و اليه ترجعون الذى هدينا ام الكتاب لا مبدل له الى ابد الدهور الهى بحرمة الف لام را و بعزة كاف ها يا عين صاد و بوحدة طا سين ميم و بعظمة حا ميم و بقدرة قاف و القران المجيد و

[425] İstenen (thn.)
[426][Ona kıyasla diğerlerini düşün.]

بحكمة نون و القلم و ما يسطرون الذى كل شيء مبنى له يا غفور يا شكور اغفر لنا و ارحم و تب علينا انك انت التواب يا مفتح الابواب يا مسبب الاسباب بحرمة قران العظيم وصورتك الكريم بحرمة جميع الانبيأ و المرسلين و الحمد الله فضل الله رب العالمين لا اله الا فضل الله محمد رسول الله حقا حقا على ولى الله ولى على الله و الحمد الله فضل الله رب العالمين حصول مرادات بر آمدن حاجات دفع بليات محو سيأت ترفى عشق الله و محبت الله ومعرفة الله ادراك پاك ميسرشدن اخلاق حميده و بترك اخلاق زميمه و باروا ح دوازده امامان و چهارده معصوم پاك هفتده كمربسته و هفتاد درويش دشت كربلا نور نبى كرم علي دم حضرت حنكار حاجى بكتاش ولى سر بالم سولطان كرچكه هو

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد الله الذى جعلنا من امة حبيبه خليل محمد المصطفى رب العالمين الذى خيرنا بزمرة وليه على المرتض بمحبة حسن المجتبى و بمودة حسين الشهيد (بد شت كربلا) مالك يوم الدين الذى سلك علينا[427]

Gülbang-i Sabah

Bism-i şâh Allâh Allâh

Sabahlar hayr ola, hayırlar feth ola, şerler def‘ ola, münkir münâfık mât ola, mü’minler ber-murâd ola, demler dâim, cemler kāim, ibâdetler sahîh ve sâlim ola, her geldikçe sabahımızın haklı hayırlısı gele, on iki imam [**31^{b}**] on dört ma‘sûm-i pâk gözcümüz, bekçimiz ola, erenler katârlarından, dîdârlarından, demlerinden, cemlerinden

[427] [Rahmân ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla

Allah dost, Yâ fî yâ dâd yâ lâm ey celâl ve ikrâm sâhibi, ey rahimlerdekine şekil veren, ey tüm yaratılmışların rabbi, ey gök ve yerin yaratıcısı, ey sevginin ve niyetlerin ayırıcısı, ey isimleri öğreten, bizi yoluna ilet, bizi yoluna ilet, bizi yoluna ilet, Bâkī hürmetine, Yâ Hayy, Yâ Kayyûm, O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O’nundur ve kesinlikle O’na döndürüleceksiniz, bize dehrin sonuna kadar kendisinde değişme olmayan Ümmü’l-kitâbı veren, İlâhî Elif lâm râ hürmetine, kâf hâ yâ ayn sâd izzetine, tâ sîn mîm birliğine, hâ mîm azametine, kāf kudretine ki şüphesiz o Kur’ân yücedir, nûn hikmetine ki kaleme ve her şeyin üzerine binâ edildiği satır satır yazdıklarına andolsun, ey Gafûr, ey Şekûr bizi bağışla bize merhamet et, bizi affet şüphesiz sen tevbeleri kabûl edensin, ey kapıları açan, ey sebebleri yaratan, Yüce Kur’ân ve kerim sûretin hürmetine, bütün peygamberler ve rasûller hürmetine, hamd âlemlerin rabbi Fazlullâh’a ve Allâh’adır, Fazlullâh’tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allâh’ın rasûlüdür gerçekten gerçekten, Ali Allâh’ın velîsidir,…Hamd âlemlerin rabbi Allâh Fazlullâh’adır…Gerçeğe Hû

Rahmân ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla

Bizi sevgilisi dost Muhammed Mustafa’nın ümmetinden kılan Allâh’a, bizi velîsi Ali el-Murtezâ’nın zümresiyle, Hüseyin el-Müctebâ’nın sevgisi, Kerbelâ Şehidi Hüseyin eş-Şehîd’in dostluğuyla hayırlı kılan, bize gönderdiği din gününün sâhibi Âlemlerin Rabb’ine hamd olsun.]

ayırmaya, pîrimiz Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî kuddise sırruhu'l-celî Efendimiz hazretleri sülûklerinde sâbit dem ve râsih kadem eyleye, Balım Sultân Efendimiz yardımcımız ola, nüfûzumuz üstün, nefesimiz keskin ola, sabah-ı merdân, zuhûr-i îmân, kuvvet-i pîrân, kudret-i abdâlân, kerem-i evliyâ, nûr-i Nebî, kerem-i Alî, gül-bang-ı Muhammedî, dem-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî, sırr-ı Pîr Balım Sultân gerçek erenlerin demine Hû diyelim: Hû

Bu evrâdda görülüyor ki (Fazl) makām-ı ulûhiyettedir ve kendisinden istimdâd olunur. Bunlardan başka Hacı Bektaş Velî'ye nisbet olunan ve üç beş yapraktan ibâret bir risâle olan (*Vücûdnâme*)'den şu birkaç satırı aynen alıyoruz ki bu risâle Bektaşîler indinde pek mu'teber olup ehl-i zâhirden gizlerler ve nasîb alan câna rehberi tarafından evrâd ve tercümânlarıyla berâber verilir:

"İmdi ey tâlib-i esrâr-ı ilâhî!

Bu, on iki imam ve on dört ma'sûmlar Âdem'in cemâlindeki bîst ü heşt ve sî vü dü hurûfa mukābildir; sağ göz imam Hasan, sol göz imam Hüseyin, göz ile kaş araları Zeyne'l-âbidîn ve Muhammed Bâkır, kaş ile yüz arası Ca'feru's-sâdık'la Musa Kâzım, sağ yüz Aliyyu'r-rızâ, sol yüz Muhammed et-Takī, sağ cephe Ali Nakī, sol Hasan el-Askerî ve ağız Mehdî'dir ve saç Hatice ile Fâtıma ve çehâr-ı pîr olan peygamberân Âdem ile Nûh, bıyıklar istivayla ve İbrâhim ile Muhammed sakallar ve on dört ma'sûm-i pâk……."

Bektaşîlerin i'tikādınca "Ali" olan ve hangi İran şâhı ise öldürmek istediği zaman elbisesini soyup bırakarak sırr olan Vîrânî veyâhud Vîrân Abdâl Risâle'sinde Bektaşîlikle Hurufîliki mezc ederek sultân-ı cihân Seyyid Gâzi veyâ Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî ve rûh-i Muhammed Alî ve cemî-i erenler bir zât ve bir sıfât ve bir hayat ve bir memâttır ve bunların cümlesi fakr u fenâda gelmişlerdir. İmdi ey tâlib-i fakr u fenâ, erenler ölmez ve erenlere memât ermez, illâ ki mevt erse tene erer, rûha ermez. Zîrâ kim erenler rûhu Muhammed ve Ali'dir. İmdi Muhammed ve Ali ölmez zîrâ nûr-i nübüvvet ve nûr-i velâyet bir zâttır ve ol zât-ı hidâyettir ve bâkīdir, ölmez. İmdi ânınçün pîrler buyururlar bir kişi özünü rûh-i Muhammed ve Ali'ye yetiştirmese fukarâyım dediği, tac ve post çektiği taklîddir" diyor.

Ve yine mezkûr risâlenin diğer bir mahallinde:

“Âlem-i asıldan murâd seb‘u’l-mesânîdir. Seb‘u’l-mesânîden murâd yedi âyettir, yedi âyetten murâd yedi noktadır. Yedi noktadan murâd yedi hattır. Yedi hattan murâd bir eliftir. Bir eliften murâd mecmû‘-i kelâmullâhtır. Mecmû‘-i kelâmullah’tan murâd yüz on dört sûredir. Yüz on dört sûreden murâd altı bin altı yüz altmış altı âyettir ondan murâd [**32[a]**] on sekiz bin âlem ve dahî ondan murâd fazl-ı Âdem’dir.” demektedir Fazl-ı Hurûfî’nin (*Câvidân-ı Kübrâ*)’sı Dervîş Murtezâ isminde bir Bektaşî dervîşi tarafından (*Yetîmnâme*) ismiyle Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Aynen şu yazıları nakl ediyoruz:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى له ملك السموات و الارض و لم يتخذ صاحبة و لا ولدا و لم يكن له شريك في الملك و خلق كل شيء فقدره تقديرا والذى خلق السموات و الارض و ما بينهما في ستة ايام ثم استوى على العرش الرحمن فسئل به خبيرا و تبارك الذى جعل فى السمأ بروجا و جعل فيها سراجا و قمرا منيرا و الحمد الله الذى خلق الخلق لا شبيه له و الف بين قلوب عباده المؤمنين و اصلح ذات بينهم و هداهم الى صراط مستقيم و الصلوة و السلام على نبيه محمد و آله الطاهرين الاخيار الذين تبعناهم فى محكم كتابه لقوله تعالى الله نور السموات و الارض مثل نوره الآيه بعد از حمد و ثنى "[illegible]" (حق تعالى) عز شانه

اى طالب اسرار "[illegible]" (الهى) كه"[illegible]" تنزيل در، يعنى علم "[illegible]" (علم المرتضا" دربحكم حديث نبوى كه "انا اقاتلكم بالتنزيل و على يقاتلكم بالتأويل[428] ..

[428] [Yer ve göklerin mülkü elinde olan, çocuk veya sahip edinmemiş, mülkünde ortağı olmayan, her şeyi yaratıp bir takdirle takdir eden Allah’a hamd olsun. Gökleri, yeri ve bu ikisi arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra arşa istivâ eden O’dur. O Rahmân’dır. O’nu bilen birine (yine kendisine) sor. (Furkan, 25/59) Gökte yıldız kümeleri oluşturan, yine orada bir ışık kaynağı ve aydınlatan bir ay yaratan (Allah) mübarektir, cömerttir. (Furkan, 25/61) Mahlûkatı yaratan, benzeri olmayan, inanan kullarının kalplerini birbirine ısındıran, aralarını düzelten, onları doğru yola ileten Allâh’a hamd olsun. Salât ve selâm elçisi Muhammed’in, tertemiz ailesinin, Allâh göklerin ve yerin nûrudur buyurulan kitabına uyanların üzerine olsun. Hakk Teâlâ’ya (şânı yüce olan) hamd ve senâdan sonra ey tâlib-i esrâr-ı ilâhî ki, tenzîldir, yani ilm, ilm-i murtezâdır. Hadîs-i nebevî’nin hükmüyle ki “Ben sizinle tenzîlle savaşırım, Ali ise sizinle tevîlle savaşır.”]

Bu kitab lisân-ı Fârisî üzere idi ve bu kitabın ismine “ ” (*Câvidân*) nâme-i “ ” (Fazl) Yezdân derler ki ilm-i evvelîn ve âhirîn bu ج nâme-i ى de münderictir, ya‘nî câmi-i esmâ-i külldür ك (بیست و هشت) " " (بحکم (و لا رطب و لا یابس الا فی کتاب مبین) که de mevcûddur ki " " (آدم) یه بو نامه (کلمهٔ) (کلمهٔ) ك (سی و دو) " " (محمد) یه و (کلمهٔ) keşşâfu’l-esrâr ve kitâbu’l-ebrâr ve kelâmu’l-cebbâr ve sâdıku’l-ahbâr ve câmiu’l-Kur’ân ve rahmet-i âlemiyân ve yâdigâr-ı Yezdân mine’l-ezel ile’l-ebed mürşidü’l-muhakkıkīn ve hüden li’l-muttakīndir.

بحکم الم ذلك الكتاب لا ریب فیه هدی للمتقین و بعد از ان باذن الله و بشفاعت خاندان " " (حضرت) شاه مردان و بعنایت " " (فضل) یزدان و بهمت قطب اولیا الحاج بکتاش ولی الخراسانی صلوة الله و سلامه علیهم اجمعین فقیر الحقیر درویش مرتضای بکتاشی من فقرای " " شاه نجف بعد از هجرت رسول(ع.م) فی تاریخ غین و حی و میم (١٠٤٨) فی زمان مطلوب طالبان و معشوق عاشقان و محل عارفان خلیل الملخص بوحدتی بابا رحمة الله علیه بو " " نامه " " بي لسان ترکی اوزرینه ترجمه ایله دی.

Ve bu nâme-i “ ” ye *Dürr-i Yetîm* deyû isim verdi ki âşık ve sâdıklar bu nâme-i “ ”yi okuyup kendi nefsleri cânibine yol bulalar ki bihükmi [429] “اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا” ve taklîd-i zulmânî vechiye-i şeytânî ve idrâkât-ı habîseden halâs bulup âlem-i esfelden âlem-i a‘lâya ve âlem-i mevtten âlem-i hayâta [**32[b]**] ve âlem-i zulmetten âlem-i envâra rücû‘ edeler…..”

Dervîş Murtezâ “*Dürr-i Yetîm”*i iki yüz doksan dokuz bâb üzerine tertîb etmiştir ve umûm-i mükevvenâtın sırrını şerh ve beyân etmiştir. Kendi el yazısıyla olan nüshası beş yüz altmış sekiz sahîfedir. Bir mesnevî ile bitirmiştir ki şu sözleri mezkûr hâtimeden nakl ediyoruz:

İlâhî nâme-i “ ” ı[430] küşâd et!

Kamu miskînleri onunla şâd et!

---

[429] (İsrâ, 17/14), [“Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter” denilecektir.]
[430] Fazlullâh. (thn.)

……..

Bihakk-ı Hazret-i Bektaş velâyet,

Kim oldur rahmet-i ehl-i dalâlet…

İmam-ı ehl-i Hakk'tır nûrullâh,

Ahî el-Mustafâ'dır Hazreti Şâh…

Kim oldur şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân,

" "[431] el-Murtezâ'dır sırr-ı Sübhân…

Tecellî kıldı " "[432] tan şâh-ı âlem,

Ölüp hükmüne mahkûm oldu " "[433]

Hem oldur şâh-ı dîn envâr-ı Rahmân,

Velîler serdarıdır " "[434] sâhib-i erkân.

Hakkīçün olsun ey sultân-ı kevneyn,

Ki vasf-ı hâcibeyndir Kābe kavseyn…

…….

Fakīrin Murtezâyî bir gedâdır.

Gulâm-ı hanedân-ı Murtezâ'dır.

…….

[431] Ali. (thn.)
[432] Hakk. (thn.)
[433] Âdem. (thn.)
[434] Sâhib. (thn.)

Muhammed Mustafâ’ya bin salavât,

[**33ª**] Aliyyü’l-Murtezâ’ya hem tamâmet…

--

رفته از تاریخ هجرت بود شین و خی و میم

شد تمام از لطف حق این نامه در یتیم

صد هزار حمد و ثنا ایله صلاة اولسون اکا

اولکیم اسمیدر "" (خدا)ی ""[435] نعیم[436]!

Dürr-i Yetîm ve *Câvidân*’da ıstılâhlar işârât ile yazılmış olduğundan miftâhsız okunamaz; miftâhını buraya yazıyoruz:

(بسم الله الرحمن الرحيم)، (خلق الله تعالى آدم على صورته و على صورت الرحمن، (علم آدم الاسمأ كلها)، (صراط مستقيم)، (سبع المثانى)، (حضرت)، (الله) (الرحمن)، (خدا)، (تعالى)، (حق)، (الهى)، (جل جلاله)، (آدم)، (محمد)، (رسالت)، (خاتم)، (عيسى)، (على)، (صلى الله عليه و سلم)، (جبرائيل)، (ميكائيل)، (اسرافيل)، (عزرائيل)، (ملك)، (ملائكه)، (حوا)، (مريم)، (عليه السلام)، (معراج)، (شب معراج)، (ذات)، (صفات)، (صورت)، (عرش)، (كرسى)، (لوح)، (قلم)، (محفوظ)، (اسم اعظم)، (تعظيم)، (اسم مقصود)، (جاودان)، (قران)، (مصحف)، (علم)، (خط)،

[435] Hazret-i Fazlullâh. (thn.)
[436] [Hicrî târihten şîn, hî ve mim gitmişti

Hakk’ın lütfundan bu Dürr-i Yetîm eseri tamam oldu

Yüz binlerce hamd u senâ ile salât olsun âna

Ol kim ismidir Hüdâ-yı Fazlullâh naîm]

(کلمه)، (حرف)، (مقطعه)، (کتابت)، (نقطه)، (سطر)، (خلعت)،
(خلقت)، (استوا)، (خط استوا، (فلك)، (افلاك)، (فلك بروج)، (سدرة
المنتها)، (درجه)، (جنت)، (بهش)، (خوبان)، (حورى)، (غلمان)،
(جناة)، (دوزخ)، (شيطان)، (بيت معمور)، (بيت الحرام)، (بيت
المقدس)، (كعبه)، (قبله)، (طواف)، (مظهر)، (خانه)، (حجر اسود)،
(ام القراء)، (انسان)، (وجه)، (نطفه)، (نطق)، (بطش)،
(محاش)، (عارض)، (شارب)، [b 33] (لب)، (مژه)، (شكل)، (فرض)،
(صلات)، (نماز)، (ركعت)، (جمعه)، (طبايع)، (عنصر)،
(عصا)، (مهدى)، (قيامت)، (جواب)، (ظاهر)، (باطن)،
(صاحب)، (تنزيل)، (تأويل)، (بعدد)، (بيست و يك)، (چهارده)،
(پنجده)، (سى صد و شصت)، (هشتده هزار)، (ثانى)، (ثالث)، (ثانيه)،
(ثالثه)، (فضل)، (خطوط)، (والسلام)، (امرد)، (سدرة المنتها)،
(بيست و هشت)، (سى و دو)...

Fazl-ı Hurûfî'nin halîfelerinden (İmâduddîn Nesîmî) dahî kendisini Bektaşîlikle ızhâr etmiştir.

Külâh-ı Hacı Bektaş-ı Velî'yi

Giyen idrâk eder sırr-ı Alî'yi

diyen Arşî, dîvânını baştan başa Hurûfîliği şerh ve beyân ile doldurmuştur. Mezkûr dîvândan şu iki üç gazeli aynen alıyoruz:

İşit ey tâlib-i esmâ yine bir tâze haber

Tâ sana feth ola esrâr-ı maânî-i beşer!..

Bulasın ismiyle tâ mülk-i semâya sebîl,

Olasın vâkıf-ı esmâ-yı rumûz-i peder.

İçesin âb-ı hayâtı, kalasın hayy-i ebed.

Göresin “ ”[437] Hüdâ’yı, olasın ehl-i basar

Âdem ü Hâtem’e şâkird isen ey tâlib-i Hakk

Eyle eşkâl-i hurûfât-ı teheccîye nazar!

Eyledi [438] Hüdâ harf-i teheccîyi dü-bahş

Oldu on yedisi muhkem görünür sırr-ı hazar…

[Mukīm ve hazarî olanın yevmiye salavât-ı mefrûzası on yedi rek‘attir.]

[**34ª**] Kaldı on bir müteşâbih ki ser-i sûrede ol

Geldi hem oldu muayyen ki odur asl-ı sefer..

[Seferî olana farz olan on bir rek‘at salavât-ı yevmiyyenin sırrı bu imiş, Cuma günü de on beş kılınır ki mecmûu otuz iki olur.]

Batn-ı sâliste iki harf dahî zâhir olur,

Olur on dokuz, onu fehm edemez Şîa

[Yevmiyye salât-ı vitrden mâadâ yirmi rek‘at sünnet namaz vardır ki biri zâta mukābil olup, on dokuzu sıfâttır. Ca‘feriyyette yirmi iki olduğundan zemm ediyor, çünki hurûfa tetâbuk etmiyor, Bektaşîleri Ca‘ferî zann edenlerin nazar-ı dikkatine…

……

Söyledi Arşî rumûzât-ı kelâm-ı Hakk’ı,

[437] Zât. (thn.)
[438] Fazl. (thn.)

Derk-i[439] pâkin var ise ola sana feth-i zafer…

--

با-i Bismillâh ile Kur’ân’a ettim ibtidâ

قاف (Hakk) u یا (İlâhî) vü دال-i (Âdem) kıldı harf-i vâhidde edâ.

کاف (kelime) ü طا (hatt) da عین (Alî) u ذی (zât) esrârını gördüm ayân,

Hüdâ.. yı buldum özüm [440]کنز لا یفنی

--

 [441] ehade veliyyu vâlâ

Kimdir der isen: Aliyyü’l-a‘lâ

Keşşâf-ı rumûz-i [442] bârî,

Fettâh-ı tılsım-ı kenz-i ahfâ…

[**34**[b]] Serçeşme-i tâlibân-ı te’vîl,

Serhalka-i âşıkān-ı şeydâ.

Bînâ-yı cemâl-i zât-ı zû’l-cevr,

Dânâ be-kemâl-i zât-ı Mevlâ…

Serdâr-ı cüyûş-i ehl-i tevhîd,

Hâdi-i tarîk-i mülk-i ma‘nâ…

(Sırrıyla diyâr-ı Rûm’a geldi,

---

[439] Derk: Anlama, kavrama, idrâk etme. (thn.)
[440] Kenzün lâ yefnâ: Fenâ bulmaz, tükenmez hazine. (thn.)
[441] Fazl. (thn.)
[442] Fazl. (thn.)

Feyziyle hidâyet etti ihdâ.)[443]

Arz üzere odur halîfetullâh,

Çarh[444] üzere odur emîr-i mücellâ.

Feyzinden onun bu arş-ı dâim

Ahbâba eder beyân-ı esmâ…

--

Oku بسم الله الرحمن الرحيم, iste meded

Fazlullâh-i mutlaktan kim oldur قل هو الله احد.

İstiâne iste onlardan derviş leyl u nehâr,

Tâ ola cârî lisâna ve kalbe الله الصمد

لم يلد ولم يولد onun şânındadır,

لم يكن vasfıdır evsâfı احد له كفوا …

--

Bektaşîliğin erkân-ı esâsiyyesinden birinin, belki en mühiminin Hurûfîlik olduğuna dâir bi'l-cümle vesâikı göstermeğe kalkarsak bu kitâb gibi yirmi cild olur. Bu kadarı kâfî…

[**35ª**] Bektaşî dervîşlerinden (Muhyiddîn Abdal) çok kuvvetli bir Hurûfî'dir. Mânî tarzında yazdığı yazılara bakınız:

Muhyiddîn'im bî-demî,

Deme ergördüm[445] demi!

[443] Bektaşîlik kimin tarafından nasıl kuruldu?..
Bahsine mürâcaat..
[444] Çarh: Gökyüzü. (thn.)

Âdem vechinde ayân

Sekiz bâb, yedi tamu!..

Muhyiddîn'im lâ hesâb,

Elimdedir dört kitâb…

Emred vechinde gördüm

Yedi tamu, sekiz bâb!..

Muhyiddîn'im ben temiz,

Gönül oldu lânemiz[446]!

Otuziki istivâ,

Dört yedi = yirmi sekiz!..

Muhyiddîn'im ber-hubâb,

Haşr olup gördüm hesâb!

Âdem şânında indi

Yüz on suhuf dört kitâb!..

İlk mânîdeki sekiz bâb, yedi tamudan murâd, Âdem'in vechindeki ecvâftır. İki göz, iki kulak, iki burun, bir ağız yedi eder. Ağız da istivâ ile sayılırsa sekiz olur. Bu yedi kapı, yedi cehennem ebvâbıdır, ilm-i hurûfu bilmeyip, istivâ sırrına eremeyen

[445] Ergörmek: Ulaştırmak, eriştirmek. (thn.)
[446] Lâne: Kuş yuvası, yuva, ev. (thn.)

kimsenin cehennemde olduğuna delildir, Çünki yirmi sekiz harfe (Fazl) *Câvidân*'ıyla (پا، چا، ژا، گا) harflerini ilâve edip otuz ikiye iblâğ etti, [**35**^{b}] yedi hutût-i ümmiye ile yedi hutût-i ebiyye on dört olur, hâl ve mahal i'tibâriyle yirmi sekizdir. Hatt-ı ser ile enfaka istivâ edilirse Fazl-ı Yezdân'ın sırrı zuhûr eder, sekiz hattan on altı olur, hâl ve mahal i'tibâriyle otuz iki hurûf-i Âdem bulunur. Binâenaleyh işte istivâ sırrına eren erbâb-ı hurûf yedi ecvâf vech-i Âdem'i sekiz görür ve sekiz cennetin ebvâb-ı müfettihasının bunlar olduğunu bilir ki ikinci mânîde dört kitâbın elinde olduğunu bildiren Muhyiddîn Abdâl bunların emred vechinde ayân olduğunu söylüyor. Dört kitâbtan murâd da yirmi sekiz hurûftur. Çünki cihât-ı sitte ile her biri yedi, mecmûu yirmi sekiz olur, nitekim yedi hatt da anâsıra (anâsır-ı asliyye ve kevniyyeye toprak, su, ateş, yel) darb edilirse yirmi sekiz olur!!

Dördüncü mânîde eczâ-yı müfredesinin haşr olup sûret-i Âdem'e girdiğini ve bu sûretle hesâbı görmüş olduğunu da söylüyor. Muhyiddîn, sekiz heceli bir nefesinde Bektaşîliğini şöylece bildiriyor:

Aşk olsun meydân görene

Doğru yoluna gidene!..

Âferin, Hakk'ı Hakk bilip

Hâl giyip gönül güdene!..

Gönlünü yüksekten indir,

Âr etme alçağa kondur!

Aç doyur, susuz kandır,

İbâda borcun ödene!..

Pek sürme gazab atını,

Çekersin zulumâtını,

Tepele nefsin itini.

Zarar gelmesin bedene!..

(Muhyiddîn Abdâl) aşk olsun,

[**36ª**]Sırrımız eller duymasın!

Yemişimiz nâdân yemesin,

Şâyed yiyip dağıtana!..

--

Aynı vezinde diğer bir nefesinde de:

Bir nefescik söyleyelim,

Dinlemezsen neyleyelim?..

Aşk deryâsın boylayalım,

Ummâna dalmaya geldim!..

Ben pîrin ednâ kuluyum,

Kem damarlardan biriyim,

Ayn-ı cem‘in bülbülüyüm,

Meydâna ötmeye geldim!..

Ben pîrimle oldum âşinâ,

Kalmadı gönlümde nesne…

Pervâneyim ateşine,

Şem‘ine yanmaya geldim!..

Aşk teknesinde yoğruldum,

Hem elendim hem savruldum

Kazana girdim, kavruldum,

Meydâna yunmaya geldim!..

[**36^{b}**] (Muhyiddîn) Ali şâhımız

Arşa dayanır âhımız…

Ka‘be oldu dergâhımız

Dârına durmaya geldim!..

diyor. Bu iki nefes ehlinin ma‘lûmu olacağı vechile Bektaşîliği nâtıktır. Âyîn bahsini epeyce tedkīk edenlere de ma‘lûm olur. (Muhyî) nâmına bir nefes daha var ki ihtimâl yine Muhyiddîn’indir, fakat vezin zarûreti kendisine Muhyî dedirtmiş, zîrâ hece vezniyle nefes söylemiş Muhyî nâmında bir şâire tesâdüf etmedik, hele sonundaki hurûf işârâtı bu ihtimâli takviye ediyor, yine sekiz hece üzerine, işte nefes:

Zâhid bizi ta‘n[447] eyleme,

Hakk ismi okur dilimiz.

Sakın nâdâna söyleme,

Hazrete varır yolumuz.. [448]

Sayılmayız parmak ile,

Tükenmeyiz kırmak ile!..

Taşramızdan[449] sormak ile

Kimse bilmez ahvâlimiz!..

Erenler yolun güderiz,

Çekilip Hakk’a gideriz…

Gazâ-yı ekber ederiz

İmam Alî’dir pîrimiz…

[**37ª**] Cihân Hakk’tan hâlî olmaz,

Allâh diyen mahrûm kalmaz,

Her seher açılır, solmaz,

Bahara erer gülümüz!..

[447] Ta‘n eylemek: Kınama, ayıplama, zemmetme. (thn.)
[448] (Hazret) Bektaşî ıstılâhınca Hacı Bektaş demektir. “Falan zât hazrete gitti”
[449] Taşra: Dışarı. (thn.)

Muhyî sana olan himmet,

Âşık isen câna minnet!..

Elif Allâh Mîm Muhammed,

Kisvemizdedir Dâl'imiz…

Görülüyor ki son beyitten (Âdem) zuhûr ediyor ve (Allâh, Muhammed, Âdem) teslisi yapılıyor[450].

Hurûfî şâirlerinden Yemînî-i Eğribozî dahî *Fazîletnâme*'sinde Bektaşî olduğunu söylüyor. *Feyznâme* sâhibi Misâlî (Gül Baba) bir Bektaşî babasıdır. *Risâle* sâhibi Giridî Resmî, *Hakīkatü'l-Hakāyık* sâhibi Mustafa Resmî, *Keşfu'l-hakāyık fî tefsîri'd-dekāyık* sâhibi Kenzî hep Bektaşî'dir.

Kenzî, (*Keşfu'l hakāyık*)'ında diyor ki:

"Mansur ene'l Hakk dedi, astılar; Nesîmî onu tasdîk etti, yüzdüler; Fazl-ı Yezdân (cellet kelimetuhû) . İstivâ sırrın gösterdi, kast ettiler; Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî Fazl sırrını neşr etti bühtân ettiler[451]. Bilmediler ki onlar hayyün lâ yemûttur, ölmezler. Her demde ve her nefeste âriflerin gönlünde cilve eden onlardır. Pes imdi ey tâlib yirmi sekiz harf (پا، چا، ژا، کا) ile otuz iki olur ve hatt-ı ser ile enfaka istivâ edilse hutût-i ebiyye ve ümmiyye sekiz olur. Hâl ve mahall i'tibâriyle otuz iki () olur."

Diğer bir mahallinde:

"Fakīr dahî gönlüme dolan bahrin katresinden ve kalbime doğan güneşin zerresinden işbu kitabı nişân verdim ve erenler meydanına bir destegül ve bir top saldım."

---

[450] Bende Muhyiddîn Abdal'ın ve Şâh Hatâî'nin küçük bir risâle teşkîl edecek kadar mânîleri var, perîşân bir hâlde… Toplayabilirsem ve sağ olursam tab' ettirir ve enzâr-ı müdekkıkīne vaz' ederim…
ع. ك

[451] Bühtân etmek: İftirâ etmek. (thn.)

[**37^{b}**] Hazret-i Pîr Hacı Bektaş-ı Velî buyurur: Meydan taşı özüm, kānûn-i evliyâ [kānûn çerağı] gözümdür. Zîrâ kānûn çerağı ile hutût-i Âdem görünür ve meydan taşında yüz yere sürülür. Kavluhû teâlâ : [452]فاسجدو لآدم الا ابلیس diyor.

Kenzî'nin şu nefesi de Hurûfîliği nâtıktır:

Bünyâd urdu on sekiz bin âleme,

Cümlenin efdalin insan eyledi,

و لقد كرمنا بني آدم[453] ,

Muhammed Ali'yi cânân eyledi

Levh yüzün, mahfûz nutk u zebânın

Dehânın meşrık, doğar sırrı Hüdâ'nın

Kaş ile kirpiğin, zülfün cânânın

Heft sûre-i seb'u'l-mesânî eyledi…

Arama âlemde Rabb-i teâlâ,

Sendedir tavr-ı dil sende tecellâ!

Seni Hakk yarattı ekmel ve a'lâ,

Oturdu, gönlünü mekân eyledi

(Kenzî) yedullâh'ı muhkem tutanlar

[452] [İblis hariç Âdem'e secde ettiler.] Ayetin doğrusu "وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا اِلَّآ اِبْلِيسَ اَبٰى" şeklindedir. (thn.)
[453] (İsrâ, 17/70), [Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık.]

Âdem-i kâmile sücûd edenler…

remzin bilenler [454]على العرش استوى

Esrârını nâtık Kur’ân eyledi!..

[**38ª**] Kenzî, kuvvetli bir şâirdir, *Keşfü’d-dekāyık*’ını yazdığı tarih bin on birdir[455]. Mezkûr risâleden arûz vezniyle yazılmış şu şiirlerini de aynen alıyoruz:

Cümle-i ekvânı kılmıştır münevver [سی و دو]

Vahy-i şer‘ Ahmed-i Muhtâr’ın vahyidir

Fazl-ı âlem nûr-i pâk nokta-i sâhib-i beyân

Mâh u encüm, bahr u berr, hem şems-i enver

Câvidân nûr-i îmân, istivâ, şakku’l-kamer

Her nebîye mahrem ve her sırra mazhar

--

 [Fazl] Yezdân’dan yine geldi, erişti nevbahâr,

Nûr-i mihr-i ’ye boyanıp hep gül‘izâr,

Lâle ve sünbül açıldı, gül soyup pîrâheni[456],

Ferş olup sebz-i kaba efgânına bed etti hezâr…

Sanma kevn kavs-i karh izhâr eder, şeb-i kehkeşân[457],

---

[454] (Tâhâ, 20/5), […arşa kurulmuştur.]

[455] و حررت هذه رسالة الشريفة المعنوية بكشف الحقايق في تفسير الدقايق على علم الحروف في سنة الغين و اليأ و الالف بعد الهجرة على صاحبها افضل التحية و انا خادم الفقرأ البكتاشية المصطفى المخلص بكنزى عفى عنه و في بحر لجة اسرار فضل تعالى....

[456] Pîrâhen: İç gömlek, gömlek. (thn.)

Gel elem neşrahtan oku âyet-i refref süvâr!..

Ol asâ-yı istivâ kim asl-ı Âdem ondadır

Cümlesi bir noktadır çûn, çok görenin cehli var!..

 [Bîst ü heşt] ve sî vü dü'dür cümle âlem bî-gümân

Fâtiha, seb'u'l-mesânî sırr-ı pâk-i kirdigâr[458].

Heft hattı nâkıs oldu gelmedi Havvâ'da da

Ümm-i Kur'ân, ümm-i insân eyledi perverdigâr.

Heft emred hattını darb eylesek dört unsura

[**38**^{b}] Zâhir olur sırr-ı Ahmed, görünür nûr ile nâr!..

On iki ecvâfı[459] birle, dört ile beşten geçip

Hamse-i âl-i abâya kemter ol ey şehr-i yâr!..

Hacı Bektaş Velî'nin bendesidir (Kenziyâ),

Devr-i Âdem'den beri olmuş o şâha çünki yâr!..

Velâyetine i'tikād olunan meşhûr Tûrâbî Ali Dede Baba'nın *Dîvân*'ından da şunları alıyoruz[460]

Zâhidâ gel sırr-ı ma'nâ alleme'l-esmâ'dır[461]

Kenz-i mahfî bîst ü heşt ü sî vü dü ma'nâdadır

Savt ile müfred, mürekkeb, gâiben terkîb olan

---

[457] Kehkeşân: Samanyolu. (thn.)
[458] Kirdigâr: Yaratan, yaratıcı, Tanrı. (thn.)
[459] Ecvâf: Boşluklar, oyuklar. (thn.)
[460] Târih-i vefâtı
[461] Metinde vezin bozuktur. Doğrusu "Zâhidâ gel sırr-ı ma'nâ alleme'l-esmâ'dadır." şeklinde olmalıdır. (thn.)

Ümm-i Kur’ân mu‘teberdir, rütbesi vâlâdadır

. . . . . .

Ey (Turâbî) cümle nüktem kırk beşe cem‘ eyledim

Bil benim maksûdumu, câhil aceb kavgadadır

--

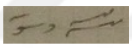
Âşıkın maksûdu dâim dilberin dîdârıdır,

Nakş olan ol sûrete seb‘u’l-mesân esrârıdır

. . . . . .

Vech-i insândan okur âlim olan ilm-i ledün

Nüsha-i kübrâ odur, fehm eyle dil bâzârıdır

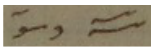
 , ondan nümâ hatt istivâ,

Bu rumûzu kim bilir bir gizli Hakk’ın vârıdır!..

Kimseler yetmez bu ma‘nâya hakāyıktır velî

Ey (Turâbî) zâhir u bâtın bu aşkın kârıdır…

[39ª]

 esrârını fehm eyledik,

Küntü kenzin sırrıyız hem alleme’l-esmâ biziz

Dîde-i ibretküşâ ol, sanma eshel sen bizi,

Hazret-i Âdem sıfâtı vârisi hâlâ biziz

--

Hâsılı şâm u seher ma‘nada zikr u fikrimiz,

Heft-i harf sır ile mahfîce evrâd eyleriz.

Fâtiha, seb‘u’l-mesânî, istivâ, şakku’l-kamer;

Bu rumûzu keşf edip dillerde bünyâd eyleriz

--

Vechine yazmış Hüdâ kudret yediyle yedi hat,

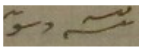
Fâtiha, ümmü’l-kitâbın sırrıdır zâhid fakat

Ahmed-i mürsel şeb-i mi‘râcda ru’yet kılıp

Böyle fermân eyledi kim sûret-i şâbb-ı katat!..

سنريهم âyeti mazmûnunu gel sende bul

İstivâ remzine zâhir Ka‘be olmuştur vasat

 , heftâd ü dû terkîb ile

Bu yedidendir zuhûru sanma sen âşık galat!..

Nokta-i sûrî (Turâbî) ilm-i bâtında misâl

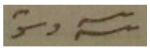
Katre olmaz sevdiğim deryâya nisbet Nil ve Şat.

Muhammed Ali Dede dahî[462] şunlarla Hurûfîliği anlatıyor

Görmeyen yârın bu kevn vechinde çün ümmü’l-kitâb

Dünyâ vü ukbâda kördür göremez heşt ü şeşi

[462] Târih-i vefâtı

 bezminde bul illâyı sen

[**39^{b}**]

Âdemiyyetse murâdın fehm kıl bu gerdişi[463]

. . . . . .

Kesret-i âlemden azâd olmayınca (Hilmiyâ)

Vâsıl-ı gülşen sarây-ı vahdet olmaz bir kişi

--

Kaşınla kirpiğin, zülfün yegâne

Verdirir sıbgatullâh'tan[464] nişâne

Merhûm Mihrâbî Baba'nın şiirleri de baştan başa Hurûfîlikle doludur. O cümleden olarak bir nefesinde:

Kirpiğin, kaşın, saçın

Yedi hat oldu niçin?..

Ma'nâ-yı ebced için

Câhilân düştü dâlle…

Ve yine aynı nefeste:

Âbâ deyip Âdem'e,

Secdegâh ol âleme!..

Âdem'e er, Âdem'e,

[463] Gerdiş: Dönüş, dönme, dolaşma. (thn.)
[464] Sıbgatullâh: Allâh'ın boyası ile boyanma. (thn.)

Döndür yüzün cemâle!..

diyor ve yirmi sekiz menâzil-i kamerin mefâsıla mukābil olduğunu

Mefâsıldan kıl güzer,

Derecât-ı hilâle!..

beytiyle anlatıyor.

Hülâsa Bektaşîliğin âyîn ve i'tikādlarında Hurûfîlik esâs teşkîl etmektedir.

Dervişlik, babalık ve halîfelik:

Dervişler tarîkatın has hizmetçileri demektir. Muhibblerin içinden dervişliği ihtiyâr edenler mal ve mülk ve âmiriyyet [**40ª**] ve me'mûriyyetten külliyen fekk-i yed[465] edip bir tekyede pek çok seneler hizmet ederler. Vazîfeleri çerağ-sûzluk ve rehberlikten ibârettir.

Dervîş olacak kimse evvelâ (dervîşliğe ikrâr verip) bir dergâhta ekmekçilik, odunculuk, çobanlık, aşçılık gibi bir hizmette kat'-i menzîl eder. Henüz başında tâc olmayıp arakıye vardır. Nihâyet baba efendinin gönlü olur ve dervîşlik âyîn-i cemi icrâ edilerek muhibb, dervîş olur. Bu âyîn-i ceme muhibbler dâhil olamazlar, lâkin muhibb erkânından pek de farklı değildir. Meydâna duhûlden sonra bâlâda mezkûr olduğu vechile çerağlar uyanır, ba'dehû rehber olan tâlibin hırkasını dört tarafından (dürüp) üstüne de tâcını vaz' ederek meydan taşı üstüne koyar dâra gelip bu tercümânı okur:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Ey tarîk-ı müstakīmin mürşidi müşkilküşâ,

Ey hidâyet mihr u mâhı Mustafâ ve Murtezâ!

Meydanın senginde vardır bergüzâr-ı[466] evliyâ,

[465] Fekk-i yed: El çekmek. (thn.)
[466] Bergüzâr: yâdigâr olarak verilen şey, hediye, armağan. (thn.)

Peyrevin[467] kaldırmağa me'mûl-i ruhsattır şehâ…

Baba, dervîşlerden sorar, dervîşler de "Eyvallâh" deyip postlarına niyâz ederler. Rehber, hırka ve tâcı alıp babanın önüne bırakır ve tâlibin sağ elini sağ eliyle muhibb erkânında olduğu gibi tutar ve dârda kabûl tercümânını okuyarak (Hacı Bektaş-ı Velî'nin kemerbesteleri meyânına katılmak isteyen bu koç kurbânı veyâhud koç kuzulu kurbânı getirmeye ruhsat) taleb eder. Ba'de'l-icâze muhibb erkânındaki gibi dört kapıya selâm verip huzûr-i pîre götürerek (yedbeyed)[468] teslîm eder. Mürşidin dervîşe verdiği telkīn budur:

Ey tâlib-i râh-ı kemerbestegân!

Yâr u cânân ol, merd-i meydân ol, sâhib-i ikrâr ol, cân fedâkâr ol, setr-i esrâr ol, sırr-ı envâr ol, mü'mine dost, münkire hasım ol, gerçeğe Hû!..

Bu telkīnden anlaşılıyor ki dervîşler Hasan Sabbah'ın fedâileri menzilesindedir. (Cân fedâkâr ol!) ve (Mü'mine dost münkire hasım ol!..) nasihatleri iddiâmızın isâbetine delîldir. Fakat hâl-i hazırda Hasan Sabbah felsefesi yürüyemeyeceğinden bu mesâil kavl-i mücerredde kalır, maamâfîh Anadolu'nun muzlim köşelerinde ile'l-ân baba ve dedeler diledikleri icrâatta mümkin mertebe hür ve serbesttirler… [**40^{b}**] Bu telkīnden sonra başına tâcı, sırtına hırkası (tâcu'l-ârifîn Hacı Bektaş-ı Velî) nâmına tekbîr edilerek giydirilir. Teslîm taşı denen taş göğsüne takılır. Kemer, beline kuşatılır, üstüne kanberiyyesi bağlanır ve rehbere teslîm olunur. Rehber makāmâtı seyr ettirir, eşiğin makām-ı fenâ, Horasan postunun makām-ı bekā, ocağın makām-ı aşk, dârın makām-ı rızâ olduğunu söyler.

Babanın önünde (burasının birlik makāmı olduğu) anlatılıp Balım taşına niyâz ettirirken (burasının makām-ı ferdiyyet olduğu ve ferdlerin fedâkârlığıyla cem'iyyetin yaşayacağı) tefhîm olunur. Gâib postunda bu makāmâtı bâtınen de seyr ederse gayb-ı hüviyete ereceği tebşîr olunur ve yerine tâcını tebrîk edip oturtur, şerbet dağıtılıp cem'iyyete nihâyet verilir.

[467] Peyrev: Arkasından, izinden giden, uyan, tâbi' olan kimse. (thn.)
[468] Yedbeyed: Elden ele vâsıtasız. (thn.)

İşte görülüyor ki dervîşlere telkīn olunan esrâr-ı makāmât, muhibblere telkīn olunandan başkadır. Daha doğrusu muhibblere bu hakāyık tasavvuf ve hurâfât perdesi altında bildirilirken, dervîşlere ictimâî bir sûrette ve esâsı maksada muvâfık olarak anlatılıyor.

Dervîşlik erkânı da *Fütüvvetnâme*'nin tedkīkinden anlaşılacağı vechile Ahîlik ve Abdâllıktan ibârettir. Zâten Bektaşî dervîşlerinin giydiği on iki terkli tâcı Abdâl Mûsâ'nın halîfesi meşhûr Kaygusuz Abdâl îcâd etmiştir, bunu kendileri de tasdîk ederler ve Kaygusuz'u da kendilerinden addederler. Dervîşlik âyîn-i ceminden sonra da muhabbet, ya'nî dem âlemi başlar; sazlar, semâ'lar, nefesler ve gazellerle sabaha kadar devâm eder. Yemekte dervîşin helvasının bulunması şarttır. *Fütüvvetnâme-i Kebîr* tâc, tığ u bend, helva vesâir hilâfet ve dervîşlik alâmâtının esâsını şöyle bildiriyor:

"Ey tâlib-i erkân-ı tarîkat ! اسعدك الله في الدارين[469]

Ehl-i Fütüvvet beyninde şeddin ve helvanın mesnedini bir vechile dahî isbât ederler ki evvel Âdem (a.m.), ikinci Nûh (a.m.), üçüncü İbrâhîm (a.m.), dördüncü Muhammed (a.m.)'den ve beşinci İmam Zeyne'l-âbidîn hazretlerinden kaldı. Bu dört peygambere çehâr pîr derler çehar tekbîr dahî derler ve onlardan isbât ederler. Âdem tekbîrine tekbîr-i rızâ ve Nûh tekbîrine tekbîr-i fenâ derler ve İbrâhîm tekbîrine tekbîr-i vefâ derler. Ama onlar ki şeddi (tığ-bend) ve helva-yı cefneyi ve tekbîri Âdem'den tutalar, delîlleri budur ki: Âdem Havvâ ile cennette ıyş ederken şeytan hased edip onları aldattı, emr-i Hakk'a muhâlefet edip ……... bundan sonra Cibrîl gâib olup fi'l-hâl Hakk teâlâ hazretlerinin emr ü fermânıyla cennetten bir taş ve bir ustura [**41ª**] ve bir mikraz getirip ba'dehû Âdem'in başını traş eyledi ve evvel mikrazla yüzünde olan kılları kesti, şimdi onun için hacılar ol makāmda traş olurlar ve kıllarını kasr ederler……

Cibrîl Âdem'in başına tâc-ı ibtihâcı[470] giydirdi, Nitekim Kur'ân'da buyurdu: (ثُمَّ اجْتَبِيهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى)[471] ve dahî bu kelimâtın zemzemesi[472] âlem-i mülk ve melekûtta

[469] [Allah seni iki cihanda mesud eylesin]
[470] İbtihâc: Sevinç, bolluk, bereket. (thn.)
[471] (Tâhâ, 20/122), [Sonra Rabb'i onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.]

çalındı ve halkını eynine bıraktı, ona (hırka-i fütüvvet) derler. Hakk Teâlâ Kur'ân'da buyurdu: [473](إِنَّ اللهَ اصْطَفَى آدَمَ) diye âlem-i ceberût ve lâhûtta nidâ olundu. Pes Âdem şâdumân oldu ve şâdlığından tekbîr aldı, pes erbâb-ı fütüvvet Âdem'in tekbîrine tekbîr-i rızâ derler. Ya'nî Hakk Teâlâ Hazretleri Âdem'den râzı oldu demektir……

Kaçan[474] Âdem zürriyetleriyle ahid kıldılar ve Hakk'ın emriyle Âdem'in sulbüne girdiler, ondan Cebrâil, Hakk'ın emriyle cennetten bir kuşak getirdi, penbe[475]den idi ve bir rivâyette bundan ve esahh rivâyet budur ve Cebrâil Âdem'e eyitti: Yâ Âdem bu kuşağa şedd-i vefâ derler, ve bu kuşağı senin beline kuşatayım, tâ ki ahde vefâ kılasın ve dünyaya muhabbet etmeyesin ve Hakk'ın kaza ve kaderine sabr edesin, tâ ki Hakk'ın rızâsını hâsıl edesin dedi ve evvel kuşakla Âdem'in belini bağladı ve dahî cennet reyhânlarından bir hırka getirdi ve Âdem'in saçların mikrazla kasr etti ve ol saçları bağladı ve tekbîr eyledi ve dahî Âdem'in eline verdi, dahî eyitti: Yâ Âdem her kande gidersen bu tuğ seninle bile olsun ki Allâh Teâlâ hazretlerinin bunda hikmeti vardır dedi, dahî Âdem'i hilâfet seccâdesine geçirdi, ondan cennet ırmaklarından bir miktar süt ve bir miktar bal getirdi ve birbirine katıp bir helva yaptı dutup Âdem'e verdi…

Fütüvvetnâme bundan sonra mezkûr hırka, tâc ve şedd-i vefânın Nûh'a kadar geldiğini ve Nûh (a.m.) müşriklerin kahrını duâ edip duâsı kabûl olunca tekbîr getirdiğini, buna da tekbîr-i fenâ dendiğini ve Cebrâil'in cennetten üzüm ve incir getirerek birbirine katıp helva yaptığını söylüyor.

Bundan sonra da İbrâhîm (a.m.) Ka'be'yi yapmaya me'mûr olunca Cebrâil nüzûl edip İbrâhim'in belini bir ridâ ile bağlamış ve cennetten bir tabak helva getirmiş, İbrâhim (a.m.) İsrâfil'i yol kardaşı ve Mikâil'i yol atası tutmuş, rehberi Cebrâil olmuş ve oğlunun bedeli olarak koç gelince tekbîr getirmiş, buna tekbîr-i safâ derlermiş!..

Hazret-i Peygamber (s.a.v.)'e de mi'râcda tâc, hırka verilmiş ve mi'râca giderken Cebrâil Muhammed (s.a.v.)'in [**41^{b}**] belini bağlamış, Muhammed de Hiccetü'l-

---

[472] Zemzeme: Nağmeli ses, nağme, ezgi. (thn.)
[473] (Âl-i İmrân, 3/33), [Şüphesiz Allah Âdem'i seçip üstün kıldı…]
[474] Kaçan: Ne vakit, ne zamân ki. (thn.)
[475] Penbe: Pamuk. (thn.)

vedâ‘dan gelirken hilâfet seccadesine Ali'yi geçirdiği vakit bunları ona vermiş ve belini bağlamış…

Babâî ve Ahîlerle Bektaşîler Hazret-i Ali'nin on yedi kişinin belini bağladığını kāildir ki esâmîsi şunlardır: Selmân-ı Fârisî, Amr bin Ümeyye, Bilâl-i Habeşî, Büreyde el-Eslemî, Zünnûn-i Mısrî, Suheyb-i Rûmî, Hasan-ı Basrî, Kanber Ali, Kümeyl bin Ziyâd, Abdullâh bin Abbâs, Mâlik el-Eşter, Muhammed bin Ebûbekr, Cömerd Kassab, Câbir bin Abdullâh el-Ensârî, Ebûzer Gıfârî, Ebû'd-Derdâ', Ebû Ubeyde Hadramî bunlara heftde kemerbeste derler, Selmân'a hilâfet verilmiş ve Selmân da elli dört kişinin belini bağlamıştır. İşte görülüyor ki Babâîlik ve Ahîlik de Bektaşîliğin bir rüknüdür.

14. Vasle[476] ve Cihâz-ı Tarîkat

Bektaşîlikte cihâz-ı tarîkat tâc, tığ-bend, hırka, teslîm taşı, kanberiye, palheng, haydariye, elif-nemed[477], kemer, mengûş, dolak, nefîr ve keşküldür. Bunlardan muhibblerde yalnız tığ-bend ve bazı kıdemlilerinde teslîm taşı ve kanberiye bulunur.

Dervişlerde mengûş, elif-nemed ve keşkülden mâadâsı mevcûddur, elif-nemed ve mengûş mücerredîne mahsûs olup keşkül yalnız seyyâhlara verilir.

Bektaşî Fütüvvetnâmesi [Sâhib-i eser ma'lûm değildir, ismi *Fütüvvetnâme-i Ca'feru's-sâdık*'tır.] cihâz-ı tarîkatın hakîkatını böyle anlatıyor:

"Fasl-ı hâzâ beyân-ı esrâr-ı tâc-ı şerîf ne hey'ette ve ne endâmda olmak gerektir, beyân olunur: Ma'lûm ola ki Hazret-i Muhammed'in (a.m.) muayyen mahsûs tâc-ı şerîfleri sûreti yok idi. Ammâ bâtınen ve sırren Cibrîl-i Emîn nûrdan getirdiği tâc on iki terk[478]li tâcdır ki her terki bir ma'nâya işârettir ve tâcın tepesinde terkinin cem' olduğu mekân, zât-ı ehadiyyetin vahdâniyyetine işârettir, sâir terkleri mecmûunun

[476] Kelime muhtemelen vasle olmalıdır. Vasle Mevlevî tarîkat kıyafetleri için kullanılan bir ta'birdir. Bkz. Mehmet Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993, c. III, s. 585. (thn.)

[477] Müellifin elif-nemed olarak kullandığı kelime kaynakların bazılarında elifî nemed şeklinde geçmektedir. Bkz. Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 109. (thn.)

[478] Terk: Bektaşîler'in ve hassaten fakr u fenâ ehli dervîşlerin başlarına giydikleri taç ve külâhların şakulî (uzunlamasına) yol alâmetlerine verilen addır. Yolların sayısı tarîkatlere göre değişirdi. Bektaşîler'in taçları "isna aşere" işaret olmak üzere on iki terkli yani kabarık dilimli idi. Bkz. Pakalın, *age*.., c. III, s. 461. (thn.)

intişârı kesretin vahdetten intişârına işârettir, hurûfun noktadan intişârı gibi ve ma‘lûmatın ilm-i Hakk’tan intişârı gibi…” Diğer bir mahalde tâcı şöyle ta‘rîf ediyor:

“Ve dahî tâcın istivâsı süflîden ulvîye tebdîl olmaktır, kubbesi nokta-i hakīkattir, kelimesi tekbîrdir, kıblesi pîrdir, guslü nâstan uzlettir, kilidi müşkili hall etmektir, farzı erenler sohbeti, sünneti erenler hizmetidir, cânı erenler hizmetinde kabûl olmaktır, hayâtı pâklık, memâtı zâhir eli dokunmaktır!

Aslı istiğfârdır, fer‘i yaman işlerden kesilmektir, ta‘zîmi zikr-i Hakk’tır, içi nûrdur, dışı sırdır, [**42ª**] terkleri on iki imamdır, ma‘nâsı terk-i menhiyâttır. Mührü, nokta-i vahdet, üstâdı kefendir ve kubbesi [479](لا اله الا هو) dur, eteği [480](يس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ) dir. İçerisinde [481](سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ), dışarısında [482](لا اله الا الله، محمد الرسول الله، علی ولی الله، فضل امین الله، فَأَيْنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجْهُ فضل الله) yazılmıştır, dahî arkasında [483](وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاء كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلآئِكَةِ) yazılmıştır.”

Hırka hakkında şu sözler var:

“Ve dahî suâl etseler ki hırka nedir ve îmanı nedir, zâhiri ve bâtını ve guslü ve namazı ve farzı ve sünneti ve canı ve kilidi ve kemâli ve bağlaması ve eteği ve başı ve yakası ve içerisi ve taşrası nedir?

Cevâb; evvelâ: îmânı şâdlıktır, kalbi pîrdir, zâhiri pîri fehm etmektir, bâtını edâ etmektir (?), guslü terktir, namazı ululuktur, farzı setrdir, sünneti muhabbettir, bağlaması hürmettir, kemâli ululuktur, eteği dervîşliktir, cânı irâdettir, kilidi tekbîrdir, yeni tarîkattir, yakası uzlettir ve sırdır, dışarısı dîdârdır, içerisi râzdır ve dahî suâl etseler ki hırkanın yakasında ne yazılmıştır ve eteğinde ne yazılmıştır?

Cevâb: yakasında (یا صبور، یا شکور، یا کریم، یا حلیم، یا مجید) yazılmıştır ve eteğinde (یا واحد، یا احد، یا صمد، یا فرد) yazılmıştır.”.

---

[479] [O’ndan başka ilah yoktur.]
[480] (Yâsîn, 36/1-2), [Yasin. (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur’an’a andolsun.]
[481] (Fussılet, 41/53), [Varlığımızın delillerini, (kâinattaki uçsuz bucaksız) ufuklarda ve kendi nefislerinde onlara göstereceğiz ki, o Kur’an’ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun.]
[482] [Allah’tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah’ın elçisidir, Ali Allah’ın velîsidir, Fazl Allah’ın emînidir, (Bakara, 2/115) Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır.]
[483] (Bakara, 2/31), [Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere gösterdi.]

Tığ-bend hakkında da şu hurâfeyi görüyoruz

“Eğer suâl olunursa tığ-bend kimden kaldı ve hakīkati nedir?

Cevâb budur ki: Tığ-bend (Allâh, Muhammed, Ali) ve Şeddullâh dahî derler. Tâlib olanlara bilmesi lâzımdır. Evvelâ tığ-bendin üç ismi vardır üç mühür urulmasına sebeb budur ki Abdulmelik oğlu Hişâm-ı Mel‘ûn, Muhammed Bâkır Efendimiz’i telef etmek murâd ettikte üç defa mübârek gerdanına kiriş takıp çektikte evvel Allâh ismini yâd edip bir düğüm urdu, sâniyen bir dahî çektikte Muhammed ismini yâd eyledi, sâlisen bir dahî çektikte Ali ismini yâd eyledi. Üç düğüm oldu. Hişâm-ı Mel‘ûn’un bir ayyâr[484]ı var idi, ismine Nedîm-i Kâfir derlerdi, hemân tığ-bendi getirin dedi, Hazret-i İmam’ın bir yâveri var idi, ismine Mü’min-i Ayyâr derler idi, nidâ eyledi ki sabr edin ben size yolunu göstereyim, ne taktınız? dedi. Onlar eyitti: Kiriş taktık dediler, ondan Mü’min-i Ayyâr eyitti: bir koç kurban getirin ama yapağlı olsun dedi. Der-akab bir koç getirdiler, Mü’min-i Ayyâr fi’l-hâl koçun yapağılarını yolup bir tığ-bend büktü, üç düğüm tamam oldukta koçun üç ayağını bend edip[485] ba‘dehû tığından geçirdi, bunu görün ben nice ederim deyip koçun ayaklarından tığ-bendi çözüp kendi boğazına taktı, Hazret-i İmam’ın olduğu hücre kapısına [**42^{b}**] varıp Dâr-ı Mansûr’a kendini çekip teslîm-i Hakk oldu rahmetullâhi aleyh…

Yezîdî mel‘ûnlar hemen Mü’min-i Ayyâr’ın boğazından çıkarıp Hazret-i İmam’ın kapısına gelip tekrar bende çekmek murâd eylediklerinde gördüler ki Hazret-i İmam müteveccih-i Hakk olmuşlar, Hakk erenler cümlemizi şefaat-i aliyyelerine mazhar buyura. Mü’min-i Ayyâr’ın bir karındaşı vardı. İsmine Rızâî derlerdi. Ricâ sûretinde Yezîdîlere eyitti şu karındaşımın tığ-bendini bana verin dedi Yezîdîler istihzâ sûretiyle tığ-bendi Rızâî’ye verdiler. Ol kişi ol tığ-bendi alıp üç ism-i şerîfi yâd edip başından aşırıp beline bağladı.

Dâr-ı Mansûr’u kabul edip ve ism-i müsellesi birlemek için ve kendide mevcûd yine müselles eline, beline ve diline bend-i ikrâr ve ahd-i mîsâk edip Hazret-i Ca‘feru’s-Sâdık Efendimiz’den bu deme kadar izin ve ictihâd olmuştur”.

[484] Ayyâr: Gözü pek, yılmaz, atılgan, utanmaz, yankesici anlamında kullanılan Arapça bir kelimedir. (thn.)
[485] Bend etmek: Bağlamak. (thn.)

Hülâsa Bektaşî Fütüvvetnâmesi her vasle hakkında böyle uzun uzun hurâfeler nakl eder, meselâ; Tûr-i Sînâ'da Cenâb-ı Hakk tecellî edince dağ parçalanmış Mûsâ (a.m.) da tahammül edemeyip elindeki asâyı kayaya urmuş, kayadan bir parça taş kopmuş, taşın on iki terki varmış, Mûsâ kendine gelince o taşı teberrüken boynuna takmış, buna Hacı Bektaş'a kadar [486] derlermiş, sonra Pîr hazretleri teslîm demiş, teslîm taşının aslı bu imiş..

Palheng, Cenâb-ı Peygamberin riyâzatta karnına bağladığı taştan kinâyetmiş. Hazret-i Ali (a.m.) gazâya giderken Düldül'ünün na'li düşmüş, Kanber de hemen na'li teberrüken kulağına takmış, mengûşun aslı bu imiş. Kanberiye de Düldül'ün kösteği imiş, Kanber (r.d.) belinde taşırmış, keşkül Selmân'ın (r.d.) bergüzârı imiş, gûyâ Cenâb-ı emîru'l-mü'minîn Ali (a.m.) Kanber'i şeydullâha[487] ya'nî tese'üle yollarmış!.. Bu herifler Hazerât-ı Ehl-i Beyt'i (aleyhimu's-selâm) ne hâllerde vasf ediyorlar. [488] فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ...

Elif-nemed yünden bir kuşaktır, nefsi haramdan bağladım demekmiş, Haydariye kolsuz bir yelektir, nefîr boynuzdan yapılmış bir şeydir, murâd için üflerler, dolak[489] ma'lûm…

Şimdi erkânnâmelerden bunların birer birer tekbirlerini, ya'nî mürşid başına, sırtına giydirir ve bellerine bağlarken okudukları şeyleri yazıyoruz:

Tekbîr-i Tâc-ı Muhibb

بسم الله الرحمن الرحيم

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ الم اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [**a43**] لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

الحمد لله الذى جعل التاج و المعراج و المحراب و المنبر و البراق و الابتهاج سيدنا محمد و آله الطاهرين...

[486] Cürh (thn.)
[487] Şeydullâh: Dilenmek, rızık aramak. (thn.)
[488] (Haşr, 59/2), [Ey basiret sahipleri, artık ibret alın!]
[489] Dolak: Sarık. (thn.)

قطب العارفين غوث الواصلين تاج الكاملين هيكل نورانى و نور سبحانى حضرت خنكار حاجى بكتاش ...ولى الحرسانى النيشابورى عظمة خدا را تكبير الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله و الله اكبر الله اكبر و لله الحمد

حوالت يا امام رضا[490] ...

Tekbîr-i Tâc-ı Dervîş

عن على بن ابو طالب تاجا تمجيدا و مجدا مجيدا و صلى الله تعالى على سيدنا محمد صاحب التاج و المعراج و آله الطاهرين لعظمة الله تكبيرا الله اكبر[491]...

Tekbîr-i Tâc-ı Mücerred

بسم شاه يا شاه مردان دوازده امام چهارده معصوم پاك نبى ولى خاندان محمد على تاج العارفين برهان الكاملين الحاج بكتاش ولى الخراسانى النيشابورى عظمة الله تكبير الله اكبر[492]...

Tekbîr-i Tâc-ı Halîfe

بسم شاه اسد الله الغالب على بن ابو طالب دم پيران سر شاه مردان دوازده امام و چهارده معصوم پاك خاندان قطب عالم حاجى بكتاش ولى الخراسانى النيشابورى سر قايغوسز سلطان الحمد لله الذى رفع السموات و الحمد لله الذى البسنا التاج و ارشدنا بالمعراج عظمة الله تكبير الله أكبر الله أكبر لا إله الا الله و الله اكبر الله اكبر و لله الحمد فاينما تولو فثم وجه الله الله ايو الله هو دوست[493]...

Tekbîr-i Teslîm

---

[490] [(İsrâ, 17/1), Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.
(Bakara, 2/1), Elif, lâm, mim.
(Bakara, 2/255), Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır.
(Kasas, 28/88), O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.
Tâc, mi'râc, mihrâb, minber, Burak ve sevinci Efendimiz Muhammed'e ve onun temiz ehline kılan Allâh'a hamd olsun.
Ârîflerin kutbu, vâsılların yardımcısı, kâmillerin tâcı, nûrânî heykel ve Hakk'ın nûru Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî el-Horasânî en-Nîşâbûrî Allâh'ın yüceliğine tekbîr Allâhu ekber Lâ ilâhe illallâhu v'Allâhu ekber ve li'llâhi'l-hamd
Havâlet yâ İmam Rızâ.]

[491] [Ebû Tâlib'den, tâcen, temcîden ve mecden mecîden,Allâh'ın salâtı tâc ve mi'râc sâhibi Efendimiz Muhammed'in ve ailesinin üzerine olsun. Allâh'ın azameti için tekbîr Allâhu ekber]

[492] [Bism-i şâh yâ şâh-ı merdân, on iki imam, ondört ma'sûm-u pâk,nebî ve velî-yi hânedan Muhammed Ali, tâcu'l-ârifîn, burhânu'l-kâmilîn, el-Hacc Bektaş Velî el-Horasânî en-Nişâbûrî, Allâh'ın azameti tekbîr Allâhu ekber]

[493] [Bism-i şâh Esedu'llâhu'l-gâlib Ali bin Ebû Tâlib dem-i pîrân sırr-ı şâh-ı merdân on iki imam ve ondört ma'sûm-i pâk-i hândân kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Velî el-Horasânî en-Nişâburî sırr-ı Kaygusuz Sultân, hamd göğü yükselten Allâh'adır ve hamd bize tâcı giydiren, bizi mi'racla kılavuzlayan Allâh'adır, Allâh'ın yüceliğine tekbîr Allâhu ekber Allâhu ekber Lâ ilâhe illallâh vallâhu ekber Allâhu ekber ve lillâhi'l-hamd, (Bakara, 2/115) Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. Eyvallâh Hû dost…]

الله الله بسم الله الرحمن الرحيم فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْناً قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ عظمة الله تكبير الله اكبر[494]....

Tekbîr-i Elif-nemed

بسم الله الرحمن الرحيم يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اصْبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَاتَّقُواْ اللّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ[495]

Tekbîr-i Tığ-bend

بسم الله الرحمن الرحيم سبحانك انت الملك الجبار سبحانك انت الله الواحد القهار سبحانك انت الله العزيز الغفار يا عالم السر و الخفيات و يا قاضى الحاجات اغفر لى سيأتى يا عظيم بعظمتك يا كريم بكرمك يا جواد .. و.بجودك يا الله يا رحمان يا رحيم بر جمال محمد[496]

[**43b**] Tekbîr-i Hırka

بسم الله الرحمن الرحيمعَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ الله اكبر[497]...

Tekbîr-i Haydariye de budur.

Tekbîr-i Palheng

بسم شاه الله الله خلق الله سبع سموات و الارض مثلهن أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ[498]

Tekbîr-i Kanberiye

بسم الله الرحيم لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا[499]...

---

[494] [Allâh Allâh Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla. (Bakara, 2/60) Bunun üzerine, "Asânla taşa (kayaya) vur." dedik. Böylece ondan (kayadan) on iki pınar fışkırdı. İnsanların hepsi kendi içeceği yeri (pınarını) bilmişti. Allâh'ın yüceliğine tekbîr Allâhu ekber

[495] (Âl-i İmrân, 3/200), [Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla. Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihat için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.]

[496] [Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla, seni tenzîh ederim ki sen Melik ve Cebbar'sın, seni tenzih ederim ki sen Allâh'sın, Vâhid ve Kahhâr'sın, seni tenzih ederim ki sen Allâh'sın, Azîz ve Gaffâr'sın. Ey sırları ve gizlileri bilen, istekleri yerine getiren, azametinle ey Azîm, kereminle ey Kerîm, cömertliğinle ey Cevvâd,benim günahlarımı bağışla. Ya Allâh, ya Rahmân, ya Rahîm, Muhammed'in güzel yüzüne]

[497] [Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla. (İnsân, 76/21) Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir.]

[498] [Bism-i şâh Allâh Allâh, Allâh yedi (kat) göğü ve yeri yarattı. (Yunus, 10/62) Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.]

Tekbîr-i Mengûş

بسم شاه نعل دلدل معنای قنبر مرشد رهبر دلیل و سرور الله اکبر[500]...

---

15. Babalık

Babalıkta ayrı bir erkân yoktur, yalnız baba olacak zât dârda kabûl tercümânını okur, ba‘dehû huzûr-i halîfeye varır, halîfe başına tâcını tekbîr edip üstüne destârını sarar ve eline icâzetini verir, ayağa kalkıp elinden tutarak postuna götürür ve "ارسلت إليك يا على، اكرمت عليك يا على، اعظمت إليك يا على، أسلمت إليك يا على..!

بوجه آدم، خطوط هفت، محراب الست، چهار كوشه پوست بعشق بر جمال آيين جم حق هو دوست[501]"..!

deyip postuna oturtur ve niyâz eder, yeni baba da halîfeye niyâz eder ba‘dehû halîfe yerine oturur, diğer mevcûd babalar da kalkıp birer birer yeni babaya niyâz, o da bilmukābele onlara niyâz eder.

Ale’l-umûm icâzetnâmelerde (âyende ve revendeye hüsn-i nazar ve it‘âm ve eslâf-ı kirâmın eserine iktizâ-yı tâm!) şerâitten olarak mezkûrdur.

16. Mücerredlik

Bektaşîliğe Kalenderlikten geçen mücerredlik siyâsî bir mes’eledir. Âile kaydından âzâde olarak dünyayı dolaşıp neşr-i tarîk etmek ve ettirmek gâyesine ma‘tûftur.

Mücerredlik Bektaşîlikte pîr-i sânî addedilen (Balım Sultân)’dan daha doğrusu halîfesi (Sersem Ali Dede)’den [**44ª**] kalmıştır.

---

[499] [Rahmân ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla. (Fetih, 48/18) Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bey‘at ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih nasip etmiştir.]

[500] [Bism-i Şâh, Düldül’ün nalı, Kanber’in ma‘nâsı, mürşid ve rehber delîl ve server Allâhu Ekber…]

[501] [Sana gönderdim ey Ali, sana ikram ettim ey Ali, seni yücelttim ey Ali, sana teslim ettim ey Ali!
Âdem’in yüzü, yedi hat, elest mihrâbı, postun dört köşesi ile âyîn-i cemin güzelliğine Hakk Hû dost..!]

Hacı Bektaş'ın da teehhül etmeden öldüğünü görmüştük, fakat mücerredlik âyîn-i mahsûsunu vaz' eden Balım Sultân'dır. Bektaşîler, bu mücerredlik sayesinde büyümüşler ve Türkiye'yi istilâ etmişlerdir.

Mücerredliği ihtiyâr eden derviş, mücerredliğe ikrâr verdikten sonra bir gece âyîn-i cem açılır ve meydana yalnız mücerredler ve mücerred halîfe girer, mücerred olacak dervîş çıplak olarak yalnız bir gömlekle içeriye sokulur, çerağ uyarmak âyîni icrâ edildikten sonra rehber, tâlib-i mezkûru elinden tutup dâra götürür, dârda traş erkânı icrâ edilir, traş erkânını (*Erkânnâme*)'den aynen yazıyoruz:

"Ve sengi ve tığı keşkül üzerine koyup elini mürîdin başına koya havâletiniz ile, deyip bu âyeti okuya بسم الله الرحمن الرحيم وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا ، بر جمال محمد كمال امام حسن و حسين على را بلند[502] صلوات. ve dahî mürîdin her nesi var ise çıkarıp erkân üzere pîr nazarında koya ve müferrid (rehber) mürîdi elinden alıp posta götüre, sağ ayağına basa ve kıbleye karşı diz üzere oturta, dahî suya soka, bunu okuya بسم الله بماءٍ معين ماءً طهوراً، بسم الله نويت ان اغتسل :bunu okuya ,ba'dehû müferrid elini mürîdin başından koya صلوات غسل الفنا من جميع اشتغال الدنيا و مما تشابه ذلك تقرباً الى الله تعالى و طريق الاوليا و ارشاد المحققين صلوات...[503] ondan başını kef ile ıslaya, ba'dehû müferrid elini seng ve tığ üzere koya, bunu okuya: بسم الله الحمد الله جعل الرأس و الحجر و الموسى و القوة في رزقنا فسبحان الذى بيده ملكوت كل شئ و اليه ترجعون[504] deyip tığı başına koya, bunu okuya بسم الله الرحمن الرحيم لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاء اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ سر ولى خاندان محمد على دم شاه معانى پير پروردكار حاجى بكتاش ولى...[505] deyip başın sağ tarafına bir elif çeke, ba'dehû bunu okuya ba'dehû sol tarafına bir elif çekip yine tekbîr getire ve dahî بسم الله الله اكبر[506] kafasına bir elif çeke ve sakalında bunu okuya ı بسم الله كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ

[502] (İnsân, 76/28), [Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz. Muhammed'in güzel yüzüne, İmam Hasan, İmam Hüseyin ve Ali'nin noksansızlığına en yüksek selâm.]
[503] [Allâh'ın adıyla, tüm dünya meşgalelerinden muhakkiklerin irşâdı, velîlerin yolu, Allâh'a yakınlığı sağlayan fenâ guslünü almaya niyet ettim.]
[504] [Allâh'ın adıyla, ra's, hacer, mûsî, kuvveti rızkımızda kılan Allâh'a hamd olsun. Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz. (Yâsîn, 36/83)]
[505] [(Fetih, 48/27), Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla. Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi. (Yunus, 10/62) Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de. Sırr-ı veliyy-i hândân Muhammed Ali dem-i şâh-i meânî pîr-i Perverdigâr Hacı Bektaş-ı Velî]
[506] [Bismillâh Allâhu ekber]

بسم الله الرحمن الرحيم كُلُّ شَيْءٍ ...وَالْإِكْرَامِ فنای عبد بقا (؟!) الله اكبر[507] ba‘dehû bıyıkta bunu okuya ...هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ، سر وجه باقی، غیره هالك و فانی، الله اكبر[508] deyip ve ba‘dehû kaşında bunu okuya بسم الله الرحمن الرحيم وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا و نحن شهداء على هذا بقلبٍ سليم و يطوفوا بالبيت العتيق[509] deyip salavât ile kapıya, saça bunu okuya:

[**44^{b}**] Aşkınızda olduk traş,

Yolunuzda cân ile baş!..

deyip ba‘dehû eline alıp pîr nazarına götürüp bey‘ate çöktürte (çöktüre; diz çöktürte!)…” pîr huzûrunda halîfe mürîde tevbe verdirip “dünyevî şeylerden teberrî etmesini” telkīn eder ve bîçârenin kulağını sarımsakla oğalayıp delikli tahtaya istinâd ettirerek bir çivi ile deler ve deliğe kapanmaması için o kuturda[510] bir mum sokar [511]

Traş erkânında sakal, bıyık ve kaş traş edildiğini de gördük. Bunların traşı yalnız bir kıl kesmekten ibârettir, o da erkânen icrâ edilir, yoksa bıyık ve sakal kesmek Yezidliktir!..

Ba‘dehû tâlib ve rehber makāmâtı seyr edip cânlarla niyâzlaşırlar, bu sûretle insâniyyet bir uzuv kayb eder, Bektaşîlik bir mücerred kazanır!.. Hiç tecerrüd-i kâmile mümkün müdür?..

Lisân-ı şerîatte âdetullâh, lisân-ı fende kānûn-i tabîat isimleriyle yâd edilen fıtrat ta‘bîr ve tebdîl kabûl eder mi?..

---

[507] [Bismillâh (Rahmân, 55/26-27) Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır. Fenâ-yı abd bekā (?!) Allâhu ekber.]

[508] [Rahman ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla, (Kasas, 28/88) O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O’nundur ve kesinlikle O’na döndürüleceksiniz. Vechin sırrı bâkī, başkası helâk olucu ve fânî. Allâhu ekber.]

[509] [Rahman ve Rahîm olan Allâh’ın adıyla, (Necm, 53/7-10) O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî sûretine girip) doğruldu. Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu. Böylece Allâh kuluna vahyedeceğini vahyetti. (Ahzâb, 33/56) Ey îmân edenler! Siz de ona salât ve selâm edin. (Ahzâb, 33/56) Biz buna selîm bir kalple şâhidiz.? Beytü’l-Atik-i tavaf etsinler. (Hac, 22/29)]

[510] Kutur: Taraf, yön, cihet. (thn.)

[511] Hacı Bektaş, münkirlerinden birine bedduâ ederek buğdaylarını taş etmiş, bu buğdaylar, küçük taşlardan ibârettir Hazret’e gidenler ya‘nî ziyâret edenler oradaki mahall-i mahsûsundan bu küçük çakıl taşlarını teberrüken alırlar, babalar da çocuğu olmayan kadınlara bu taşlardan birini kulaklarına sokulan mumdan bir parçasını eritip sararak yuttururlar. Bu sûretle kerâmet-i pîr tezâhür eder ve kadının çocuğu olur….

Şu halde Bektaşîlerin mücerred olarak nasıl yaşayabildiklerini murâd edip soranlara şu remzi ve kısa cevâbı veririz bu da belagan mâ-belag[512] kâfîdir:

Kurûn-i vustâda târik-ı dünya ve râhiblerin papaların ahvâlini müdekkikāne mütâlaa edin!..

Halîfelerin âyîni mücerredlere de meçhûldür. Halîfe olanlar Hacı Bektaş'ın an'anevi hayatında tasrîh ettiğimiz "alem, sofra, çerağ, post" emânetlerini ve bunlardan mâadâ (mazhar) tesmiye olunan çalpara ve (kudüm) denilen dümbelekleri diğer bir halîfeden alır ve Hacı Bektaş'taki mukaddes kara kazanı kırk kurban keserek kaynatır, baba yapmak için izin ve icâzet alır…

[Lâhıka] Mücerredlik yalnız Hacı Bektaş Tekyesi'nde ve İmam Hüseyin (a.m.) Meşhedi'ndeki Bektaşî Tekyesi'nde yapılır, fakat son zamanlarda meşhûr Muhammed Ali Hilmi Dede Baba İstanbul'da Şahkulu Sultân Dergâhı'nda bu âyîni icrâ etmiştir…

[**45ª**] [513] "لا رهبانية فى الاسلام" diyen İslâm nebîsinin dînine mensûb râhibler, ya'nî Bektaşî mücerredleri bunu şer'î bildirebilmek için Ashâb-ı Suffenin ve Kanber Ali'nin ve Selmân'ın mücerred olduklarını iddiâ ederler, fakat ne boş iddiâ!.. Çünkü biz, Ashâb-ı Suffe'nin ve Kanber'in (r.d.) âile sâhibi olduklarını ve Selman'(r.d.)ın da üç kızı olduğunu ve bunlardan ikisinin Mısır'da ve birinin Isfahan'da medfûn bulunduğunu pek güzel biliyoruz[514]…

17. Bektaşîlik kimin tarafından ve nasıl kuruldu?...

Hacı Bektaş'ın Suluca Karaöyük'e (Hacı Bektaş Nâhiyesi) geldiği vakit İdrîs Hocanın evine misâfir kaldığını ve bu hocanın kızı Hâtun Ana'yı kendisine kız edindiğini biliyoruz.

---

[512] Belagan mâ-belag: Bol bol, çok kâfî derecede. (thn.)
[513] [İslâm'da ruhbanlık yoktur.]
[514] Selmân-ı Fârisî:
Ahyâr-ı sahâbeden olup……. Hazret-i Osman (r.d.)ın âhir-i hilâfetinde "25" sâl-i hicrîsinde Medâin'de irtihâl etmiştir. Üç kızı olup, biri Isfahan'da ve ikisi Mısır'da kalmıştır. Bu kızların kendisinin olmayıp, oğlunun olduğunu rivâyet edenler dahî vardır. Hazret-i Selmân (r.d.) pek çok muammer olup sahâbeden Ebû Hureyre ve İbn Abbâs ile sâir sahâbe ve tâbiîn kendilerinden rivâyet-i ehâdîs-i şerîfe etmişlerdir.
Kāmûsu'l- a'lâm; Şemse'd-dîn Sâmi Bey

Hacı Bektaş, vefât ettikten sonra Hoca İdrîs sülâlesinden "Bâlî" isminde birisi âyîn-i Bektaşiyye'yi vaz' etmiştir, Bektaşîler bu zâta "Balım Sultân" derler ve pîr-i sânî, vâzi'-i erkân olduğunu tasdîk ederler… Şimdiye kadar Bektaşîlik hakkında tetebbuâtta [515] bulunan zevâtın hepsi Bektaşîliğin Balım Sultân tarafından mevzû' olduğunda müttefiktirler.

Hoca İdrîs ve âilesi herhalde Bâtınî idiler, fakat Hacı Bektaş gelmeden evvel de Bâtınî mi idiler, yoksa sonra mı oldular?...

Biz o sıralarda Anadolu'da Bâtınîlerinin kesretini ve bi'l-hâssa Hacı Bektaş'ın geldiği vakit bunlara mihmân olduğunu ve orada ölünceye kadar yaşadığını nazar-ı dikkate alarak evvelce Bâtınî bulundukları fikrindeyiz, Kadıncık Ana'nın Rûm erenleri meclisine dâhil olduğunu ve hazretin ibtidâ geldiğini onun duyduğunu da *Velâyetnâme* söylüyor ki; bir vesîka mâhiyetinde olabilir.

Bu âileden gelen Balım Sultân zâten evvelce ma'lûmu bulunan Bâtınî erkânlarını cem' edip bâlâdaki âyînleri [**45^{b}**] meydana getirmiştir ve yine bu sıralarda Fazl-ı Hurûfî'nin halîfesi Aliyyü'l-A'lâ Hacı Bektaş Tekyesi'ne gelip Hurûfîliği telkīn etmesi netîcesi olarak Hurûfîlik de bu âyînlerin ve mu'tekadâtın en mühim bir uzvu olmuştur. Pek ziyâde zî-nüfûz olduğu anlaşılan Balım Sultân'ın sa'yi netîcesinde İdrîs Hoca'nın evi evkāf sâhibi bir hankāh hâline gelmiştir.

Yine Bektaşî an'anesinin ve velâyetnâmelerinin de mahâretli usûllerle bu zamanlarda veya biraz sonra, ya'nî herhâlde dokuzuncu asır evâhirinde veyâhud onuncu asırda teşekkül ettiğini bundan evvelki târihlerde an'aneye âid bir şey bulunmaması, ber-aks bu vakitten sonra yazılanlarda olmasından âşikâr…

Âlî Efendi, zâten Balım Sultân âilesinden İskender Çelebi ile görüştüğünü bildiriyor.[516] Demek ki Hacı Bektaş hakkındaki rivâyâtı buradan almış ve Bektaşîlik an'anesi de o zaman müteşekkilmiş. Artık bundan sonraki târihlerimiz aynen Bektaşî an'anesinin râvî ve nâkilleridir.

---

[515] Tetebbuât: İnceleme, araştırma, tektīk. (thn.)
[516] İskender Çelebi bin Abdullâh bin Hüdâdâd bin Mahmûd bin Cârullâh bin Rasûl Baba….
"Kenzü'l-Ahbâr" : Âlî

Balım Sultân 878 târihinde doğmuş, 899 da vefât etmiştir ki Aliyyü'l-A'lâ'nın vefâtının 822 olduğuna nazaran Aliyyü'l-A'lâ'nın telkīnâtına zâten Bâtınî bulunan Mürsel Baba mazhar olmuş ve Balım Sultân da mu'tekadâtını babasından ahz etmiştir.

Balım Sultân erkân-ı tarîkı vaz' edip Bektaşîliği resmiyete koyduktan sonra hayâta gözlerini yummuştur. Kardeşi Kalender Çelebi ise Kānûnî'nin evâhir-i saltanatındaki tezebzüb-i[517] idâreden bi'l-istifâde kendisinin "sâhib-i zamân, Mehdî-i devrân" olduğunu i'lân ederek "Kalender Sultân" nâmıyla Bâtınî saltanatını iâde ve ihyâya kıyâm eyledi. İsyan büyüdü. Hükûmet orduları mağluptu. Bereket versin sadr-ı a'zâm İbrâhim Paşa'nın hüsn-i tedbîr ve gayretiyle iş çabuk bastırıldı, fakat hükûmet bundan ibret almadı ve Hacı Bektaş oğlu (?) Kalender Efendi risâlelere "şehîd!" lakabıyla yazıldı. (*Müdâfaa*)sında Kalender Çelebi'nin isyânını inkâr etmek isteyen Çelebi-i Merhûm Cemâleddîn Efendi yine (*Müdâfaa*)sında Kalender Çelebi'nin târih-i vefâtını 935 olarak gösteriyor. Hiç olmazsa bu târih-i vefât ve daha doğrusu târih-i katli değiştirse idi!..

Balım Sultân'dan 31 sene sonra 958 târihinde Çelebilikten başka bir "pîr postnişînliği, dede babalık" makāmı ihdâs edilmiştir, çünkü Çelebiler hükûmet ve halk nazarında Kalender isyânından sonra [**46ª**] şâibedâr olmuşlardı ve Balım Sultân'ın ihdâs ettiği erkândan oldukça ayrı olan Safevîliği kabûl ediyorlardı bunun için zamâna daha münâsib olan Balım erkânını Bektaşîler kabûl etti, Çelebilere ve Safevîliğe tâbi' olanlar da Alevî (Kızılbaş) nâmıyla ayrılmış oldular… İlk dedebaba (Sersem Ali Baba)'dır ki Bektaşîler nazarında Balım Sultân ve Hazret-i Pîr'in işâret-i ma'neviyyesiyle vezîr iken terk-i vezâretle (kabûl-i fakr u fenâ) etmiştir. Sersem Ali Dedebaba'dan bu âna kadar gelen dedebabaların ismi ve tercüme-i hâlini muhtasaran nakl ediyoruz:

Sersem Ali Dedebaba

Terk-i vezâretle 958 târihinde dedebaba olmuş 977'de vefât etmiştir.

Ak Abdullâh Baba

977'de postnişîn olmuş 1005'te vefât etmiştir.

[517] Tezebzüb: Karışıklık, kararsızlık. (thn.)

Kara Halîl Baba

1005’te dedebaba olmuş 1038’de vefât etmiştir.

Dimetokalı Vahdetî Baba

1038’de postnişîn olmuş 1060’ta vefât etmiştir. Gâyet güzel arûz vezniyle şiirleri vardır.

Dimetokalı Seyyid Mustafa Baba

1060’ta kuûd, 1086da vefât etmiştir.

Birecikli Seyyid İbrâhim Âgâh Baba

1086da kuûd, 1101de vefât etmiştir.

Urfalı Seyyid Halîl İbrâhim Baba

1101de kuûd, 1127de vefât etmiştir.

Sirozlu Seyyid Hasan Baba

1127’de kuûd, 1149’da vefât etmiştir.

Kırımlı Hânzâde Muhammed Külhân Baba

Kırım hânzâdelerinden olup 1149’da kuûd 1173’te vefât etmiştir.

Dimetokalı Kara Ali Baba

1173’te kuûd, 1198’de vefât etmiştir.

[**46**^{b}] Sinoplu Seyyid Hasan Baba

1198’de kuûd 1205’te vefât etmiştir.

Horasânî Muhammed Nûrî Baba

1205’te kuûd 1214’te vefât etmiştir.

Kal‘acikli Seyyid Halîl Hâkî Baba

1214’te kuûd, 1229’da vefât etmiştir. Güzel şiirleri vardır.

Sivaslı Nebî Baba

1229’da kuûd, 1250’de vefât etmiştir. Çok salâbetli[518] bir zât olup 1241 vak‘asında dergâhı hüsn-i tedâbir ile muhâfaza etmiştir..

Merzifonlu İbrahim Baba

1250’de kuûd 1251’de vefât etmiştir.

Vidinli Seyyid Mahmûd Baba

1251’de kuûd, 1263’te vefât etmiştir.

Sofyalı Saatçi Ali Baba

1263’te kuûd, 1265’te vefât etmiştir.

Çorumlu Hasan Baba

1265’te kuûd, 1266da vefât etmiştir.

Yanbolulu Turâbî el-Hâcc Ali Baba

1266’da kuûd, 1285’te vefât etmiştir, şâir olup müdevven ve müretteb dîvânı vardır, matbû‘dur.

Selânikli el-Hâcc Hasan Baba

1285’te kuûd, 1291’de hükûmet tarafından hal‘ ve Medîne’ye iclâ[519] edilmiştir.

Konyalı Perîşân Hâfız Baba

[518] Salâbet: Kuvvetli, sebâtlı, sağlam, metîn. (Tezi hazırlayanın notu)
[519] İclâ: Uzaklaştırma, sürgün etme. (thn.)

1288’de kuûd, ve bir müddet sonra hal‘ edilmiştir. Hece vezniyle güzel nefesleri vardır.

İstanbullu Mehmed Ali Hilmi Baba

1288’de kuûd ve birkaç sene sonra İstanbul’a taraf-ı hükûmetten celb edilmiştir.

Arnavut Feyzullâh Baba

[**47ª**] Mehmed Ali Baba’dan sonra postnişîn olmuş ve … [520] târihinde vefât etmiştir.

Sâlih Niyâzî Baba

İle’l-ân postnişîn ve dedebabadır.

Lâhika: Buraya Balım Sultân hakkında halîfesi zann edilen ve herhâlde muâsırı olan Kazak Ahmed tarafından yazılmış bir nefes kaydetmekte bir fâide gördük:

Benim pîrim Hacı Bektaş Velî’dir,

Pîrimin de pîri Merdân Ali’dir.

Seyyid Ali Sultân Rûm’a geldikte,

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî[521]’dir.

Seyyid Ali Sultân’ımdan uyanan,

Baştan başa yeşillere boyanan,

Niyâz edip eşiğine dayanan

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî’dir

[520] [Müellif, târihi belirtmemiştir.]
[521] Bâlî kelimesi Balı şeklinde de okunabilir. (thn.)

Arslan gibi apıl apıl[522] yürüyen,

Yine kendin yerden yere sürüyen!..

Kendi nûrun Hakk'ın nûruna koyan

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî'dir…

Mekân etti nânhânenin bucağın,

Bulutlara atar, tutar nacağın[523]!..

Hem uyaran pîrimizin ocağın

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî'dir.

[**47^{b}**] Er olanlar lokmasından yer idi,

Her sözünü rumûz ile der idi

Gümânsız bil onu gerçek er idi,

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî'dir.

(Kazak Ahmed) eydür: rivâyet ettim,

Üç yüz altmış eri ziyâret ettim!..

Baş budur biliniz; hikâyet ettim:

[522] Apıl apıl: İki yana sallana sallana.(thn.)
[523] Nacak: Sapı kısa bir çeşit küçük oduncu baltası. (thn.)

Mürsel Baba oğlu Sultân Bâlî'dir.

Bu nefesteki (Seyyid Ali) on iki posttan birinin sâhibi (Aşçı postu sâhibi)'dir. Mürsel Baba zamânında Rûm'a gelmiş ve Rumeli'ye gitmiştir, Dimetoka'da nâmına bir tekke ve türbe var.

Arşî de evvelce zikrettiğimiz

Fazl-ı ehad'e veliyy-i vâlâ

Kimdir der isen: Aliyyü'l-a'lâ

matlaıyla başlayan gazelinde

Sırrıyla diyâr-ı Rûm'a geldi,

Feyziyle hidâyet etti ihdâ!..

diyor.

İşte bu Seyyid Ali, İran'dan diyâr-ı Rûm'a gelmiş ve Mürsel Baba'ya Hurûfîliği telkīn eyleyen ve Balım Sultân'ın ma'nevî mürşidi ve hakīkī olarak sâhib-i erkân-ı Bektaşiyye bulunan Fazl-ı Hurûfî'nin halîfesi Seyyid Aliyyü'l-a'lâ'dır.

Bektaşîlik bu sûretle Aliyyü'l-a'lâ'nın telkīni, Balım Sultân'ın gayret ve tedbîriyle bir tarîkat hâlinde zuhûr etmiştir.

18. Mâtem ve Tezkiye Âyîni

Bektaşîler ve Kızılbaşlarca aşr-ı evvel-i Muharrem eyyâm-ı mâtemdir. Bu günlerde baş yıkanmaz, saç taranmaz, tırnak kesilmez, âyîn, muhabbet, saz, sema', dem haramdır, erkân ile (çerağ uyarılmaz)… Selâm yerine (Yâ imam, Yâ Hüseyin!) ta'bîrâtı kullanılır, niyâz yoktur, Yezîd ve a'vân-ı[524] Yezîd'e teberrî şiddetlenir, [**48ª**] lâ yuad ve lâ yuhsâ[525] naatler okunur. Libâslar mümkin mertebe siyahtır, geceleri toplandıkları

[524] A'vân: Yardımcı, arka çıkan. (thn.)
[525] Lâ yuad ve lâ yuhsâ: Sayısız ve hesapsız. (thn.)

yerlerde Fuzûlî'nin *Hadîkatü's-süedâ'*sı veyâhud sâir mersiye kitapları okunur, ağlanır, resm-i ta'ziye icrâ edilir.

On gün su içilmez, on gün içinde hayatı ifnâ edilen hayvânât ve canlı hayvânâttan çıkan şeyler (yağ, peynir, süt, yumurta) yenmez, su yerine harâret ziyâdeleştiği vakit kahve, çay ve buna mümâsil sıcak şeyler az miktarda içilir, daha mutaassıbları harâret iştidâd ettiği vakit (Balım Sultân tuzu) ta'bîr ettikleri kaya tuzunu yalarlar.

Muharrem'in onuncu günü dergâhlarda, evlerde dede ve babalarının huzûrunda toplanırlar, şehâdet-i Hüseyin (a.m.) kırâat edilir ve su içinde ezilmiş imam Hüseyin'in gevheriyle (meşhedinin toprağı) iftâr ederler. Baba tarafından çekilen bir gül-bang ile ta'ziyeden, daha doğrusu mâtemden çıkarlar ve (çok senelere yetişmelerini, mâtemlerinin mübârek olmasını duâ ile birbirlerini tebrîk ederler!!..

İmam Hüseyin(a.m.)'in şehâdeti üstüne birbirlerini tebrîkleri, akla mantığa sığar bir şey değilse de Bektaşîler, rûhu aslına eriştiği için tebrîk ettiklerini söylerler ve muhadderâtın, ıtret[526]-i tâhirenin esâret ve perîşânlığını hiç kāle almazlar.

Görülüyor ki bu mâtem Ca'feriyyet'te _ kefenpûşluk, sîne ve zincirzenlik gibi bid'atlerden sarf-ı nazar_ ve diğer turûk-i aliyyede olduğu gibi bir ta'ziyeden, tahatturdan ibâret olmayıp Hristiyân'ların perhizinin aynıdır. Et ve yağlı yemek yememek, yumurta vesâir canlı şeylerden çıkan ağdiyeyi yememek, yalnız zeytinyağıyla sebze pişirip kanâat etmek, perhiz-i kebîr-i Nasârâ'dan başka bir şey değildir ve olamaz…

Maamâfîh ârif cânlar bu perhizi de tutmaya lüzûm görmezler, yalnız mübtedîlere karşı tutuyor görünürler, çünkü kendileri her türlü teklîften âzâde, mertebe-i selha vâsıl cânlardır. Eyyâm-ı mâtemden sonra hizmet görmek, baş okutmak (günah çıkartmak) âyîni icrâ edilir. Hizmet edecek cân meydana girip dârda niyâz ederek başından arakıye veyâ tâcını çıkarır ve ayağa kalkar, ayakları çıplak ve başı açıktır, tâc sağ elinde olup elleri göğsünde çaprazvârî olduğundan sol omuzu hizâsındadır.

[526] Itret: Soy, akraba, Ehl-i beyt, aşîret. Bkz. Şemseddin Sâmî, Kāmus-i Türkî, (nşr. Ahmed Cevdet), İstanbul: Dersaâdet/İkdâm Matbaası, 1317, s.927. (thn.)

Bu hâlde bunu okur:

Bism-i şâh Allâh Allâh

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ[527]

Erenler! Yüzüm yerde, özüm dârda, Muhammed Ali dîvânında, pîr huzûrunda cânım kurbân, tenim tercümân!..

[**48**^{b}] Bu fakīrin elimden, dilimden ağrınmış[528], incinmiş cân kardeş varsa dile gelsin bile gelsin, hakkını Hakk'ından dilesin, Hakk'tan gelen hakka râzıyım Allâh, Eyvallâh!..

Mürşid hâzırûna sorar, onlar da pirlerine râzı olduklarını mutazammın bir niyâz ederler, bunun üzerine şahs-ı mezkûr gidip babaya tâcı teslîm eder ve ellerini mühürleyip bekler. Baba efendi tâcı başına giydirip yan taraflarından iki eliyle tutarak bunu okur:

بسم الله الرحمن الرحيم سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ آلم كل شئ هالك الا وجهه له الحكم و اليه ترجعون الحمد الله الذى جعل التاج و المعراج و المحراب و المنبر و البراق و الابتهاج سيدنا محمد و آله الطاهرين تاج العارفين غوث الواصلين برهان العاشقين سيد محمد مختار حضرت خنكار حاجى بكتاش ولى الخراسانى و النيشابورى عظمةً تكبير الله اكبر الله اكبرلا اله الا الله و الله اكبر الله اكبر و لله الحمد حوالت يا امام رضا.[529] deyip tâcını çıkarır, bir Sûre-i İhlâs okuyup üfleyerek dört tarafına ve tepesine niyâz eder, ya'nî öper ve mürîde de öptürerek başına giydirir, sağ eliyle arkasını (Allâh, Muhammed, Ali) diyerek üç kere sıvar, mürîd niyâz edip kalkarak dâra çekilir ve durur, baba şu gül-bangı çeker:

---

[527] (A'râf, 7/23), [Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.]

[528] Ağrınmak: İncinmek, darılmak, gücenmek. (thn.)

[529] [Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla
(İsrâ, 17/1) Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir. Elif lâm mîm, (Kasas, 28/88) O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz. Tâc ve mi'râc ve mihrâb ve minber ve Burak ve sevinci Efendimiz Muhammed'in ve onun temiz ehlinin kılan Allâh'a hamd olsun. Tâcu'l-ârifîn, gavsu'l-vâsılîn, burhânu'l-âşıkîn Seyyid Muhammed Muhtâr Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ıVelî el-Horasânî en-Nişâburî, azameten tekbîr Allâhu ekber Allâhu ekber lâ ilâhe illallâh vallâhu ekber Allâhu ekber ve lillâhi'l-hamd… Yâ imam Rızâ]

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Ömrün uzun ola, günâhın afv ve mağfiret ola, başın uzun ola, on iki imam on dört ma‘sûm-i pâk efendilerimiz bâb-ı saâdetlerinden merzûk eyleye, Hazret-i pîr yardımcın, Hızır aleyhisselâm yoldaşın ola sülûkunda sâbit kadem ve râsih-dem eyleye, münkir münâfık sâlûs[530] şerrinden emîn eyleye, murâdın hâsıl ola, müşkilin hall ola, üçler, beşler, yediler, kırklar, nûr-i Nebî, kerem-i Ali, dem-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî sırr-ı Balım Sultân gerçeğe Hû…

Ba‘dehû mürîd tekrâr babaya gidip niyâz ederek günâhlarından kurtulduğuna mükâfâten (nezrini) postunun altına koyar ve yine dâra çekilip mühr-i pây durur, baba bu gül-bangı çeker:

Bism-i şâh Allâh Allâh

Nezrin kabûl ola, niyâzın makbûl ola, murâdın hâsıl ola, isteğin feth ola, müşkilin hall ola, zevk-i vicdân, ilm ü irfân, salâh-ı hâl hâsıl ola, keselere Halîl İbrâhim berekâtı hâsıl ola, nûr-i Nebî, kerem-i Ali, dem-i Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî sırr-ı pîr Balım Sultân gerçeğe Hû…

Gül-bang’tan sonra mürîd babaya gidip tekrâr niyâz eder ve dâra çekilip bunu okur:

[**49ª**] Bism-i Şâh Allâh Allâh

Erenler râhına kemter kemîne,

Yüzüm hâk eyledim, sürdüm zemîne

Giyûben Kaygusuz’dan tâc-ı izzet

Hû diyelim gerçeklerin demine…

Meydân taşına ve cânlara niyâz edip yerine oturur, bu sûretle âyîn hitâm bulmuş olur, her muhibb bu sûretle nesneden nesneye (hizmet görür). Mürşidi olan

[530] Sâlûs: İkiyüzlü, riyâkâr kimse. (thn.)

muhibb diğer babaya (başını teslîm eder) ve (ondan hizmet görür). Bu sûretle Bektaşîler birkaç para mukābilinde bir senelik günâhlarından kurtulurlar.

19. Düşkünlük

Sırrını cüz'î fâş edip veyâhud âdâb-ı tarîkata münâfî bir iş yapan meselâ, rehberine, mürşidine isyân eden, kardeşleriyle darılan kimse düşkün edilir. Cihâz-ı tarîkatı alınır. Kimse ona selâm vermez, kimse ile görüşemez, cemlere muhabbetlere duhûl eyleyemez. Ekseriyetin ricâsıyla babaya bir meblağ verip cürmüne göre bir veyâ birkaç kurbân keserek âyîn-i cem yapar ve o cânın da hizmeti görülerek (kaldırılır) ve günâhı afv edilir.

Talak külliyen menhî olup lafı bile düşkünlüğü mûcibdir. Kızılbaşlar'da bu akīde daha şiddetlidir, hattâ zevcesini başka biriyle pek fenâ bir hâlde görseler bile tatlîk edemezler.

Hizmet görmek Hristiyânlık'taki i'tirâf-ı zünûb, düşkünlük de afarozdan başka bir şey değildir. Bektaşîler ölülerine de hatim ve mevlûd yerine âyîn-i cem yaparlar ölü âyîn-i cem'i çerağ uyarmaktan ibârettir, yalnız gül-bangta o cânın (devrinin âsân olması, bed sûretlere düşmemesi, tekrâr Âdem gelmesi) için duâ edilir.

Bektaşîler oruc tutmuş gibi Fıtır Bayramı'nı, kurbân kesmiş gibi Duhâ Bayramı'nı tes'îd ve birbirlerini tebrîk ederseler de en büyük bayramları Nevrûz'dur.

Nevrûz, i'tikādlarınca ve zanlarınca Hazret-i Emîr (a.m.)'in yevm-i velâdetidir. [Hâlbuki yevm-i velâdet-i Emîru'l-mü'minîn (a.m.) 13 Recebu'l-müreccebdir.] Üç gün meydânlarda süt içilir, bunda sâkī sütü dağıtırken [**49b**] "يا محول الحول و الاحوال"[531] der herkes içtikçe umûm "حول حالنا الى احسن الحال"[532] der. İlk günü tulû'-i şems istikbâl edilir ve

Karz-ı şemsin nûrunda gördüm cemâlini tâm,

İmam Hasan, şâh Hüseyin, buldum envâr-ı tamâm.

[531] [Ey hâlleri hâlden hâle çeviren]
[532] [Bizim hâlimizi en güzel hâle çevir]

Ber-cemâl….

tercümânı okunarak niyaz edilir.

Burada Ali (a.m.)'nin doğmasıyla güneşin hamel burcuna nakl etmesinin bir günde vuku'yla güneşe niyâzı Zertüştîliğin ve hattâ Şamanîliğin te'sîrâtından olarak bildirmekle berâber meydânlarda bulunan ocağı bir daha hatırlatıyorum.

20. Tercümanlar ve Gülbanglar

Bektaşîlerde Türkçe, Farsça, Arapça veyâhud üç lisândan muhtelıt numûne olarak bir takım arûz ve hece vezninde nazımlar vardır ki bunların her biri bir işe mahsûstur ve o işe başlarken okunur, bu sûretle Bektaşîler (salâtlarında dâimûn)dan olurlar.

Bu nazımlar kendi aralarında (tercümân) nâmıyla yâd edilir, bunlardan ber-vech-i âtî numûneler veriyoruz:

Su içerken

Rahmetullâh İmam Hüseyin'e, cennetullâh şehîde, la'netullâh Yezîd'e…

Su içtikten sonra tercümân

İmameynin rûh-i revânı şâd ola, âşıkların fahri mezîd ola, la'netullâh cânına Yezîdân'ın, rahmetullâh rûhuna şehîdânın…

Günâh ettikte okunacak tercümân

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Hata kıldım, suçum afv eyle ey Şâh

Bi-hakk-ı Murtezâ ve âl-i dergâh

Hüseyn-i Kerbelâ seri Hakkîçûn

Rabbenâ zalemnâ estağfirullâh

Diğer Günâh Tercümânı

[**50ª**] Bism-i Şâh Allâh Allâh

Şehâ yemez içmez birdir, Hüdâ'dır,

Kişi özün bilmek revâdır.

Tarîkatte eğer kıldımsa noksan,

Erlik işi mürüvvettir atâdır.

Tercümân tâc giyerken

تاجاً تمجيداً مجداً مجيداً عظمة الله تكبيراً الله اكبر[533]

Tercümân-ı Teslîm

Bism-i şâh Allâh Allâh

Erenler erkânı oldu îmânım,

Kalmadı içimde şekk ve gümânım.

Takıp, teslîm oldum Hakk'a hemîşe,

Erenler râhına fedâdır cânım…

Tercümân-ı Kanberiye

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Nişân verdim sana Kanber Ali'den,

Erenler hâdimi şâh-ı Velî'den…

Kanber'im, Düldül'e gayret kuşağı,

[533] [Tâcen temcîden ve mecden mecîden Azametullâh tekbîr, Allâhu Ekber]

Kuşandım ben onu pîrim elinden…

Çamaşır değiştirirken tercümân

Bism-i Şâh Allâh Allâh

و اذا شئنا بدلنا امثالهم تبديلاً...[534]

Tığ-bend Tercümânı

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Hizmet-i merdâneye dilbendini,

Gûşvâre kılmışım pîr pendini.

[**50^{b}**] Rehber ile pîre ettik iktidâ,

Taktı Selmân boynuma tığ-bendini.

Mengûş Tercümânı

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Yürü bir pîre yapış, gezme serseri

Cân u dilden ol muhibb-i Haydarî!..

Gûşuna mengûş edip ol gulâm erenler,

Hem Aliyyü'l-Murtezâ'nın Kanberî'nin kanberi,

Leğen İbrik Tercümânı

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Haydar'ın râhında oldum sîne-çâk,

[534] (İnsân, 76/28), [Dilediğimzde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.]

Yüz sürüp dergâhına eylerdi hâk.

Oldu er Hakk hizmetinde hem bî-bâk[535],

Pîrimiz üstâdımız Selmân-ı Pâk…

Traş olacağı vakit tercümân

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Traş olmak bugün minnet Hüdâ'ya,

Tevellâ eyledik biz Mustafâ'ya.

Teberrâ eyledik hem Hâricî'ye,

Olup bende Aliyyü'l-Murtezâ'ya.

Traş olduktan sonra tercümân

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Traş olduk bugün elhamdülillâh,

Hüdâ birliğine eş-şükrü lillâh.

Muhammed'le Ali'nin hürmetîçûn

Bu dergâhtan ayırma ey ganî Şâh!..

[**51ª**] Bir yere giderken okunacak tercümân

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Her kazâ kanden gelir, def‘ eyle ey Perverdigâr!..

Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikār.

[535] Bî-bâk: Korkusuz. (thn.)

Her cefâ kanden gelir, def‘ eyle ey Perverdigâr!

Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikār.

Her belâ kanden gelir, def‘ eyle ey Perverdigâr!

Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikār.

Her atâ kanden gelir, lutf eyle ey Perverdigâr!

Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ Zülfikār…

Çerağ uyarma tercümânı

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Şâm-ı garîbân, zuhûr-i îmân, kānûn-i evliyâ, kudret-i abdâlân çerâğ-ı rûşen fahr-i dervîşân zâhir bâtın, gerçekler demine Hû…

Gül-banglar müretteb duâlardır, Türkçe’dir. Baba bunları çekerken, cânlar niyâza varır ve âmîn yerine lâ yenkatı‘[536] Allâh Allâh derler. Birkaç numûne de gül-banglardan gösteriyoruz:

Sofra geldikte gül-bang

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Evvel Allâh diyelim, âhir Allâh diyelim, geldi Ali sofrası, yâ Şâh diyelim, şâh versin, biz yiyelim, cömertlerin demine Hû diyelim Hû…

Lokma bittikte gül-bang

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Nân-ı merdân, ni‘met-i Yezdân, berekât-ı Halîlu’r-rahmân, düvâzde imamân, dem-i pîr-i pîrân, artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin, bu gitti ganîsi gelsin, erenler berekâtın versin pişirip kotaran getirip götüren cânların elleri dert görmesin yiyenlere

[536] [Durmadan Allâh Allâh]

nûr-i îmân olsun, murâdlarımız hâsıl olsun [**51^{b}**] lokma hakkına, cümle sultân emrine, cömertler demine, gerçekler keremine, dem-i Hazret-i Pîr Hacı Bektaş-ı Velî kerem-i Seyyid Ali Sultân Hû diyelim Hû…

Dem üçlendikte gül-bang

Bism-i Şâh Allâh Allâh

Akşamlar hayr ola, hayırlar feth ola, şerler def‘ ola, muhabbetlerimiz ganî ola, fütûhât, kerem, rızk inâyet eyleye. Akyazılı Sultân, Kızıl Deli Sultân efendilerimizin himmeti hâzır, kerâmeti nâzırımız ola, erenler, katârlarından ayırmaya, üçler, beşler, yediler, kırklar, binler, binbirler, usûl, yol, erkân erenleri, pîrimiz Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî kerem-i pîr Balım Sultân gerçeğe Hû…

Gülbang-ı Kebîr

__ Âyîn-i cemden sonra çekilir.__

Bism-i Şâh Allâh Allâh

محمد حبیب الله علی ولی الله الحمد الله الذی زین قلوب العارفین بنور الهدایة و العرفان و نور ابصارنا بسر الوحدة و الایمان، الله الله،[537] vakitler hayr ola, hayırlar feth ola, şerler def‘ ola, münkir münâfık mât, mü’minler ber-murâd ola meclisler küşâd, dergâhlar âbâd ola, demler dâim, cemler kāim, ibâdetler sahîh ve sâlim ola, Allâh Allâh her geldikte akşamlarımızın ve vakitlerimizin hayırlısı gele, zümre-i Mervâniyyân kör ola, cümle er-i hak kardeşlerimiz sağ ola, müşkillerimiz hall, murâdlarımız hâsıl ola, erenler cümle kardeşlerimizi murâd ve maksadlarına nâil eyleye bu tarîkat-ı aliyyeden gelmiş geçmiş kardeşlerimizin ruhları şâd ola, bâkīler sıhhat ve âfiyette dâim ola, bizi gönülden çıkarma diyen kardeşlerimizin murâdları hâsıl ola hastalara şifâ, dertlilere devâ, borçlulara edâ, mahbûslara halâs, yetimlere şefkat,bîkeslere merhamet, fukarâya mürüvvet, esirlere inâyet kerem eyleye, üzerlerimize gelecek kazâları def‘ eyleye, Allâh erenler celâlinden cemâline sığındıra, Allâh Allâh, Hakk erenler cümlemizi düşman şerrinden, şeytân şerrinden, sâlûs şerrinden emîn eyleye, çerağlarımız şen gönüllerimiz

[537] [Allâh’ın sevgilisi Muhammed, Allâh’ın velîsi Ali, hamd âriflerin kalplerini hidâyet ve irfân nûruyla süsleyen ve bakışımızı iman ve vahdet nûruyla nurlandıran Allâh’adır, Allâh, Allâh]

rûşen, sözümüz üstün, nüfûsumuz keskin ola, Allâh Allâh erenler bizi nâs üzerine gâlib eyleye, günden güne âlî eyleye, niyâzlarımız kabûl, tâatlerimiz makbûl ola, Allâh Allâh, ikrâr veren kardeşimizin de murâdı hâsıl ola, ikrârında sâbit kadem eyleye, mert ve nâmerde muhtâc eylemeye, kısmeti ganî, uğuru açık ola, istekleri feth ola, rehber rızâsından ayırmaya, Allâh Allâh, erenler ve Hazret-i hâtemu'l-enbiyâ ve'l-mürselîn habîbu'llâhu'l-âlemîn Muhammedu'l-emîn ve nefes-i pâk seyyidü'l- mürselîn Aliyyü'l-murtezâ ve ma'sûme-i ulyâ [**52ª**] Fâtımatü'z-zehrâ ve Hatîcetü'l-kübrâ ve nûr-i dîde-i peygamber Hazret-i Şüpeyr ve Şeper ve sâir imamların ve on dört ma'sûm-i pâk efendilerimizin himem-i aliyye ve rûhâniyyet-i seniyyeleri yâr ve yâverimiz ola, Allâh Allâh Hazret-i Selmân-ı Fârisî ve Kanber Ali, Mâlik-i Eşter ve cümle kemerbestegân yardımcımız ola, Hazret-i pîr destgîr-i tâcu'l-ârifîn, burhânü'l-âşıkīn, gavsu'l-vâsılîn Seyyid Muhammed Muhtâr Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî kuddise sırruhu'l-celî efendimiz hazretleri sülûklerinde cümlemizi sâbit kadem ve râsih kadem eyleye, Allâh Allâh, sâir pîrân-ı turuk-ı aliyye ez-ân cümle Şeyh Şiblî, Ma'rûf-i Kerhî, Cüneyd-i Bağdâdî, Mansûr Hallacî, Muhyiddîn Arabî, Celâleddîn Rûmî, Şemseddîn Tebrizî, Celâl Hayderî, Şâh Ni'metullâh Velî, Şahbâz-ı Kalender vesâir evliyâ-i kirâmın himmetleri hâzırımız, velâyetleri nâzırımız rûhâniyetleri yâr ve yâver ve cân berâberimiz, keremleri müeyyed ve mezâhirimiz ola, Allâh Allâh, Anadolu gözcüsü Abdâl Mûsâ Sultân Efendimiz ve Rumeli gözcüsü Seyyid Ali Sultân Efendimiz, Arabistan gözcüsü Kaygusuz Sultân Efendimiz ve meşâyih-i Arabistan, babagân-ı Türkistan, evliyâ-yı Acem, kalenderân-ı Rûm, hâksârân-ı[538] Hindistan, zümre-i ebrâr ve tâife-i ahyâr, sâhibu'l-ikrâr Fazlullâh-ı Ni'metî Fazl-ı Hurûfî, Mürsel Baba ve pîr-i sânî Balım Sultân kaddesa sırrahu el-Mennân Efendimiz ve Sarı İsmâil Sultân ve Sarı Saltuk Sultân ve Akyazılı Sultân ve Yahyâ Paşa ve Pîrâb Sultân vesâir hulefâ-yı tarîkat efendilerimiz gözcülerimiz, bekçilerimiz ola, Allâh Allâh, üçler, beşler, yediler, kırklar, binler, binbirler, usûl, yol, erkân erenleri, gül-bang-ı Muhammedî, nûr-i Nebî, kerem-i Alî, dem-i pîr-i pîrân Hacı Bektaş-ı Velî, kerem-i pîr Balım Sultân gerçek erenlerimizin demine Hû…

[538] Haksâr: Perîşân, düşkün, hakir. (thn.)

21. Kızılbaşlık ve Kızılbaşlar

Kızılbaşlık, ocaklar, ziyâretgâhlar, Ali İlâhîlik, Kur'ân hakkındaki telakkī, mukaddes kitapları, *Buyruk*, ahkâmı, *Dürr-i Meknûn,* kurbân âyîni, görgü âyîni, musâhiblik, erkân (tarîk), ahlâk, dönükler …

Kızılbaşlar, âyîn ve erkânca esâsât-ı Bektaşîlerle bir olmakla berâber fürû'atta ayrılırlar. Vâzi'-i erkân Şâh İsmâil Safevî'nin (Hatâî) ceddi Şâh Safî'dir. Bunlar, Bektaşîler'den daha gâlî Bâtınî'dir. Bir takım kısımlara ayrılmış ve her kısım kendisine bir şahıs, bir şahs-ı mevhûmu [**52[b]**] pîşuvâ kılmış, o şahsın tâlibi olmuştur. Şeyhlerine "dede" derler ve her biri bir ocaktan ya'nî Seyyid olup o ocağın tâliblerini (görürler!) ve Ağuiçen (?) ocakzâdelerinin ceddi Ağuiçen, nâm-ı diğerle Karadonlu Cân Baba isminde biridir. Cân Baba, Bektaşî an'anesinde Hacı Bektaş'ın bir halîfesidir ki Tatarları müslümân etmiştir. Menâkıbı pek hâriku'l-âdedir. Fakat tabîidir ki târih Cân Baba isminde bir şahsiyet tanımaz.

Garîb Mûsâ Ocağı, Dede Kargın Ocağı, Seyyid Baba Ocağı, Sarı Saltuk Ocağı, Seyyid Ali veyâ Ali Seydî Ocağı, Şeyh Bircan (?!) Ocağı, Şeyh Çoban Ocağı, Uryan Hızır Ocağı, Hızır Abdâl Ocağı, Baba Mansûr Ocağı, Gözü Kızıl Ocağı, Yalıncık Ocağı ilh… hep tâlibe mâliktir. Bir ocak diğer bir ocağı rehber tanır, o ocağın tâlibleri de ocağın rehberini pîr tanırlar ve buna "el ele, el Hakk'a!!" sözüyle delil ve burhân getirirler. Şeyh Bircan, Şeyh Çoban, Pîr Sultân ve Sarı Saltuk tâliblerinin pîri Ağuiçen'dir. Dede Kargın'ın pîri Garîb Mûsâ'dır.

Kızılbaşların dedelerinin seyyid olduklarını söylemiştik, fakat seyyid sahîhu'n-neseb zann olunmasın, çünkü meselâ Şeyh Çoban, Şeyh Bircan vesâire târihî bir şahsiyet değillerken bunların seyyid olup olmadıklarını ve kim bulunduklarını bilelim, bundan vazgeçtik, bâri dedelerin elinde o şahs-ı meçhûle kadar müselsel bir nesebnâme, şecere bulunsa… Ali Seydîli veyâ diğer bir ocaklı dedelerden lâ ale't-ta'yîn[539] birine şeceresi olup olmadığını sorsanız onun da size "şecerenin ne demek olduğu?!" suâliyle mukābele edeceğinde kat'ıyyen şüpheniz olmasın!..

[539] Lâ ale't-ta'yîn: Rastgele, gelişigüzel, ayrım yapmaksızın. (thn.)

Kızılbaş köylerinden birine yakın bir dağ eteğinde ulu bir kaya pek çok defa ziyâretgâhtır, ziyâret günü oraya kurbanlar gelir, kesilir, kayaya taabbüd olunur, kudsiyyeti nedir?..

Kudsiyyeti onun azametidir. İşte size bir ocak. Adı da Kızılkaya veyâhud Karakaya…

Biraz kurnaz adamlar da bu kayaya veyâhud altında –bir şey yok ya!—yatana iddiâ-yı neseb edip kendisine tâlib topladı mı artık Karakaya evlâdları teselsül eder, gider. Siz isterseniz böyle bir dededen şecere taleb edin!..

Sözlerim mübâlağaya atf olunmasın. Mehmed Ârif Bey'in (*Binbir Hadîs*)inde zikr ettiği Sultân Munzur[**53ª**] işte bir dağdan ibârettir.

Anadolu ortasında müteaddid Kızılbaş köylerinde "Karakaya, Üç Çam, Yedi Çam, Sarıkaya" meşhûr velîlerden olup bunları bizzât ziyâret eylemişimdir. Haklarında hâriku'l-âde menkıbeleri bizzât dinlemişimdir.

Kızılbaşlar, Ehl-i Sünnet ve Ca'feriyye'yi (Yezîd) ismini ism-i hâslıktan âmmete çıkararak onunla yâd ederler. Namaz, oruç, zekât, Hacc vesâir teklîfât hep Yezîdleredir. Kendileri ehl-i bâtındır, mazhar-ı esrârdır, namazları niyâzdır, dîdâra karşıdır, taş duvara karşı değil!..

Ramazan'da bazıları ilk günü, on beşinci ve otuzuncu günü sâim olurlar, oruç bundan ibâretmiş, fakat Yezîdler üçü otuz zann etmişler!..

Mâh-ı mübârek-i Ramazan'a buğz ederler. Sebb ederler, sebeb?.. Yezîd ayı imiş, Hazret-i Ali (a.m.) bu ayda cefâ çekmiş. Pekâlâ, Muharrem'de de Hazret-i Hüseyin (a.m.) cefâ çekti, şehîd oldu, niçin takdîs ediyorsunuz? denilse hezeyâna başlarlar, işlerinde mantık aramak zâten mantıksızlık…

Şubatın son günüyle Mart'ın ilk iki günü Hızır aşkına oruç tutarlar. Umûmu Hazret-i Ali'(a.m.)yi Allâh bilir ve i'tikād ederler, Hazret-i Ali ölmedi, öyle göründü. Yine kendi devesini kendi yetti, derler. Bu, deve an'anesini anlatmıştık ya !..

Kızılbaşların hiçbiri gusl etmez, çünkü (Yezîd'in guslü su ile, mü'minin guslü Hû iledir!) Kendileri mü'min oldukları için tâhirdirler, Ali'ye muhabbet her nev'-i teklîfâtı iskāt eden bir şeydir.

Yezîd'in guslünün su ile olması dolayısıyla Yezîd gibi suda yıkanan kaz ve ördek haramdır, necistir, çoğu yemez, çünkü Yezîd der, gusl ediyor!..

Tavşan da haramdır, bir Kızılbaş'ı ölümle tehdîd etseniz tavşanı yediremezsiniz, tavşan yemediklerinin sebebi, gûyâ tavşan kandan ibâret imiş, başı kulakları merkebe, yüzü kediye, kuyruğu keçiye şebîh imiş vesâire vesâire!..

Bu bîçâre -çünkü bir cihetten hakīkaten bîçâredirler!- adamlar sakal ve bıyıklarını ormana döndürürler, kat'ıyyen kesmezler, kütüb-i mukaddeselerinden (*Fazîletnâme*)'de muharrer olduğu vechile Muâviye, Ali'nin muhibbesi bulunan bir acûzenin öküzünü çaldırmış, bu kadın Muâviye'ye mürâcaat etmiş, Muâviye öküzünü Ali'nin çaldığını söylemiş, kadın Kûfe'ye gidip Ali'ye mes'eleyi anlatmış, Ali de gazaba gelip elini uzatarak Şam'da Muâviye'nin sağ tarafından bıyığını koparmış, bir zarfa koymuş, bir kağıda da Muâviye'ye hitâben (Bu kadının öküzünü vermesini, [**53**[**b**]] aksi takdirde bıyığı yerine kafasını koparacağını) yazmış göndermiş!..

Muâviye bu sûretle halk içine çıkamadığından bıyığının öbür yanını da keserek sünnet olduğunu i'lân ve hadisler tazyi' etmiş!..

Halbuki biz bıyık kesmenin Şiî ile Sünnî'nin fark edilebilmesi için İsmâil Safevî tarafından ihdâs olunduğunu biliyoruz, o vakte mahsûs îcâd edilmiş bir şeydi. Ca'ferîler bıyıklarını keser, Ehl-i İslâm umûmiyetle keser, müekked sünnettir, fakat kime dinletebilirsin ki i'tikādlarınca Muhammed Ali ve eimme bıyık kestirmemiş ve hatta Hazret-i Nebî (من قطع الشوارب فعليه لعنة الله من المشارق الارض الى المغارب)[540] diyerek kesene de la'net etmiş!..

[Bir mecliste bulunuyorduk, aramızda bir de Kızılbaş vardı, arkadaşlar latîfe için bıyık ve sakallarını kesmek istediler bîçâre adam kesretimize karşı aczini görünce

[540] [Kim bıyıklarını keserse arzın doğusundan batısına Allâh'ın la'neti onun üzerinedir.]

“Yetiş yâ Ali! Bıyıklarımı şehîd ediyorlar!..” diye feryâda başlayınca kahkahalarımız işi yarıda bıraktı idi.]

Kızılbaşlarda gusül günâh, haram, Yezîdlik olduğu gibi ekserîsinde istibrâ ve istincâ da haramdır, zîrâ şerc ve ferc cehennem kapısıdır, su mürşiddir. Cehennem kapısına su urulmaz. İçlerinden bir kız bir Sünnî ile evlenirse “Maâzallâh! İbrikli oldu!” diye la‘net ederler, evlerinde bir Sünnî kalsa ibrikle def‘-i hâcete gidemez. Giderse o ibriği artık kullanmazlar, atarlar.

Sarıkızıl Yanyatır[541] süreklerinde ölü de yıkanmaz ve elbisesi ile gömülür[542], tabîîdir ki techîz ve telkīn hiçbir kısmında yoktur.

Kur’ân-ı Kerîm, Ali’nin kelâmıdır, fakat birçok yerleri Osman tarafından tebdîl ve tağyîr olunmuştur. Meselâ, sûre-i Kevser’in son âyeti [543]“ان شانئك هو الحيدر” iken Osman [544]“هو الابتر” yapmıştır!..

İlim ve irfândan zerre kadar nasîbi olmayan ve tabîi [545]“ان شانئك”nin [546]“ان مبغضك” demek olduğundan haberi olmayan hödük gürûhu da bu cevâhirleri yumurtlayan dedeyi allâme-i zamân addeder. Yine Kur’ân otuz iki cüz iken Osman iki cüz’ünü çalmış, kayb etmiş, bunlar Ali’nin ulûhiyetini pek âşikâr bir sûrette izhâr ediyormuş, bunun da Hurûfîliğin otuz iki harfini Kur’ân’ın cüzlerine tatbîk edebilmek merâkından ileri gelme bir şey olduğu ayân!..

Kızılbaşlar Kur’ân’ı Ali’nin kelâmı olarak i‘tikād ederlerse de Osman’ın tertîbi olduğu için kırâate şâyân [**54ª**] bulmazlar. Buna mukābil Şâh Safî’nin erkân-ı mezhebden bâhis ve yeni şerîatı hâvî (*Buyruk*) tesmiye olunan kitabıyla Yemînî-i Eğribozî’nin *Fazîletnâme’*si ve *Hutbetü’l-Beyân* kütüb-i mukaddeseleridir.

Şâh Safî’nin (*Kenz-i Meknûn*) ve (*Menâkıb*) nâmında iki buyruğu vardır. (*Kenz-i Meknûn*) Kızılbaş an‘anelerini hâvîdir.

---

[541] İzmir Narlıdere’de bir ocak. (thn.)
[542] Balıkesir civârındaki tahtacıların çoğu bu sürektendir.
[543] [Doğrusu sana buğzeden, Haydar’ın ta kendisidir.]
[544] [Soyu kesik olan]
[545] [Sana buğz eden]
[546] [Sana buğz eden]

(Âlem-i ezelde hiçbir şey yoktur. Muhammed ve Ali'nin nûrunun arşta bir kandilde muallak bulunduğu, Cebrâil'den evvel birkaç meleğin yaratılıp "Sen kimsin, ben kimim?" suâline "Sen sensin, ben de benim!" diye cevâb verdiklerinden gazaba uğradıkları, ba'dehû Cebrâil'in halk olunup aynı suâle muhâtap olarak aynı cevâbı vermesi üzerine kanadının gazab oduyla yandığı nihâyet seyrânı esnasında arştaki kandili gördüğünü ve Ali'nin nûrunun "Sen Hâlik'sın, ben mahlûkum!" demesini ta'lîm ile Cebrâil'i irşâd ettiği, ba'dehû Ali'nin nûrundan imamların nûrunun tecellî edip zuhûra geldiği, cennette seyrân ederlerken Tûbâ ağacını görüp tâliblere sitem için bir dal koparmak istedikleri, fakat ağacın yukarı çekilip dal vermediği ve lisâna gelip "Altımdan geçip suyumdan içene şefâat ederseniz veririm!!" dediği, imamlar da bu şefâati kabûl ve taahhüd ettikleri, ba'dehû dal kestikleri ve o dal ile Mûsâ Kâzım'ın imamları birbirine musâhib bağladığı ve her musâhibe on iki tarîk çaldığı (on iki sopa urduğu), kurbân olarak bir elma kestikleri, orada tevhîde oturup âyîn-i cem yaptıkları, erkâncı Mûsâ Kâzım'ın erkânın suyundan meleklere serptiği ve netîcede meleklere ve Cebrâil'e suâl soranın Ali olduğu tezâhür ettiği, Ali'nin evvel ve âhir, zâhir ve bâtın (Allâh) olduğu) hep *Kenz-i Meknûn*'da mestûr ve muharrerdir. *Menâkıb'*da ise Bâtınîlik şerîatının ahkâm-ı garîbesi, düşkünlük ve düşkün kaldırmak, musâhib bağlamak usûlleri münderictir. (Allâh'ın zâhir ehline beş vakit namaz verdiği, mü'mine niyâz hediye ettiği, sûfîler (Kızılbaşlar) günde beş kere birbirlerini ziyâret ederler veyâ görürlerse bunun sâkıt olacağı, meydânın erenlerin mısr-ı câmi' olduğu, Hacc'ın mürşidi tavâf ve cemâlini ziyâretten kinâye bulunduğu) anlatıldıktan sonra ahkâmı beyâna başlanıyor:

Sûfîliğin ya'nî Kızılbaşlığın dört farzı, üç sünneti vardır. Farzlar; sırr-ı erkânı Yezîdler'e ifşâ etmemek, birlikten ayrılmamak, gıybet ve bühtânda bulunmamak, mürebbî ve mürşide haksızlık etmemektir.

Sünnetler, tevhîdden hâlî olmamak, adâvet ve kibir ve kinden berî olmak hatır yıkmamaktır.

Bunlardan mâadâsı furû'dur…

Farzlardan sırr açmak sûretiyle (düşen) sûfîden beş adet tercümân akçesi ya'nî beş kuruştan beş liraya kadar adedi beş olmak şartıyla bir para ve bir akçe nezir yedi

akçe şâh nezri alınıp, beş tarîk çalınır, ya‘nî [**54**[**b**]] beş sopa yer. Birlikten ayrılana yedi tarîk, yedi tercümân, beş halîfe hakkı, on bir üstad hakkı vâcibdir.

Gıybet ve buhtânda bulunan sûfîye on iki tarîk, dokuzu halîfeye âid olmak şartıyla on iki halîfe hakkı, on yedi nezir akçesi vâcibdir. Mürebbî ve mürşide karşı taannüd eden kimseye on yedi tarîk, on beşi halîfeye âid olmak üzere on yedi halîfe hakkı, kırk üstad hakkı vâcibâttandır. Dördünden de her biri için on iki kurbân lâzımdır.

Sünnetlerden tevhîdden hâlî olmak sûretiyle düşen sûfî gönlünden koparsa vererek kalkar. Adâvet ve kibir ve kin tutana bir tarîk yemek, bir tercümân, bir nezir akçesi vermek lâzımdır. Hatır yıkana üç tarîk yemek, üç tercümân, iki halîfe hakkı, beş üstâd hakkı vermek vâcibdir. Farz ve sünnetten mâadâ teferruâttan birini yapan, meselâ, rehbere isyânda bulunan kimseye on iki tarîk, on iki tercümân, bir kurbân; tâlib, tâlibden lokmasını esirgese kezâ aynı şeyler, yalnız bir de nezr-i flori[547], musâhib arasında kızgınlığa altı kurbân, doksan altı tercümân, doksan altı tarîk, altı nezr-i flori cezâ lâzımdır.

Cem gözünden düşen kimseye terettüb eden cezâ on iki tarîk, o kadar tercümân, iki kurbân ve nezr-i flori, gammaza terettüb eden on altı tarîk, on altı tercümân, iki kurbân ve iki nezr-i flori ilh…

Yemînî’nin *Fazîletnâme’*si de bir kitâb-ı hurâfâttan ibârettir. Ali (a.m.) hakkında ne kadar isnâdât ve mübâlagāt varsa hepsi bu hurâfâtnâmede muharrerdir. Meşrûtiyet’in evâilinde tab‘ edilmiştir.

Hutbetü’l-Beyân gûyâ Ali’nin söylediği yetmiş iki cümledir. Ali (a.m.) orada “gökleri direksiz tutan ve kaldıran benim, yerleri tesviye eden benim, evlerdeki rızıkları veren benim, rahimlerdeki menileri keyfimce tıfl eden benim…”[548] gibi ulûhiyetini

---

[547] Flori: Altın sikke, lira. (thn.)

[548] انا رافع السموات بغير عمد، انا خالق الارض، انا الذى انبئكم ما تدخرون فى بيوتكم انا الذى مصور من فى الارحام كيف اشاء...

[Gökleri direksiz kaldıran benim, yeri yaratan benim, evlerinizde sakladıklarınızı haber veren benim, rahimlerdekine keyfimce şekil veren benim.]

söylemiş, Sun‘ullâh Gaybî Baba’nın[549] oğlu Seyyid Hüseyin Gaybî tarafından bu sözler te’vîl edilmiştir.

[**55ª**] Bundan mâadâ biraz ârifceleri Fazl-ı Yezdân’ın *Câvidân*’ından mulahhas *Aşknâme* ve *Beşâretnâme, Hakīkatnâme, Arşnâme, Feyiznâme* gibi Hurûfî mecellâtını da okurlar ve i‘tikad ederler.

22. Erkân

Kızılbaşlar, Bektaşîlerde olduğu gibi Muharrem’de et, süt, yağ vesâire yemediklerinden mâadâ gündüzleri oruç da tutarlar. Altı ay yaz, ya‘nî çift, harman ve savurum zamanları erkân ve âyînleri muattaldır. Kış gelince her ocakzâde kendi tâliblerini görmeye, ya‘nî onların günâhını afv etmeye, düşkünlerini kaldırmaya bîedeblerini düşürmeye çıkar. Dede efendi, hangi köye gelirse köyün en büyüğünün evinde misâfir olur, görülecek cânlar perşenbe günü kurbânlarını alıp gelirler, bir (dam ahır) döşenir, halk toplanır, sazcılar gelir, kurbâncılar kurbânı içeriye sürerler, âşıklar, zâkirler (saz çalan ve nefes okuyanlar) bu nefesi okumaya başlar:

Kurbânlık tercümân geldi meydâna,

Önünde delîli Cebrâil deyû!..

Cândan kurbân ola ulu Yezdân’a,

Hakk’a kurbân oldu İsmâil deyû!..

Dört kimse kurbânı yerinden ala

Getirip penâh-ı[550] nazara dura,

Zâkirânın zikri düvâzde imam ola,

[549] Gaybî: Sultân Ahmed devri meşâyihinden ve Halvetiyye-i Bayrâmiyye ricâlinden ve Hamzaviyye eâzımından meşhûr *Dil-i dânâ* ve *Tarîknâme* ve *Dîvân* sâhibi Olanlar Şeyhi İbrâhim Efendi’nin halîfesi olup gâyet nüfûz-i nazara mâlik koyu bir sûfîdir. *Dîvân*’ı mevcûddur. Hece vezniyle söylediği nefes ve ilâhiler bilhâssa şâyân-ı nazar ve çok güzeldir. Kütahya’da medfûndur. Mahdûmunun *Hutbetü’l-Beyân*’ı ne münâsebetle şerh ve te’vîl ettiği mûcib-i teemmüldür.

[550] Penâh: Sığınak, koruyucu. (thn.)

Tekbîrini al da gerçek er deyû!..

Burada dört kişi kurbânı yerinden alır, dâra durur.

Tekbîrini al da bıçağını ur,

Eksiğini koyma hizmetini gör.

Kemiğiyle kanın yerde eyle sırr,

Zîrâ Hakk sırdadur, kan da sırr deyû!..

[**55^{b}**] Taksîm edin ol kurbânın aşın da,

Hesâbın edin yüreğinde, döşün de (karın)…

Ehl-i cânlar irfân olur düşünde,

Sâkī kadeh sunar Selmân pîr deyû!..

(Şâh Hatâî)m içti aşkın dolusun

Dolu sunan pîrim Ali oğlusun!..

Rehbere armağan eyle derisin,

Kanberin serdiği beli nûr deyû!..

Bunun üzerine üç düvâzde imam, ya‘nî on iki imamı zikr eden nefes okunur, dede duâ eder, kurbân kucakta olarak götürülür, (tığlanır), kanı bir kuyuya akıtılır, postu yüzülür, rehbere verilir, kendisi, kemikleri kırılmadan kazana konur, âyîn-i cemden sonra kemikleri bir yere gömülür. O gün akşama kadar muhabbet olur.

Gece yine herkes toplanır, dede sadra oturur, sâir köylüler de sırasıyla aşağı doğru iki geçeli otururlar, arkalarında kadınlar saff düzer, ikrâm fevka’l-âdedir.

Kadınlar duâ almak için kendilerinden rakı veyâ meze getirip dedenin önünde Bektaşîlerde olduğu gibi sağ ayağını sol ayağının üstüne koyup (mühr-i pây) elinde ya getirdiği rakı şişesini veyâ meze tabağını tutar, bu sûretle dededen duâ iltimâs eder. Dede, meselâ:

Bism-i Şâh Allâh Allâh…

Yaşın uzun ola, binan kāim ola, hizmetin makbûl ola, lokma kabûl ola, isteğin hâsıl ola, gerçeğe Hû…

gibi bir gül-bang çeker, cânlar (Allâh Allâh) derler, ba‘de’d-duâ o getirilen şey dedenin önüne konur, dizleri ve yer öpülüp çekilinir, cânlardan birisi, lâ ale’t-ta‘yîn bir kadın veyâhud erkek duâ almak için, dedenin kadehine rakı koyup dedeye sâkīlik eder, sunar, dede kadehe elini koyup yukarıdaki gibi bir duâ ettikten sonra içer, bazı defa yarısını da sâkīye verir, fakat bu, ale’l-ekser sâkīnin [**56ª**] güzel olduğu zaman yapılır.

Âşıklar arada bir dedenin emriyle saz çalarlar, çövür ve bağlama havalarını koşmalar, nefesler terennüm ederler, nefeste meselâ:

Kaldır sâkī başın, yüzün görelim,

Aslımızı, neslimizi bilelim…

Abdâl Mûsâ Sultân demin sürelim,

Doldur sâkī, doldur dolu aşkına!..

gibi bir dolu yeri geldiği zamân kadınlar, kızlar ve gençler dedeye rakı verebilmek şerefini ihrâz için birbirleriyle rekābet ederler.

Meclis bu sûretle germâ-germ[551] bir hâlde gece yarısına kadar devâm eder, nısfu’l-leylde rakılar ve mezeler kaldırılır. Artık âyîn vakti gelmiştir. Birisi orta yeri süpürür, dedenin önüne bir seccâde yayar. Ba‘dehû bacılar, ya‘nî kadınlar kalkıp erkeklerin çoraplarını soyarlar, herkes başına ve beline bir mendil bağlar ki bele bağlanan mendile (kemerbest) denir ve Bektaşîlerin tığ u bendine muâdildir. Bundan

[551] Germâ-germ: Kızışıp, harâretli ve ısınmış olan. (thn.)

sonra bir kadın ve bir erkek kalkar, erkek leğen ve ibrik taşıyıp dededen başlayarak herkesin eline su döker, kadın havlu ile ellerini yıkayanların elini siler, ba‘dehû âşıklar (düvâzde imam) ta‘bîr olunan ve içinde on iki imamın ismi geçen nefeslerden üç nefesi okur, bunlar okunurken bacılar ayağa kalkar. Erkekler diz üstü oturur, bu sırada çerağcı olan birinin önüne (delîl) ta‘bîr edilen çerağ gelir, delîl, Bektaşîlerin kānûn çerağına muâdilse de bir fitillidir. Üç ayak bir demir olup üzerinde fitil durmaya ve yağ koymaya mahsûs sahan gibi bir yeri vardır. Fitili o gece kesilen kurbanın yününden yapıldığı gibi yağı da yine o kurbanın iç yağından olup ocakta yakılarak dökülür. Delilci bir parça bezle delili herkes yakar, bu sırada herkes ayağa kalkar, yaktıktan sonra otururlar.

Dede, musâhib koluna girmiş ve geçen sene görülmüş olanları ortaya alır, bir halka teşkîl ederler, âşıklar saza başlar, bu halkadakiler de diz üstü oturup elleriyle dizlerine urarak “ Lâ ilâhe illallâh” diye zikre başlarlar. Zikir, biraz bu sûretle devâmdan sonra ikinci perde açılır, artık zâkirler coşmuştur, dizlerini yere urarak sağ ve sol yumruklarıyla göğüslerine urup (Lâ ilâhe illallâh, Hakkun Lâ ilâhe illallâh…) diye zikirde müdâvimdirler.

[**56^{b}**] Halkadakilerden iki kişi halka dâhilinde semâ‘a kalkar, semâ‘ Bektaşîler’deki gibi ise de bunlarda eller birbirlerine urularak edilir, âdetâ oyun gibidir, semâ‘ esnâsında makām-ı mahsûsuyla düvâzde imam okunur, meselâ:

Muhammed Mustafa girdi bu çerha,

Aliyyü’l-murtezâ girdi bu çerha,

Hasan-ı müctebâ girdi bu çerha,

Hüseyn-i Kerbelâ girdi bu çerhâ!..

İmam Zeyne’l-abâ, Bâkır u Ca‘fer,

Mûsâ Kâzım, Rızâ âleme server

Takī ve bâ Nakī, Mehdî vü Asker,

İmam-ı müktedâ girdi bu çerha!..

(Şâh Hatâî)m eydür devrân döneli,

Kırklar bir üzümden içip kanalı

Hacı Bektaş Rûmeli'ne konalı,

Soyunup evliyâ girdi bu çerha!..

Âşık bunu okurken dede semâ' edenlere lâ yenkatı' (seyr için olmaya, sırr için ola, Seyyid Pervâne yardımcınız ola, kırklar ceminden ayırmaya, Hızır cemimizde ola, semâ'ınız şefâatçiniz ola…) gibi duâ eder ve cânlar (Allâh, Allâh) der, bir gürültüdür, gider.

Onlar oturduktan sonra aynı düvâzde imam ile iki kişi semâ'a kalkar el-hâsıl halkadakiler bu sûretle tamâm olduktan sonra kırklar semâ'a başlar, kırklar semâ'ı iki er (erkek), iki bacı (kadın) ile yapılır, bunlar cemde mevcûd olanların en güzellerinden ve gözcü tarafından kaldırılır.[552]

[**58ª**][553] Bacılar erlerin ayaklarına, erler de bacıların omuzlarına niyâz ederler, bacılar erlerin bellerine –arkadan bağlanmak üzere sarılıp setr pûş bağlarlar ve semâ' başlar, bu uzunca sürer. Kırklar semâ'ı uryân olarak yapılırsa da dönükler çıkalı, erkânlarını anlattığımız kaçarlar[554] uryân yapamıyorlar, dönük olmayan mahallerde, meselâ: Koçgiri Aşâyiri'nde ve Dersim'de ile'l-ân uryân olarak icrâ edilirmiş, kırklar semâ'ında arada bir nefes ağırlaşır ve er ve bacılar karşı karşıya gelip birbirlerinin omuzlarına niyâz ederler. Arada bir de coşar ve karşı karşıya gelince (şâh, şâh!) diye avuçlarını birbirine çarparlar. Şâikāne âşıkāne bir oyundur

Kırklar semâ'ında ekseriyetle Kul Himmet'in bu nefesi okunur:

Zâhid Hû demeyi inkâr eyleme,

Ya niçin çağırır insân Hû deyû?..

[552] Gözcü meydancı hizmetini görür meydanın idâresi ona âiddir, orta yerde elinde uzun bir sopa ile durur, gürültü edenleri sopasıyla urarak dâra kaldırır, dede cezâ ta'yîn eder, semâa kalkacakları da sopasıyla dürterek o kaldırır. Gençler istedikleri kızlarla berâber semâa kaldırılmaları için, ale'l-ekser gözcüye rüşvet verirler.

[553] Müellif sehven varak numaralarını yanlış yazmış ve 56a numaralı varaktan bir sonraki varağı 58a olarak numaralandırmıştır. (thn.)

[554] Dönükler bahsine mürâcaat

Hû demenin aslı nedir, nedendir?

Eyleyeyim sana beyân, Hû deyû…

Evveli Hû, âhiri Hû, Allâhu ekber.

Cemâli nûrundan oldu bir gevher

Muhammed Mustafâ Şâh İmam Haydar

Oldu ol gevherden ayân, Hû deyû…

Muhammed Hâtemî peygamber oldu,

Ali, evliyâya hem server oldu,

Şâhım Cebrâil'e Hakk rehber oldu,

Muhammed mi'râc eylerken Hû deyû…

Bir üzüm dânesi ol şâh elinde,

[**58**$^{\mathbf{b}}$]Kırklara sunardı kısmet gününde.

Hakk Rasûlullâh'ı mi'râc yolunda

Şey'en lillâh eyledi Selmân, Hû deyû.

Bir üzüm dânesi getirdi Selmân,

Kırklar da ol demde oldular yeksân,

Muhammed üzümü ezdi, hem içti,

Câna kadeh sundu, peymân Hû deyû.

Kırkların birine neşter uruldu,

Aktı kan cümleden isbât olundu,

Haydar ol meydanda hazır bulundu

Hüvallâh çağırdı irfân, Hû deyû…

İçip bir şerbetten cümle mest oldu,

Şâh-ı Merdân cümlesinden üst oldu.

Setr pûş bağlanıp kemerbest oldu,

(Semâ'a girdiler uryân, Hû deyû…)

Hû demenin aslı böyledir, böyle!..

Zâhid, sözün nedir? Gel berû, söyle!..

Îmânın tazele şehâdet eyle,

Gel sen de bu sırra boyan, Hû deyû!..

(Kul Himmet) bu meyden sarhoş olalı,

Habîbin aşkına medhûş[555] olalı,

[**59ª**] Cân gözü tecellî berdûş[556] olalı (?)

Hayâli kalbimde mihmân Hû deyû…

Kırklar semâ'ından sonra semâ' edenler yerlerine çekilip ayakta dururlar. Âşık tekrâr mi'râclamaya başlar:

Tevhîdleri tamâm oldu, yol erkân yerin buldu,

Muhammed evine geldi, hatırlar buldu safâ!..

Muhammed evine geldi, hâtemin verdi Ali,

Dedi Ahmed, sen Ali'sin, sadakte yâ Murtezâ!..

Evvel sensin, âhir sensin ey velâyet ma'deni,

Cümle mevcûd sana bende oldu, dedi hel etâ!..

(Şâh Hatâî)m oldum vâkıf bu sırrı ben söyledim,

Hakk sözün inandıramadım özü çürük ervâha!..

Mi'râclama okunurken bacılar ayaktadır, bittikten sonra erkekler de kalkar ve (tarîk, erkân) denilen değneği Dede Efendi kefenden, ya'nî yeşil torbasından salavât ile çıkarır, halkadakilerden birisi yere diz çöker, iki kişi yan yana dedenin önünde seccâde üstüne yatarlar, elleri birbirinin omzundadır. İki kadın da bunların ayaklarına niyâz ederler. Diz üstü oturan her ikisinin ellerini yanlarına getirdikten sonra sağ eliyle (tâc-ı devlet, kemerbest, hâk ü türâb!) diyerek baş, bel ve ayaklarını sağızlarken o adamlar ölmüş, bu da gassâl olmuş oluyor. Kadınlar, başlarında çevreleriyle[557] su siler gibi yatanların ayaklarına dokunurlar.

[555] Medhûş: Ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş. (thn.)
[556] Berdûş olmak: Omzuna almak/ Yersiz yurtsuz kimse. (thn.)
[557] Çevre: Kadın ve erkek giyiminde, ev döşemesinde süs olarak kullanılan, eskiden çeyiz eşyası arasında bulunması şart sayılan, renkli nakışlarla, sırma, altın veya gümüşle işlenmiş dört köşe örtü. Üstüne nakışlar basılmış mendil, baş örtüsü vb. olarak kullanılan dört köşe tülbent, yemeni. (thn.)

Ba‘dehû Dede Efendi ayakta olarak bunu okur:

Hâl, erenler hâlidir; yol erenler yoludur.

Gâfil olman gâziler, gelen üstâd elidir!..

Bism-i Şâh, destûr halîfe; Allâh, Muhammed, yâ Ali!.. diyerek elindeki değnekle bellerine üç kere urur ve (diyelim kalkmasına bir Allâh!..) der, erkân altından geçenler, dedenin ayağını öperek kalkıp eline ve erkâna niyâz ederler, koltuğunun altından arkasına geçerler ve el ele tutuşup tevhîde başlarlar, bu sûretle herkes erkândan geçtikten sonra ortaya bir tas su gelir, erkân yıkanır ve kefenine konur [**59^{b}**] sâkī erkânın içinde yıkandığı tası alıp evvelâ çerağa götürür ve eliyle serpmek sûretiyle çerağa verir, ba‘dehû dededen başlayarak herkese verir ve ceme serper, bu yüzlerce ağırdaki gür bıyık ve sakallardan süzülen şifâlı su (!) kime değerse bahtiyârdır, bu serpintiden nasîbdâr olamayanlar, günahlarının çokluğuna hükm eder ve acınırlar.

Bir mersiye okunduktan sonra âyîn-i cem hitâm bulmuş demektir. Yerlerine otururlar, dede önüne bir mendil serip (Yerden göğe direk, tarîka tercümân gerek!) der, mum parası toplanmaya başlanır, çünkü dede her Cuma gecesi tarîka mum yakacaktır.

Paralar toplanıp dede cebine yerleştirdikten sonra lokma gelir, cânlar birbirlerine, sevdiklerine (Pîrinin olsun, Balım Sultân’ın olsun, falanın olsun…) diye lokma verirler, lokmayı musâhibler ve düşkünler yiyemez, lokmadan sonra meclis dağılır. Çarşamba günü akşamı, Perşenbe geceleri sorgu, Cuma geceleri görgü geceleridir. Sorgu gecelerinde dâra duranlar kusurlarını i‘tirâf edip, cezâlarını çekerler, Cuma geceleri erkândan geçip anlattığımız vechile görülürler.

Bu âyîn her Cuma gecesi tâ (çiğdem) bitinceye kadar devâm eder hattâ aralarında (çiğdem bitti, dede yitti! derler bahar gelince Abdal Mûsâ, kurbanı kesilir, cem bağlanır, dede yerine gider. Anlattığımız bu âyîn abdalların âyîninin aynı gibi bir şeydir. Zaten Abdal Mûsâ kurbânı da bir delîl mâhiyetini hâizdir, diğer cihetten Ahîlerle de müşterektir. Çünkü Kızılbaşlarda musâhiblik Ahîlerdeki gibi şart-ı esâsîdir. Musâhib bağlamak âyîni yine böyle bir görgü gecesinde icrâ olunur Bektaşîlerdeki gibi, yalnız bunlar da çevre ile ve iki musâhibi bir çekerler. Kabûl tercümânından sonra dört kapı

selâmını verip dedeye götürürler. Dede, telkīn icrâ ederek mallarının, ırzlarının, canlarının bir olduğunu söyleyip ber-vech-i mezkûr yatırır ve her ikisine de on iki değnek urur, o iki kimse de birbiriyle musâhib olur.

Abdal Mûsâ'nın halîfesi Kaygusuz Abdal:

Beylerimiz elvân gülün üstüne

Ağlar, gelir Şâhım Abdal Mûsâ'ya.

matlaıyla başlayan bir nefeste,

Meydanında dâra durmuş gerçekler..

[**60ª**] Çalınır koç kurbânlara bıçaklar.

Döğülür kudümler, altın sancaklar,

Tuğlar gelir şâhım Abdal Mûsâ'ya.

İkrârıdır koç binitin yuları,

Muannidi[558] çeksem gelmez ileri.

Ak denizin bûsbulanık suları

Çağlar, gelir şâhım Abdal Mûsâ'ya

Her mâtem ayında kanlar saçarlar,

Uyandırıp Hakk çerağın yakarlar

Demine Hû… deyip gül-bang çekerler

[558] Muannid: İnat eden kimse, inatçı. (thn.)

Erler gelir şâhım Abdal Mûsâ'ya.

sözleriyle bu erkânı anlatıyor.

Kızılbaşların bazılarında musâhib koluna dâhil olan iki cânın ırzı birdir, aralarında zevce iştirâki mevcûddur. Fakat bu, umûmî değildir.

Koçgiri işretinde[559] ise dedeler[560]" فَقُلْ تَعَالَوْاْ نَدْعُ أَبْنَاءنَا وَأَبْنَاءكُمْ وَنِسَاءنَا وَنِسَاءكُمْ وَأَنفُسَنَا وأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ ..." âyetini " Senin kadının benim, benimki senin, senden olan evlâd benim, benimki senin, sen ben, ben senim…) sûretinde tefsîr ederler[561].

İştirâk-i nisvân umûmîdir, buna [562]"لحمك لحمى" sırrı derler

[**60**^{b}] Kızılbaşlarda erkân denilen değnek Tûbâ'dır, aslı cennetten gelmiştir, Âdem'in elinde çıkmıştır, Âdem (a.m.) onu dikmiş ve yeryüzünü onunla tezyîn etmiştir.

Erkân ağacı (melhem ağacı) meyvesiz, hüdâyinâbit yetişen bir ağaçtır ki erkân lâzım olunca bir kurbân götürüp ağacın dibinde keserler ve on iki düvâzde imam okuyarak bir dal keserler.

İ'tikādlarınca erkân pek mukaddestir, cânlıdır, seyyidden başkası eline alırsa yılan olur, boynuna sarılır, çarpılır.

Erkân yürür, doğurur, yalancı kimsenin üstüne inmez, " لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ..."[563] âyeti bunun hakkında nâzildir, altından geçen, suyundan içen, şefâate mazhardır rızâ-yı ilâhiyyeyi istihsâl etmiştir!..[564]

---

[559] Aşîret kelimesi yerine sehven işret kelimesi yazılmış olabilir. (thn.)

[560] (Âl-i İmrân, 3/61), [O zaman de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Biz de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim]

[561] Benî Necrân Nasârâsı asr-ı saâdette İslâm ve cizyeden imtinâ' etmekle bu âyet ve evvelkindeki Cenâb-ı Îsâ el-Mesîh (a.m.) hakkındaki âyetler şeref nâzil olup tâife-i mezkûre Îsâ(a.m.)yı âyât-ı kerîmedeki gibi bilmezler ve (teslîs) i'tikādında sâbit kalırlarsa Cenâb-ı Nebî (s.a.v.)'n onlarla mübâhele etmesi emr buyrulmuştu.
Mübâhele günü Hazret-i Nebî (s.a.v.) Cenâb-ı Ali ve Fâtıma ve Hüseyin (a.m.) ile çıkıp tâife-i merkūme dahî ehl u iyâlleriyle gelmişlerse de mübâheleye cesâret edemeyip cizye vermeye râzı olmuşlardır.
Âyet-i kerîmede "ابنائنا"den murâd âlî hazretîn Hüseyin (a.m.), "نسائنا"den murâd Cenâb-ı Fâtıma (a.m.) "انفسنا" den maksad da Hazret-i Nebî (s.a.v) ile Cenâb-ı Ali (a.m.) olup bu dört zât nefs-i Muhammedî'ye nisbet olunmaktadır.
Âyet-i kerîmenin mealen tercümesi budur: Yâ Muhammed! Îsâ hakkında hâsıl olan bu beyânât-ı aliyyemden sonra da taannüd ederlerse onlara de ki:
Gelin, biz evlâdımızla, siz de evlâdınızla, biz nisâmızla, siz de nisvânınızla biz nefsimizle siz de nefsinizle gelelim. Ba'dehû onlarla mübâhele edip yalancıları zât-ı akdesimin la'netine terk et.

[562] [Etin etimdir.]

Kızılbaşlarda tatlîk-ı zevce ve mutallaka ile tezevvüc sûret-i kat‘ıyyede haram ve düşkünlüğü müstelzimdir ki bu da Hristiyanlardan alınma ve İncil mu‘tekadâtındandır.

[563](Fetih, 48/18), [Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bey‘at ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur.]

[564] Bazı kurnaz dedeler erkânın bir yerini delip cıva doldurarak tekrar kabuğunu kapayıp yapıştırırlar. Âyîn-i cem esnâsında ocağın yanına koyarlar. Cıva kızıp inbisât edince erkânı oynatmaya başlar. Kızılbaşlar fenâ halde korkarlar, hemen dede alır ve zabt edemiyormuş gibi kolunu öne, arkaya çevirmeye ve sürükleniyormuş gibi kapıya, bacaya koşmaya başlar ve erkânın sâkin olması için kurbân ister, kurbânlar istediği miktara bâliğ olunca evliyâ erkân bi-hikmetillâh sâkin olur!

SONUÇ

Çalışmamıza konu olan eserin müellifi Abdülbaki Gölpınarlı, çeşitli sahalarda verdiği çok sayıda eserle dikkat çekmektedir. Ruhen ve fikren yaşadığı gelgitler, sıkıntılı bir ömür geçirmesi kendisinin faydalı eserler vermesine engel olmamış, aksine üretmesine destek olmuştur. Hem çalışma gerekçesiyle Anadolu coğrafyasının birçok farklı ikliminde bulunmuş, hem birçok farklı tasavvufî ya da etnik grupla vakit geçirip mesai harcamış olan müellif, kazandığı ilmî birikimi ardında çok sayıda eser bırakarak geleceğe taşımayı başarmıştır. *Bektaşîlik Alevîlik* isimli eserinde de gerek kendi döneminde gerek içinde bulunduğumuz dönem için sahada büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Gölpınarlı'nın Ca'ferîlik ve Bektaşîlik, Hacı Bektaş, Bâtınîler, Hurûfîlik, Muhibblik, Duhûl Âyîni, Cihâz-ı Tarîkat, Babalık, Mücerredlik, Tercümânlar ve Gülbanglar, Kızılbaşlık ve Kızılbaşlar, Erkân gibi başlıklar altında topladığı eser toplamda yirmi iki bölümden oluşmaktadır. Eserde Bektaşîlik ve Alevîliğin tarihi ortaya konulmuş, erkânlarından ayrıntılarıyla bahsedilmiş, tahlîl ve tenkidler yapılmıştır. Kendi görüşlerini söylemekten, yeri geldiğinde daha önce yazılmış eserleri eleştirmekten çekinmeyen müellifin, eser boyunca konu ile ilgili doğru bilinen yanlışları düzeltmeye çabaladığı görülmektedir. Misal olarak kendisi eserinde, Bektaşîliğin sanıldığı gibi sonradan bozulmadığını, gerek inanç gerek ibadet açısından başından beri bozuk olduğunu iddiasına yer vermektedir. Müellif, sadece Bektaşîlik ve Alevîlik değil, Ca'ferîlik, Hurûfîlik, Bâtınîlik, Kızılbaşlık gibi farklı gruplarla ilgili de sahip olduğu bilgi birikimini eserine yansıtmıştır. Yine Gölpınarlı, Bektaşîlik-Alevîlik isimli eserinde Hacı Bektaş'ın meczubluğu hususunda Âşıkpaşazâde'nin aktarımlarını önemsemiş fakat 1969'da kaleme aldığı Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar isimli eserinde onun meczub olmadığını iddia etmiştir. Bu durum Gölpınarlı'nın Bektaşîlik konusunda bazı fikirlerinin değiştiğini göstermektedir.

Hayatı boyunca yüzlerce eser vermiş olan Gölpınarlı'nın yazmak isteyip de yazamadığı, daha doğrusu tamamlayamadığı tek eser tezimize konu olan mezkûr eserdir. Eserin tamamlanamadığını ise üzerinde herhangi bir yazılış tarihi veya bitirme kaydı bulunmamasından çıkarıyoruz. Müellifin muhtemelen tamamlamaya ömrü vefâ

etmemiştir. Eserin yazılış tarihi ile ilgili sahip olduğumuz tek ipucu Bektaşî dedebabalarını zikrettiği kısımda gizlidir.

Bektaşîlik ve Alevîlik alanında çalışıldığında Gölpınarlı'nın mezkûr sözlerinde haklılık payı olduğu ortaya çıkmaktadır. Saha hem konu ile ilgili birincil yazılı kaynakların yetersizliği ve geleneğin şifâhî olarak aktarılması, hem hâlen tartışmaların bitmemesi ve canlılığını devam ettirmesi sebebiyle kapalılık ve karmaşıklığını korumakta olan hem zor hem hassas bir sahadır. Gölpınarlı'nın bir nebze ışık tuttuğu alan hâlen ciddi anlamda aydınlatılmaya muhtaçtır.

Dolayısıyla metnini ve incelemesini ortaya koymaya çalıştığımız, Gölpınarlı'nın hazırlamaya başladığı fakat bitiremediği bu eser hem Gölpınarlı'nın indinde, hem de tasavvuf tarihi açısından önem taşımaktadır. Müellifin bizzat Bektaşîler'in arasında bulunmuş bir kimse olarak bu eseri kaleme alması da eserin kıymetini hayli arttırmaktadır. Tasavvuf Anabilim Dalı'nda henüz içinde bulunduğumuz coğrafyanın mübhem ve problemli bir sahası olan Bektaşîlik ve Alevîlik'le ilgili kapsamlı bilimsel çalışmaların yeterince yapılmamış olması büyük bir eksikliktir. Ortaya çıkarmaya çalıştığımız bu eser ve çalışma ile bu eksikliği bir nebze de olsa gidermiş olmayı, karanlıkta kalmış alanı yine bir nebze de olsa aydınlatmış olmayı ve Bektaşîlik ve Alevîlik'le ilgilenen araştırmacıların istifadesine yeni bir kaynak sunmuş ve yeni çalışmalara kapı aralamış olmayı umuyoruz.

KAYNAKÇA

Âgâh b. Sâlih el-Kādirî, Yahya. *Mecmuatü'z-Zerâif Sandukatü'l-Maârif*, Süleymaniye Ktp., Nuri Arlasez Bağışı, nr. 101.

Akbay, Zeynep. Anday, Yaşar. Erkeller, İpek. Güzelşen, Sema. Kür, Pınar. (çev.) "İtiraf", *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. İstanbul: Gelişim Yayın, ty.

Akkuş, Mehmet. "19. Asırda Bir Bektaşî İcâzetnâmesi". *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. 1999, c. I, s. 1, s. 27-39.

Akün, Ömer Faruk. "Abdülbaki Gölpınarlı", *DİA*. İstanbul: TDV Yayınevi, 1996, c. XIV, s. 146-149.

Alparslan, Ali. *Abdülbâki Gölpınarlı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, 1996.

Aşık Paşazâde. *Osmanoğullarının Tarihi*. (hzl. Kemal Yavuz, Yekta Saraç), İstanbul: Koç Kültür Sanat, 2003.

Atalay, Besim. *Bektaşîlik ve Edebiyatı*. (hzl. Gürol Pehlivan), İstanbul: Ötüken, 2015.

Atalay, Besim. *Bektaşîlik ve Edebiyatı*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1340/1922.

Atasoy, Nurhan. *Derviş Çeyizi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2000.

Atasoy, Nurhan. *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim Kuşam Tarihi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005.

Avcu, Ali. "Karmatîler: Ortaya Çıkışları, Fikirleri, Edebiyatı ve İslam Düşüncesine Katkıları". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. c. X, s. 3, 2010, s. 199-246.

Avcu, Ali. "Terörün İtikadîleşmesine Bir Örnek: Haşişiler ve Hasan Sabah", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*. c. VIII, s. 1, 2015, s. 193-201.

Aydın, Mehmet. “Faraklit”, *DİA*. İstanbul,1995, c.XII, s.165-166.

Aydın, Mehmet. “Hristiyanlık”, *DİA*. İstanbul, 1998, c. XVII, s. 348-353.

Aynur, Hatice. “Abdülbaki Gölpınarlı Bibliyografyası”. (ed. İsmail Hakkı Aksoyak) *Abdülbaki Gölpınarlı* içinde. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013. s. 251-316.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı, 2011.

Bardakçı, Murat. “Salacak’taki Ahşap Ev, Baki Hoca ve “Garîb”…”, *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, c. XIX [In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hâtıra Sayısı I], s. VII- XX.

Birge, John Kingsley. *Bektaşilik Tarihi*. İstanbul, ANT Yayınları,1991.

Birge, John Kingsley. *The Bektashi Order of Dervishes*. London: Luzac Oriental, 1994.

Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed Abdullah İbn Battuta. *Rıhletu İbn Battuta*, (thk. Abdulhadi Tazi), Rabat: Akademiyyetü’l-Memleketi’l-Mağribiyye (Academie du Royaume du Maroc), 1997/1417.

Eflâkî, Ahmed. *Ariflerin Menkıbeleri*. (çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2006.

Faroqhi, Suraiya. *Anadolu’da Bektaşilik*. İstanbul: Simurg Yayıncılık, 2003.

Gökdoğan, Melek Dosay. “Pisagor”, *DİA*. İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 292-293.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Bektaşîlik-Alevîlik*. İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 87.

Gölpınarlı, Abdülbâki. *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1973.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2015.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Vilâyet-nâme Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2016.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *100 Soruda Tasavvuf*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1985.

Günaltay, Mehmed Şemseddin. *Hurâfattan Hakîkate Hurâfeler ve İslâm Gerçeği*. (hzl. Ahmet Gökbel), İstanbul: Marifet Yayınları, 1997.

(Günaltay), Mehmed Şemseddin. *Hurâfâtdan Hakîkata*. İstanbul: Tevsi-i Tıbaat Matbaası, 1332.

Gündüzöz, Güldane. *Bektaşi Kültüründe Yemek Motifi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2015.

Günşen, Ahmet. Gizli Dil Açısından Alevîlik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış, *Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, s. 2/2, 2007, s. 328-350.

Gürkan, Salime Leyla. "Vaftiz", *DIA*, İstanbul, 2012, c. XLII, 424-426.

Hacı Bektaş-ı Velî. *Makâlât Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli*. (hzl. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Ali Öztürk), İstanbul: TDV Yayınevi, 2010.

Hamzaj, İlir. *Hacı Bektaş-ı Velî Dergâhı'nın Son Postnişîni: Salih Niyazi Dedebaba, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Hoca İshak. *Kâşifü'l-esrâr ve dâfiu'l-eşrâr*. [y.y.], 1291.

Işın, Ekrem. Özpalabıyıklar Selahattin. (hzl.) *Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

İbn Battuta, Muhammed et-Tancî. *İbn Battûta Seyahatnâmesi (Tuhfetu'n-Nuzzâr fi Garaibi'l-Emsâr)*. (hzl. Mümin Çevik), İstanbul: Üçdal Neşriyat,1983.

İlhan, Avni. "Bâtıniyye", *DİA*, İstanbul, 1992, c.V, 190-194.

İnançer, Ömer Tuğrul. "Osmanlı Tarihinde Sufilik Ayin ve Erkanları", (hzl. Ahmet Yaşar Ocak). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler* içinde. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 125-187.

Kahraman, Bahattin. *Arşi Divânı'nın Tenkidli Metni I-II, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.

Kaplan, Doğan. *Buyruklara Göre Kızılbaşlık, Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Karahüseyin, Samet. *Alevî-Bektaşîlikte Hurufîliğin Etkisi (Alevî-Bektaşî Klasik Metinler Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. *Nur Baba*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Köprülü, M. Fuat. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa, 2016.

Kutlu, Sönmez. *Alevîlik-Bektaşîlik Yazıları Alevîliğin Yazılı Kaynakları*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.

Melikoff, Irene. *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe*. (çev. Turan Alptekin), İstanbul: Cumhuriyet, 1998.

Noyan, Bedri. *Bektaşilik- Alevilik Nedir?*. Ankara: Doğuş Matbaası, 1987.

Ocak, Ahmet Yaşar. "Bektaşiyye", (ed. Semih Ceyhan), *Türkiye'de Tarikatlar* içinde. İstanbul, İSAM Yayınları, 2015, s. 447-486.

Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Ocak, Ahmet Yaşar. *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2016.

Onat, Hasan. "İbâhiyye", *DİA*. İstanbul, 1999, c. XIX, s. 252-254.

Öz, Mustafa. "Müellihe", *DİA*. İstanbul, 2006, c. XXXI, s. 477.

Özaydın, Abdülkerim. "Hasan Sabbâh ve Fidâîler", *Din ve Hayat: TDV İstanbul Müftülüğü Dergisi*, s. 15, 2012, s. 102-103.

Özcan, Azmi. "Masonluk", *DİA*. İstanbul, 2003, c. XXVIII, s. 95-99.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1993.

Rifat Efendi, Ahmet. *Gerçek Bektaşilik Mir'âtü'l-mekâsıd fî def'i'l-mefâsid*. (hzl. Salih Çift), İstanbul: İz Yayıncılık, 2011.

Rifat Efendi Topal, Seyyid Ahmet. *Mir'âtü'l-makasıd fî def'i'l-mefâsid*, İstanbul: İbrahim Efendi Matbaası, 1876/1293.

Sâmî, Şemseddin. *Kāmus-i Türkî*. (nşr. Ahmed Cevdet), İstanbul: Dersaadet/İkdâm Matbaası, 1317.

Sayar, Ahmed Güner. *Abdülbâki Gölpınarlı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2014.

Şahin, M. Süreyya. "Aforoz", *DİA*, İstanbul, 1988, c. I, s. 412-413.

Şams al-din Ahmad al-Aflaki al-Arifi. *Manakib al-Arifin*. (hzl. Tahsin Yazıcı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.

Tosun, Necdet. "Yûnus Emre Rifâî, Hacı Bektaş Vefâî", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, c. XIV, s. 31 (Ocak-Haziran 2013), s. 109-115.

Totan, Hacer. *Abdülbaki Gölpınarlı Divanı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

Uludağ, Süleyman. “Baba”, *DİA*. İstanbul, 1991, c. IV, 365-366.

Uludağ, Süleyman. “Devir”, *DİA*. İstanbul, 1994, c. IX, s. 231-232.

Uludağ, Süleyman. “Muhib”, *DİA*. İstanbul, 2006, c.XXXI, s. 34.

Uludağ, Süleyman. “Mücerred”, *DİA*. İstanbul, 2006, c.XXXI, s. 447-448.

Unat, Münevver. *Abdülbaki Gölpınarlı, hayatı, kişiliği ve eserleri*, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Usluer, Fatih. *Hurufilik*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2009.

Yazıcı, Tahsin. “Deylem”, *DİA*. İstanbul, 1994, c. IX, s.263-265.

Yıldız, Harun. “Düşkünlük”, *DİA*. İstanbul, 2016, EK-1, 356-357.

Yılmaz, Hasan Kâmil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013.

Yitik, Ali İhsan. “Tenasüh”, *DİA*. İstanbul, 2011, c. XL, s. 441-443.

Yuvalı, Abdülkadir. “Hülâgû”, *DİA*. İstanbul, 1998, c. XVIII, s.473-475.

LÜGATÇE

A‘vân: Yardımcı, arka çıkan.

A’ver: Tek gözlü, bir gözü kör olan kimse.

Ağrınmak: İncinmek, darılmak, gücenmek.

Âhenin: Demirden yapılmış, demir gibi sağlam.

An-kasdin: Kasıtlı olarak, bile bile.

Apıl apıl: İki yana sallana sallana.

Ayyâr: Gözü pek, yılmaz, atılgan, utanmaz, yankesici anlamında kullanılan Arapça bir kelimedir.

Bâdenûş: Şarap içen kimse.

Belagan mâ-belag: Bol bol, çok kâfî derecede.

Bend etmek: Bağlamak.

Bengî: Beng denen otun tiryâkisi, esrarkeş.

Berdûş olmak: Omzuna almak/ Yersiz yurtsuz kimse.

Bergüzâr: Yâdigâr olarak verilen şey, hediye, armağan.

Bervech-i âtî: Aşağıda olduğu gibi, aşağıda görüleceği üzere.

Bî-bâk: Korkusuz.

Bîhemtâ: Benzersiz, eşsiz.

Bühtân etmek: İftirâ etmek.

Cevâb-ı savâb: Doğru cevap.

Çâker: Kul, köle, bende.

Çarh: Gökyüzü.

Çevre: Kadın ve erkek giyiminde, ev döşemesinde süs olarak kullanılan, eskiden çeyiz eşyası arasında bulunması şart sayılan, renkli nakışlarla, sırma, altın veya gümüşle işlenmiş dört köşe örtü. Üstüne nakışlar basılmış mendil, baş örtüsü vb. olarak kullanılan dört köşe tülbent, yemeni.

Dârende: Tutan, taşıyan, saklayan, sahip olan, mâlik.

Destini bûs etmek: Elini öpmek.

Diriğ etmek: Esirgeme, kıyamama.

Dolak: Sarık.

Dûçâr-ı tazyîk: Zorlama ve baskıya ma‘rûz kalma.

Dûn: Aşağı.

Ecvâf: Boşluklar, oyuklar.

Ergörmek: Ulaştırmak, eriştirmek.

Fekk-i yed: El çekmek.

Flori: Altın sikke, lira.

Genc-i nihân: Gizli hazîne.

Gerdiş: Dönüş, dönme, dolaşma.

Germâ-germ: Kızışıp, harâretli ve ısınmış olan.

Hâdim-i irfân: İrfânı hedm eden, yıkan.

Haksâr: Perîşân, düşkün, hakir.

Hufra-i inkırâz: Uçurumun kenarına gelme, devletin çöküşe yaklaşması anlamında kullanılan bir ta‘bir.

Hûnrîzlik: Kan dökücülük.

Itret: Soy, akraba, Ehl-i beyt, aşîret.

İbtihâc: Sevinç, bolluk, bereket.

İclâ: Uzaklaştırma, sürgün etme.

İğfâlât: Kandırmak, aldatmak

İhâfe: Korkutma, tehdit etme.

İhzâr etmek: Huzûra getirme, dâvet etme, hazır bulundurma.

İksâ: Giydirme.

İlhâd: Gerçek inançtan dönme, Allâh'ın varlığına inanmama, tanrıtanımazlık.

İntimâ: Mensûb olmak.

İs'âf etmek: Birinin isteğini kabûl edip yerine getirme, yapma.

İstibdâd: Tek bir yöneticinin, kendine tâbi' olanları mutlak hâkim olarak ve keyfine göre hükmederek idâre etmesi usûü, keyfe, zora ve baskıya dayanan idâre şekli, diktatörlük, despotluk.

İstintâk: Sorguya çekme, soru sorarak söyletme.

Kaçan: Ne vakit, ne zamân ki.

Kat'-ı şârib: Bıyık kesmek.

Kehkeşân: Samanyolu.

Kıçın kıçın: Arka arka, geri geri.

Kıst: Âdil olma.

Kirdigâr: Yaratan, yaratıcı, Tanrı.

Kitmân: Sır saklama, ketumluk.

Kutur: Taraf, yön, cihet.

Lâ ale't-ta'yîn: Rastgele, gelişigüzel, ayrım yapmaksızın.

Lâ yuad ve lâ yuhsâ: Sayısız ve hesapsız.

Lâne: Kuş yuvası, yuva, ev.

Mağbûn: Aldanmış, kanmış, şaşırmış olan.

Mahz: Birşeyin ta kendisi, aslı.

Medhûş: Ürkmüş, şaşkınlık ve korku içinde kalmış, dehşete düşmüş.

Mekîdet: Aldatma, düzen, hile.

Muannid: İnat eden kimse, inatçı.

Muâteb: Azarlanan, paylanan, tekdir edilen.

Mugāyir: Uymayan, bağdaşmayan aykırı, zıt.

Muharrer: Yazılı, yazılmış.

Muhrib-i insâniyet: İnsanlığı tahrib eden.

Muhtelıt: Karışık.

Muhtî: Hata işleyen, günahkâr, hatalı.

Müdakkık: Dikkatle inceleyen, araştıran, tedkīk eden.

Mükâlebât: Dalaşma.

Mütefessih: Çürümüş, bozulmuş.

Nacak: Sapı kısa bir çeşit küçük oduncu baltası.

Nümâyân: Görünen, meydanda olan, ayan, âşikâr.

Pâsban: Bekçi.

Penâh: Sığınak, koruyucu.

Penbe: Pamuk.

Pend: Öğüt, nasihat.

Peymân: Ant, yemin

Peyrev: Arkasından, izinden giden, uyan, tâbi‘ olan kimse.

Pîrâhen: İç gömlek, gömlek.

Resen: İp,halat.

Sâde-dilâne: Sâdedil olan kimseye yakışır tarzda, saf bir şekilde.

Sâk: Baldır, incik.

Salâbet: Kuvvetli, sebâtlı, sağlam, metîn.

Salîb: Hristiyanlarca kutsal kabûl edilen Haç işareti.

Sâlûs: İkiyüzlü, riyâkâr kimse.

Sanâdîd-i Kureyş: Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmeyen ve kendisine karşı duran Kureyş kabilesinin reisleri.

Sârbân: Deve sürücüsü, deveci.

Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu, ezici kuvvet, sindirici, boyun eğdirici güç.

Serâ: Toprak, yeryüzü, arz.

Sıbgatullâh: Allâh'ın boyası ile boyanma.

Şerîat-ı garrâ: Parlak ve nurlu olan Şerîat-ı Muhammediyye.

Şeydullâh: Dilenmek, rızık aramak.

Şüpeyr ve Şeper: Arapça'da ‘‘Hasan’’ ve ‘‘Hüseyin’’ karşılığı olarak Süryanca iki söz olduğu, Harun peygamberin oğullarının adları olup Hazret-i Peygamber tarafından Hazret-i Ali'nin oğullarına verildiği rivayet edilir.

Ta‘n eylemek: Kınama, ayıplama, zemmetme.

Tapşırmak: Ulaştırmak, emânet etmek.

Taşra: Dışarı

Tehassun etmek: Sığınmak.

Teressübât: Tortulanmalar.

Terk: Bektaşîler'in ve hassaten fakr u fenâ ehli dervîşlerin başlarına giydikleri taç ve külâhların şakulî (uzunlamasına) yol alâmetlerine verilen addır.

Tervîc: Değerini artırma, revac verme.

Teshîr: Sihir yapma, büyü yapma.

Tetebbuât: İnceleme, araştırma, tektīk.

Tevfîk: Allâh'ın yardımı, Allâh'ın kulunun fiilini rızâsına ve muhabbetine uygun kılması.

Tezebzüb: Kararsızlık, karışıklık.

Toplak: Muhtemelen "toplak" tesettüre uygun olmayan kısa etek giyen başıboş derviş, yani torlak anlamında olabilir Âşıkpaşazâde bu kelimeyi "torlak-toplak" şeklinde yanyana da kullanmıştır.

Üstüvâr: Sağlam, dayanıklı, kuvvetli.

Vâbeste: -e bağlı olmak.

Vâhî: Boş, mânâsız, abes.

Yedbeyed: Elden ele vâsıtasız.

Zâhirbîn: Bir şeyin yalnızca dışına bakan, görünüşe bakan.

Zebûn: Güçsüz, zayıf, âciz.

Zemzeme: Nağmeli ses, nağme, ezgi.

Zengî: Kulağına veya vücudunun başka yerlerine yüzük-küpe gibi halka takan başıboş, kalenderî tip derviş.
Zer-nigâr: Altın yaldızlı.
Zıplak: Deli dolu, hoppa demektir.
Zî-şekîme: Mukāvemetli.
Zu‘m: Bâtıl zan, sanı, şüphe.
Zûrbâzu: Kol gücü.

Lügatçeyi hazırlarken Ferit Devellioğlu’nun hazırlamış olduğu *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*’tan, Mehmet Kanar’ın hazırladığı *Farsça-Türkçe Sözlük*’ten, İlhan Ayverdi önderliğinde hazırlanan *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’ten yararlandık.

EKLER

EK 1

(*BEKTAŞÎLİK- ALEVÎLİK* İSİMLİ ESERİN YAZMA NÜSHASI)

ISTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kitaplığı
No. 10.E.87
VE 19.1.2

Osman Ergin
Yazmalar

بکتاشیلک - علویلک

1

مقدمه

اکثر عبارتی گوزیله رک

مکتوزه بکتاشیلک وعلویلک [1] نامنده یرلشمش ویا مذهب وارکه، متعینی کتابی کندینه الهی بر تعریفه وکندینده اولمایانده بعض الهی بولیوی بر حده یاپورلر.

بوقادر حقیقت، برلشمش، بر مذهب دینیه اولدینی کی نفسه اخلاقه بر طریقه، ریاضات اخلاقیه ویه وزهد یوده سی آلتنده اجرا ایده بر کوده نظریه کورندوه وار.

بکتاشیلک وعلویلک حقنده مکتوزه یاچاپ یازیلمشه ده بوندن (کاشف الاسرار) عنوانی طوجاسعه اخذی بکتاشیلکی بالکز هرطرفیکه عبارت نظر ایسه وهمانه تاکیدی کتابی هرطرفیکلی دیکر دولاندرمشدر. حتی آیتیجی سویلیم، بوبابه السنه عوامده متداول وحقیقه عائد حکایاتی ده قبول ایتیورمشدر.

مرحوم محمد عارف بکی مرحوم [بکی رحمتی] نده بوبابه الهی صحیح معلوماتی دیرمشمشه ده بوده بکی ناقص اولوب بکتاشیلکله علویلکی ماهیتی بیلدیرمکده یوقه اوزاقدر. (عارفانه حقیقت) کتابنده کی بکتاشیلک وعلویلک بحثی تماما بکی رحمتیه مقتبسدر.

کوپرلی علی وحتاسی اولدیقه تقریبا یکی کیسه لردن بری معلومات ویرمکده سوز واسکی مجموعه لرده یاکسه یلر چوقه نشر اولمه ایسه بیسی آتالوی بقالی هاکیته بیلدیره صوکی کلمه یه قدر سوز تقدیمه بحثی تمیم ایلیه جکم. هیچکم بوانرجلی حدذاتنده مذکور وثیقه لری بازیلدیرمایه رایدر. آنیه بحثی براده قارشیلشدیرمکه قالقه.

(نوروبابا) روایاتنه ایسه یکون قدیم بکی بحثه وآنیه جم آیینی بر روایتی روحیله دیر سایلمالیدر تصور وتسمیه یاشقه برشی یاپیلمشدر. بوتصور وتسمیه "حقیقت" موضوعه اولمشه ده تحلیل وتشریح نقطه نظرندن صحیح یوقدر.

حالبوکه بو - طریقتی دیه لم؟ - اوقدر چوقه قابیلدر نه کچمه دیوقدر. نه اهمیتی ترسیاتی حاویه رکه اونا نظرا اهمیت ویلدیکمز، بر یونیی وافی مشاهداتی نتیجه وتتبع ایله جلی وسیعه حده وطریقتی اولدینی کبی بی طرفانه برصورته تحلیل ایدیلدیکی تقدیرده حالیا یاپیلمشدر. بوده بکتاشیلک وعلویلک - بیلمکه نه در؟ - نظارنده کتنی واجب برسوتقین ایتیه آیینی زیاده سز ونقصانسز اولکوچون تقریبانه قدر کوستردیکمز احتمالی قیرا جقدر. وبو احتمالی یوزده دوقسانه نسبتده در.

حالبوکه بز اکثریتلی ناقص برصورته بیلدیکی برشیی تعقیب کوستریورز. باشقه برشیه یوقدر.

[1] بزجه باخاصه روم ایلده، انجمن آنادولوده چوقدر.

٦٩ حقیقت الیقین

٨٧ بکتاشلک ١ - ٢٠
آمنت برسول ٢٤ - ١٥٦
حقیقت الیقین ٥٦ - ٦٦

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

جعفریلک و بکتاشیلک

ایکیسی ده اولمق اوزره بکتاشیلک و جعفریلک مقایسه محویتنده بولنیورز . جعفریلک بوتون بوتون سوء تفاهم دایر . بوگونکی بکتاشی و یا علویلک مذهبی صورتنده تقدیر ایدیلن « جعفریلک » دیر . حتی اقرار زحمتی تسبیه ایتمکسزین نظره ده

« من لحمی مر جعفریه ، غیبیدر به ال یورم »

« بیرم استاد حاجی بکتاشه قطب یرلی اولیا ؟! »

بیلن دار . فقط شیعه یه لهجه محلی بولدیکی جعفریه دکلدر . شوقدر وار که بکتاشیلک ده جعفریلک اولدیغی قدر دها طوغریسی نه اولدیغی بیلنز !..

تعجب ایتمیکز ، حقیقت بودر . اطرافی ایچینده بولندیغی بر تعبیه یه کز ، مثلا : جعفریلک عقائدینه و یا خود اعمالنک هانکی جهتنده اخلاق و تجرینی اهل سنت سایه سنده بولدیغنه صورتکز ، امیه اولمق ، سنه لهجه یرلی دیریه یرلی و یا خود اسکیسنه دشمنلی ایله ایچه یراغنه دوکه « اکره کور !! » سوزی و یا جعفریلک ، فقط عجبا کیم سؤال نه کوره جکز ؟

آی ده ایچه یه آیدیرز .

بو حقیقی جوده کوزل اکلاشیلسه اولاده محو عارف بکلر وجوم (بکلر بجه یشن) نده شو سوزلری سویلیور :

« در واقع بکتاشیلک جعفریلک مذهبی تقلید ایدر . اوقدر دعوی و شیعیلکه اتنا ایدر . لرایسیده ؟ اساساً اولسون بیله صانکه دوغرا شیعی دکلدر . زیرا جعفریلک و شیعیلکده علم وار . اهل حکمت آرتیق ، اهل کلام وار . محققه و مدققه ، دوغرو به فاضل وار . آنداهل سنت مخالف بولنورلرایسه ، باری بر اخلاق و تجرینی اولمق اوزره مخالف تورلو سوزلر . بر یکی جماعت ایسه لهجه یرلیه خبری اولمامقله برابر حقیقی ایرانیسه ، نصیریسه ، خرما حوتفه ، شیعه لقده ، اما بیکدیه ، اباحیکدیه ، سماحتفه ، زکیاتیه یرلیلک نخصوصی سائقه سی اوقدری کوریلیور . »

م . شمس الدین بکلر افندی دن (خرافات به حقیقت) اسمنده کی کتابنده « اسلامدا ایکی فرقه تأسیه اولوب مذهب متأخرینه رفض دینیلیر . » سرلوحه سی حاوی بولنان و افغانستانده بولنان عدده شیعه و بالخاصه جعفریلرک ده تنقیدلرینی واقعه ده ایراد ایدن کتابنک اسلوبیله اهمیتلی اولمقله بو قوتلی ایراده کی جزئی فرقه ده نظر دقته آلمایه رق به تألیف ازدنیا یه ایراد ایدیلن بیانیه ایله (۷۷۷) نجی صحیفه ده صورتی رجعیه یکی بیانیه لری ده بولنوب آیتمسه برآیم اولمرق نقل ایدیورلر . مذهب جعفریه حقنده فاضل محترم و علوم و معقول شهیر زاده احمد علی بکلر افندی دوقتورلرینک (تاریخ اسلامیت) نه

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

افتراسی وبیانیه ده ایچه دیکر کتابلرینک اوقوتیلمه کتابلرینک معلوم اولدیغی

هر شخصک قناعت وجدانیسی مقدسدر .

آیندده ذاتاً کیزلنجک برشی یوقدر ، تحلیل و تنقیدلر ایدیلمه یکی بولنیور یعقوده هانکی برشیلرک کیزلنمکه چالیشمه یلدوزی آیاندیغی قیزیوردی اوقده مفاسد اولور .

حقیقت اولدیغی کی کوسترمه ندن دکل ، یالکز داخلرنی حقیقت اولدیغه یقین ایدرکه اوغراشاندن صدر ایدیلیر .

دکل بکتاشیلرک ، هیچ برشخصک وجدانی قناعتله تعلیقه وتوجیه ایدیلن عقیدلرینه کیمسه برشیی کتابنه یازمامه صوکره دعوه دار اولدیغنی ظنه ایتمه جکی اولدیغی وآنجق میت وظنه قانعنی وردیغنی بیلسه یازاردی .

کتابه اکثریتی بکتاشیلرک اولدیغنه برسوز و اغراقه دیمیاه ایچه جکی ظنده یز ، فقط یوزدن طقسانبشی قیزیلباشلقه یازیلسه غیرعلمی قارالامالرله عبارت اولدیغنی شمدیه به بیلیورز . طبعی بوندن جواب بیله ویرلز .

هیچکه دیرسه جواب صواب ده اربابی عناد وجهه تأثیر ایده یه جکدر . (اناوجدنا علیه آبائنا) دینیلن سابه اولرنیه (ضلول مبین) ده اولدیغی سویلیور . بز بوکتابی یازمامیزی بروظیفه جدیه بلیکدن دیه یازدق . با شقه مقصدیمز یوقدر ، توفیق الله در .

علمی ، عملی برروی اولوده [تاریخ اسلام] نه توپلیه رسور :

« مذهب جعفری : اثنی عشریه دینه یرلشه رک امام جعفر الصادقه نسبت اولونمقده در . بونه لهذا بلطه معاصرلری و تلامذه سنه اجماعه قرنی دیمه ره اصول اسلامیه و عقاید اهلیه ده متبار سلوفت قراری بولوندر . »

حقیقة مذاهب اهل سنه نزدیک ایدرسه کورلر که عقائد مخصوصه جعفریه دیکر مذاهب اسلامیه نک عقائد مخصوصه سی کبی یزلمه بولوندر . مثلا درت مذهب کبی جعفریه ده صباح نمازی اذان و اقامه ایکی کره اولمالدر کی آیه بشنجی نمازده قنیتا ماز . یه کبی رمضان صفر و ربیع الاولده اولدینی ارعایتلر ، چونکه بونلر منهو می دخلی نبی ایمیه مبتنی ، اجتهادیه مؤیدر .

فقط اعمالک تفرعاته اختلافی وقوعی موجودر . جعفریه نمازه آیه سنی بولندینی حالده شافعیه نمازه بولماز . شافعیه کوره نجس الیعه اولدینی حالده مالکیه بوضوحه بک کیشمز . نمازده جعفریه اندی باغلار . مالکیه باغلاماز ، خلاصه بونلر اختلافدر .

مذهب اهل سنه جعفریه کی مقایسه ایدرسک عبده تجزیه واصل اولورز مثلا :

جعفریه نمازده مالکیه کبی اندی باغلاماز لر . شافعیه شافعیه کبی اوکه و ایکنجی رکعه اخیره ده یاتسی یه جهرا قیلورلر . حج و رکاتی وصوم مسائل اهل سنه و خاصة حنفیه ایله کتابه برکیر . جعفریه کی تجزیه ایتمز شبه سز بو مدرسه نک تعصبی تصدیق ایدرلر . عقائده کلنجه جعفریه نک وجه به بولونور . معتزله کبی نفی صفات شیعه افراطده و ماتریدینی کبی (قائلیتم) کبی تفریطده دوشمز . لهذا عقائد شیعه نک بوسبیله بتمش و عمومیتله جعفریه نظره یالکیدی بولونماز . جعفریه عائد کلنجه کتابه حنفیه عائد غالب اولدیغی جنازه سنی اصول اسلامیه اوزره غسل و تکفین و تجهیز و تجهیز خیر جائزدر . قیدی واردر . [1]

جعفریه مذهبی حدیثات دینیه و فقهیه یی انکار ایتمز . احراط و تفریطه بری دیکر جامعه اسلامیه یه بولونور ، حدیثات دینیه یی مقر هر شخص « انما المؤمنون اخوة » مقتضای جمیعنجه قرداشی اولدیغندن جعفری و سنی یه بولینمیه رق روحانی اخلاص و اخوتله حفظ بتاشیر و عمومیه ..

یه کبی اذکار ایه یلم ، بونلر جعفریلکه علاوتدن اولدینی کبی جعفریه نمازده بونلری ده نماز ، قیامیا ماز . بونلرک اخلاقه نه عوام ، جعفریلکه معاشیه ایتمه لیدر . ایشته بو یله در شدی سائل اولدقدی بولنک مالکیلی و تبعه دارکاندینی نه لردن منشعب اولدینی و نه لردن مشکل بولونه رق نزدیک ایکی باشلادیالم

[1] ابن حمید : (فقه ائمه معصومیه مذهب عندمجلس رحمة الله) ه واجعت

حاجی بکتاشیه

عمده ی حیاتی : فوجا احریسوی دلقماله برنده ایدی ماسباتی ؟ دیار روم ایلی ، کرامانی ، حنفاسی ، نسلی وارمی ؟ ..

عمده ی حیاتی : اسمی محمد اولوب حاجی بکتاش خراسانک حیتابور شهری مولد اولمشدی ؛ پدری ابراهیم ثانی ولدی سی عمارده شیخ احرولی خیری حاتم و باغمه خاتونی . ولادتی امام علی الرضا (٢٠٤) ل برکرامی تخمین ایدی .

تولدی ٦٤٥ سنه لهجریه سنه ایدی . کوچوک بکتاشه تخمینی سنه کچیکه وقت فوجا احمد یسوینک خلیفه لقماله برنده یه دیریلدی . لقماله دوقسانه دوقوزنجی خلیفه ایکن فوجانک کلاتنک نظری دوشدی . فقط حاجی بکتاشک تخصیصاتنه کوره اتا سنه ایکنجی اتا سنه برنجی خلیفه لکه کلدی . بکوسه لقماله مدرسه یه کوندیکی وقت ایکی توانی دائما بکتاشه قرآنه تعلیم ایدوب سراد قدینی کوردی . بونلرن کیم اولدقدی سؤال بکتاشه شوجوابی ویردی :

صاغمده کی جدم محمد (صلعم) ، صولده کی علی (ع) ایدی که بری علم ظاهری یی اوبری علم باطنی یی تعلیم ایدیورلردی .

ارتقه بکتاش دینی لقمانیت مدارسی اولمشدی . [1]

بکوسه لقماله آستنه ایکنجی بکتاشه هوایه کچدقده « ربنا ظلمنا انفسنا » جوابنی ایدی ، بکوسه لقماله آستنه اولدقدی قدرقی تیمه لمکه سنجق بکتاشه دعا ایتمه ، لقماله آمین دیه . دعا مدسز نک بکتاشه لطیف بریکارث ظاهر ایتمکده . بو وجهله اولدیکه لقماله حجه کتمیه . عوائده بکوسه کندی محکمه سنه یکی (چوری) پیشدکدی خاطره کلدی . بو بکتاشک سلوی اولمشدی . لقماله اوزنه برتپسی یکی آلدی و اوآنه عوائده فوجانه کوتوردی تپسی یی دیردی ، عیب اولدی .

لقماله محققه عوائده اوزنه بکتاشک کلنجه برده کوزینی یاندر فوجانه یکی کوتوره جکم دیدی عوائده کوفی برتپسی یکی آلدیغی وقت تپسی یی کیه دیکی ضرالمشدی . فوجانه ایرندی حج تهنیه سنه کلدکده نه « حاجی بکتاشدر ، آی تبریک ایلیه ! » دیمه دیوسقه یی سرچوب تپسی یی کوسترمشدی . اوحم یکجا کراهتی دویمه وکوروشه اولدقدن صکره اندی بوکوچکلکی برنده ولقا نفیسه ایتمه . بوکرامتی حقیقتانه برتپسی آرنده حاجی بکتاشه نسبت اولونه رق آودجنده دالغه کی یکی بندی کوستردی . یه بوجهله رده بکتاشه موصوف یاپراغی اوستنه نماز قیلدقدن صکره فوجانه اهدا ایلدی .

[1] حاجی سیف الدین دیوبنده سنه بونقطه حاجی بکتاشه فوجا احمد اسمنه عائد ایدیور .

بابای سلطان ابراهیم ثانی (؟) وخاتا بشه اولرینه نه کدینه سلطانلغه تعلیف ایدیلسه ده او ، بوفی عجوزه هنوز ایرلی برحومده اعتقاد غلط ایتدی دوقده نه مزدی اولدی .

خواجه احمدیوی کاخرانده اولوب بشقالرك فتحی ایچون اوغراشدیغی کوزمشدی . فقط جیه رمطلوب واصل اولدی ، یوه نه کبسه ده خالدی . خواجه خودا لعاده متأثر کیه عرفته نه چقابه بتاشه حضرتنه کیدمشدی . بونده کی علمای اخلاقیون آنی یقشتا بولمادی . بتاشه شاهیه چاغه کلوب جیه رلینی کوچه کراتدیره رك یقشتا حقنده اسلام ایتدی .

حاجی بتاشه یقشتا نه عورت ایدیکی دخی خواجه احمدیوی اوزرینه زیاده یه صاقلدیغی ، اما بتاشه نوعیله زیاده کدیکی اخلاقیون ، خلیفه لرك اما نلرك ایله مله کدکدری رجره ده سیاحت اوزره کی واریدیکی اوستنده کی ایکی رکعت نماز قیلدیکی اوکاوره جك سویله دی . هیچ کس نه ایدیوردی ، فقط بتاشه طالقلوب سجاده سنه رك واری اوستنده ایکی رکعت نماز قیلدی . نماز بیتکده حوکره اطرافنده باشنه ، طرف آرقاسنه کچدی . صقله اوکنده سویدی ، علم باشنه دوردی ، کندی کندینه باغرنه اویانمه چالغه اوکنه کلمشدی . بونده حوکره خواجه احمد بتاشه « هایدی یا حاجی بتاشه ! بصکن آلدك ، سن روم ارینه سرچمه ایدك ، بونده بویله قطبلك ستدکه ، روم دار ، صولوجه قره کهریوك کهایورد وردك ! » دیدی .

حاجی بتاشه ارقه یولدره دمقسی نقاندره کجاده کوریوز . بقصه براییه [1] چیقاروب حمانه عزیمت ایدیور . دوم چیه الدره اوچ سه کجاده اولیور ، مدینه ده رفقه سوله [صلصلو] قصبه سنه نقام ضیوانه خانه ، ثانیه ده براییه چیقاروب بیه صقله جامعه کلوب نقام اودوده (٤٠٤) وابستانه اصحاب کهف غارنده براییه چیقاریور .

بونده نه حوکره صولوجه قره کهریوك کلوب قره لی سجده چیقاریلدی اویقده نه حوکره آلتی کرامی کوریه اویس خوجالغك زوجه سی (خاتونه) خاتونه اویه کلمش رجا ایدیور .

آرتق حاجی بتاشه خواجه اویلرینه اوغرمیوب دوغریجه یولنه یاکوره سلطانه علاء الدین سلجوقی (ولدینك یانه یسیر علاء الدین سلجوقی) طرفنه نه یولس مقصی (؟) نامنده برذات اولوب اوده ویکیدکه وفاتنده خواجه اویس وایراهیم ، سیاحه وصاری اسمنده رنك اوغلی قالمشدی . بیه بشقیریه نه کوهدوسه (؟!) اسمنده اوچ

[1] اییه ، فلوق ، چیلم ، چیلد ..

دروشدن قاراکلمه وقایاك یکده اوتوروب قره کوه یاقمق دوکلری

اوچ قاتنه دها کلوب صولوجه قره کهریوك رکوی عالی التشدی .

خاطم نوریه خاتونه ایسه خواجه سلطانك کچیرمه سی سیه نوراندینك کریوسی ایدی .

فی توقادیدك اُزندن جمعه یاغی اولدیغی ده ویلدیغنه سویلیور . حاجی بتاشه کوکجه طوزنه (طوزله ، صورت ، شکل وقیافت ..) صولوجه قره کهریوك کچدیکی وقت ایلك اول اوغرداراولدیغنه . بتاشه هواده کچرکه خاطم نوریه جمع اوزرینه آیاغه قالقدی وسب سؤالی یه اُزنده « دستور یه اُرکچه ! » دیدی . اُزندن کوزجیسی قره جه احمدی کوندردیکی ، قره جه احمد ویلدیغنه کوزیم بوتونه دونیا نظر ایدی ، هرکسك وهرحیوانك چیقه آلدیغنه ، تك اولرده یالکز اویقده کی قاباداشی فوشنه یه کوکجه کوردی !! .. حاجی بتاشك اوکوکجه اولدیغی کلدی . شاهیه قیافتنه کیردی اُولدیغی کچه اوستنه کدی ، فقط حاجی بتاشه چاپوجه داولدیغی سیلکه رك انسانه صورتنه کیرمه دیکی شاهیه صورتنه کی قره جه احمدی بولمادیغنه یاقالاشدی . حضرت جیقه اولمایه کوزلری دیشاری فیرلادی داوکونه نه اعتبار اً (کوزی فیرلی) رض قره جه احمدك رقیبی اولمشدی .

حاجی بتاشه « اُر ، اُرك قصه نه کتاجه داریدی ؟ .. »

بیه سرك مقطعه کوکجه نه دها طلم بطوله بولدیم اکا کیدر . کیدیم ! » دیدی .

قره جه احمدی براقه رق حوکره سجده کیتدی .

حاجی بتاشه اکرانی دوبایه روم اُزندی ، وزنه سی قیصقانوب حضرته وارمادیغنه ، فقط اوکیچه یوتسونه یاتوب صباح اولوب وجه اغدینك اویانمادیغنه کوره حضرتنه کیمك مجبور اولدیغنه .

اوراده یوتسونه یاتدی کندی جمعدنه ناصل یاپیور لرسه اویله جه یاپمه دیغنه کوزیم بیقه ایدیور ، هیچ بر خدمته ویرمدی ، یالکز قره جه احمده خدمت فالدی .

قره جه احمد برخدمتکاره « کاوه دوشکونی ویرم ، چیچی بیرده ویرمه بولدیغنه سنه بوسوه دسنده قالسین ! » دیدی

خاطم نوریه خاتونه اُونه کلمه حاجی بتاشه اوقدر معتقد دی که آیاقلرینی اوپمکه اعتبار ایتمشدی .

حاجی بتاشك کوکجه یوزی قاماسه وخاطم نوریه ، قادینجه ! بوی آیاقه دیکمه بره دوك ! » دیمشدی . خاطم نوریه ایسه بازار دوشونوب آیاقه دیکمه یرادیغنه آنجه خارجی بولدیغنه بوقانمیوب چیقاریدی .

حاجی بتاشه بو معلوم اولوب « امیر آتاس (!) سنه کلدیك ، یورم بکجه ری اولجه ، خلقك یمه یاشه کیدی سنك اولادك اولاده بنم اولادلرمك یدی یاشه کیدینه قدر قوی واجب بیه جك ، قوناو اولسونه !! » دیدی .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بونه‌سوکره فاطمه نورینه‌نک اسمی (قادینجه آنا وخوتونوسدر) قالدی. حضیقه "مبارک شیخی کرامتی ظهور ایتمشدی. اودقه قدر چوجوغی اولیانه هرحالده اوزرینه بریمی مناقب حبیب، محمود وحضرلالله [1] اسمنده اوچ اوغلو اولدی که حبیب محمود کندی حیاتنده اولدیلر، بونلردن یالکز حضرلالله قالدی. بومناقب دخواجه‌سی سوکره ولینعمتم حاجی بکتاشدن صوکره حضرلالله کی حیاتی اکلدیکز حاجی بکتاشه تاکی روم ارندینک تایوا ولینعمتی حضیقه‌لرنی اوزرینه خوتبی باقه‌رینی دکونوک اوچیانه اولوبده «خرقه واغی» نامیله مشهور عالم اولینعمتی وکذلک بسه دائما مدحه‌سونه خوجا اولدیغنک قارداشی صارایه حضیقه‌لرینی ایکی کول (!؟!) اولدقدن کیتدیکی وقوداغاجه‌نه الما بیتدیکی، کذلک سوکره‌سنده بوداریولنانه برچایایی ایکیه آیرلدیغی وبونه بسه‌عدوطاشلاشاهه کتدیکی بوروتدیکی، چایایی حضورکی بوغورلدیغی مخلوسه‌لریه ایدوکی مناسباتی دکلکوتدیکی کراندیکی سیه محمود حیاتیکن برابرلرنده بیلدیکی بیلوسنه برچی بولورز، دیکری قاچمی بایوب اوچوز مولوی (!؟) وردیشیه کذلک زیارته کلدکده اوده برچایایه بیلدیکی خایایی بوروده رک استقبال ایتدیکی وبرچوبانه زیاده ایچنه زیاده، مکانه ایچنه مکانه کوسترمدیکی صاری صاقلی اسمنده کی برچوبانی بوداغوریچی برکوزر دیکی قره ورنلوخانه بابایی تاباشیسنه ایشاره ایتدیکی وبرلیک وبرمیش وظیفه‌سنک ختام بولدیغنه ۷۲۸ تاریخ کوسترمیسنده حیاتنه کوزلری قاپاندیغنی کورمیورز. خلاصه‌سی؛ ولینعمتمزه کوره تحقیق زیاده یاشامسنه تاکی اعاظم حاجی بکتاشدن توالیده: قره‌جواهره، سیه‌محمودجوانی، اچی اورنه، سیه‌علی وباقیلری ولی سلطانه، آیدال موسی آقه بابایه صاری اسماعیل، صاری صالحه، کیکیلی بابا خی شمس الدینه تبریزی وخان مولانا بیله بکتاشه!.. مولانانک قیصه‌نه بیدادلوبونه خلوه‌دکی حاجی بکتاشه شکایت ایتمشدی. اوده حضیقه‌لرینک ایشاره‌لریله یکی‌چوری اوجه‌ده‌وه شمس الدینه تبریزی فرشاهه وظیفه‌سنده بولونوب اورالرده سویلیورلردی. هدفی آرسنده «دیه‌لیدم» دیه جوابه دیرلی بونک اوزرینه حاجی بکتاشه «کیت» فقط هدفک ارسنده لاف سویلیه‌لیدم ایچه باشکه کیدوب باشمز کلمه‌سنه!، دیدی. شمس تبریزی مولانای ایشاره‌دوب سوکره‌سنده شهید اولدقدن اکثر اکثریه سراولدی که ایشته اولویرلی بوده برکرامتدی [4]

[1] وتاریخه کوره‌کم وفات حضرت (۲۰۴) حاجی بکتاشک یاشه اولدقه حضرت شیخ ایرلی «حضرلالله کلدی!» دیکله اسمی حضرلالله قالمشدر. ولینعمتم

[4] جناب مولانانک حاجی بکتاشه حضیقه ایدلاریغنی بیاکونک برصورته بیلورز. حضرت مولانای روم قدس سره القویم منوی مقدسیسنه آیده زنده اولدیغی کی مناقب وتاریخ حیاتی ده

وبه یونس امراج [2] ورشدی طیبه‌یه رضی بکتاشی ایدی.

طیبه [3] حاجی بکتاشک رهنوتنه اجابت ایتمشدی. صاری صالحی نامنده کی درویشی یولداشیله احضار ایتدی. وکیدنه نصیحه آلدیغی صورده. طیبه‌یه جوابا "آرتق حیاتنه نصیحه ویره‌جک یونس کورمیورم بالکز برپرده ارقه‌سنه آلمی اونوتمی ویز طوتدیغه کم آودقه‌یه‌کیمسنه برشه واردی" دیدی. حاجی بکتاشه "کورمیورسن هیرمیسک؟" دیکله آلمی اونوتمی طیبه‌یه خواسانه کورمکدی‌کیمسنه یوق کورمکده ایچکره طیبه شاشقم، طیبه!!" دیدی. یونس بونه نظرکه اسمی طیبه‌یه امراج قالدی.

یونس امراج کنج کندیسی فقیر برحیضچی ایدی.

برسه قحطلغه اولدی. هرکس حضیقه‌ایدی. یونس حاجی بکتاشک رکاهنه کیدوب برمقدار بغدای ارزانه قرار ویردی. رکاهکدی وصالی عجله‌ایتدی. برچاچ کوتله مساعده‌نه صوکره آرتق کره‌جکی. حاجی بکتاشه بغدایمی، یوقسه‌کمسنه‌ایسته‌دیکن صوردی، یونس بغدایه امراء ایدیوردی. نهایت بغدای دیدی، پولمیدی، فقط اینکی خطای آکلدیشه. کری دونوشی وهمان طلب‌ایتدی. حاجی بکتاشه‌ده جواباً "ارتوسنک نصیبت بزده دکل، طایفه‌در" دیدی. یونس طیبه‌یه کلدی ورکاهنده قرقه‌سنه اوروبخلیه خدمتنه بولوندی. برکون بجمشه یونس کونیه‌اسمنه برده عاشه‌داری. طیبه‌یه یونس کونیه‌یه "دیشی سوچ!" دیدی. یونس کونیه‌نک خاطرنه دیشی یوقدی. یونس توجه خطابه "حاجی، ارتق حاجی بکتاشه سلطانک سوزی دیه کلدی. کیدک آچیلدی، سه‌سویه!!" دیدی. یونس بونظره اوزرینه عاشه (شاعر) اولمشدی. سویه‌دیکی نفس دارلیغه توکردی. الهی بیانه الشده‌ایدی، بیضی اکلمشدی.

بکتاشی عضه‌سنده میانه‌ده ایکی یوهشه وارورکه بویوستدده ایکی دائی مقامیدر.

بك نكى صورته خوطه. حضرت شمس الدين تبريزى ده معلوم اولديغى شكل شهيد اولمغه دائر بعض رسملرى بولمقده.

(ترجمهٔ رسالهٔ سيه‌سالار بخاف فؤاد كوپرلى) وده ترجمهٔ اى اقتدارى مرحوم بك بورداف نسخه‌سى يازه ايتمشدر. احمد وده بويه معلوم سيه‌سالار يازمش سويه‌يور.

[2] «يونس ايره» ولوينام امدوس كى امراج صورتنه ياز‌يلمشدر.

[3] «طيبه» بولده وياخود طيبى دينكدر.

(خواسانه پوستی) حاجی کتاشلی، (آشچی پوستی) سه عم سلطانلی، (آلمالی پوستی) بالم سلطانلی،
(آتاجی پوستی) قنبر علی (رضه) لی، (نقیب پوستی) قیوسر سلطانلی، (جه انجی پوستی) حماری اسماعیلی،
(ترپه دار پوستی) قره دونلو جانه بابالی، (کیلدرجی پوستی) قولی اچمه حاجم سلطانلی، (قهوه جی پوستی)
شاه شادلی، (قره انجه پوستی) ابراهیم (ع.ر) لی، (آیاقچی پوستی) آیدال موسی سلطانلی، (ملامه زاده پوستی)
حضر (ع.س) کبی.

بو پوستلر صاحبلری یکدیگرلرینه بولنمادقدری دیمشلر: ابراهیم، حضر دشاه شادلی ایمش، قیوسر آیدال و آیدال موسی،
بالم سلطانه و حاجی کتاشه قنبر علی وساره کی مختلف عصرلرده یاشامش کیمسه لرون اولدقلری یالی، بنا بوبوک
یکدیگرلرینه مدحه و عباده اولمق صورتیله چوقلرینه من حضرت آدم (ع.س) یه قدر کتابلر!!!
نسل وارمی؟!..

عنعنه یه نظاراً تاریخچه آنادولده کوچ حضرلرله بولنمیان اولیای صلبی، حاجی کتاشلی نفسلرینه اعتقادلرینی
کرسی مناقب اولمادیغنه صبا نسلی ره یوقدر. چیلیر حضرلرلی نسلنه دکدر. فقط علویلر یعنی
قنبر علیلر حضرلرلی حاجی کتاشلی صلبی اولمق اولیای اعتقادنه دکلر، فقط بو اعتقادی چیلیر
بر ولیده مستند دکلدر.

اگر بو فقره یه اساساً لزوم کورلرسه تاریخی آنادولیه خاطره نوری خاتونه خواجه اولیالی یه دوچار اولمشلر،
اوحالده حضرلرلی حاجی کتاشلی صلبی اولمق اعتقادنه کیمسه نک اعتراضی اولمسه کرک..

حضرلرلی، ناصل اولمشسه اولسون؟ اولسه والسلام!!..

شمدی بوحقیقتی حاجی کتاشلی تاریخی حیاتنه نتیجه ایدلم..

تاریخی حاجی کتاشه، سلطانه اوچانجه کوردوکمیز، ساجق تشریح، ضبطلری نسلی واری کی..
حاجی کتاشه حقنده الساسی معلوماتی ویرن عثمانلی موخ قدیمی عاشق پاشازاده در. چونکه عاشق پاشا
وبابالیسی حاجی کتاشلی مناسبتدار.

ویریلن معلوماتده «حاجی کتاشلی منتسبلرندن کی قره سیله برابر خراسانه سیوشوب وسیوشمه ده
بابا الیاس کبی وفات ایدن وقیصریه کوجه قره شهر وقیچیه کوجه قره شهر تکیه لرینی اوزاق مدت
اداره ایتمش اولدقلری دکلسه بیله قره اویوک قراصفی وخاتونه اطلی قیزلرینه رحمت رحمانه
تاوشمشلر» مانند عبارتله عاشق پاشازاده بالمخاصه بوقیچه عدوه ایچون: «لعنه برلحه زون
بلاغزون، تجلسه ویریلکسه خارجه...» بدعه کتابلرینه بک وچوق دقت، طوقونه وظیفه
وسیقلری حاوتنه بولندیره چوقدن بیلرکه آنی شیطانیه کر» دیمیور..

شو حاله کتابلرینک اوظرف صاف برمسلک صحه وحقیقته الیه بالواقعه بوزدولرینی ادعاسنه قدر واقعه،
ویریلن ایرای تنقیده ره شیرینکی کی ایمیه..

عاشق پاشازاده کتابلرینک سطحه اوخانه یه کوره شیخی ایچری اوجاغنه دعا ایتمکه ره یوریلن یولدن
رایه یوز... شو حاله حاجی کتابلرینک عقیده سیله یه جمله قره اوزونه سیاحتدری واعتقادلری
و [بخه دینی، شیخلکه دویه کله فارغ اولمش دویسیله] بر طریقه یه ری اولدینی اعتراف قابلیور.

انادولو سلجوقیه لرینک علم وعرفان انتشار تقدیر دینه وحتی مذهب خصوصه کی سرسری حرکتلری ایرانه
انادولیه برتصوف جریانی کتاوایتمشدی. بوجریانه تابع اوحدالدین کرمانی، فخرالدین عراقی وساره متصوفه
ایرانیه یه انادولیه بالکی سلاجقه یی وشمارنده چوقدفعه سریت دوشونه وحتی برخصه واتحادی تعقیبه یه شاهد اولدقلری
کورلیور. بوجریانه انادولیلی برمحیط تصوف حاکم کورسه دیوحوکه نفس انادولوده برچوقه متصوف ومدحه
یتیشمشدر. اخلاقی واجتماعی برانقلاب، حقیقت حالنه باطنی عقیده لرنشر ایله اصلیتی ده بوحوکه انادولوده
برلشمشدر. اصلیتک باطنیه دینه اولدینی ادعایه اسراف مذهب وطریقت خارجتاشی تماماً متوارث اولمیه، وحتی مختلف
مائیتی وبرزجه تلقی آیینه وارکاتنی ریکر دوده ارجه فاسه ایدیرمش وبابه بابانک خانقاه معموره سنی ایکنجی
مصره حاجیه محور اوتو دمصرده دومن الظاهر بیبرس البندقداری» مصرده انشاوایله یه مجبور قالماه استحصه
ایدیلمسه قدر اولوبانه دیمه اتاجه خانه زاده کیمه آیدن بابانک بریسی اولدینی [1] دایمی واحد
بابالرنده فیصه الدینی [2] بولیون وهم دیلیدر. بابا اسحقه نامنه کی بالطبیعت قیامی ایچون شکی بابا
الیاسک مانیتی برلوحه اولدینی ادعاسی یالی ساده ولانه بر ادعادر.

[1] بابه بابانک بغداد فاجعه سنی تاریخ ۶۵۶ ه. عفت الجمالی

[2] بابه بابا: بلنه یوقاریسی بوتونه ضمیمه اولمسه اشتغل قرنی ضمنه برخوله باغلوسه،
ناشه ضعیف برقرنی تمامیله شکفته تولد حاصله دایکر طرفه مانند بوتونلرله رابطه کسه. الننه غایت
اوزونه دیولیون یرلقه، خاقه مصول بولیون وسیاه برنشکون اولمه آیچی کی اویار، مایعه لی سویه،
غایت مرداری. بعه حال دیانته رهاکار اولمه برفیق اولمه بوندن الذه یعنی دخه اولدینی حاله
کیفدری یرده برداره شکفته دوریون بوندن چالار، بابه بابا اویناردی. بابه بابا عمومی معنقه،
آخری شکر نام برلحه ایدی.

ناقل: محمد عاقی مباح عدایه جب جناب حضرت استاد حضرت علی بعده سعه نه عدایه ایدلم اتحاد
اتیه یکی ادعا ایدردی.

آمامیه تاریخی: صبیحه حسام الدین بک ناشه: عفت الجمالی

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

به تاریخ یازده اضافه دوست تسکیدی حاوی بولونیتی خود دیوبرد که حسه صاحبی اعداده ملکه به نقره رانمای سلطانی بوده .. خلاصه بر حسه صاحبی فیض امیر اضیلی قیاتی و راهاکوله خلقه رحیلی عاشق ساز شده روزده کوره بیورز . متوجه دخانه نه صورکه حاجی بکتاشی ده ولیلی اکلدیر بیورز ، باخاص بابا الیاسه کوره شیخ نظر وقه آلیمسی .. داتا دیوتیاره یه رفرانس ایدوشور دیو موفقیتی یه اکلدیور :

« بر کوره سلاسه حاجی بکتاشی بیوه وطریقتدری کسمه دیکه تقلیده یه بیله حاجی بکتاشه کسوسی سویلیور ، مقامی گیزیورلر ، فقط حقیقته یه یتمی و دیگر خانه بوشانیور دیوخانه اوموقعی ویرمیور . یاخود اوکوم ویرمیور ، اولیسیر مکور قبیلی یه نه قونولمش سویلیور . قیچ کسلکدی محله قویدقدی وقت اقتضا ایدنجه خانه کسیلیور ، طیرناقدنه ده عیله حاکم روحانیلر . » .. انوده بکتاشیده بیوه کسمک ، باخصوص بیاشده ده بیوه وحفظ کسمک بر عیب بر زیاده تلکدر !! ..

شیدی بوحاله راجه بابا ایله حاجی بکتاشه ایاسنده یاشیوه قوجه کوره میورز ، یالکز ریحه وبلوه راده ایاسنده طریقه ساعی بر روح کوتاریلیم بر حوزه کرسه ، فقط اعتقادانی بارز .. ایده هیچ شبه یه فارغ و تحقیق حوده بلیم ، بلیم اولیلی قدر خرافه قریشتور .. ایلیس ده بالمی ؟ ..

بو تاریخ عاشق پاشا زاده وسقایه نامه بنه حقده کی حرفکار تنقیدینه نظراً بیله بالمی دیلکی ، فقط هیچ اوده بر بیر ، برناشر طریقه ویا اثر حاجی برمضون ده دیلکی .. کلهم آنجق عقده یاشاسه بر بالمی اولمه احتمالی یاقوی ...

بکتاشی عمه سنا آنی سید یاپاس [1] ۶۴۵ ده تولید ایدوب ۶۸۰ ده روم ایلنه گیدیوب ایده رسوس و ۷۲۸ ده اولیرمس آنجق حوکره ده ایده یرلشه شیدیر . زاتا بکتاشی عمه سی حوده حوکره کوریچ زاده محمد فواد بک ایله تماس ایدوب بازیلی کی اوتیجی عقده تلکی ایده بیلمشدر .

یالکز تاریخدر حاجی بکتاشی بیوه ره اولیلی وسطه ایده خاریجه کوروسه یه اوده تاریخ معلومات ندیه لهیه ولایتلری یاقه اتخاذ ایتمشدر .

[1] عمه حاجی بکتاشی سلسله سی شو صورتله بیلدیریور :

حاجی بکتاشه سید محمد به السید ابراهیم ثانی به السید اسحاق به السید محمد به السید ابراهیم به السید حسه به السید ابراهیم به السید داود به السید محمد به السید حسه به السید ابراهیم کریم المجاب به الامام موسی الکاظم (۲۰۴) به الامام جعفر الصادق (۲۰۴) به الامام محمد الباقر (۲۰۴) به الامام زین العابدین (۲۰۴) به الامام حسین (۲۰۴) به امیر المؤمنین علی ابن ابو طالب (۲۰۴) زوج البتول فاطمة الزهرا (۲۰۴) بنت رسول الله صلعم ...

بر برادره بیاسیوس روحقوق ایده ارعا ایدیورکه حاجی بکتاشک احمد یسوی ایله هیچ ، هیچ رضایتی یوقدر فوجا احمد یسوی وضعیتی وطریقتی تامیله عقده اهمیتسز وزائد ونقوذ فاقده .

ویرایه حقیقت باشقه باشقه تخیلات ولونلر وهر فرقه والحاده دائر قطی وحدتلی بر ازکسیه تنقیده بیله کوره دلهز ، هله شیعیلکه هیچ اولیابه بیلیر .. یالکز عباداتی مقدسه زده ساعیا مداومت ذکر الله وغایته آخیر نوافلی ایله انسانلری دینلی مقامی اولیله کیدیور .. حالبوکه حاجی بکتاشه تیجوه یه یالمی چیقیور ، بکتاشیلکه الیسی هیچ تقلیل ایدیلمز ، زیرا بکتاشیلک یالکز بکتاشیلکه بقیه بیلمز . ایده بوی ده کوره جذ .

حاجی بکتاشک احمد یسوی ضیفه سی اولیلی حقده کی ظنه عمومی تاریخ ده عموماً ایده کوستریلمه سنه رغماً تاریخلری ده یکانه یاقه ی دلیلیمه در .

بوکون الیمزده اولان حاله اوتیجی عقده یاپیلمشدر ، حوالی آنجه بوعقده ایله حکوره یالکز بکتاشیلک یسوی ضیفه سی اولیلی سویلیور . آنجه اول یازیلوده دائی صحیح معلوماتی جامع اولوب عاشق پاشا زاده تاریخنک بو مناسبته بیلدیکی وه بحث ایتمیور . دیوتیاره ده حاجی بکتاشه یسوی ضیفه لرینه نقاشه یرینه نه یولده کلدیکنی حاجی سلطانه دیوتیاره تعیر اولنانه دیکر بر نسخه سنده دوغروداده دوغریدیه حوجا احمد ضیفه سی .. نقاشه یرینه حواجه یرلی (حبیب السیر) و (روضة الصفا) سنده یدیرلیکی حاله هاتره دکوله .. ۸۹۸ ده اولمه علماً عروضه یوسف بیکی ارجاق نقاشه یرینه ذکر اولونسه .. حقیقه بحث معلومات بوله ، احتمالکه حوجا احمدک ضیفه سنده دقط بوده مجهول ..

بالعکس براحوله واردر . حاله دوقدی زاتی بالمی بیلدیرمکه عجاله دکه عوام اوزرینه حوده تاثیر بولدقدن براحوله بکتاشیه تامیله رقبه ایتمشدر . وحالبوکه ، آنده حاله دوقدی وزی نفوذ آدمی بکتاشی تحقیر ایدر . ایشته بکتاشی عمه سی ادعا ایده یاشادیغی تحقی بولونمه نقاشه بابا یه حاجی بکتاشی تحقی بروشدن ایفا ایتمکده در . احتمالکه حاله دوقدی . عاشق پاشا زاده حاجی بکتاشی بابا الیاس حلقه یازیور ، بکتاشیلکده بابائی واضیلی بولونیور دیوتیاره ، بکتاشی ایدینلر اساس قوتنامه اولده بولیورز ، اساسیه تاریخنه رطهر اولیلی کی ۱۰۰۰ تاریخلی (سید یوسف کاز بابا) نامنده بر بکتاشی ضیفه سی طرفنه (کوچوک حسیه) نامنده بر یه ویریلمه اجازتنامه ده سلسله طریقت یه بیه حاجی بکتاشه قدر ایصال ایدیلمش (وحالبوکه عمه سی السید الفخار محمد المدفون بخطار الحاج بکتاشده ولی انشا بورده وحالبوکه اسرار الطریقه واحکام الشریعه عمه یه بقاله بابا الولی وحالبوکه عمه یه مؤیه واقف رموز الشریعه وکاشف کنوز الطریقه صاحب الدولة والحقیقة الباب الیاس بکاج الدیه عجبی

قدسناه ایله بره ونعماله بعلم...) قیدی وار .

شوحاله حاجی بکتاشی بابا الیاسك ضعفاسنه وچاره بارنه لقمانه بابا دیه اغنه انلره ایله بکی دیکدوکی
غیبته دیو بیسیه بولقمانه بابانك لقمانه برنده خورتنه خواجا احمد یسوی ضعفه سی اولدیغنه کوره بیکی اوچ دفعه
دیو غرور اساسا آیندن روحی بابائی واضحلکه عبارتدر . دیکر تاره حاجی بکتاشك اصلی اوزرنه
غایت ضعیف ودسیسه ومناسباته بحث ایدیور ..

شوحاله عنصری جانبه نفس ایتمیز او اوزدنه مناقبه چقاره برتخم وارکه اوده بوزاتك آلتنی
عصر اداخنده خراسانه اناطولیه هجرتی نسبه لجه دون و (شیخلکه دویه لکه فارغ) بر باطنیه
نشئه برکسی اولماسیدر . دیکر تاره اکثریتی ضعفا ایسه کیمسی حقیقت یولنه خدمت ایتمه،
کیمسی ایسه باطنیه دنه اولوب بالاخره دیکر تاره یازیلدیکه بوحرکتله ایله حوقوطسه اشتباه ایتمه
نشئه برکسی رکعتلر قیلنه بوصاقلنی آلماسنه محمود حیرانی، جلال الدین رومی، شمس الدین تبریزی کبی
اعاظم ده عصرلرده یاشامشلردر . ذکر اولنانلرك ضعفا جانبنده عاشقانه یاشادقلرینی غیر قابل ذکر
ایتمکله آلیه ایزهار بیه دارلره، کیمکه بابای بولنه دیه عائلك بابای اولدیغنه کوره حقدر ...

اویاحلی آیال موسی ایچون ده بوره یسوی ضعفاسنه دیه حاجی بکتاشه ایله رومی کلمه، طالعه دیه بولونسه ده
بوغبای بکتاشی عنصرینه دیه رومی اولدیغنی ایچون هیچ بر اهمیتی حائز دکلدر . ایال موسیلرك رومی قیلنمسی
ایله الدلدیه دیه .

دیکر تاره ده بیاض اسمی کتبه حاجی اسماعیل تاریخی برتخمیه دکل، بلکه اعصاردن یاشامسه بر دردیسه
فقط معروف اولدیغنی ایچون بریره نامی بولونماسه دیه .. حاجی سلطان ده وقره اولنلر ایله بابادن بولیه
یدسلطان ایال ده آیالدلدیه غایت غالب بر باطنی اولوب نفسدنه اکثریتی ضعفا ایسه حاجی بکتاشیلك
پرده سی آلتنده باطنیلکه ترویج ایتمکدر [1]

---

[1]

برکل ایله کلمکلی سید ابتدم
یاد عبایلی اوسه عطیه !..

حاجی حالتنه عنصرینه کلنجه بوده ضعیفدر که بالاخره عنصرینه آلتنجه یرلشیدر . [2]

کیمدر بزی بحثه قاتیدیه ؟ ..
امام حسن، شاه حیدر، عبدر ! ..

قطعه سیله بابلدیایله برلشنده بالخاصه متوسلرك اوعاذه دیدکلری :

یزیدك غدای خصلتی کسیدی ،
نسیم یوزلری، سنور آصیدی ..
دنیایی کره دولدی ، اکیدی ،
دولدیرایه محمد ، الله عطیه !..
کیم دوقوری بیدی صیحکه خالی ،
کیم دیریلتدی بیدی بیلی بابانه اولیای ؟ ..
فرقدایه بیدیلر بر دولوی
دولدیرایه محمد ، ایچه عطیه !..
(بیرسلطان آیال) آغلادی، کولدی !
کیمدر شریفه برنجا کلدی ..
خفت ایدیه ورق کتاب ایدی
اوقویایه محمد، بایرایه علیه ...

بوزاده دیاض سیدی که دولوب بوشالدیغی وبدك صیحکه خالی بیغه یری دوقویانلر، خالقه
ایه دلر ؟ آولوی دیریلتدیلر علی اولدیغی وقتده ایله بیلر دولوایچه سی وقرآنلر کلام اولدیغی کبی
عقائد باطنیه دن عبارتدر .

---

[2] حاجی حالتنه عنصرینه بکتاشیه کوره برچوبایله اولوب برکونه حاجی بکتاشه یولنه چرقه یوکا
راست کلیور، اسمنی صورییور . اوده بیلمدیکندن «حالتم» دیه جواب ویریور . یوکا قارشی
بکتاشه «هایدی! سنی روم ایلیه حالده ..» دیور واوزده برخته قیچ ویریور . حاجی حالتنه اردندن
نظر هیئته فیله بولوب اوراده هیچ نه یوق عوریجه یه واروب اوراده حیقابه آزوری تخته قیلیچیله اولدیره رك
قرال واهالیسنی اسلام ایدیور . وخان اتیکی وقتده یدی قرال (؟!) آنك کنده مملکتنده مدفون اولماسی
ایستیرلر ، بونی اوزرینه حالتنه بابا یدی قارداش یاپیلماسی وهرقرالك یرینه آلتمش وحیه ایدیور . یدی قرال

ترجمه کتابده مناقبی موجود سه ده سطفانه اوغانف معاصری سیاح شهیر ابن بطوطه سیاحتنامه سنده
« وصلنا الی البلدة المعروفة باسم بابا سلطوه ویذکرون انه سلطوه هذا کان مقاتلاً ثابتاً یذکر عن الاشیاء
یذکرها الشرع » سوزلرینه آنلدی ده برمالمی اولدیغی و یاخود ده بلکه سه دوشونجه لری برمقوف بولونیغی حقنده کی
ظنونی نقویه ایتمکده در . [۲]

خلاصه تدقیقاتمزدن شو نتیجه یی استحصال ایدیورزکه : حاجی بکتاشه ضیفدره مالک بولونیغی برمقوف،
بر واضح طریقه دکلدر .

بر تابوت آلدیغی وقت لهجری صالقه بابای کندی تابوتنه کوردوب شاداولرده سکندیغنی دوشه
ایدیورلر . بیی یرده مقاتلک اولماسنه سبب بو ..

اولیا چلبه کوره ایسه اسمی محمد بخاری اولوب صاری صالقه فقای یسویه دده ایکنه خواجه احمد یسوی
ادنی « محروم » بکتاشه ایدیرکمش ، نی روم کوندریمیه ، او زمانکه خلق ضلالته دوشه صاری
صالقه نام کشیش اولصورته کروب قتل ایدیه ، بیی قرالغه یرده نام وشانه حاجی اول ! ..
دیمیوب بلغه برتخته قلیچ قوشاده رحمه حاجی بکتاشه ایدیه روم یولیور .. بوندنه صوکره کی
تفصیلات بالاده کی خلاصه ایدیلدی . طبعی بوندن کلیچ بر تاریخ تحمین اولنماز ..

[۲]

محمد فؤاد بک (ایلک مقاوفر) نده صاری صالقه آلیب ارنوده دیمیوب دده عثمانیه
ایله بطوطه بک شوسوزی آنلی ماخذی بک کوزل اکلادیور ، دیمیوب دده اولسه ..
« یذکر عنه الاشیا یذکرها الشرع » کبی برجمله قطعیاً مقاوفر ایتمزدی ...

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

آنجق عصر اواخرنده یاشامسنه علی العاده برمجذوب باطنیه بشقه بیلمه دیکی [۱] .. افلاکی تذکره سنده
نقل ایتدیکه مولنا ایله مناسباتده بولونان شیخ اسحق ناسنده کی درویش بولغارستانه گیدیور ایمش
افلاکیده ذکر ایتدیکه بر یرده آتشه دوشمش اولدیغی حالده یانمیان مولنانک اطفه اتابه
اینمسه مولنانک رسالهٔ سپهسالارده کوهیوی برچیه بولونوردی . افلاکی تذکره سنی
زاتاً ۷۱۸ ده یازمسه دده (از فحوی روایات وعدیی حکایات برسبیل استخبار وطریقه استفسار
از کبار اخبار دیار واخیارکه رواة ثقات عدول ثقات بودند ، نقل ونقل کرده بودم ..)
دیه رک اساسنی شوشه بوشه ودیکلیی روایاته ابتنا ایتدیکی سویلمشدر .

یالکز (راویانه عدل کی یاسالیه فحص آتاشه دیمیاشه بودند ، روایت فیانه کردند) حاجی بکتاشه
خراسانی شاه بابا رسول بوزکه درمش روم ظهور کرده بودند وجماعتی اورا بابا رسول ایله
می کفتند وحاجی بکتاشه مرد بود محاضر دل ودوسه ردده اما درمقابلت نبود ...) سوزلریله
شریعه سابقه برلونماینی سویلیور . بوقاریده ذکر ایتدیکز قطع سارب حکایه سی نقل ایدیور که
حاجی بکتاشک ساطیه برلیی اولدیغنی

(محراب) مجموعه سنده حاجی بک حاجی بکتاشک ۶۹۱ ده اولدیکنه ارعاد (المرحوم)
قیدی تأویل ایتمکله برابر اعتماد ایدیور . ودده رودلوشه نیشه یه اقتحی
عصرده جعله ایدیور ، حالبوکه مولنا ایله بشقه عصرده کوردیکی غیرمکه ، جناب جلال الدینک
تاریخ وفاتی سقت دیه یازمشدر ..

خلاصه تاریخی دیسه ده ذهره ادغایانه باطنیه حاجی بکتاشه برواقع طریقه تشکیل ویردیکی تحمین
برچوق کرامتلر عطف ایدیلمشدر ویرمی عصرده یاشامسنه اعتقادیک هوغی اولکاتابع کوهره رک
برده عتبه تشکیل وتثبیت ایتمشلرکه بوعتبه انجه اوچنجی عصرده تشکل ایده بیلمشدر .

[۱]

امایه حاجیه افندینک شفاهی ویردیکی معلوماته کوره ، قیدشده « شیخ سیمابه بیه » نک
هجری ۶۹۱ تاریخلی وقفیه سنده موقوفاتک موقف تعیینه ایدیلمکی اشاره (فی ناحیة
المرحوم الحاج بکتاشه قدس سره ...) عبارهسنه تصادف اولنمشدر .

ایلک مقاوفر ، ص : ۲۲۵
کویریه زاره فؤاد بک

یه باغیلر کذیرنه مخصوص سلطنتی اولدیغه «حکومة بقوة» بولیقه سی اجرا ایه یلمش ایچه
اوزمانلر حاجی بکتاشه سلاطین و بیکلربیکی رعایه نظر تی کی حظایه ای ده عظمت زیاده
ایجادی اهمال ایمشلردر .

بکتاشی عظمتلی تکیه سنی تخلیه ده حکومه کذیرنه جه عاری وکرامانه یدیکی زیاده معتقد موریدلرینه
ویلایتلره ایلچیلر ویردیکی هم خصوصه یولی ناخه طوتمشلردر .

بوحرکته حاجی بکتاشه ولیی طریقت مؤسس اولدیغی وبیکلربیکی رعای خیانه یکی وسیله کی مرحومه
روایانه کیا اساسه عاری اولدیغی حاله بوزمانه قدر محمد حقیقت نظریله باقیلمه یوظه عمومی
سعد به سیلمانه قانونی کی بادشاهلرل حاجی بکتاشه تکیه سنه ایلچیلر ویردیکی بوجهله اولسه وقتی بیکلربیکی یه
(بکتاشیلره) عائد نوجه وکیاکذیرنی حاجی بکتاشه نامه اولمایه سیله ویرلمشدر .

نسلی وارمی ؟ ..

ویلایتلره یوقاریده ذکر ایتدیکز وجهله قادیجه آنالرنی اوده صاحزاده لیغی وقتنه بوزنه نه آغانه
قانی مذکوره نک ایچمه سیله اوه دخترقده ر اولادی اولمایه خواجه اولدیغی اوچ اوغل اولمشلرنه
بالکز حضرلاه نک حاج خلیفه اولسه اولیغی سویلیور . بوکا قارشی قیز بیاشر ، قادیجه ، خواجه اولسه دکل ،
حاجی بکتاشک زوجه سی ؛ حضرلاه ده حاجی بکتاشک اوغلی ایمه ویوردیکه الدنده ویلایتلره کی
عظمت بوقدر ، خرافاته ودلو دیانتسیزلره تمایه غیر صحیح برولیی فاسدلری بیدیوجه ر .

حتی زمانده اولادلره ارسالنه برلوناه جلبی مرحوم احمد جمال الدین افندی (مدافعه) اسمنده کی
کتابنده سنقیم زاده نک [1] (رسالهٔ تاج) اسمنده کی کتابی دیکر تألیفلرینه معارض اولمایه (تاریخ
سلطنت عثمانیه) اسمنده کی رسالهٔ اوغلنسه ولیی اولدیغه کوسترمیور . تاریخ سلطنت عثمانیه
«عاکر عثمانیه نک بداییت تکیه سنده حاجی بکتاشه وقی حضرتی رعاد یکنه عظمت اکتسابیه اولدیغی»

[1]

سیلمانه سعد الدین افندی سنقیم زاده ... متأخرینه متولی عثمانیه ده اولوب ۱۲۲۱ تاریخنده وفات
ایدوب وعلمیه وتحصیلی ایله کوکه طریقت نقشبندیه انتسابنه خلافت نائی اولوب ، خزانه
کذیرنه اولدیغی حاله ۱۲۰۲ سنه سنده انتقال ایتمشدر . ۶ جلد ده مرکب ترجمهٔ مقولات
احمد فاروقی ، شرح دیوانه عجلی ، تحفة الخلفا طیه ، دوحة المشایخ ..... رسالهٔ التاج ...
وسائر آثاری درخیر استاری وارد ...

قاموسی : شمس الدین سامی بک مرحوم

10

اورخانه عاری حضرتی عظمتلی بولنانه واریلی خواجه لرنی کرمایی اولمه خاطره نوزیه خاتونه متولی حاجی بکتاشه
وقی حضرتی صحت صحیحه ونسل باقیه متحلی نخدوم چلبی سیدعلی نورحسه سه به به محمد شفقار حاجی بکتاشه وقی حضرتی
واردوب وستی یوسف ایدوب الیسه وکسوه خصوصه مشارالیه سیدعلی نورحسه ابه حاجی بکتاشه ولی ایمه استناده
واسطه ایله برلرده «خیرالنساء الایتامه» حدیث شریفنه استناداً آغه بورلی یعنی یاخود کوه اکسی مشارالیه
سیدعلی سعد به طرفنه امر و تنبیه بولیوریلمسی ... ویه برسوره مجاول معلومات ویریلمی کی سنقیم زاده ده
(رسالهٔ تاج) نده «مرحوم ومغفور لسعد به مراد زمانه عبده ثرتی اجنه متوجه انتباس اولمقله
توزیع لباس تقیه اضافه اساسی اتخاذ قیلوب بکتاشه پاشا دلالتیله رضیه جلب ودخول بوبیوکه حاجی بکتاشه
وقی حضرتی مخدوم نخاتیری سیدعلی نورحسه » سوزلریه ادریس ویریلمی معلوماتی یه بوبول خرفه له
تذلیل اولور .

رسالهٔ تاریخ سلطنت عثمانیه ده دفعه ادرخانه زیانده اولیور وسعد به اوخانه بالکز حاجی بکتاشک
اوغلی زیارت ایدیور ، بکتاشه پاشا زاده یوقه ..

رسالهٔ تاج) ده واد زمانده اولیور وسیدعلی بکتاشه پاشا دلالتیله رضیه وعوت وجلب ایدیلور .
حالبوکه بکتاشک اولادلری معلوم ، سیدعلی بکتاشیلقدن آیریلدیغی تاریخه یاقین سعد به دیلمسی مرسوی بولونه
(علی الاعلم) درکه قطعی حرفیت قطعیه یه . نورحسه پاشا تاریخی تحقیقه . چلبی جلال الدین افندی
مرحوم بوراییکی اسمی بروده خطلاه اسمی علاوه ایدوب اوچ مختلف شخص توهیم وحاجی بکتاشک یوقوم
اوغلی ولیی عهده اولدیغه کوسترمشدر . سالف الذکر معلومات موهوم وبحلول دیکر یکیچه تاریخچه یوقدر .
بو ، انجمه حاجی بکتاشک سعد به اوخانه کوروشمیه حقده کی خرافه نک قیرلماسنه تقریباً عقیده سیدوخمه دوقم
مرکوز نخیلده نه عبارتدر .

چلبی مرحومک مدافعه سنه (بیانات وراجعه قطعیه ده) عدا یکی (برداد سعد به کی وقوعاتی
ومحاکم شرعیه سجلاتی [1]) ایله دیوبتانه ودیوبتانه یی تأخذ اتخاذ ایدیه تاریخلرل خاطره دوزنده توزیه
ایدیکی طقم عمومیه بالنج بر ترجمانه تأطر بیش دکلدرلر .

بونلر اویله دکل دیه یورسه کز عائشه پاشا زاده نک (خاتونه آنانی کذیرنه جزایه یه نک اوزاده ترجمه حالنه
قادر دکلسه کز .) ایضاحنه حکوره یکچه ری اهل هائز اولمامز . بز یالکز سوی اوغلی دیه یورکه اولیس خواجه
عائشه نک اولچ بالغی رکیه سیله حاجی بکتاشک وبار دردیکی حکوره بالغی اولسه دیه اوغلنه دیه
[1] مدافعه : چلبی مرحوم احمد جمال الدین افندی

۱۹۲۷ ۷ ص

بولونانه بالی ویاخود بالم سعد نه طرفدار سیه عثمانی دولتنه واپسته بلغاشیلرك آسیه وارطالی نفی یا طغیان
برطریقه کسوه سنه بورودن تشکل ایتمه ، وذکر عائد دولونه قدر جمیعتلر عصبی ایدیسه صباحی
قیامی ایاسنده بیچوق برخوده اولدیغی حالده ذکر عائد حالا قوتلی رئیس اداره بولونمشدر ...

بلغاشیلرك وقوعیاتی شفقی نصیحه

بالفی مذکره

بلغاشیلرك وقوعیاتی نصیحه ایتمه دن اول اسلامیتده بالفی مذکره نك نصل ورقی سائقه دائر سیه
تشکل ایتمکی عمومی برنظر اله کوزدن کچیرمك مجبوریتنده یز ..
عربستانه حواله نده روغوب عدالت ، حقیقت وسداوه نك نه تمو وتفیضه ایدیه اسلامیته حیرتخش بر معجزه
اولدیغنی ازمنه ده سدوار استیلاسنی بیلن هرکس تصدیق ایدر . بالذات ذی قدرت برحکومت وعلم ، عیه
زمانده برده فکر وحدت اولماسی درجه سیه مفتون متمدن کوزیله بقدر ایسه بیلیشمه قطعی
مجبوریتده ایدی .. فقط تاریخ بزه بیان ایدیور که بو حکومت وفکر ایسه متمدن زوال بازدیسیه
اوزرکه آنك عنصرلرینك زوالنی احضار ایتمشدر . امویلر لفظاً اسلام اولدقلرینه قارشو قریشك عصبیتی
ابوسفیانك احفادی اسکی عنعنه لرینه حالا مربوط بولندقلرینه کوره جهرا ایدیورلردی . وبو یوزدن نظامنه طاهره
برأدر تودیه عبارتدی . یزیدك اول امام حسینه (ع.م) قارشو سویله دیکی :

لیت اشیاخی ببدر شهدوا

مصرعه باشلیان شعرده آچیقجه

لست من خندف ان لم انتقم

سهمی اصحه باکامه فصل

بیتیله بوحسی اظهار ایدیور ، یعنی « اکر بدرده اجدادم اخاذ ایتدکلری انتقامی الیوم بنم
الندن وارا دوجقدی » بیدرشکه مدینه یی باقوب یقیور ، مرحومه صحابه اولدیرمك روحه بتون
امویلرك آتدری باغدادکی صورتیه اجدادینك عنعنه لرینی یقیانه ، عزیزلری ولی اینه نی هاشمه نه
انتقام الیوردی . عبدالملك حجاجك تهدیدی قیره بیله ایچه قدسه برکیمه یاپدیرمه دیکی زمانی
برتویو آچدیرمه تشبث ایدیور ، ولیه قرینك بدی ازالی وحضرت قرآنه محبتی حدتی وغضبی اوقدینه

نشانه اتخاذنده باسی کوریور و

اذا لقیت ربك یوم حشر
فقل یارب مزقنی الولید ..

دیور دی . یزید تائیدك شرهوتپرستی وذاتك دوستی . خصوصه وکربلا حادثه لری برجاه وجلال
غرغاسنده عبارت اولمایوب ظهور اسلامیه نی هاشمه وانا انه نه بری موجود مناقض وبنفسك نتیجه سی
وبنی امیه نك اسلام تومسدنه بر انتقامی ایدی ..
اوحتی خلیفه عثمانه « ای بنی امیه ! اکر اینتظار خلافت کره یه جاییدکی صاریدك ، زیرا ، سنی نابود
ایدیم یا آخرن وارور ، نه شر ! ! » دیه نصیحت ایدیه واختیار منصب خلیفه لرینه قوغولونه ابوسفیانك
احفادی اسلام خلافتی الده ایتدکدن صکره نصیحه توجه حرکت ایتمشدی .
اوحیله لره ایرانك انتقامه اوتوریه اسلام طاهره سطوتنه مقابل ابتدای ظهوره کی عادل خلیفه لره
مالك دکلدی .
ایرانك بك اسکی بر تاریخی ، بك کشیم بر دینی ، بك ذی شکیم وکنده روحنه دوغمه بر ذوقی وعرفانی ،
بناءعیه بر غرور سیاسی واردی بوغرور وقتیله الهك ویرمه دکلری عریض طرفه نه أرباب وتاریخه کوره نام
فارغه باشلاسه برحکومت طرفه نه چریلوردی . چول اولوارك ایرانه حاکم اولمسی . عیه زمانده
روما وعهد تجربی بیقیانه اسلامیت بوایکی مقتدر عنعنه وخرافه لریله چاریشه جقدی .
قدیم اسلام عدالتی تقویه اولدیغی ایچون امویه زمانده ده بوعدالتی ارایورلردی .
اسلامیتك صاحبی بولونه ریاکار امویلر سعد بن وقاص وعمرك سطوتلی وشکوهلی قبولی اوکنده ، ایمان
خلیفه لرك یاملاق قیصرلری ، حیره واتیق سلطنت السرایه تبدیل ایتمکده ، مسجد محرابنه نه زیفار نفاقی
تحکم واداره لرینه نفوذ ایتمکده ، چولرنه برده لر آچمکده ویاساندیقلرندی . بیت المال سیه
ایمان سعدنه بری حکمدارك شخصی حزینه سی اولمشدی . فاتحه لك بریه کیفی یاسته اوکلمکده ایدی .
حالبوکه ایرانه ، روما وعهد تجربه دوغا اسلامیتی قبول ایتمشلردی .
اسکی عنعنه لرینی آرایورلردی . امویلر عدالتدن بو طرفه روح اسلامه تقریب ایده جکلردی ، کلمه
« انما المؤمنون اخوة » دیه اسلامیته اتباع حرکته بیت کوزیله باقیلدی .. حقوق .. ایسه یوه اولیوردی .
امویلر حیچ بر استبداد اجرای حکم ایدیوردی ، عرب اولمایانك نظرنده هیچ بر حریتی یوقدی ، اوقدر
ایرانیه واریلدی که برایرانی اسلام اولسیه جزیه ویرمکده قورتولمایوردی !
ایرانلیلر ایچون اوچ طبقه یه ناسبتاء دکلدی ، فقط روحیسی کندی محکمه یه بقیه کلمشدی ،

علی به ابوطالب (ع.ه) ك زمانندن طوغمه اولوب عدالتی وعلم وفضیلتی برگونه کی ایزاحندن گورلی قاماشدیریوردی.

معاویه ایله اولاد حارباتی وبونده طولایی حسینه حقارتله وتابع قیلمغه ری، بالخاصه ترابلو فاجعه سی برچوق نقطه نظردن عادی وقابعدن ایرانلیلر نظرنده اوقدر بویوك وموثر وقعه لردی.

امویلرك هوزرلكی واومرته ده ایقاع ایتدكلری فجایع ودینه اوردوقلری بالطبع ایرانلیلری، دیه بیله اسلامه صادق عربلری بیله گیدیرمه مقصودندی.

گندی سلفلرینه یقینلكله واوقوع گلدیرمه جدیتله ایله علی به ابوطالب (ع.ه) ك اهل سعادتی، عدالت واهل بیت پیغمبری ده امویلرله درجه لرنجه اولولار وذی نقوذلری برر رتبه ایلولردی.

ایرانلیلر عصر سعادت سی ایله هم طالعدار وبوسعادتده علی ارزولرینك استحصالنه زیاده گورولردی.

اهل بیت اولاد مجتبی قدر، اندن وگندیلرندن وسمندیلرندن عداوتلری واری، بونی قولی ویره تحکمده وبنا قبول وعبودیته مرکب بر فرقه یار شیعی اختیار ایتمه. دینی ودنیوی هرجهته ده اهل بیته اتباع وتسور المعتدی اولدی.

فقط بوجهه ده جنسی وبیه بیه اسلوم اهالنه، قسم وگیری اسکی وبیه وحشیانه ری یکی دینه رنج ایدن اجنبی ایله گیمه لرده خلقی ایزاله اولونه نقوش ودرج اسلوم عرض وفتوحاته استفاده ایدرك بعضه افكار سخیفه نشریه باشلادیلركه بونلرك برچوغی عباسیه بیه بنا اسلوم برادوك تشكیل ایدر.

بنا سراتیك اسیاسیه فارسی اری وآبای اهالنه وحیاتدری تمثیل ایدیه ایله بنا یهودیلك، حیثیاتله ودینه تشبثلری براساسه جمع ایدیوردی.

بوقرنلرده ری خلقی اجتماعاتی یكگورل كشف ایتمشدی. عمالیه وعیالی زیاده ده عقیده ی سرسختی اظهار ایده جیه ایله بنا عیالی وفاتنه طوغرده «عیالی خدای تعالا اولدیغی، اولدیغنی، ایله بلجمله اولدیریلمكی علم طوغرده تمثیل ایتمه برشیطانه بولونیغنی. حالبوكه عیالی ودینی قاتی كوكه عروج ایتمكی، یعدیریلمك زوالفقارینك تعدی، گوك گورلتیسنده وصوت اولدیغنی زمانده یره ایتوب عدالته ایرمكی فرض ایله جكی» نقطه یاشدوردی.

عیالی خدا اولماسی وعروجی خرستیانلغك، صوك زمانده نزول ایدوب عالمی عدالته تولدیرمه تصور ایله جكی نه تشبثلری وظهوریه انتظار ایله یهودیلك، خرستیانلغه وبجوسیلكلره اولدیغی قدر اعتقاد واریلمه عیالی ایدی. بالكز عیسانك (ع.ه)، هرمز، سیح موعود وبارا قلیدی اسم وجسدی

عمده اتخاذ ایتمشدی. ایشته تخم خصومت بوزهری تنقید ایدیلمه مكمل ایده بیلدی.

ایرانلی غدر، عیسانك عباسی ایسم ابوسلمك قانی ایله طاهر اولدی. امام جعفر به (ع.ه) ه واضحقه ایدوب اضمحلال ایچه اشتمال ایچون برشئی دریغ ایتمه مكدن، بالكز گندیسنك مأمور ایتمه سی یاخود ابوسلمه امام جعفرك جوابی حقیقتی بیان عالیه ری. وهمزمانه طاهیده اموی دهاشی مناقرتی سبه دیمه معارضه صورته گندی اجدادینك مفتوحاتی بنا ایرانلی تحریص ایدرمكن، بونكده ایكنجی ایسیم رئیس بولونمه مجبوریتنی قبول ایتمه مكله برابر امام عالیشانه ابوسلمه به ایضاحات آلمق حركاتی گندی نامنه اجرا ایتمه سی امر ایله بیلدی فقط (صادقه آل محمد ع.ه) ك دیه عقیده ناعدا ایچون برحجاب ترتیب ایدرك قبل بوكی عادی اخراصه تریه مزدی. باقیكز ابا سلمه چون دیرکه:

سه بخ خدمتم لویه برآدم دكلمش، عیه زمانده سویله دیكم شیئی دكلدر، تقصیم بونده كمتر اولدیغی تصور اضمار ایده مم...

اكر آل رسولك كیمسی جعفر الصادقدن كلمه ایله كیمسه برده قطعه تقه وتوصیه نامه ایستمه مشدی.

جعفر الصادقه (ع.ه) ك شو جوابی وكی ایجاب ایتمه یه صوكره قبیله خلقی مستمسك كیمسه حضوری اولادینه ابقاء واختصاص دولایسیله كوچمه اولونه عیالی براز دقت صوكره هر تدبیك ظهوری قبلی اولدیغی وقتی سلماندن كندی بوزنده ایكی فرقه ایرانلیلر وشو وقعه قارشی یكوجود بركوه حالنده بولونمه سی ایچون ابوبكر (ر.ض.ه) یه بیعت ایتمه قوشامسنه رقم بكزر [1]

كیمسی تذكره آل رسولك كیمسی بوعلویه وشاتی ابراز ایده مدی. آل هاشمدن وبنی عباس به عبدالمطلبه ابراهیم ابوسلمك بطلانی قبول ایتدی وكیمه شبهه ایدرسه دلیلی بسه قاریسه جمی اولسونه قتل» ایتمه سی حقنده ده بیانات وردی.

ابوسلم خلق دعوتنه علویه ویا عباسیه نامنی تصریح ایتمه مدی، ایرانیلر چوغی طرفداری شیعه بولونمقدی اولادیسیه نامنه چالیشیلور ظنده ایدی

[1] امام جعفر (ع.ه) ك بوعلویتی حضرت علی الرضا (ع.ه) وده كوریلمه ری. خلیفه عباسی مأموننك كندیسنی ولی عهد ایلمكه قیام ایتمكله بنی عباسك مخالف اولمه جهتی نظر اعتباره آلاره امام رضا رئیسه، نظریات الحاج بیجه سی قبول ایتمه ایله بالاخره بوقطعی غیبه ایتمه سی باعث موبخی اولمشدی، ائمه هدی حقیقتله بنا برگزیده رحمان عالیلرده

(صلوات الله علیهم)

مثلا : اصحاب تفویض ایدنلر کبی ، برچوق اقسام آیریلوب مشهور [1]
شایان ذکردر .

نظریه یونوب بو اعتقادلری جمع ایدن یونوس رفعوت تأسیس ایدن باطنیلر
باطنیان اسماعیلیه . اسماعیلیه امامتی نظری امام جعفر یونوس اوغلو اسماعیلدی .
اسماعیل ، حضرت صادقدن حیاتده وفات ایتمکله امام اسماعیلدن اوغلو محمد مکتوم ، آندن ده آندن حوکره ده
آندن اوغلو جعفر الصادقدی . ودخودجه یونوسلر جعفر امام جعفرك علمی اخلاقه توارث ایده رسمه ویرمدی
غلوه شیعه لك داخله قاید رسمه کیرمدی . جعفر الصادقدن اوغلو محمد الحبیب یوخ ، باشقه باطنی اولمشدی ،
کندیسی حقنده جوارنده « سعید » قصه سنده اولدیغی ، اطرافه نشر مذهب ایچون داعیلر یولادیغی . عواقب کیه
میمون الوقاری اولوکه برینه قرمطی محمد نامنده برینی تعیین ایدی . حمدان ، کلای فعالیتلرینه
باشلادی .

باطنیلرجه قرآنه ظاهر و باطنه معنای حادی برکلام مطلقدی . متصد باطنه نفوذ ایتمکدی . باطنیه
جعفر الصادقدن صوکره ده اوغلو اسماعیل و بوآدم مؤسسه دینه بیردی .

صفات الهیه حقنده قیل وقال ایدیورز ، عینی دیاغیدی ، دار دیا یوجه دینه فردی . باطنیه موقوف دارکه
اشیانك امردن عقل اولنجه ، عقل ده کندیسندن دوندیلوب نفس ظهور ایتمشدر ، نفس
غیر تام یولونجه نه دوقیون مطلق فعل احد ، ناطقدن نام ، حروفدن کلمه یوخسه کشاف والماسی دیدیکمز
عقل اولنجه ، نطق ایچون استعداد مطلق سبب حرکه باشلدیغه دیوحرکتدن اجرام صدور کلمشدر . اجرامك
دوزنده بسائط عنصریه یعنی آتشه ، هوا ، طوپراغه دوزکار حصول بولمشدر . اشیا عناصر ایله موالیه
ثلاثه یعنی معدنه ، نبات وحیوانه حاصل اولمشدر ، نهایت انسانه وجود بولمشدر .
عاوه ده عقل وظیفه سنه نطق نام ویرلدیکی کبی عقل کامله ده ناطقه ، آندن ده
آدم ، نوح ، ابراهیم ، موسی ، عیسی ، محمد ومهدی اولوب یدی رسول صامته باطنیه شریعتی مأمور
امام واردر .

دنیا هیچ بروقت امامدن خالی قالامز ، فقط بعضاً ظاهر اولمازده مخفی اولور ، فقط اوقت ده
[1]

مشهوریتی مرشدی « ابوسفیان العجلی » اولجه امام محمد الباقر (٧٣٢) نك حضوریته کیروب بعضی کلمه
بلاغه اعتقادات فاسده سنه واقف اولدیغه جناب امام وقتی حضوریته طرد واصحابی وقوم ایله
کوردشکه یه منع وتبرا ایدلدیکی مشهوردر .

وعوفك کبری اولماسنه رغماً ابراهیم عباسی وخلفی اولیدلرجه حق اولویدی ، فقط ایکنجی زمانه کلمشدی سا
عصبیاته برونیزه ظهور ایتدی ، برتاج محاربه یکسنه سقوط امویه ودولتك حقه انتقاله بوداراللافاس عرب وعجم
عموم خلقه پك صمیمی برصورتده آلقیشلاندی ، لکن بونیجه یه واردیغی وقت ابراهیم عباسیدن اولیدلرابوسلم الخوزینك
سعایی قربان ایتمشدی [2]

ابوسلم حوق وحیثیتی زیاده ایتمك طفایی آلمشدی ، چونکه اوقت رسمی بردولتی دیلیردولته سیاسه باعث اولماغه وروشدی .
بالخاصه ابراهیم امویه اجرا ایتمکی جنایاته نادم اولوب وادلویرتمکی اوندن طلب قلمشیدی عدالت دیلورلری ، مظلوم
یاز دیلمه مکتوبه طلب یولنده سیدیورلر ، « اگر جناب حق قصوری عفو بویورسه اجرالرا حیز ، کندی لطف وکرمیه
عفو انجزه مجازات ایدرسه عدالتیه ... » دیورلری ، طبیعی مظهر بویله بر وقتی بی عباسی حکومتی زمانه باشلامازدی
کندیسنه تاج سلطنت وارثنك عزتی حاضر اولمایه ابوسلم درحال ترجمه یولسلطنه کلمکه تکلیف ایدیور (؟!) .
فقط ابوسلم خلوه نظر نه بك یولوکی ، عجبا زمانه ایله توجه امویه دونمی دوریکه برکی قازانمه اطلیورلری ،
ارتق امویه اولایه بقعه دیکه عباسیده توجه اولونمشدی ، ابوسلمك قتلنه یولنمق قصدیه ایتمشدی .
خلفه ابوسلمه خوف البشر رقدرت کوسترمشدی ، ادارهجه قدرکه (زمام به شاقو) دیمکه برك ابوسلمك
الوهیتی اعلان ایتمکه وقت یاننه آیچیجق رتبه طوغیدیا بیلمشدی .
المقع ده دیلرطرفه تجدد الوهیتی قبول ایدن جناب حقك آدم ، نوح ، صالح ، ابراهیم ، موسی ، عیسی ،
محمد (صلوات علیهم) ، علی (٩٠٠) ، محمد حنفیه (٩٠٤) وابوسلم ، نهایت کندی صورتده ظهور ایتمکی
اعلان ایتدیرمشدی .
بو دعوانك صحیح الوهیتك ایجاب ایتدیکی مقبول اولدی . فقط تخم مضمحل نشو ونما
بولمشدی .
بازدهوکه میدانه آلمایه زمانه توقع بومقتضاته بوده « نوشیروانه داركه » زمانه ظهور ایده
(مزدك) عقیده سنی یغ اشتراك نسوانه دقیق الحفاظی علاوه ایتدیرمشدی .
بو اعتقادات باطلهیی آنجق خلفك عدالتداره سی واساسات اسلامیه ایله تأسیس ایتمایه یاردی ،
هیچ کیمسه یوندی ورشوه جك ، اجرا ایده جك کیمسه یوقدی ، عباسیلرك سوء اداره سی اویده
رغبت ایتدیرمشدی .
مأموره زمانه ظهور ایده (بابك) ده تناسخی تقویه ایدی . خلاصه تفصیلاتی کلدیکی وجهله اوراجه
تحریب اعتقادلر کلیاً کوز صالمشدی .

[2] ابن اثیر

خارجه‌یه‌ہم جال نقیس بولونوردی . بیر رسول صادق یعنی امام طاهر شیث ، سام ، اسماعیل ، لهدانه ، شمونه ، علی و محمد الحبیب .

ویه ونه کیمی حقیقی آنجق امام ونقیبه اهمیت ویریردی . کویلرك بوعقیده ده اولمسی مقتضای زمان فلسفه وروحیه صاحبه دار ، فقط بو صاحبلرك هپسی بدقصدی تأیید ایدیوردی. مثلا : صداق الرسل حقه قطعی رئیس سامه ایتدیکی اعتقادی نحوه ایدیدی. بیر رسول ناطق اولمق « لابد بعده » دعاسی ایتدیکی اورته‌ده نه قالیور . امام طاهر اولمازسه بیه خارجه نقیس بولونمق یعنی فکریه ده راعیدن اکثریتله اجرای نفوذی تحت تأمینه آلیوردی . امامدن بیه اولمسی ایجاب ایدیوردی ، حقیقی ویه ونه کیمی آنجق امام ویا نقیبه اهمیت ایتمیه کلن دیگر نوع اخلاط وانبوه نقیده غیر لایعقل اولدیغی تفهیم ایتمیه حاجت قالمیوردی. الحاصل بو افکار ، تابع اولمایه کیدیلمیه یا واسطه یا واسطه اجابه نامه یازمق یا خود حضوره مراجعه ایتمکدی .

مأمور محمد جالنی ضمنی راعیده کوتو بیرلر ، راعید باطنی عقائدینی قبول حاضر اولمایه یوجاره اولی عهدیه‌یه آلمه‌لری . وی نفوذ کیمسه‌لری بوزمه‌ده زاقیلمازدی . اوامر ونواهیدن تفهم علی الاجمال اولدیغی ، عدای نامزد رغبت آلمق یولونه یعنی تقلید یه‌لردی . قیودسز آزاده طاقیه باطنی « ضعیف » رتبه‌سنه ایردی . « سیخ » درجه‌سنده ایسه بحیات تمامیه استحصال ایدیلدی .

آیشه ؛ محمد امام ، نماز ، انسانی تذکاره یعنی قیودات شرعیه (؟!) دن نهی ایدیه‌لمام . اوروج ایراد نه‌لکم ؛ زکات ، قصابخانه مشروحه‌لریله تزکیه‌لرات ، حج ، امامه تابعیت ، اقدام الهیه‌لیمانده افشای راز ؛ غسل تجدید عهد ؛ زنا ولواطه ؛ مدلول عبد قصبه‌اقنا ؛ کعبه‌نی ؛ یمقان ، وصی ؛ بیر کره طوقی بیر امام ناطقیه ؛ بیر جمله ، بیر شریعت روحیه‌سنه تأدیه اولنوردی .

راعی اکبر اولمه‌لرنه‌لکم ده فوقنده ایدیلر ، بوتأدیه‌لرك ده اوته‌سنده اولدیغی بیلدیردی . بونلر طرف اسلامیه‌یی محو وقوعه‌لریله اجتماعیه‌ی تهدم وکافه‌ی ازدواج نائبیه وبوجهتله لاشعاقلی برخاه ومعاون دیرده باطنیلغك نافذ یارلاغه برحکومت تأسیسنه عبدن اولانه مقصدی یاتیوردی.

حواله قرطی طرفنه قور ولانه اساس قرمچ بیچی رئیسه باطنیلغك ریاستی آلنده راعیدی باری اولیسی ده خلیفه عباسی المقتفی بالله اوردوسی جانبوحه اوکنی آلدی .

جانبوکه ۵۹۲ سنه‌لکچه‌سنده وقوعبولانه ابو سعید الجنابینك یاشاتدیکی فتن کوردی خلط وقاریشمه‌ده المقتفی اوغلی المقتدر بالله اوردوسی تاردمار ایتدی .

ابو سعیدك ضعف وفتوراوزره ابو طاهرك بعده‌یا خلط و ۵۱۷ سنه‌سنده وکیم مجده تکدیه‌لجوم ایتدی .

بیلوحه معلوم قرابه ایدی ، مکرر به هیچ‌قوری حیده ده حجر اسودی ده آلمیور ، لکن سنه‌قره ، قرمطیلرك الله خالدی . نرتیب مسلمانده صانیر .

قرمطیلر اوروپه سنه‌قره ، ادغا شیقه‌یه صوکره غائب مسلمانده توحیدینی ، فقط قرامطه‌نك برچوغی آناطولو وسوریه طرفنه راغبدر ده اورادی ده زهاب‌لکه موحد ومشرار .

اسماعیلیه امام محمد الحبیب اخلافنه کوره دیگر ابوعبدالله اسمنده‌کی راعیدن غریبه‌ی فاطمیه خلفنه محو وانقراضه قاطع خلفنی تشکیل ایتدی . فاطمیه خلفنه تشکیله صوکره راعیدن نفوذلرینی کرایدن خلفنه سیاسته اداره اموره باشلادیلر وتاریخ عالمده روئیت ایرانیه ومدنی برموقع اهمیانه موقعه اولدیلر . فقط حاکم بامرالله شیخ ودرزی نامنده‌کی باطنیلغك اعتقادلرینه قابیلیوب الوهیتی ادعاسنه « حاکم بامره » شکلنه صیردیغی بسمیدی « یاسر الحاکم الهی المجید » اوقوعه‌جلب ایتدی .

حاکمك مجنونانه معاملاتی تحمل ایده‌مه‌یه‌جکلرینی حیس ایدن فاطمیه خلفنی برقوچ یه‌ایتدردی . شیخ درزیلرك تقدیسی قبول ایده‌جکلرینی حیس ایدن فاطمیه خلفنی ظلم ایتدیلر .

اعتقادات باطله‌دن فائده‌لنوب فاطمیه خلفنی فجره افراطه بولدیرانلردی.

محمد نسیه‌یه صوکره حمزه اسمنده بری درزی عقائدینی وضع ایتمشدر . فقط تقصیلنه اقرار ایدن درزیلرك عقیده‌لری یکدیگرینه ، مائله تقصیلنه قرامطه‌نك الحاقه قصی اشتراکیه یکدیگرینه .

Atatürk Kitaplığı
1926
İstanbul

ایراده اسماعیلیه ——————

« باطنیه »

ایرانه باطنیه‌نك رئیس ومؤسسی حسن صباحدر . بری خصه‌سنده مفصلا عرض ایده‌جکمز اوزره باطنیت اوغلی اولان حسن صباح نیشابور مدرسه‌سنده تعلم العلك وعمر خیام ایله بابر امام موفقه نیشابوریه درس اوقوشمشدر . بوراده رفیقی اولان خواجه نظام الملك وزیر سلجوقی سلطان الب ارسلانك رتبه‌لرینه نظر اغنه‌سی . مقابلی خاطرلایوب ایکی رفیقه بر مأموریت تفویض ایتدی ، خیام علمی وحسن صباحه روحانیتی ایچیه جذبی بریبقه باشقه یولی طوتمغه مجبور اولدی ، حسن صباح ایسه قوله قرار ایتدی .

مأمورى دولايسيله حكومارله مناسبتدار بولنانه حسنه ، نظام الملكى موقعنه دوشوروب كندسى كچيرمكدن ايجيه
كلوب واسطه يه واجتماعيدى ، فقط ايتديكى نتيجه حصول دارى ، عبدس افكار شيدوده حسنه سراى سلطانيه
طرايدى . مصره قاچدى ، فقط اداره ده حكومار مستقبل علوى ايله اوغراشدقارندن نقاقه صوقمه
ايتمه دى . نتيجه ده اجبور اولدى ، عاقبت عاقبته دهم آيالته كچدكى حالده دوكور دكلرى براوه خفيه
مصر سلطانه بيعت دعوت وباطنيه عقائدى نشر ايتمكه كوى . عوانى خيرانديه نظام الملك دوستى
ايجيه أولاد دريدى . فقط حسنه دهى اول داورانمدى ، داعيدى واسطه سيله باطنى اولسه دهم
سلطانه بيعت ايتمه اولانه « الموت » قلعه سنه تحصن ايتدى ، عنقار الديه قلعه لرنى قاپوسنى
كوروب تجاوزاته برسه آلهيه اولرجه قاپادى ، قلعه ده كى سلجوقى مأمورلرى قوغوشدى . نقابين
حركته قيام ايله نظام الملكى اوطه لاشده رياطنى ذاتيسنه صوكرمه دواج ايتدى .
الموت قلعه سنه كوندريله داعيد واسطه سيله روبارد قهستانه شدارى ده باطنى ، بنا برحسنه
صباحك بتمك صاردى اولديغى ، حسنه « شيخ الجبل » عنوانى آلمشدى .
قزاطه اولرينى كى فتح وسيع برتزلى تشكيلاته دير بوردى . داعيدانه ماعداده « فداويه »
صنفى وارى . حسنه صباح بوصنفه غايت كچ دقت ، ماهرانه دعكه دوكوم ، كچيرمكه بيلمز ،
شهوات دوشكونه دعيه زمانه اك صمسز رياضتلرى بيدكچى ايردن كچيرمكه صاوجم
كوزل دعاذبدار ، اخلاقه ناموس اخانه بيلمز وكچيرمكه صكلى دكلدر ، ديانه وآماده بولونوجه
سلاح استعمالنى آكلايردى فداويه صنفنه كچ قرارده وارى . حسنه فداييه دائمى رياضتلر مطلقه
آلتنده بولونديغندن ايجيه قلعه لرك داخله مخصوص برقسمنه يرلشه يايرحسنه دهالدرينى حوى وعمارتلرله
دولو برمشدى .
زمانه زمانه داعيد فداييدن نوم برتبه حيزيردن بوقسمه نفوذ ايتديرلر ويجاره ويرسيكچه الاعظمه
دولايى رعاسنى برقسم حقيقة عالم استغراقده هيئت كلدكلرى ظن ايدر ، وحسنه سنه ياشاتديغى بيك
دولو زوقه وطبيعه برصدق شهوتى تسكين ايتكله صوكره يه نوم برتبه اولجه بولونديغى محله
كتديرلردى .
بوصورتله كورنه الطاعت مطلقه وفداييه واسطه سيله بوقدر عمار وقصور باطنيه
صنجى بوعالم دواج ايتمشدر .
حسنه صباح ايالتده ايكرمسنه دهاياتى براغمكده ديرمشدى . معيتنده براوه داعيدانه
مركب هيئت بولونوردى .

مركب هيئت بولونوردى .
شيخ الجبلك قورديغى طوزاغى طوزلى اسراى هركس آچيده دنيقيانك تويسه ساقط اولديغى
برمضانه شنبه اعلانه وعنا افطار ايدردى . (٥٧٩) آرتيه قواص وعوام براولمشدى ،
هركس سنخ وتبه صيغه سنه (!) نائلدى . اكر هلاكو تيشوب بوخانه حكومتى بى آمانه قويسه نه دهار
ايتمه سنه اولسايدى بوكونه كلنكن وچيرچيلرى غيرسياسى رعيتى ويا طريقه حالنده دهكى خوب انسانيت
وهدايه عرفانه قوى اشتياقى برحكومت حالنده كوره جكدن . اعتقاديمجه بغداى خط وتخريبنده علم
انسانيته وبالخصوص اسلام عالم عرفانه وديعتده بيك بويوك زياده آجمانه كلهلاكو انسانيت حضرتنه كه
كنا هدى باطنيه حكومتنى تحويد عفو ايتمشدر ، واسفاكم خاطر باطنيدى كى بونلرده اكثرى عرفانه وآنادولوده
ملجا اتخاذ ايتمشدر .
الحاصل بوتنه باشانه صوكره عرفانه وآنادولو برجوقه رافضى تحديد دولدى . على (ع.م) نك ٩٠
اولديغى دهول زمانده ظهور ايه دكى ، ورنجى قاتى كوكده بولونوب كوننه اولديغى بناعليه كونشى
برسنه لازم كلديكى نقطه ايسه اولانه عيد٩٠ بهسنا مريديه أبوسلم طاشيانه ، اصحابى تكفير ايله
مراوى وبابالى قصه سنه تابع بولونانه برسورو قصقه ، قرطى واسماعيل باطنيدى آنادولوده ايسه اولديغندن تقيه
حدتكارانه يايدقلرى آنادولوى ساعه بولشدردى .
ايشته بوصورتله علوى تقيه ايله براوه بابا ، كنيسنده شرعه مخالف معاملات كوردكه صاتوه بابا وبويوك اولاد
تأسيس ايله الياس بابا وعصيان قائدى حسنه صباحك تحت سلطنه استراتيك ايتديكه اسحه بابا وشريعته
عرايه متابعه بولونمايانه محدودى يكتاشه بابا وحروفى شيخ علاعلى وسائر برجوقه باطنيدى آنادولوده
اولبا واضحا قصقه كورمكدر !! ..

حروفيلك

فضل يزدانه ، نسيمى ، قصصى ، حروفيلك ، فضليلك مهدوى ، عيسوى ، الوهى ، بكتاشيلكه حروفيلكك
حروفيلكك تأسياتى ، حروفى شاعرلرى بكتاشى حروفى آيينى . . . .
باشقه باشقه ياشايا برقه برجوقه طريقلره نفوذ ايدرك آندن عقيدة اساسيه يه قائم اولان بوسلسله

تحییل واضح فضل ایله حروفی یعنی عقول اداقره ایرانك استرآباد جوارنده یاشیورلی [1]..
حروفیلك دیگر بالخاصه كه اسراراتكز رموزه نفیانه باشلدیغی قرائته دواجباتی غریب برصورته
تأدیه ایدیلمش اولمغله فعلی الوقت اجرا دیلمش عقیده سنده قرار ایدرك بو مذهب ویرسكدر.
بو مذهب یالكز خفی صاباتی یعنی اساسنه خصمه وقصه حقیقیه اوقدر أهمیه بر جاله كوردوغوركه
انسانه بویله رخنه لرك موجود اولمسنه شبه یوقدر.
هر شیئك ذاتی، واقعی وردی صوتیدر. صوت هر شیئه موجودر، صوتك محوی كائناتك محوی
دیمكدر. فقط اشیا وكائناتك تحریه صوتیه رعایه ظهوزی، چونكه او، یعنی عدده یالكوز مخلوق
بولدوغوندن، بنابرین حقیقت وجود صوتك نه عبارت دیرسكز موجود صوتك صفاتیه تظاهریدر..
ایشته بوسبیله ذات برواقعه ظهور ایده بیلمك ایچون صفاتیه تظاهره محتاجدر، معنای دیگر
حقیقه نه غایه صورتی وجسدیدر. صورتسز ذات غیرمرئی برظلمتدر. عماد الدین نسیمی

تنك طبیعه اولدی خلعه ارواح
فعالی الله یا لكن پاكزه كورهك!..

بیتیله بوتصوفی بارز برصورته كوستریور.
صوتك ثالیه ظهوری كلام صورته اولدوب كلام ده حرفده متركز ایدیكندن دیگر ایله دیگی
دوپوسیسم حروف اصوتی كائنات وجود تلقاندن، نتیجه بوراده واقع كوردولوركه بومذهب مخترعی حروفیلك
اختراع وتفلسفی اولدیغی «هر شیئك حقیقی عددور!» دستوریله واضح قیاغوسلك خلقیلك
بر تلقی دیكدیر.
فی الحقیقه مشهوره حروفه نه معنه معانی استخراج ایدیلمشسه ده فضی حروفیلك صورتی تقدیر وتخیر اجیله
هیچ برصورته مناسبتدار اولمامش. مثلا خصمه غیب هویته صورته اعیانه ثابتیه [2] كلام قدیمه شبیه واعیانه
ثابته نك مظاهر متكثره ظهوری ده كلام نفسیه حروفك ایله ترتیب ایده كلام عضوی صورته بیانه
ایتشدیرر. شوحاله هر حرف نصی برنقطه نك انبساطنه مركب اولدیغه هر شیئك وجود مطلقی
تحیاتنه عبارتدر، وجود بالكز انك اولدیغه عوالم آیاق وشؤوناتیدر. مثلا واقعی جناب حضه

[1] فضلك تاریخ وفاتی بودر:

رفته از تاریخ گفتم بود زوال وجاه ودار
فضل گفو بابه یعنی فضل یزدانه شد مشهور

٧٩٦

ویردیكنه هوكره شرح ومكتوبك انسانه كی نفس ناقصه نه حوله اولدیغنی بیانه وذات واجب الوجودی
حقانی روبه ده تنزیه وتقدیس ایدرلر. حالبوكه حروفیلرده بوكی مباحث هیچ بوقدر، چونكه نفی بیانلر
اباحیكدر.
حروفیلرده صوت بالكز آدمه كلام صورتنه كیرمیكنه آدم تجلی ذات اولوب تعلق ده صورتیله،
باعیه آدم سجده وضعه!!..
حضرت نبی (ع) بللیكه حروف عربیه قونوشدی وقرآنه بللیكه حرفه متركز، باعیه بللیكه
حرف حروف فاتحه. فضل، جاء دانیه «یا، جا، ژا، كا» حرفلری كبی حرف عدده ایدیكندن اوتوری ایكیه
ایلدیغ ایدی. فضل، اسرق بنی آدم اولدیغنه بوندن ایكی حرف ده حروف آدمدر.
كوردیلوركه حروفیلر جاودانی ركنلرینه الهی عایه یورلر. فقط بوفضلك اوكلی اوعایه بعضدار. ایشه
بوراده وارلوقله هوكره تاوقتكه خلقه نه غایه صورتی، روحه نه قصه جسدی، شوحاله آدم
بوكیدی سكز داوتوز ایكی حرفه حقایقه نظردر.
ارتقه وذهنده حیرت ویره جك تاویلات باشلدیغندن. قرائته دوغرولم بوحرفلرك تأدیه ایدیلمه
وهیئتی بوحرفلرك برصورتیه:

انفس وآفاقه اولمشدر محیط ومنبسط
یعنی كم وارنه ارجمه وسادرشكا (سیوردی)!

«درعشك»

[2] مقصود خلقه قدرتیله عالم قول ایدن بوزنده «حقائق خمسه» تعبیرایدرلر. فقط بوعوالم آری آری برعالم
اولمایوب وجود مطلقك تجلیاتنه عبارتدر. ایلك عالم، عالم غیب هویت اولوب سر الاسرار ودر.
اسما وصفات وفی ذات الهیه مستغرقدر اولیغنه بوعالمه بحث جائز كلمه دكلدر. ایكنجی
عالم اعیان ثابته عالمیدركه بوراده هر موجودك خلقی علم الهیه متعلقدر، یعنی هر مظهر
وجود مطلقه وجود نفسی ایله تجلی ایدر. اوچنجی عالم اعیان ثابته نك علم الهیه نه قابلیت
ظهوریدركه بوكا عالم ارواح ورابعی عالم ایسه كه بوكا عالم مثال دیرلر. افضل مظاهر انسانلردر. بوده
ثمانیه لطائف جمع ایله برزخ جامع، عالم مثالی واردركه ایشته بو مثالی اولوب تمام ورؤیا حالاتنه تشبیه
ایلمشدر. بوده انسانك بعد الوفات حشره قدر بولونه جغی عالمدر.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

هو، یکی سکز واوتوز ایکی حرف اولوب حقت کلیمه سنی آدمه اخذ ایتکدنه آدم یالکز سوزیمه دکل، هم عضوی اعتباریله یکمی سکز واوتوز ایکی حرف نظریدر.

شائسته «لکی شئ لهالئ الا وجه» نازل اولوب آدمک وجهنده بیک سیاه خط وار در که بونلر اصغر:

چیقار ترکانه وردوارد، موی سر

هقت خطه ارضای دارکو !..

«جاودانه»

ایکی قاسمه، درت کریپک، بره صاچ .. بونده خطوط امیه دیرلر. هکزی عناصره خرباتیدن یکمی سکز اولور. محمد (صلعم) یکمی سکز حرف امیه قرنوشیفی ایچنه آلیشنه «ی آی» یعنی خطوط امیه نظریه ویلدی. سوره فاتحه ده مقصد به بویی خطدر. زیرا فاتحه ده بیک آیدر. آمیه رئیسی سکز اولور. صاچی اورته ده ایکیه ایرلمه کیسه لمک وه خطی سکز اولور. بونلردن ماعدا اوته درت ده یاچه خط بوجودر. آغزده ایکی بوز (یا به طرفدی!) ایکی بوردوه، ایکی دوداقده، ایکی جیجه ایکی یاناقده، ایکی کوز ایله قاسه ایاسی، ایکی یوزایله کوز ایاسی اولوب بونده «حال» رئیسی محمدیه یکمی سکز اولور. اوته درت خط، بیک ده سیاه خط یکدیکر خطدر که بونلر هوا یعنی قاریه خطدیر.

قاریه فاتحه رام الکتابدر. فاتحه ده بیک حرف الیسبث کلمه سی: (ث، ج، خ، ز، ش، ظ، ف).. ارککده بیک خط خصوصدر. هوا آدمک حول باشنه یاراوبوی ویلک بودر، زیرا حول ناقصدر. ارککده خصه خطدر ایکی حمال، ایکی بیجه، ایکی بوردوه خطدی، بره انقصیفی جکه آلنه کی خطدر. خطوط امیه، بیک ده دیکر سیاه خطدر اوته درت، حال وحمل اعتباریله یکمی سکز اولور.

خط سکز امیه انقصیفی استوا ایتسه ایکی یعنی اورته ده ایکیه آیرسه ده اوته درت خط اوته الی ایدر. حال وحمل اعتباریله اوتوز ایکی اولور. ایشته (وحی) حضرتلری فاتحه جاودانیه استوا سری کوسترمکله، ربه ومظهر یکمی اولمکی، اوتوز ایکی خط کمالیه ظاهر اولدیغنی بیلدیردی!!..

اوته درت حروف مقطعاتنه ده مقصد بیاچه خطدر. حروفیده ایستماز، نماز، صوم، غسل، حج، زکات، کعبه، صفا، مروه، سعی، طواف، رمی جمار، عسره، فسره، هپ بوحسابات راجع تأویل اولور.

شکل: ابدسته بوز یقه قه مقصد بواسطه ایرمکدر. قولدی یقه قه مقصد اداره کی مقاصی اوته درت، اوته درت بیک سکز، بیک دیر سکدر اوتوز ایکی اولیقنه یه بوار. باشه مسح استوا سری فاتحه وعون، آیاقدی یقه قه یه مقصد وبیک وطوپوقدر اوتوز ایکی اولیقنه بونده عبارتدر. نماز فرضه اولدیغه هکزه اوته بری رکعت، جمعه کونی اوته بسه رکعت قیلنر، اوتوز ایکی حرف مقابلدر. سفره اوته بر رکعت، حضره اوته بری جمعه بیک سکز رکعت کی بیک سکز حرف مقابلدر. غسله مراد بکمی اعضاسنک بوجودنه اوتوز ایکی دیکه سکدن نظری دائمی استولدر. کعب طوپوغه دیرلر، بنا عجه طوپوغه کعبه در (!!؟!). مشکی حضرت ایسه بیک دقه حضرت اوکنده کی حضره کیدیلن طوپوقدینه سجده ایدر. بیک کره طواف وسعی خطوط امیه دائمه سنه دخول، بیک بر کره رمی جمار بیک بر خط هوایه وقوف ایچندر. ختان بواسطه بیک حوریه نفس تزکیه در. فسره بوجودان سازه، عسره آدمدر. اله آدمه استوا ایتسه، اوتوز ایکی خط آشه ظاهر در.

خضرت مهدی ویعسوب الوقتی (!؟)

هروقیت بکمی خالص غیب بوجودنه تأدیب ایدیلوب بوجودنه اباجوبه ایله برشکه چکره احوال دنیا واخرتی ده تأدیب قیلیلورلر. دابة الارضدن ظهوری حضرت عناصر یوزنه کوروندیکی (!؟)، کونش مغربه طلوعی، حقیقتاً مقصد نه صدری اولوب هر، آدمک اچنه مقذوه سنک ترکیبه اولماسی، یعنی حروفک برشه رئ کلمه ظاهر اولماسی؛ نمرد، دجال حروف تبدل ایتمسی، یعنی ترکیباتک مقدار رجوعیه.

عیسی ومهدی فصل حروفیدر. مهدیک اوتوز اوچ یاشنه ظهوری صاحب بیانه حضرتنه (!) علم تأدیبک اوتوز اوچ یاشنه صدری، قارا عقدلر نهری سیاه خطدن رمزیدر. عیسانک شامه کی آله منازه یه نزولی وشاه نک طوقنه آلمسه نزاع اولماسی وه رؤی شیدر. شام عالم ترکیبات؛ آله منازه صورت آدم، طوقنه آلمسه نزاع اولماسی یکمی سکز اوتوز ایکی حرف مقدیدر. زیرا ایکینک مجموعی آلمشدر. شوحاله عیسی ومهدی حضرت انسانه ظهوریه نزول وظهور ایتمشدر. صاحب بیانه (!) هیشه حقیقتاً یکمی سکز حرف خاتم اوتوز ایکی حروف آدم اولدیغنی بیلدیرمک اینیانک سرایه حقدی حقایقی کشف ایتمشدر. بنابراین اسرار الهیه وعلم عدل وقسط ایله دولمشدر. بقیه مهدی بکدنک عبدر. خضر تابع اولاه مهدیه تابع، اولیایش رجاله بنده در.

وجائز اعور اولماسی بائلر طاهر به اولیغنه به دیور بنا بکیاره بولونماسی ده خطوانمت حقیقه ایرمیه دیکنه در. اوحالده وحال علم جودخ واقف اولمایانه کیمسه در. حال بوایکن بولوقده صنده انبیا وحی محمد (صلعم) بائلر فضلی بنیه ایچیه کلمشه وفضل کلیسه نه - حاشا - افضل نتیجه سی کیکنه نظا هر اولور.

محمد اعظم رسولم،
محمد اعلم نوره دار؛
ارله ده شاهد به عادلم،
بحمد فضلی صوکم فخر نفار!...
«عیسی کتابی»

خطا ایسه بوقدر اعلم بنیسه اولی.. بولنقده ده تیمور. ارتوه قرآنده «دیلولا فضلی الله ...»، «واجه ذوالفضل..»، «قل لفضل بالله شهیدا..» وساره فضل الهیه متعلق نقدر آیات وارکه فضل وجودی شامله اولدیغی ارعا ایدیلیر وفرضیه «جناب حق فضل ذاتیسی دویکسم فضل وجودی صورته ظهور ایدن حقایق اشیا ایدی سرادی» صورته ختام بولور.

عارف اول اشیایه فنی عالی نظر،
جمله حقدر، قالما حقدن بی خبر!..
هرنه وار اسماردر، اسم اعظم اول،
اول کزنه کوتوریر، دوغدیول!..
(یعنی فضل الله ربی العالمین!!!)
شاه بی لفتا، هدی للمتقین!
مقتدر هادی، رب الانام!)،
اول کعبه حاجه بولدی لقمه،
یه دیلوب آنلکله قائمه. انکر
اول کیسه نلا اشیادنه اثر
بلکه یه دیلوب بکم وار اولدی اول،
آکا طوتوب یولن ربدرلیک دوغدیول!!..
«بتارنامه رفعی»

مراجع محمدی فضلی بنیه اولدیغنه بر دلیل قویه ده اولدیغنه آدم کوریکی هوشیاره آدم واسطه سیدایر بوصولیاشار.. سوره الفرقانده، بزرا اولدیغنه ایکی اعظم، وبنی عشر واجع مواریث بنا سی اولدیغنه. محمد (صلعم) سوره الفرقانده ورث نه کوره، ایکیسی هاشمه، ایکیسی باطنه آفاقده ظاهره آفاقده بولدیغنه سوکره!

باطنه آفاقده نصاب ایدیغنه!!..

اوراده محمد اوچ قته چ کیردیکی، بری سود، بری بال، بری ده ترابدی. محمد سودی ایچدی. سود خطه ده بی خطوط ایله نقش سودلی خطوط ایله اشارتدر. بال تادیبی اولدیغنه رمز، ترابی اسم قصد بتارنه. بزرا شراب ورث حرفدر. فضلی بزرا نه ده کلوب «یا، چا، را، کا» حروف فارسیه جاوداته خطاب ایدی، اوچنجی «لا» بوحرفدن خالقمایدی!.. جناب حق ایله «بی حرف ولفظ وصوت» خوشکیمی بزوجه آوسه کی یکدیکر واولوز ایکی حرفدنه کنایتدر کی بونلر «بی حرف ولفظ وصوت» اسرار عالم وآدمی بیانه ایدرلر.

الله «شاه اردا!» صفته کوره. مقصد، بنه بویی خطوط ایله درک شاب اولمرد وجوده جایه اولوب هرنه عناصره خرد ایدوکده ورث، محمدی کیکه سکز اولور. محمد کوره نه (فضل الله رب العالمین) ایی دکل بونده قاشمه دکلرز فضل صورته در.

بالاوفده صورته کلوب بالکز کشف حقایقه ایدی. بلکه خلوتی آنی اولدیردیر. حالبوکه اولده آنلر مرکب والمی اولیوب هرموجود آنلر کیمسه اولدیغنه آکارش اولماری. فضلی صورته بالذات الله فضل ذاتیسه غایانه اولمشدی.

کوردیکه تنقیدلر بابندن اعتقادی بی فضل خصوصنه حوصله ده حقدار به بنا تحسینی قبول ایدیور لر. هرنه دیورلرسه دیسونلر ذکر ایدیرلر. بوجهدن اولدرلر هرنه باشلر ایتسونلر. فقط اصولیمز غایاتی وحاوریمز هرنه یی آولوسه، حق بولوق ریتوف اولمز (اولوندیکی الحمد لله) بیدجق بصورته بوعقیده طرفدار کوردیکمز [1]

بوماده الحمد لله بنیاد بوباطل وسخیف اعتقادلرده بری اولدیغنی نکمی برتوف بحدس اولمز قیاس ویوانیه بیلورز. بوصورته بوجوده متوف شمار ایدیلیر، ایشیز اباغنه بوغیبه عقیده تماسده بولونمشدر.

[1] یوزنه آچیه بو نظم کاشفی ایکی بولوق ایتسه
مغیر بوی بوینه ایرتسه روحی هایه اخرا
ایکی قاسه اورنی شوه القرده آشکار اولسه
ایکی یاشه زلفنه یاپیشه معنی زلفا!..
اولدیغنی الحمد لله: قصیده دل دانا

ای اولوسلطانم ، آیه عنایت ،
کلمه قولنی بکد اولنه واجارت !..
خانم چراغنی روشه ایدیم ،
پروانه جاندی دشه ایدیم ،
ظلمت قالقیه ، عالم نوره بورنسونه ،
جمالکنی خط وخالی کورنسونه !!

دیمک چراغدن اوکنه گیدرلر :

« چراغ خانم ، اعلی کاتان ، نوریه بولوندیغی ظلمته نجات ! حقیقت سری ، کرامت اری ، قلبی پروانه دیرلر صدات » دیه رک یانغ قدیمی یاقارلر . النده کی دلیلی یا چاغیره و یا سلکدرلر سونرده بر پنبه اوتورلر . بعده میانجی خالقه رحمت پریرلر اوچاغه اوزاتیلر ایکی شمعه دیکرلر بوندن ایکی یوم دارده بر صفا ، دیکری مرده در .

تخت اوکنه ورلنه رجاسنه وه حجر اسود در . اوتوره یا بیلیر دیمکار کیمسه وه شیخ افندیلر !!..
بعده کیر اولنه قادیون دیکر برادواده اوتوراجاق جوبار ویرادواده صلاتنه النده طوتوب ایکی ثیر .
قادیونلره کی پرپوسنه ایکی رکعت نماز قیلدیرر . بالکز رکوع تسبیحی یرینه « سبحان ربی الفضل العظیم » سجده ده « سبحان ربی الفضل الاعلی » دیر . متباقی اعمال ، اعمال صلوة حنفیه وجهردر . بعد الصلوة شیخ اوکنه دایلوب تخت اوکنه کی طاسه اوپولرلر شیخ بری دفعه طواف ایدیر وصفا ایدرده ازسنده بری کره خرقه لر ، عصا ، طاق برلرنه هوکره تلبیه ایدیر واوجاغه اوکنه کی قدیمه سجده اولنور . بو سجده دقوقه ، اوجاغه عرضاله مقابلدر .

بر طرفه اوچاغک مقابلنه عرضاتی اوعه حوانک بولوندیغی محل اولماسی اعتباریله مقام عشقه بولوندیغی ظاهر . عالم دائمک عشقه ایدیلیغی تفهیم وتفهیم ایدیکه هوکره اوراده کی جاندره یاز اولنور . جاندره بالمقابله نیاز ایدرلر حج اکبر ایچه اولنه طالب بیجاره لی تدریس ایدرلر . زوزم پنبه بر شرب ایچدکه هوکره آیه بر دعا ایله ختام بولمه دیکدر .

صفه لر سریلر ، مزه لر کیلر ، تابصاح قهوه یر دائمک مرتبه هکس باده نوشه اولور .

حردفی آیینی حردفیکلک باشنه باشه یا باشه یا ناسی وردیسنه باشنه باشه اجرا ایدیلور . بالکز حجر اسود مقابله کی طاسه قویانه کی پوشت ، تخت واوجاغه دینه آیینده باسه آچیجه و بالمه آیاغه دهول وشرتت ، چراغ اویارمه (یاقمه) وساره عیناً بقاسیلکده واردر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بوقاریه یه بری وریکز ایضاحات تیخ سنه اکلدیشلیور که حردفیده وحدة تاثیر ار . لهذا عوالی آیات وشئونات الهیه ایدوب حقیقه وارلغی بالکز وجود مطلقه لایقه کورنه مقصود تدقیق وحدتی ایکی . . حردفیده بوفقوحده یی عادیه . وجود مطلقه کائناتدر ، عوالمدر . آنده خارج وجود اولماز کورولیورکه بوهکایه ساده بولنه موافق بر فکردر . مادام که جسد سز روح ، صورتسز معنا اولماز ، هوکله روح جسدی رقیقاتی ؛ وان ، حقیقتی عالیه . اوحالده بوشه هوکره روح ایچه یکی بر جسده احتیاج وارد رکه اوجسده وه مبنای حیاته کی صفت غالبه سنه کوره انسانه وحیوانه ویا معدنه اولسون . صنع معاونه . جنسنه یه اوم حقیقه . بوتناسخ فکری عدم جائز وده ره یه دیکز فقط بوکونه بوفکره ذاهب وبوحقیقه سائل میلونلرجه انسانلر وار ، حالبتکه هکمانه اولدینی بر خیطه نزاع بولونماز ؟ . .

حردفیدن اعاظم عالم الاعلی ، عشقنامه حاجی خرشه اوفلی عبد المجید ، شارنامه حاجی رمضان ، فیضنامه حاجی یحیی ، دیوانه وفقه نام حاجی کوبابا (مثالی) ، کشف الحقایقه نی تفسیر اقدامیوحاجی لوتفی بکتاشی ، عبدنامه حاجی عزتی بکتاشی ، دیوانه حاجی عماد الدین نسیمی بکتاشی ، شاه خطائی (اسمعیل صفوی) ، ایکی بایزید زمانی شعرانه نه تمامیله قدر ، کریدی رمزی بکتاشی ، حقیقت الحقایقه حاجی مصطفی رمزی بکتاشی ، نی تیه حوالی زمانده قدر بکتاشیه دن کمه شعرا دن اولانه حاجی ترابی ومحمد علی زاده لوزکر بونلرک بوصفت اثرلرنه بکتاشیلکی تحمیل ایدرکه ولیدا باز ایده جکز .

حضرت ضیغم ارتوغرل بکتاشیلکی تحمیل ایده جکلره ده انادولوده کمسه بکتاشیده حردفیلکدن حقیقه ایرلی بوسلکه برده بوم ذهبی تکلفی دیرمشه . [1]

حردفی آیینی

حردفیلر اوعاشیخ سید کاظمی النسب اولانه نفس طرفنه موضوع آیینه مناسب قجی کولوچ وهوقعجی برصورته تقلید دنه عبارتدر .

آیینه « میانه » تعبیر اولونانه اوچاغی برادواده اجرا ایدیلر . حردفی شیخی حجره اوتورر . هوکله تخت تعبیر اولونانه اوچ باصامغی رنبر دادرنده یاغ قدیمی ، اوچاغده ده یرقه لی دوار . هکسی بر بر ایله ایدیشیخ نیاز ایدوب نقاره اوتور وقته هوکره چراغجیلره وظیفه سنی ابفا ایده جکمی تاکید ایدیشیخ اوکنه دوزلنه دایلی وینده انجی بر موی آیر ، اوچاغده کی قدیمه یاقون شیخ اوکنه

[1] میانه وسائل الحقایقه حی یانه سلاسل الطائفه حردفیزاده کمال الدینه
وآنه نقطة ؛ کاشف الاسرار ، هوالاسمه اضافت

حول زمانه‌ره بکتاشیلرده بعضه حدوثی غیر تکثری حدوثیکی آری برطریقه‌ده وظیفه اولرمی
مشرد ایچون آیینه احیایه تشبث ایدیورلری سیمی تأولری نه؟ ..

بکتاشیلک
و
بکتاشیلر

بکتاشیلک، رجعت، اعتقادات بکتاشیه، حروفیلکه مناسباتی، آدم پیشی عقیدلری اوزرینه،
حاجی بکتاشه تنقیص، محبلک آیینی، درویشلک و یاخود، خلیفه لک، محرملک، بابا سلطانه،
حاتم محرم و تدکیه آیینی، نوروز آیینی، شمس پرستلک ...

سلسله‌ده قید ایدیلمیه‌جک ایدیلرسه بکتاشیلک یالکز مقاله و مخلوط برجمعیت. بکتاشیلک
یالکز ایکی یوزسنه‌لک توسطه وصله‌جاق باطنی بعض عقیده‌لردن عبارت دوغما بابا تیلک،
اجیلک، خفه لک، ابدالله و دیگر حروفیلکدن تأثراتی بیله بارز برصورتده کوردیکی وبو طریقتک
مختلف عقیده‌لری حاوی برمخلوط اولدیغنی آکلادیلر.

بکتاشیلرک کندیلرینه عائد احتصاصاتی واردر. بونلرده «حقیر» دیرلر، صاچلرینی قیرمه‌یه،
سقه یا سرینه «تطریم» و یا «تطریم» تعبیراتی قولانیرلرکه کندیلرینه برلوکه کندیلرینه اداره ایدر. ایکیدیا، قاشیمه‌لی
یخ تطریم، بیرده آلتی تطریم اولورسه ارادهٔ تکثیف وتکثف قابلیتی؟! ..

صاچلرینی قیرمامه و یا اقتصادا قیرمامه‌یه صاچلرینی عشوه‌لاندیرمه، اقتصادا عشوه‌لاندیرمه، دیرلر.
بونلره مخاطب اولانلره، مثلا قاشی سچمه (نیاز) ایدرکن «ایواه!!» دیر. راقی و یاسمانه‌یه
پشی و یاخود هوایچه کچمیه‌رک «عشوه‌لاندیرمه» دیه مخاطب اولانلره «عشقلر جمال اولسون!» تعبیرله
مقابله دوستانه‌ده بولونورلر ..

درجهٔ الحاده دائره سنجه، یعنی بابالر و رهبرلره «ارنه!!» سویلیه‌خطاب اولونور. محرم دار دیشمه «جانلار»
دیه، لوقمه وسائره سویلیه‌رک «دیکله‌یه‌لم!!» یاخود «ایاره!» دیرلر. قایوی قاپاجه‌یه «سرتیق»
و یاخود «چویرمک!» تعبیری قولانیلیر. آشیلک داوجاقه تقدیسه، آشیکه باچماغه، اوتورمالرینه
اوجاقه چیس طوتولماز.

دعوی و یالانجه تقدسه سویلیه‌یلیر، الله ایله و یاخود سیکه‌رک اقسام ایدیلیر. یالکز کاه‌کاه آیاقه اوزیلماز
یاخود تقدسه، یالکز وقتلرکه اوه‌یه‌رک نیاز اتمک لازمدر. «واه، ایواه» اقرارمک غیر

کوریلیم، امام حسینک قانی ایچیلیم!!» سوزلری بولونماز بیله‌در.
بکتاشیلرده قارداشه قارداش برآیاق اوتوردی دیمیوب «اخی اخچیسی» دیمکله اخوتلری تلقین ایدرلر. سوز «کلام» در
راقی یه خفه‌جم ایچون قوصمه «دیشاری ورمک!» در.
سلام «عشوه!» در، قارداشه قارداش سلام یوللاردکه «عشوه ایدیم!» دیرلر. بابا و درویشه
وهاتعظیمکار برصورتده «بابا ارندن صاچلرینه عشوه دیلیم!» دیمکله تکلیف اولونمیه
مساعده ایدرلر، اوقدرکه خاجه‌یه پیش دیمکله اکلاشیلیر.

درجات ـ بکتاشیلک، باطنیلک کبی درجاته منقسم اولوب هرکدرجه‌نک کندینه مخصوص وصول وعبادتی آیینی
«ایجاده‌دار» دیرلر.

درجات دره‌سنجه: محبلک، درویشلک، بابالقه خلیفه‌لک درویشلک کندینه عائد اسرارک محبده یاشاتیلمه،
محبه کسنک ارکانه نسبتله پیش بیلمه‌لری. طاهره، خاجه‌یه قادینلرینه محتص اسرار ایدیلر. درویشلک وخلیفه‌لکده
وظائف تکثیفکار اولوب بابالر راهبرلرینه سنده اولوب کچه و یاخود سه‌حرلرینه بکتاشیلرجا غیر مسلم ظاهری سیره‌ده بیله
اصول وطرزده بکتاشی بابالرک محبلرنی، درویشلرنی اسرارینه واقف اولوب درویشلرک اسرارینی محبده قادینلره
حفظ ایدرلر.

خلیفه‌لر، کندورجه‌لرنک اسرارینه واقف اولوب برادرجه‌لرنک سیرینی، دیکر دوسته درجه‌لرینه افشا ایتمزلر،
کندیلرینه مخصوص آیینه‌لرینه دیکر دوسته درجه‌لرجه معلوم دکلدر. بونلر دائمی کیرلر متزاحمنده اولوب قطع رابطه
ایتمیه برروشی بابالرینه موظفدرلر. شیمدیه قدر حاجی بکتاشه بوسته اولوتانه خلیفه‌لرک اولوب بوده پیچ الجن
مقامنه قائمدر. بابالرده خلیفه‌لره عقده منعوفت ویرر .. شوی بوردت درجه‌لرک آیینی واخلاقی خصوصی
کیفیتده‌در

اعتقاداتی بکتاشیه ـ بکتاشیلرده ـ زاتاً بکتاشیلک باطنیه عبارت اولوبنفسنده اعتقادلرده
یازیلمق قابل وجوده اصلا صاچمیه‌جاقلری کبی وحدة ایمانیه‌لری حروفیلکدن عبارت. یعنی الله کائناته عبارت
اولوب کائنات خارجنده وجود دیکر بوقدر دانولماز .. کائناته مراد انسانلرده، روحه‌یه نقطه جسدده.
روح، انسانلرک غیر قابل اولدیغنه برپیچ جائز دکلدر. وهاودعوسی معناسزیه‌سوزدر. چونکه
روح جسدسز اولورسه کندینی اولدیرمز. کائناتک الهیک صفت ودسته (ذوات = صورتلر) تجلیسیدر.
بناءعلیه کائناتی صفتلرک شؤوناتنه عبارت یعنی موهوم عدیدلرده وجود مطلقی تجلیسی اولدیغنه قبول ایدرلرکه وجود
مطلقک تجلیسی اولماسی دویماسیله آنکله قائم بیلدیرن وجودلرک واحد وآنجق صفت اولدیغنی، آنکله ماهیاً موجودلرک
بولوناماییه‌جغنه ایمانه ایدیلرنه متعدد ذاتلرک وحدت وجود (پانتئیزم) عقیده‌سی هیچ رعایت وعلاوه‌سی اولمایرق تکراره

فردوم کوریورز .

حدوفیه وتناشیر بوخصوصده مادیونه قدرتی قول ایدیورلر . حدوفیه وتناشیکده وجود حقیقی کائناتر وکائنات بالذات الهیر . ازلی مؤثر ، صانع ابدی موجود براز ، وها آیتجه اثر وموجود یوقدر .

مادامکه روح ، جسم غیر مرئی وحدتلی بر شیئدر ادراکده دائما بر جسمه محتاجدر . ادراکدم کوسترمکه بر عبارتدر .

روح ادراکدن صوکره میت حال حیاتنده کی حقیقت غالبا بشک تجسدی وعینی ادراکدن بر جسمه کیرر ، بنابرین انسان حیاتنده اصلا فکری ایدرسک قدار انسان ادراکدر . دکلسه فکرکی حقیقی غالبا اوغالب حقیقت نظری ادراکدن بر جسمه تجسیم ایدرک غائب اولور . عینی کاخ حقیقی تقریرا اولون وکوزلرک اوت اولور . واو اوت قوزلرک کچی کی بر جسم غائب اولور ، اوقوزلری انسانیدر ، منی اولور وتذکار انسانه ادراکدر . بوصورتله دوز وتناسخ دائیدر . انسانه ، انسانه دونه کلدیکی کیبی ادراکدن عقول تسمیر ، بعده افلاکی تسمیر ، بعده عناصر وموالیده ، موالیدن ده آنی یه نبات جسم صورتنه کلیر وآنی نیز ، بوصورتله دوز لازمه ادراکدن خارجدر . بعضا نباتات ده کلیر !! ..

دوز ایدیه ده حقیقه بشقه رنکی دکلر . بنارین جمدی بر جسم نامیه وکاخر ، نامیه وحیوان ، حیوانده وحقیقه جمدی بر وکلمه ایجابه کچی شیئدر . چونکه حقیقته کلمه یوقدر . بر اغاجه طاپانه کیسه نک ده اعتقادی حقدر . زیرا اوغاچ ده حقیقه ایه ، شاعیه اوحقیقته تحویل ادراکدر . فقط بائکز نحلیدر . زیرا حقیقی ادکا حصه ایدیور . حالبوکه کلمه ایرمیه ایمانی بولیور (!!) . کلمه حقیقی واز فقط دیه رک ایجابه آنده ایدن وحقیقتدی بیلکدر .

ناصی کی حقیقت پیغمبر « الفقر سواد الوجه فی الدارین » یعنی فقر قاره یوزلکدر دنیا وآخرتده . و « الفقر فخری وبه افتخر علی سائر الانبیا » یعنی فقره ، یوزده کی خطوطدن سرمه ایدیکم کبی افتخار ایدر ، ای اولوب فقره ایرشمک جهتیله سائر انبیایه فخر ایدرم » بویورمشدر . افسوس !! .. تحقیقا سوداسیکز بوستاخه شبهه یوقدر بلکه ایجابه بقشی جمادی حقیقی « دان الدهر طبیعی نقیض صفات دونه تجلیسیر ! » دیه تعریف ایدرلر .

آدم الدهر حقیقی مجموعه استوا ایدیکی عرضدر .

تقدیس آدم مسعد سنده ره نظر حاکم اسلام ایدرلری بک آچیقدر . مثلا حدیث آدمی « دلقه لرسنا ... » و « علم آدم الاسما کلها ... » مقتضاسنجه جناب حقک اسما وصفاتنه نظری برزمان مکمل اولدیغی تقدیس وتعلیم ایدوب « المؤمنه مرآت المؤمنه » حدیثه کی برچوق مؤمن آدم ، انجیس مؤمنه المجموعه دوز

عزیز شمالی اولدیغه قبول ایدرلر . وجود مطلق تجسد وحلول وتجلی وظهور لوقایصه نه دیه ایدرلر .

حالبوکه بقاشیر آدمی بک کچه صورتنه طاپدیرلر ؛ کائنات الهیر ، الهیا صفاتیه تجلیسیر . صفات بقیه ذاتدر ، مجموع صفات خدا دونه نظر آدمدر ، قیمت حقیقی اودر ، وبیوک « واذ قلنا للملئکة اسجدوا لادم فسجدوا الا ابلیس ... » آیتی رعدی تفسیر ایدوب

آدمه باسه اکرمیدی انسی شیطانه اوقور !!

« نسجن بقاشکه »

دیرلر سجده ایدرلر !! ..

دنیایی دوز ایدیم بخت بنا کره ،
بی الساری کوستمه ذره !! ..
آدمی کورمکه باسه قویدم یره ،
بشقه رلایه سجود کورمدم .
« کشف المحجوب عن کرمی بقاش »

واقعا بقاشیر تجسد الوهیه قبول ایدرلر .. عهد (ع.ع) الهیر . حضرت دونه نظاهر اولوب نه سرادی .. آدم اولمق وقت جسمه وصیه (ع.ع) وحیث ایدوب دیدی که « بنه آدم اولکز مهمکه نه یقایان بقدیدی ، قابلوه قویدی ، بر نقطه راعب کلمز ، اوکا تسلیم ایدی ! » . وحیث بوفخر عمی ایدیکز مهکه حسنه عبدی کبی اولدیغی واقعه دونسون ارزو ایدیکز کبی اولمایه کلدیکه عبد نقایی آچیدی ، نادیرکه عبد !! .

بقاشکه برآنی بابا مشهور واستاذه عهد الوهیه بقاشیکه کچه بوحاصل ایله آکلدیرر :

سویله نیه دیه ده حیدر کرار ،
خیبره در نه جله بی قرار ،
اکا مسبب اولدی دلدل ذوالفقار ،
بیقدمه کچردی جمله منکراتی !..

اویاردی اویقوده علم اولردی ،
آنک ایچون جمله اسلام بولدی ،
جمله سری الهی حقه دوندردی ،
کیمسه بیلز کیمدر شاه مردانی !! ..

عیش سرینه عقد ایرمز ،
عقد ایرنده ویانه ویرمز ! ..
علی حیدر اولسه نوازنه کوز !..
عشقه اولسون بولانه کنج باش !..

نفاستیله ایدون برآلای معموره ،
آفتی خانی خانه یه مغموره ..
عبد الرحمه اوغلی محمد اولدی شهره ،
کوزینه اوخدای حضرت رسولی ! ..

خازینه لکیه سجده یه داری ،
ملجم آدن دائم وضعه آری .
خازینه لکیه اول شاه اولدوری ،
یلدیری اول علمه یرینی نائی !..

هوکار جوخ اولدی شاه دلاوری ،
اول وقت نوسه ایدی جام شرابی ..
هندجیه قلیدی وحشت :
بر اوده جی کلیر کوزلریمه آنی !..

دیدی : کوجلدی بوینده یرعب ،
النده بر اوده یوزنده بر نقاب ،
ایشته جنازه می ، ویرمیم جواب !..
دیدیکه احمد طاپشوردی جانی !..

الحاصل ایکی دوشدی برخانه ،

هندجیه اولدیر کریانه ،
غسل ایدون نازنینه خوبه هکنه ،
ایشدون برعربه ساربانی ...

بوکفنی تابوتی اوده جی اوسته ،
حکمدی رستمی الدی دوسته ..
اوشاه آمانی وردی دوسته ،
هندجیه خالدی قهرمانی !..

هندجیه ایدون اندیشه ،
دیدیکه : دکمز خانی بوایشه ..
دوشدیلر یشه هم قوشه قوشه ،
طوتدیلر تابوتی ، هم کیدیکه جانی ...

اوده جی نقابه اوزاتدی النی ،
آچدی نقابی بر نور جانی ،
کوردیلر اوده جی لسه یرعلی ،
اول وقت بیدیلر اولو (یزدانی) ..

قریبا سه شاعرانه نه قول هکت بوحقیقه یی

یدی اقلیم ، ورنک کوشکی یی دولاشدم ،
بیه عقیده غیری علم کورمدم ..
قسمت دردی عالمی یاراتمه
بیه عقیده غیری علم کورمدم !..

قطعه سیله باشلدیانه یازلمشدی

كلیسی یاراسی لوح وقلم ،
نور یله دولدوری جمدخانه ..
صدف ایچره جانغه یه محدوم قالامی ؟
بدعتیه غیری علی کورمدم !..

یازای عیده ، یازای اه (!!)
شهر بکه آفت باده ..
ایاغم تحکمه واه وباه ،
بدعتیه غیری علی کورمدم !..

قطعه لیه بك بازز ده فاضح برصورته کوستریور .
حوقه وسیاه حاجی ، عید یمانه یه بقلاوه ویاخود ویرانه ایاله رقصنده
خلقه ایتدیکه الحان :
علی ، علی ، علی ، علی !..

دیدیکی کبی ورقلی ده رقصنده
أریولنده بوعالم کلمه
جمدسی علی یه سرور ویرر ..
جمه امیالر ، جمه ولیر
بیك باسمه باری عید ویرر !!..

صدف اچره سلوم اول نسل پاکه ،
اسرار مرتفع صیغمار اوراکه ،
بکز فریسی اورنج خاکه
ارضه وسما « اه اکبر » دیرر !!..

دیوز .

بقلاوه وقریبیه شکرلره بوعیدالوهاب سندسی کوچ لفاظ ایدیرمش اولدیغی کبی یکه ده بوحادثه ایضاحاته تصادف اولنور . اه ، محمد وعلی بزورله اولوب الهرر . یاعیه اوچی بردر .
اه ، محمد ، علی شکلنده حرکه عیدالوهاب سندسنده کوسترلدیکی براهم لهب الوهاب تحلیلدر . بونده یاعه فعلی حروفی ده الهرر .
بوقره عبدلکه حرکه بوندن قیصی برحرف اولمه ، اراذله ذره قدر فرقه کورمدیکی جهتله بوحادثه حاجی بقلاسنده بوخلیفه الوهاب واقعه . یرسمه یه رقصنده .

سسلی بنم فلاحه ، باطمه اولمز ،
آمانه سده ، وودن أر حاجی بقلاسه !..
هرطرفه سفا حیقار یولنز ،
عیسدی ، یازوق یر حاجی بقلاسه !!..

دیوز ، شاه خطای ده :

کاهی بولوط اولوب کوکر آغاسدی ،
کاهی باغمور اولوب یره یاغار سدی ؟..
ایشیه ایشیه أریلی حاجی بقلاسه
سوزلیه رحاجی بقلاسه وحقه دعوی یاپیور !..

ایشته کورولدیکی بقلاشیلر فاطمه وعسه صباح باطمه زاده اولدیغی کبی محمد الوهاب سقط والوهاب دیوزکیار زاده یه تخصیص تخصیص اولدیغه ظهور ایده بیلدیکه قائلری یا نه کبی محمد واولیای امام وخلق زاده وحاجی بقلاسنده لهب الوهاب محمد ائمه تخصیصی اولوب عیدالوهاب یاخود حوق زاده ظهوریه جلب ریدی ، الوهاب حوق مستقیدر .

بو خرسانامه وباخلیفه محمد عقیده سنك عینیدر . هرهوا حقه یه عبارت وهر شهود حقه اولدیغی قدیم بوعقیده تناقضه ده بقلاشیلر ، وداق لحره یی کلاوت الهیه دخلیلی تحمیلدر ، هوریه یه توقیف ایدوب اوتناقضه محل ویرولز ...
آدم ، صفات ربانیه نك مجمعی اولدیغنه بنجه یه دلیله موجود بقاءدر . اركانده ، بونلرك تعطیلی حضرته عبادتدر . معتقداته دائر بوحوریه ایضاحات ویرکه یه حوره وجنات نعیم نك آیه وارکانی وزه اولدیغی مستحب اولدیغی بردهم آتی یه رقیه ایدلم :

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

تحقیق

محب اولرجه کیسه ده اولسه رضی ایسته مز، بوکفی، شخص برکون مطیع اولرجه نی اسرالهیه کشف ایتمکه دائر مرشده تا سیاشه بولونور، بعده آیینه دوکلی اجلسی برباز ایتسی، یاخود محبه نجه سنه مقابل اولونور، محب اولرجه کیسه ده اولیجه نی نصل یاپاجغنی برکره دیشیه تحقیق اولونور، ارکانه کوره جدلی، محب اولرجه کیسه (شعله وجه) قربانه بدل بولونه آریر.

طالب غسل ایتمسی تنبیه اولونور. بعده مرشده ده دعا ایتدیر آیینه اجازه اولونجه یکه دیاده طوپلنیر. طالب دفن کیر. اختام اذانله حوکره یاپا وجاندن قدم حرکتیله برابر نیه یعنی آیینه اجازه اولونجه برابر حرکت براوراد واذکار اولور.

میانه برلطیفه مقامات دارد رکه، آندره قلبه باطن سریعه سیاه بوشه (خاسانه بوشی)، مرشد حول طرفنده اوچ قدمده عبارت داوزری یشیل بوشیه ایله اورتولی چراغلره ونوتی هوم سنه اوچ واذکنه ایله شعله ایله دوم)، اورتاسنده فانوسه چراغی تعبیر ایتدیکه دیشه یاخی یاخانه برچراغ له، جمعاً اوچ ایله اولور. بوکا، تخت قسیم ایدر لر.

فانوسه چراغی، اشاغیسی عادی شمعدانرکی اولوب، اوستنده یشیه یاخی خوصی مخصوصی کیسه برقسم بولونور دیونه اوچ قسمی[1] اولوب الله، محمد، علی، تلقی بوچخر اوچ قبی موضوعدر کم برچراغده اوچ شعله نك موجود اولماسی بواعتقادان نشأت ایتمشدر. اوستنده یشیل تاجی شکلنده برقاپاغی وارد ر. چراغدان اوکنه کوره مخصوص برمال طاشی بولونور. چراغدان صاغنه درشه اولونور [2]، حوله (غائب ارندیوشی) اولونور ولاپاغه برپوشه اوستنده یاغ وارد ر. اورانك صاغ ویاحول طرفنده براوجاغه ویاشه براز طاشه مشابه برطاشه (کوره) واوجاغی اوکنده برشمعه ایله دوم موضوع ویاخود قبلی معلقه. اورانك اوکنه برتابه ده (وار) ویرلر.

کوروبورکی، اوجاغه دکن ایله اوکنه کی طاشه عیناً حوقیده کی کیبر. وانما چراغ اوبارمه آیینی ده یاشاشابور.

بیانه کسی داخل اولدقده حوکره چراغسوز اولانه کیروب الدیغی صاغ اوستنه قعود اوزره

[1]

قیدلرك چیقدیغی اولوقده برشی دیر

[2] سیه عی ارکانه درشه دکن حوله اولونور دیگر انبر بوشی دکن صاغنه در.

طاپاز داری [2] قوتوی صاغ اياغنی اوچی ده حول اياغنی اوستنه وضع ایدرك اشیدیاشه آیاقده بقعه. بابا، (نقاشی فتح حروفی، نادعلی وعلوانشاه لی) جهراً اوقور، جانده حضاباایله یاز اوقورلر. [4]

[2] چپ راستواری.

نقاشی فتح حروفی بودر:

[4] باسم شاه ابداه ... الله بحرمة الف ابداه لا الاله الا هو الحی القیوم لا تاخذه سنة ولا نوم له ما فی السموات والارض من ذا الذی یشفع عنده الا باذنه یعلم ما بین ایدیهم وما خلفهم ولا یحیطون بشیء من علمه الا بما شاء وسع کرسیه السموات والارض ولا یئوده حفظهما وهو العلی العظیم.

دعای فتح حروف برده بوطورته دارد ر:

الله بحرمة الف ابداه محمد علی الله بحرمة با برادره محمد علی الله بحرمة تا توفیق محمد علی الله بحرمة ثا ثبات محمد علی الله بحرمة جیم جلال محمد علی الله بحرمة حا حیاء محمد علی الله بحرمة خا خاطره محمد علی الله بحرمة دال دوای محمد علی الله بحرمة ذال ذلت محمد علی الله بحرمة را رحم محمد علی الله بحرمة زا زیاده محمد علی الله بحرمة سین سعادت محمد علی الله بحرمة شین شفاعت محمد علی الله بحرمة صاد صدق محمد

الى حرمة ضياء محمد على الى حرمة فاطمة محمد على الى حرمة طاهر محمد على الى حرمة
علم محمد على الى حرمة غيبه غفرانه محمد على الى حرمة فاخر محمد على الى حرمة قرين محمد على الى حرمة لطف
كرم محمد على الى حرمة لين لوائى محمد على الى حرمة يمن معراج محمد على الى حرمة نوبه نور محمد على
الى حرمة داد دهش محمد على الى حرمة ها هاويه لا الا الله محمد على الى حرمة لم الفنا الا
الله محمد رسول الله على ولى الله فضل الله رب العالمين الى حرمة يا بابه يا محمد يا على لافتى
الا على لا سيف الا ذوالفقار هو دوست

بوندن اوتوبابه قرآنى ختم ايتمه دعاسى ، ايكى ختم مراد ايچه ده بيچ يارسى سياه برز اوستنده
قرمه كره اوتورور .

بقشن نادعيسى : بسم شاه ، اسم شاه ، جسم شاه ! نادعيئ نقطه العجائب تجده عونا لك فى النوائب
فى كل هم وغم ينجى بعظمتك يا الله يا الله ويقوتك يا محمد يا محمد وبولونمك يا على يا على
يا على اوركنى اوركنى يا ابا الحسنه يا ابا الحسينه يا ابا الحسنه يا ابا التراب على شكل مرديه شافع
يوم الحساب يا على مشكل كشا دلدل سوار عبدك اعتمادى دلدل اعتمادى يا حيدر كرار يا صاحب العظمة
والهيبة والولوجية والوقار والجلال والاكمال يا غير يا متعال يا محول الحول والاحوال حول حالنا الى احسن الحال
يا مقلب القلوب والابصار قلبنا وبدلنا الى خصائك وروئيتك والى جمالك الشافيه الاخبار هو شفا
هو بلا هو شفا قدرته كلور رفع ايده اى پروردگار هو عطا سنده كلور لطف ايده اى پروردگار مدلل بوينده
اكسيك اولماسنه بيچ وتير لا اعلم الا سيف الا ذوالفقار نفس منا بحرمة محمد وعلى

نادعيسى بتمك خلق خورتره دار در ، بر بالكز برى آلدمه ، كوردولوركه بو دعا عجبى ، فاسق
دوتركى نه قطاط برخونه غيبر

صلوات شريفه :

اللهم صل وسلم وزد وبارك على سيدنا محمد المصطفى
" " " " " " امام على المرتضى
" " " " " " خديجة الكبرى
" " " " " " فاطمة الزهرا
" " " " " " امام حسن المجتبى
" " " " " " حسين كربلا
" " " " " " زين العابدين

اللهم صل وسلم وزد وبارك على سيدنا امام محمد الباقر
" " " " " " جعفر الصادق
" " " " " " موسى الكاظم
" " " " " " حضرت على رضا حضرتلرينه خراسانده بر قاچ سنه خراسانده اقامه اوزره عمر اوزره
" " " " " " محمد التقى
" " " " " " على النقى
" " " " " " حسن العسكرى
" " " " " " محمد المهدى صاحب الزمان

صلوة الله وسلامه عليهم اجمعين دوازده امامانه چوروده معلومانه اولمه اخرنه حاضرنه غائبنه
طليه طاهره خفاء حاجى بقتاشه دى الخراسانى النيشابورى لرحمة الله ، دوراته هو ! . .

قرائت ايتدكده حضره بابا جانده :

(جانم ، اقتاسه بكز عشق اولسونه !) ير ، جانم يوستنه - اوبرك - نياز ايده ر . چراغ محمد خطابا
(جانم ، قالمه ، بوجانك چراغنى اكمه محمد على وحيدر حاجى بقتاشه وى الخراسانى اوزره اولسون !) ير .
خوشه اوجاقده كى (خراسانه چراغنى) نه ماعداسى الهذر ياجاماشه . چراغى يورديوب داره
برنياز ايده جكم) ايكى وشكه كيده رك بابا اوزنه اوكنه قويلمدن ركعتيارك كه حول ويزى يره
قويوب صاغ ويزى يره قعده اوجنه ديكرك الك صاغى ، حول اوزرينه كلمك اوزره يره قويار ، بابانك
اوكنه صاغ . بعده حول ويزى وبعده كوكس ويزيب يره اوبرك نياز ايتمه اولور ، وقت ايتمه
صاغ ، حول ويزلرك كوكس ويرادك حورتيه رعايه ركعتيه ايكسنه اولور ، ذاتاً بكا شيخ ده حضرتلرى
تعليم آدم اولمق مقتضى .

نياز ده حوكره بابانك كيسارده خويلنديغنه ايچ بوكه سوى - بوكا ديلى ديمز . - الرنه وچراغنك
اوكنه كى بالم طاشى ده اوبرك فاتحه اوقاغنه اوكنه دوريو :

بسم شاه ١٢ ١٢

چراغ نور محمد عليه ردغور رشحه ايده شاه
فقره بزده سنه الاى ، دستور ١٢ الواله

زجاجى [ ] اوغوبه رك ديكر بابانك واوچ آدم يوردوب آنا قدرى بابانك اوزره سوريلمك وچراغ

الدی یه کوشده دیاریاز دایر ، ولی صاحبی الله وصول اومری خدا سنده در . بو رضیه
سوئی اوقور :

« برجال محمد کمال امام حسبه وشاه حسبه علی ابنه صلوات »

اکمل سیاه (اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد وعلی اولاد محمد) دیه صلوات ویرلر . بعده
حدیث عضیه سنه ردغانه بو ترجمانی اوقور :

بسم شاه اله الا الله

شمع توحید هدایتدر یورکن ،
اهل توحید بشارتدر یورکن ،
صورت حقه ده اشارتدر یورکن ،
مغز قرآنده عبارتدر یورکن ،
قبله ارباب طاعتدر یورکن ،
نور ظلمتده کفایتدر یورکن ،
حج واحرام وزیارتدر یورکن ،
سر اسرار ترقیدر یورکن ،
بی بدایت بی نهایتدر یورکن ،
هم بدایت ، هم نهایتدر یورکن ،

برجال محمد .. الخ ...

کورولیورکه بو ترجمانه حدیثک خلاصه سیدر . صورت حقه ده اشارت مغز قرآنده عبارت ، قبله
ارباب طاعت ونور ظلمتده کفایت ، یاخود سیاه خطوطی هادی صحیفه بشارت ؛ حج ، احرام وزیارت

---

[1] بقاشیلرده « ترجمانه » نسبه اوقنانه بطاقی توركجه نظملرلر دارلرکه ، بزلره یازیلدیغی وقت
اوکا مخصوص ترجمانه قرائت ایدیلیر ، بونده بسم اله .. یرینه بسم شاه حسین یازیلمشدر . شاه ،
شاه ولایت علی (ع) دیکدر . علی الیه نه قدر بقاشیلقه ائل بولمش ایتمیر .

قلب جهانی آچدیر .

شرح وتفسیری سوی ده یوزدر ، کلمه شرح دیه تعبیر اولنه رق حدیث : (انا مدینة العلم وعلی بابها)
اولنه رق یازیلمه خطوط مقابلدر .

(لا الا الا الله ، محمد رسول الله) کلمه توحیدی ده کیمه رق حدیث ، چار عناصر ایله تعبیر اولنمشدر
خطوط عدد نجمدر .

حقیقته مژده آرام وآرامه تحقه اسما وحقان ، یعنی یکی سنه واولوز ایکی خطوط اولدیغنه بیانیت وثابت ده
بو وجه آچدیرکه ، بدایته بدایت ونهایته نهایت غیر قابل تصور در .

بونه صورکه چراغجی قانونه چراغنی آچلنه رق دیور دیر :

قانونه دیدیا نور السموات ،
بو مژده شکر اولسون یاجان !
قچه روشن اولور یازایدیر در
محمد علی یه جانه صلوات ..

ترجمانی اوقویه رق :

« چراغ ، روشنه ، فتحه ویشانه ، دعا ایتمه ، شاه ولایتمه پیر یاه شاه خراسانه ... »

دیوب قانونه چراغنی آچار . « سیادات بحق السادات بحق العارفات عالم الرد والخفیان ، شفیع یوم الوعدان ، محمد علی اولسون »
دیوب پیر یه برر موصدی یاقار دکی چیکدیرلر :

بسم شاه اله الا الله

صحبه حاجی فخر اویارده اول فاتح عشقه ،
سید الکونین محمد مصطفانک عشقه ،
ساقی کوثر علی المرتضانک عشقه ،
هم خدیجه ، فاطمه خیر النسانک عشقه ،
اوده ایکی حسن ولایت شوانک عشقه ،
چهارده معصومیان ، آل عبانک عشقه ،
حاجی بکتاشه قطب بزم اویانک عشقه ،
پیر بالم سلطانه سر لوفانک عشقه ،

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

حشره دل یا شیه، یا جیسه یا به آنك هفته!

برجمای الخ ..

اوچ آیم دها کری چکیلیور،

نور وحدت روشه اولسه اُزلیه اُزلی،
آیه جمع قاعده جاجن یقاسه ولی ...
امام حسه رضا وشاه حسینه
اولری مطلع انوار جیهان جهی، یا امام رضا هو دوست..

ترجمه‌ی اوقور، بابا (اعنی نور السموات والارض مثل نوره الآیه) آیه‌ی اوجوبون بو وجه ترجمه تکمیل ایدیلور.

چراغ تیکرنه صوکره چراغجی داره چکیلیور،
هدیتز قبول ایه شاه شاه
جمله مرتضی علی درگاه
هدیتی مقبول خیرینی دیدیم،
اُرندیم، شاهیم شیاعلا!

ترجمه‌ی اوقور.

بابا چراغ کبانلکی چکر، کبانلر چکیدکه مجمر خارشیقلی اولدقده مدیلور اوسنه تسجه ایدیلر. واجبه بریه «اعنی الله» دیلر.

صوکره چراغجی؛

چراغ بالله ایدی نور احمد
ظهور ایدی ودعوی شمس محمد

دیه‌رك اُلنده کی دلیلی سیلکه‌رك الطفایدر. اوکلو اُسیکه، بعده صوبه سیله خرسانه یوسته. اوچاغه، داره بیاز ایه‌ون ورشه کیه‌رك اوکنه بالاوده اکلدیکمز وجهه وزیلی دکوکنی وبوسی اوپه‌رك بیاز ایدر. بابایه بیاز ویه صوکره بالم طاشه وچراغه، غائبانه مقابله اُلدی مدیلور یه قریاده بری اوچیك صوبیله بیاز ایه‌ون ایکنامه تعبیرنج (تیجیه تیجیه!) کی چکیلیور مقابله اوقوریر قدم صوبه سیله جانده یره یره قالقوب هپسی چراغجی کی مقابله دوشه بیاز ایه‌رك اوقوریرلر.

بکتاشی بازنده ویز اوچیك جوقجه‌ده متقدمه. زیرا جوقجه‌ده یوم یکشف عن ساقه الآیه) اعنی قیامت ایدرکه ساقو سجده‌یه واجب بیلیرلر. چونکه اباقده اوبه‌ون مفصلی واردر، بابه‌ی بدن خطوط وجهه عدد یکرمی ویزلر وطو یوقدرلر اوتوز اکی خطوط مقابلدر. بازیده یوقیت ساقیه سجودی تصور [1].

بکتاشی عارفی چراغ آیتی سرمقف اولدوقدن صوکره تعریف ایدرلر. اوچاغه کی معمه غیب کهوه شیه اولوب قانونه چراغی محمد عیسی وحقانی هادی ذات حقه، دیکر موجوده اوریاحامه کی کهوه وجود حقه ستعکدرلر. بالاوخره چراغجیك اوچاغه کی قوجه‌یه برازه شمه التاسی تعبیه اولمالی بکدر، کمال الدینه بر براوده ایکی اسامه تجلی آمری اوبابه دیکدر. ایشته عموم موجودات حقانیه نك نوریه‌سی اولوب سبب ظهور عوالم انوارر.

دخول آیتی

چراغ اوبابه آیده نصب اولنجه، طریقه دخول ایده جك جانبه کهوه وشاریه‌ده ور.

بیازی وکیا نکه قامه بابا طاقمه دهکه مذکور جای کرمی اُمر اولنور. دهکر طالبه خانواده‌کنه وشاریه‌ده بر آیسته آلیرر و «آیسته آغز یقاسقه مراد بوآغزه‌در. سویه‌نیه رضای الحق مخالف کهوه‌ده کیمسه کیمسه، بوده یقاسقه مراد کریه بایجیلرده جماعتجه، یوز یقاسقه مراد رضای الحق مخالف یازده یوز چیرکه‌در»، قولری یقاسقه مراد اُرندی رضاسی اولمایه یازده قبول صالماقدر. باشی مسجه مراد باشه عشره، عصه‌ی بکه باشه‌ده، اُرندی رضاسنه مخالف شیه دوشو قونکدر، قولوقری مسجه مراد رضا سوزلره قولاغه ویرمکدر، یونی مسجه مراد، اکر تصیحتی طوتمازسه‌ك وبالك بوبکه اولسونه دیکدر، آیاقدی یقاسقه مراد اُرندی مخالف یکمه کیتمکدر.» ویه ولایه حاولی یی اوزادوب «ای طالب اسرارالله، چیکیلن حاسوابه سیله، یاك اول، بوآیسته وقت ایت، بوزولورسه برطاقه تازه تمرسی کوچه‌ر، بوتصحتی طوتمازسه‌ك بوزولور، صوه اُرندی آیسکده تابت قدم ایلیه!» نصیحتی وه علاوه ایدر.

آیسته‌نه صوکره ایچیکه ارمال ایدوب خاتونیه بولونه عاشقه یوسته اوتوریر، کذی ره مقابله اولنور. بابا طالبی حضوره چاغیریر وآیاقده دوه دیره رقه دوکیه‌ملی طریقتك آتشه کومك ویریه‌ده لیلی اولدیغی، آتشه کومکك کیمه‌یه‌جکی، ویریه‌ده لیلیسنی بولونامایاجغی، بك کوچ اولدیغی، الله‌ی سونمك حقیقه محمدی سوه‌مك همته اولدیغی، عمری سونمك ده وسکی چوقه بولونامایاجغی دیایانامایه‌جقسه

[1]

عنقاده: فرشته اوغلو عبدالمجید

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

شیخ به کری دونرسن))، سویلر، طالب حضرتلرینک اولادلرندن سوید کتخدا طالبه سویلیوب دیکه
حوکره آیده بولونانلر شاهد طوتولور، و یا باخود ((جامعه یا ایلام دفتری)) یه یازیلوب بوردن
بولونلرینی و بوحالده نه حاجتلری اولدیغنی کوستردکدن صکره یازیلرینی)) سویلر. طالب حضرتلری
یازیلدیغی یرده اوتوردقده حوکره حضرتلرینک تذکر آیتده کوردوکی وجهله ((خدمت کوردم !) ،
کتاه حقیر در، بنده طالب صاغ الینی باسه یا ساغ کتفی باسه یا ساغ طاشه اولدیغی حالده صاغ الیله
طوتوب دیکاری حقیر، قالیوکده ادخلوا بسلام آمنین (یا مفتح الابواب) دیوب ایچریه (افتح لنا خزائن)
جوابی آلدقده حوکره ایچریه صاغ آیاغنی اول آتارده کیرلر. طالب لاشی آچهرک، اولیکسنجی ده
آیاغنی یالیر. حضرتلری خاسانه یوتی ایکده آیاغنی والدی - کوکه چاپاز اولدقده قیوی - یاپراق
یاپراقدن بابادیه (یغ دیه) تسمیه ایدیلان ایکی آیر والمالیه یوتیه (الله اول بیت وضع للناس
للذی ببکة مبارکاً فیه آیات بینات مقام ابراهیم ومن دخله کان آمناً) آیتی اوقویه رک آیاغی والیکی اوجنی
طاپدیروب آوده آیر. طالبلرینه صاغ الینی صاغ الیله - باسه یا ساغ کتفی یا اولدقده - طوتوب آیاغنی
سوروه رک اوچ آدیم یوردرلر و دوراردقده حضرتلری یوقاری اوچ دفعه کوتورلر :

حنانیاب الحجه بالشوکه سائده
وعقراً بحجه وحیده
وسائده بالشوکه والفضیله منهم
ومده الزهراء شیئاً وشیئاً

السلام علیکم یا اهل البیت النبوة ومعدن الرسالة ومختلف الملائکة ومهبط الوحی وخزانة العلم والحلم
ورحمة الله وبرکاته ..

بعده داره کیررلر، داره (کیر، باسه آچهرق بالیه آیاقه، قلانه یه فلانه نام یرقوباغه
دیه - اکر طالب بحر اولورسه ((قوچ قرباغه دیه)) دیکر - ارکدن یه وضع جدید عن دوکت
ایتک دعاسنه الهی بیتک دوستانه دوستم، دشمنه دشمنم اولدم شرطیله یرینه سیحه کتخدا حضرت
حقکار حاجی محمد دلی افندی حضرتلرینه قالیجه ایتسه، اور مرشد مرقی، نه بولورسکز شاهم
أرندجو .. دیر، مرشد میانه الهنه جوزه، آندوه سجده شکره قالیرلر.

بوندن اورینه (حضرت طالبی آدیم، آدیم سوروکیرلر یورت قالیوسلامنی وردکدن مرشده کوتورلر :
السلام علیکم مربیتنا أبدی، السلام علیکم طریقت پیرای، السلام علیکم سعدت کاسدی، السلام علیکم

حقیقت شاهدی !..
مرشد اوکنده دیز چوکردرلر (الله و ملائکته یصلون علی النبی یا ایها الذین آمنوا صلوا علیه وسلموا تسلیما) آیتی
اوقویه رحمه صاغ الینی باباده کوز اولدیغی وجهه مرشدک صاغ الندیرر، حوالیده نه تلکه طوتیریر. کذلک ده
طالبک اوکنده کچرلر صاغ الیله اوموزی اراسنه باصار. بوحاله مرشد طالبه یردجه آنی تلقین دیر.

تلقینه بیت

طالب، بابا اوکنده دیز چوکمه وصاغ یاباندن صاغ الده، حوالی آلنکده، اوچنجی دفعه حضرتلرینی صاغ
بابا : « سبحانی بابانه قبول ایدکی ؟ » دیر. طالب « ایوالله » دینجه « بنده سنی اولالغه قبول ایتدم » جوابی
ویردکده بو تلقینه باشلار :

بسم الله الرحمن الرحیم الله الذی لا یعوزک انما یعوزه الله یا الله فوقه ایدیم ثمه نکث فانما ینکث
علی نفسه ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجراً عظیماً

الی طالب :

پیغمبریمز محمد المصطفی علیه الکمی التحایا افندمزه صحابه نک بیعت ایتدکی الی آلنک طوتمکی ایچون حدیبیه ده بیوک
نازل اولدقده ؛ الله الذی یا یعوزک یفی، تحقیقه آلدکی، بکا بیعت ایتدیکی، یا محمد، انما یا یعوزونک،
تحقیقه الله به بیعت ایتمکه اولدیکی. یا الله فوقه ایدیکی، الوجه یه دقدقی الدینک اوستنده در.
ایشته آل الله، الی حضرتلرینه یوال - کذلک الی ایتدک - الوجه الیدر. مرشد مرشد، یه بیعت حضرتلرینه
افندمزه و آنلره اولدکلرینه و آنلره الله نک اولدیغی و اوزرنه بولدیغمز طریقه جمیع تومه
وتوبه بوحوته اقرار وردکده ایمانه آلدیر !

ثمه نکث فانما ینکث علی نفسه، بوحوته الوجه الی والهنه ایکی طوتدقده حوکره وردکی اقراره
ثابت قدم اولمایانه کذلک نفسنه ضرر ایتمه اولور.

ومن اوفی بما عاهد علیه الله فسیؤتیه اجراً عظیماً، جناب حقه وردکی اقراره ثبات وعهده وفایانه قوله
اجر عظیم وریلمه وعدکریم وارور. ایمدی سنده وریه حضرتلرینه اقراره ثابت قدم اولمای وعهده وفایه ایتمکه
تحول وحوله وقوة ربکدن طلب اولنسن !..

بوندن حوکره طالبه بار استغفار ایدرلر وبوني اوقورلر :

اشهد ان لا الله الا الله واشهد ان محمداً عبده ورسوله واشهد ان امیر المؤمنین علیاً ولی الله
واماما بالحق وفالحق وهدیة والحسن والحسین وزین العابدین والباقر والجعفر وموسی والرضا والتقی
والنقی والعسکری والمهدی ائمتنا بالحق صلوات الله وسلامه علیهم اجمعین ..

ای طالبِ دیدارِ الٰہی !

(بو دنیانک امام و دلیلِ دورِ مطلوبِ یارِ اقدسیدرکی الٰہ ایدہ قائم و نور واحد سی !)

بدو دہ سویلہ ، حرام یہ ، شہوتِ پرست اولما ، کبر و کینہ طوتما ، غیبت ایتمہ ، کور و یلانکلق ایتمہ کور یہ دیکی سویلہ ، سرخاندہ ، کیریش ایتمہ ، بولوکہ خدمت ، کوچوکہ شفقت ایلہ ، کندہ نفسکہ ایستہ دیکنکی بشقہ لرینہ دہ دیہ بیلہ سن اول ، حلمی عادت ایلہ ، اهل حال عارفلرلہ صحبتہ یاریلما ، اوزنی بیلزہ یرکہ کار اول (رضا سزیہ دایما) ، عبد تدبابہ ، حکمتہ سویلہ (کندی اوزیکہ دکرزہ یا فسولی حرکتلرلہ مشغول اولہ سی ، اقلیم دهشتہ آی ، کوشہ ، دوغمہ ، دولوغمہ ، اولمک ، دریلمک اولایلوب حیوسی بزلو ، طاهر و معصوم قلمز) ، (کوزینہ صوقدیغی آدم معنا خادمدر ، آرتمہ اشرف موجودات واکرم مخلوقات ، بلکہ صفات الٰہ و اسم اعظم سبحانہ اولیلکی فہم ایلہ !)

وشکرلر محمد ، دکرلر علی ، یرلر جامی بکتاشہ ولی ، کردهلر ناجیہ [1]

بابا طالبلر قولوغہ ایکلمہ (شویلہ بابا یار اول ، طریقتہ خبردار اول ، معرفتہ استوار اول ، حقیقتہ ثابت قدم اول ، اینہ اقرارنہ ثابت قدم ایلہ کہ حق سنی حق ایلہ سون ..) دیرکہ بوکادہ (قولوغہ تلقین) دینر .

کور و یلورکہ بوتلقیہ ادامرشکیہ وطائفہ الہیہ لکی یکجہ بر حادی اولما مقدہ بابا رہبرلرینہ الحاد اورزہ رہ یہ مرشدلرینہ الاسی ، آی ، کونشہ وسائر موجوداتلرلی محو مشاہدہ (بزلو مظاہر و معبود حقہ) قولوغنی ، (کوزینہ صوقدیغی آدم معنا آدم خادم اولوب اشرف موجودات واکرم مخلوقات بلکہ صفات الٰہ و اسم اعظم سبحانہ اولیلکی فہم ایلہ ! وارث مطلق آدم یہ مستعدلق ان واضح اولسی اولدیغی کی ادیان الٰہیہ نک جملہ سنک مقصدی انسان کامل آدم یہ عبادت اولماسی آدم یہ مستعدلق ان واضح اولسی اولدیغی کی ادیان الٰہیہ نک جملہ سنک مقصدی الٰہ ایلہ قائم نور واحد لولوغنی دہ تجسدہ دخیل الہیہ لرلی بتماشیگہ مشتق عقیدہ لرینہ .

(رضا سزیہ دایما !) سوزی دہ آیریجہ طالبہ نظر دقت .

بعدہ دکرلر طالبلر اکر بو باشلرینہ بو تاریخچہ طالبرینہ آیرلی بزینہ یاپیشدیرہ ، بوشہ کی تخ سنہ چیقاردیلر بابایہ دیرلر ، بابا ایسہ (الٰہ ، محمد ، علی) تثلیث مقدسہ موجبنجہ اوچ دوکم آوردن بلکہ باغلمالر داوجدن زنار داری صاغ طرفہ اشغلی صالیورلر . تیغ بند باغلدیغی قدہ حوکہ دکرلر طالبلر آلنی الہ آلیر دیایا باشنہ عرقچینی تذکر اینہ کورہ لر جکی وجہہ تکہ اردن کیدیرر و صاغ آلنلہ آیینہ ارقاسنی اوچ کرہ (الٰہ ، محمد ، علی) دیہ صاغیرلار و تکرار آلنی آلنہ آلیر ، دکرلر طالبلر آلنلہ آیینہ آلنلہ اینہ صوقار ، شویلکہ بابا - طالبلر صاغ آلنی صاغ ایلہ قاوشار . باسہ بارمقلرینہ بر یہ مقصود ادیلیغی حالدہ اوچ کرہ ای حالب دیدار الٰہی ، ایمانسز اولانلرہ بیندیکنی آلرسن قبول ایلیکہ ؟)

[1]

بعدہ اکا مامہ لرہ : دکرلر محمد ، مرشدلر علی یازیلیر . بکتاشیلرلہ نزدہ بوی قبول ایدر .

دیہ حوردن جوابِ آلدقدہ حوکرہ (سنی سرایہ نہ عشقہ اولسونہ ، فاسہ ایدہ نہ بوف !!) دیہ بوس بوسہ دکرہ دیرر . دکرلر بابایہ نیاز ایدوب طالبی دہ ایشیرہ رلی خانہ چراغی اوکنہ دوررلر و دکرلر بو ترجمانی اوقور :

حمد لاکم بہ اولسون بندہ خاص خدا ،
جانہ و دلدہ عشقکدھم چاکر آل عبا ،
راہ ظلمتہ چیقوب دوغرو یولہ باصم قدم ،
خواہ عشقنہ اویانم جانہ کورہ جکم شما !..
سودم اولہ آلچ خاص بہ کردہ ناچیز ،
چشمہ ایلہ قرہ اولدم ، بری اولمہ جا !..
دکرلر حوحقیہ ر (!!) غیرہ دنہ آل یولدم ،
بیلدم استاد خاص بکتاشہ خطب رحمانیا ..
جانہ و دلدہ حقدہ ایلدم اقرار و بردن آیرہ
مرشدم اولدی محمد ، دکرلر مرتضا !!..

بوشہ حوکرہ دارہ چیقیلر و دکرلر بوی اوقور :

بسم شاہ الٰہ یا

کوم یا بہ شاہ ایتمہ شہ دوسرا کورم ،
محمد مصطفی دینکر دکرا کورم .
کلوں عبد الیقیدہ شاہ و بوشہ پیشو اکورم ،
اوچ بی حمد جانہ ایلہ حق تخت اللہ اکورم !..

رجال

بوشہ حوکرہ طالبہ مقامات زیارت ایتدیرلر کہ بوکا (سیر مقامات) دیرلر .

دکرلر طالبی اوکلرنہ اشیکلہ کوتوروب ،

اشیکلہ قوبشم بہ جانہ دوست
تا وجودم صاحبی اولہ محجوبہ ،
اشیکلہ جانجم دھم بو دور :
بہ فقیہ ایلہ برحسہ نظ !..

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

اول یزید الله لب قصه قائلانه عشقه

گوزلرم یاشیمه سیل ایتم مقاهم یاحیمه!..

دیوب کسه ره ایچر دلطاش یه قویوب خراسانه پوشی یاشنه قراسه دیوب کوی آلوب بابانك عشقنه
دهولنه، حول آلنده طوریلیر قراشه یاسوپور کوی اردم روز سوزی دیره بابانك پوشی اوکسنه خاطیره
قدر چکلر بوهوتیره ره جیب یرکم ایتمیه اولور. بوتوره بو (هشتدره) هوکره بابایه یاز ایدوب
یه اوتوریر دیر یولوك کلمانك کشیده ایدیکنه هوکره آتیه قلم یولسه اولور...
بیاض صفحه لر قوردولوب کلمجه ده ساقیه مقدسی بیدره، دیدره هوکسه دیرر، آزاده بغزل دنفس
اوقونور. مجلس برسحر عالمك جوتقوللقنه توره تاباولور.

بصیری سماع قالقار، سماع کوکسنه یاصیلیر قویری آلوب قایایانه یقلدیکی قویری کوکسنه صاغه، حول
(شاه، شاه، علیم، شاه!!) دیه رك آلیه ره صاغه حول کیررك اجرا اولونور. صاجاجی سه یاولور.
(یاحیم) ایرکلره راقی ایچمکده طاشه چقار تیرلر، ایچدیکه (وهلی) سرخوشه اولور، (ویشاره ویرلر)
قوصانیر بولونور. صاغه قاچش ویاصاغه یمك کیر، یه یلنیر، یه میخ چوقنه رکوشه ره میخسه،
کیتمه. بیاره طابلك صلاسی ره وارور!!..

شوراسی ده شایانه ذکر در که بکتاشیلرده راقی ایچمکده اوصانع چوق یرینه یوقدر. [1]

ذکر ایدیلن اوراکانه، یرسودی حرافاتی حاوی مجموعه عقائد ومذاهبدر. مثلا: جامع اوپاره حروفلری وقفه رلله
آلنمر؛ تحت، لفظ حروفلرینه آلنمر؛ اوجاقده، ذرتشیلك تأثیری: (نصیب وریلك)، اصلکه لیلك
عیبه. یاخود یحی بر اقامه ایچون خراسانه پوشی، وار. وبابا مقدرینك اوندره ره یولوریلن وقتی وار
وقول برجانه اشك برجانی (أشیکله قوشمی یه جانه دسر...) اوندره لیلك عینی اولدیغی یوقدر. [2]

[1] اسکی براراکانه نامه ره شوندی ذکر ایدیورز:

درفی معلوم اولدیکی برجانه نصیب آلرفی وقته لازم حالولات ومشروبات شوندره:

قرمانه دیرنج ودوغه ساده ودوغه زیتی وتوغ عسل وتوغ رودغه ونامه خاصی وتخمه وطوز وبویر وقرنفل
وزاجیه وبکوته وسیرکه وقاشیقه وسوپورکه وقوچره ودرغانه وشکر ودرقچه وهوا آغاجی وخطب
دکمور وهسل ویکز ونشاسته وصابونه ومیوه تر ومیوه خشك وشیشه واوزوم وبادام
وجویز وانواع سبزه ...

[2]

قوشانه کیر، اثر: سید محمد بن سید عز الدین

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

طالب ، یوسته اوقوریه‌جقسه اوقوناله «« یوجه آدم ، خطط لهف ... »» رجمانی حروفیلقك عقیده‌ی اساسیه‌سیدر .

نصب آلاله‌یکم ، آرتق بر شیئه قورتولمه ، اولاده اول اولمه یعنی (موتوا قبل ان تموتوا) سرینه مظهر اولمقدر . بنابرین واصل حق اولدیغنده کندینه هیچ بر نوع تکلیف یوقدر ، زیرا تکلیف عبادت (واعبد ربك حتی یأتیك الیقین) موجبنجه واصل حق اولنجه قدر در

بالکز بر شی خاصه ایتمه‌یی لازمدر ، خاصه ایدرسه اکثریته (سدّیر) ال ..

نصب آلاله‌یکم ، سماوات وجوده عروج ایتمکدر . حقیقة ارمه‌یه ، بر یکیتمکدر ، اوندن ایچریه «« معراجك قونیلو اولسون ! »» دیه‌جك ایدیلر .

بك اعلا ! ..

شیدی بزدن حقیقتاً نه ایسته‌یورسکز ؟ ..

اخیك ، بابایکز ، قدریکز ، حروفیکز ، علم الهیکز ، باطنیکز ، فاتولقیکز وقس زیشیکلره دیکله ریالمی حقیقت خدمتی طلبیدکز ؟ هرکز بو خصوصده بیلدیکز ، خورشید وینه‌یی مقدر ، اداره تابع ، نواهیه مجتنب ، بر مشهد عبادتکزدار اولمالیدر . بالکز شیئك برجهتی وارسه اداره ایکیسی ده اتی عشریدر . خطط حقیقیه اخزا اتی عشر (٤٠٠) حرفاتك الهی قولی ، موکیلدی وناسی اماس بیلیر ، دیکر طرفه عبده بویله ده ؛ انما هری بی سائر الهی سنتی ، خاصة شاخصیده سورر وتقدیس ایدرلر . خطط بکتاشیه‌یه بکزمز الهی مقدر تحقیقی اولدیغنی طانیدیلر .

بکتاشیده اخلاق

تکیه‌ده بعض اخلاقی نصایحی ده موجودیتی کورمشکز بو ، ابتدا دخول ایده جاکز ایچنده . بکتاشی عارفدر یعنی اسکیمه ، (حقیقة ارمه) بکتاشیرجه کیاه کوکل قیدیمه وناسی اخراج ایتمکه عبارتدر . یوقسه ناسی اخراج ایتمك شرطیمی (ایستمك حقدر) !

شدی : راقی ایچمك ، حلال ، خطط ایچوب بیلمه‌یی مانع حرامدر . چونکه جسم اعتباریله ظاهر اولدقه روحی عائدر ، روحی ایسه حقدر . وقس علی الباقی ...

ایشته بکتاشیدن اخلاق خصوصی دستوری کیمسه بوندن اوزری بیلمز ، وکیمسه بو اساسدن غایری سنه واصل اولمز .

بکتاشیلکك اساسی حروفیلك تشکیل ایدر . بونا دلیل اولرق ایکی نکته‌ی عینیله ایضاح ختم حروف قرنلی ویلیدونمر . بومنیاده بزده بوسجع اداوی قیمی براقیلمامه‌دن نقل ایدیورز :

بسم الله الرحمن الرحیم

الله دوستی اللهم یا حق وحضار دلوم یا ذی الجلال والاکرام یا حضور فی الاجرام یا رب کاف الانام یا خالق الارض والسما ویا ناظر الحب والنوی ویا معلم الوسا الهنا الهنا الهنا الی سبیلك بوجهك الباقی یا حی یا قیوم کهیعص حامیم عسق الاوجه والحکم والیه ترجعون الذی هو نام الکتاب لا یبدل له الی ابد الدهور الف لام میم با وبلغة کاف ها یا عین صاد وبوصة طاسین میم وبعظمة حامیم وبقدرة قاف والقلم الجبه وحکمة نون والقلم وما یسطرون الذی کل شیئ بین له یا غفور یا ستار اغفرنا وارحم وتب علینا انك انت التواب یا فتاح الابواب یا مسبب الاسباب بحرمة قرآنك العظیم وصوتك الکریم بحرمة جمیع الانبیا والرسله والمحابه فضلا به رب العالمین لا الا الله محمد رسول الله حقا حقا عبودیة ولا عبادة الا الله والمحابه فضلا به رب العالمین حصول مرادات برآسه حاجات رفع بلیات محو سیات رزق عشوه وخصاله وسعة اله ادبال بال سیر شه اخلاقه حمیده دیرلر اخلاقه زینه وباد واج دوازده امامانه وجفر ده معلوم بال کفته کرشه وکفاد دوشه وشت کربلا نور به کرم علم رم حقدن صکار حاجی بکتاشه ولی سر بالم سعادته کرمکله هو

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی جعلنا من امة حبیبه خلیله محمد المصطفی رب العالمین الذی جرنا بذرة ولیه علم المرتضی بحجة حسن المجتبی وجودة حسینه الشهید (بوشت کربلا) بالال یلم الیه الذی سلسبیلا .....

کیانك صباح

بسم الله الله الله

صباحه خیر اولسون ، خیر فتح اولسون ، شر رفع اولسون ، نیك ساعتلر اولسون ، نور مز اولسون ، وسر دائم ، جمع قائم ، عبادتك صحیح وسلم اولسون ، هر کوزکه صباحلین قطع خیر ایلیه‌لم ، اومه ایلیه‌لم ، اومه ایلیه‌لم

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

اودہ درت معلوم بالن کوز جیز، بلکیز اول، اُرنز قطار زنده، دیار زنده، جمدنده آیریلیر، پیرو قفکار حاجی بکتاشه ولی قدس سره انجق اقدز حقکی سلوکدنده ثابت رم وتسخ قدم ایمیه، بالم سطاله اخذیز یارد وسمیز اول، تقوز اوستونه، تقوی شکیله اول، صباح مراده، ظهر ایمانه، قوت یراله قدرت آیالاله، کرم اولیا، نوری، کرم علم، لطائف بحری، رم قفکار حاجی بکتاشه ولی سر یرینه بالم سطاله کرمیلی اُرنلر دمه لطفله دیملم: لطف

بو اوراده کوز دیورکه (خاص) مقام الوهیته در. وکزنده استدراج اولنور. بخاراده بشقه حاجی بکتاشه دیلم نسف اولنانه داخل نسه یاراقه عبارت رسالار اولنه (جاودانه) ده شو برجاچ مطلب عیناً الیوزکه بو رسالم بکتاشیلرجه عنده یلی معتبر اولوب الطاف الهیه کنزلرلر. دنیب آلنه جانه بکلری طرفنه اوراد وترجمانیه یازدیریلیر:

«ای ای طالب اسرار الله!

بو، اودہ ایکی امام واودہ درت معلوم بالن ..... اوچنی جمالنده کی بیت وهشت وسجود واو حروف مقابلدر؛ صاغ کوز امام حسنه، صول کوز امام حسینه، کوز ابدقاشه اولکی زنه العابدینه ومحمد باقر، قاشه ابدیوز اولسی جعفر الصادقه، برس کاظمی، صاغ یوز علی الرضا، صول یوز محمد التقی، صاغ جبهه علی نقی، صول صدغه الکری، ذقن مبارک، وصاغ صدغه ایدفاطمه وصاغ یاریه اوچ ایله نوح سقیر استوانه دار الهی ایله محمد حقلرنه واودہ درت معلوم بالن .....»

بکتاشیلرن اعتقادنجه «علی» اولدقجه وهلائکی ایراه شاهلر الیسر اودرت ایشدیکی زمانه الیسر سنی صوبوب یاقه دمه سراولدقه دیرلی ویاخود دیراله آیال رسالرنده بکتاشیلکه حدوخیلکی نوح ایدیلر، «دسته دمه جلدنه سیغاری ویا قفکار حاجی بکتاشه دک درج محمد علی وجمیع اُرنلر یزدان درجمان ودرمانه دیلرلر. جدسی فقد وفاده کلمکدر. ایدی ای طالب فقد وفا اُرنلر اولنر دائره دمان لیرز الاکه صوت ایرسه تایرز، روح ایرز. زیرا کم اُرنلر روحی محمد وعلی در. ایدی محمد وعلی اولنر زیرا نور صوت دنور دیونه یرلنلر. واول ذات هایته دیاقدر، اولنر. ایدی ایکیوزه یرلر بیرلر بکتاشی اُولری روح محمد وعلی یرینه رسمه فقریکم ویریکم تاج ویوستجه یکم تقدیر» دیور.

دینه مذکور رسالرنلر دیکر یرلنده:

«عالم احدیه مراد بیع الثانیه. بیع الثانیه مراد یدی آیتدر. یدی آیته مراد یدی نقطه در. یدی نقطه مراد یدی خطه در. یدی خطه مراد یدالفدر. یدالفه مراد مجموع کلام الهیه در. مجموع کلام الهیه مراد یوز اودہ درت سوره در. یوز اودہ درت سوره دیه مراد اولی یوز آلتمش الی آیتدر. آلتمش الی آیته مراد

اودہ سکز یدی عالم ودخی آلتمش الی آیته مراد فضل اوسه...» دیمکدر. فضل حق دخی (جاودانه کوری) ی ودیعه یرلنمش اسمنده بکتاشی درویشی طرفنده (یتمشلم) اسمیه ترجمه ایلمشدر. عینا شو یازیدی نقل ایدیورز:

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی لم یلد السموات والارض ولم یتخذ صاحبة ولم یکن له شریک فی الملک وخلق کل شیء فقدره تقدیراً والذی خلق السموات والارض وما بینهما فی ستة ایام ثم استوی علی العرش الرحمن فسئل به خبیراً والصلوة والسلام علی من بعثه الله رحمة للعالمین وحجة علی الخلق اجمعین وعلی آله الطاهرین واصحابه المنتجبین وبعد فیقول العبد الراجی عفو ربه الغنی محمد بن حسن الشهیر بالقاسمی عامله الله بلطفه الخفی وستره الوفی انه لما کان الله تعالی قد خلق الخلق لاشیء له والغرض منه ان یعبدوه کما قال تعالی وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون وقال تعالی ما اریدوا منهم من رزق وما اریدوا ان یطعمون وقال تعالی ان الله هو الرزاق ذو القوة المتین وقال تعالی ان الذین یدعون من دون الله لن یخلقوا ذباباً ولو اجتمعوا له وان یسلبهم الذباب شیئاً لا یستنقذوه منه ضعف الطالب والمطلوب وقال تعالی ان الذین تدعون من دون الله عباد امثالکم فادعوهم فلیستجیبوا لکم ان کنتم صادقین وقال تعالی ان الذین تدعون من دون الله لا یملکون لکم رزقاً فابتغوا عند الله الرزق واعبدوه واشکروا له الیه ترجعون وقال تعالی ان الله هو الرزاق ذو القوة المتین

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

ب (با)، ت (تا)، ث (ثا)، ج (جا)، ح (حا)، خ (خا)، د (دال)، ذ (ذال)، ر (را)، ز (زا)، س (سین)، ش (شین)، ص (صاد)، ض (ضاد)، ط (طا)، ظ (ظا)، ع (عین)، غ (غین)، ف (فا)، ق (قاف)، ك (كاف)، ل (لام)، م (میم)، ن (نون)، و (واو)، ه (ها)، ی (یا) ...

فصل حروفیك خفیف اولدیغنه (عماد الدینیسی) وفق گوزینی بنا شیفعه اطلاق ایتمشدر.

گلده حاجی بنا سنه دلی دی
گیمه اوزاق ایمیر سوعمدی

دیمه عشق دیوانی باشه حروفیلگی شرح دیبابه ایله دولدیرمشدر. مذکور دیوانه شو ایکی اوچ غزلی عیناً آلیورز:

ایشیت ای طالب اسمایه بنا تازه خبر
تا سنا فتح اولا اسرار معانی بشر !..
بولمسك اسمه تاسك مسمایه سین،
اولمسك واقف اسمای رموزیه .
ایکیسك آب حیاتی، ناموس حی ابد.
گوره سك سر خدایی، اولسك اهل بصر
آدم وفاتمه سنا گوزایرن ای طالب حق
ایده اشکال حروفات حاجبه نظ !
ایدی فی خدا حرفنه حاجبی دوغسه
اولدی اوده یه پس حکم گوزدن سوخدی...

[یقیم وفقده اولدیغی یومیه صلوات مفروضه سنی ده یرینه گتیرر.]

Atatürk Kitaplığı
1979
İstanbul

34

قالدی اوده برشنا یه گیسوده ده اول
گلدی حق اولدی معبد گه اولور اصل مظهر..

[مفری اولان وجه اولاده اوده برگیفت صلوات یومیه نك سری بولنیسه، جمعه گونی ده اوده بسمله چیزیلمکله مجموعی اونوز ایکی اولور.]

بطه ثالثه ایکی حرف وفق فاطمه اولور
اولور اوده اونوز، آنی فهم ایه مرتبه

[یومیه صلوة وتره تابعاً ایکی رکعت ستة نماز واردر که بری ذاتة بقای اولوبه، اوده لطفوری صفاتنه. جمعیتده بکی ایکی اولدیغنه زوم ایدیور، چونکه حروف تهجیه ایکیور، بنا شیدی جمعه فطه ایندن نظ رقمنه ...

. . . . . .

سجده ی عشق رموزات گلدی حقی،
وردی یا گنك دایره اولدی فاتحی ظفر ...

باء بسم الله ایله قرآنه ایتدی ابتدا
فاء (فم) ویا (الف) ودالی (آدم) قیلدی حرف واحده ده اولا .
گاف (گلم) ولطا (حطه) ده عین (عبد) وذی (ذات) اسرایی گورماغیله،
نفز لایقنایی بولدم ازدم فی خدا ..

فی احده ولی والا
گیمدر دیرایرن: علی الاعلا
گشاف رموز فی بارک،
فاتح طلسم گنز اخفا ...

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

يڭ خطوط امه ايله يڭ خطوط ايسه اوده ورت اولور . حال وحوالغه بكلن سكز . خط سز ايسه لقه
استوا ايسه بيله سز فضلي يز دائما سوي ظهور ايدر ، سكز خطه اوده اق اولور ، حال وحوالغه اعتبار اولمز
ايكي حرف آدم بولونور . ياخود ايشته استوا مزه ايله ايكي حرف يڭ اجزاف وحه آدمي سكز
كورور . وسكز جنك انوان مقتضاسنك بونداولديغي يڭ كه ايكي ماينه ورت كتابلرا آنده اولديغي يڭ ايله
محاوره آبدال بولندن أولو وجوده عباره اولديغي سوجهور . ورت كتابه مراوده بكلن سكز خوشدر .
چونكه حيات ته ايله هر وه يڭ ، محوجي بكلن سكز اولور ، تركيبي يڭ خطوه عناصره (عناصر اصليه
وكونيه ظهوراته ، صو ، آتشه ، يل) خوب ايله يسه بكلن سكز اولور !!
ورنجي ماينه اجزاء مفرده سنك حشر اولوب حورت آدمه كيرديكي وبوصورته عباري كورمسه اولديغي وه يڭ يور .
محاوره ، سكز كچي برقصه بقاشيلكي شوجه بيد يرسون :

عشقه اولسون بيله كوره نه
دوغري يولنه كيده نه !..
آدميه ، قفا چكه بيلوب
حال كيون كوكل كوره نه !..

كوكلي يوسكه ايشيرن ،
عار ايمز آچاقه قوشور !
آچي دوليور ، صوسر قاليرن ،
عباره بوجقلي اوده نه !..

بك سوردم عقب آتمي ،
چكمدم ظلماتي ،
تم نفسلي ايتمي .
خور كورمسه بنه نه !..

(محاوره آبدال) عشقه اولسون ،

ستر ايلدي دوياسيله !
يمشن نارايه سيله ،
شايد بيوب راحتله !..

عيه وزنه ديكر بر قصه ده :

بر قصبجك سويدم ،
ديكدوزلي بنديلم !..
عشقه دياسلي بويديلم ،
عمانه والمه كلدم !..

بهريل اونا قوجليم ،
كم زمانلرده بريم ،
عيه جمعلي بليلريم ،
ميانه اوتمه كلدم !..

بهريمه اولدم آشنا ،
قالدي كوكلده نسنه ...
بريم آتشه ،
شمنه ياغمه كلدم !..

عشقه بكه سنده بوغولدم ،
هم آلدم هم صاتدم ،
فازانه كيردم ، قاودم ،
ميانه بيكه كلدم !..

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

37

جلّ ه حفظه عالی اولسون ،
اله ویره کردم قالسون ،
هپسی آچیلیر ، حیران ،
بلده ایرر کلمز ! ..

(محیی) کفاوتلی دلخت ،
عائله ایچون جانه نت ! ..
الف اله ، میم محمد ،
کوه نزده در والز ...

کوردیلر که حروف بیله (آدم) ظهور ایدیور و (اله ، محمد ، آدم) تلفظ یاپیلیور [1] .
حروفی شاعرانه یعنی اغیزدن وصف ایتمشلر . فیضیاشه صاحبی شالی (کل یاپار) بقاشی یاپابیلیدیکی رسالهٔ صاحبی کریدی رسمی ، حقیقة الحقایقه صاحبی مصطفی رسمی ، کشف الحقایقه حاجی تقیر الدقایقه صاحبی کزی کبی بقاشیدر .
کزی ، (کشف الحقایقه) نده دیورکه :
« مقصود اصل الحقه ویسی ، آحدیدر ؛ نیجه آنی تصفیه ایتمی ، یوزدیر ؛ وصلی یزدانه (جنت کلمه) استوا ایتمیه کوزدی ، قصد ایتمیدر ؛ حضرت قطار حاجی بقتاشه دکی وصلی یزدانه ایرشمه ایتمیدر . بیلم دیدکی آندن صکره لاحوندر ، اولمزلر . هردمده وهرنفسده عادتدن کوکلنده جلوه ایدنلردر . پس ایجاده ای حالت بقیه سنده حروف (با ، جا ، دا ، طا) ایله اولمز ایکی اولور . وخط سر ایله انفصله استوا ایتمیه خطوط ایله دائره سنده اولور . حال وهمی عقابنده اولمز ایکی (سنی) اولور . »
دیکر پارچه ده :
« فقیر رضی کوکلمه دوشه بحر قطره سنده قیمه دوشمه کوشش وزه سنده اشیوکتابی نشانه دیرم دائره سیاقه برداسته کی دیرطوی صالدم .

[1] بنده محی الدین ابدالی وشاه خطائیدن کوردیکی رسالهٔ تشبیهی ایله جلی قره حایدری دار ، پرشانه پارچه ده .. طویدیغه بیله سم وصاغ اولرسم طبع ایدیرم دائره ، مدققه وضع ایدیرم ...

ق . ع

(محی الدین) عیش ناهز
عیش دایانیر آهز ...
کعبه اولدی درکاهز
دایه دوه مفه کلدم ! ..

دیور . بو ایکی قسم اهلنك معلوم اولدیغی وجهه بقتاشیلکه نالهدر . آنیله بحثی اوزیجه یرقوه ایتمیوب معلوم اولور . (محیی) نامنه یازیلمش وهادارك اشعاریله محی الدینکدر ، فقط وزنه ضرری کتیرمسه محیی دیمیرکسه ، زیرا هجه وزنیله نقص سیلابسه محیی نامنده پرشاعره تصادف ایتمه دن ، هم هوسلنه کلی حروف اشیانی مواقعنه فقره ایدیور ، یه سکز هجه اوزرینه ، ایشته نقص :

نالهٔ بزی لطف ایله ،
عفو اسمه اوقور دیلم .
صافیه نادانه سویلم ،
حفظه وایر میلز .. [1]

صایلیلار یارهٔ ایله ،
توکنیر قیرهٔ ایله ! ..
طشره وزنه چوبولیه
کیمسه بیلز احوالز ! ..

ارنر یولنه کوره رز ،
چلیاب حقه کیدرز ...
غازی اکبر ایدرز
امام عفیه پیرمز ...

[1] (حفظ) ، بقتاشی اصطلاحنجه حاجی بقتاشه دیکدر . « فلانه ذات حفظه کیتدی » دیدیکی حاجه بقتاشه کندیکی اهلاشیدر ..

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

حضرت پیر جامع کتابنده وی بیورور : عبدانه طاشی اولدم ، خانوده اویا [خانوده جناق] کورمدم .
زیرا خانوده طاغیلمایه خطوط آرم کوردوغوندن وعبدانه طاشنده یوزیره سوردیلور . قوران تعالی : فاسجدوا لآدم
الا ابلیس .
دیمیور .
کندیسنك شوقسز وه عودسیکی ناطقه :

بنیاد اولدی اوسه کز بنا عالم ،
جمله دن افضله انسانه ایمیدی ،
دلقه کرمنا بنی آدم ،
محرمی بی جانانه ایمیدی

لوح ، قلم ، محفوظ ، نظم دوران
دفاتر سرده ، دفتر سرّی خدانك
قاسمه ایمیدیکی ، رفضه جانانك
لفظنه سورهٔ سبع المثانی ایمیدی ...

آدم عالمه رب تعالی ،
سنده ظهور ایلدی سنده تجلی !
سنی حقه یاراتدی الکی واحد ،
اولدوری ، کوکلکی مکانه ایمیدی

(کندی) یه الله تجلی طوتانلر
آرم کامله سجود ایتمز ...
عبد العزیز استوا دیرنه بیلمز
اسرارنی ناطقه قرآنه ایمیدی !..

کندی ، قونیه شاعری ، کشف الحقایقلی بازیجی تاریخ سیماسیدیر . [1] نه کوزل یازمشدر
عودحه دیرنه یازیمه شوسوزلری ده عینا آلیورز :

جمعهٔ الوداعی خیلی نور ایدی [یهودا]
وهی شرع احمدی تجدید ایدی
فضل علم نوریان نقطه جهه بایه
ماه انجم ، بحر و بر ، هپسی نور ایدی
جاء ربه نوره بایه ، استوا ، شوالقمر
هپسنه تجلی دهسره نظر ایدی

فکا [فضل] یزدانه یه کدی ، ایرشدی نوبهار ،
نور هدایتیله بوریانوب لهب کلزار ،
لاله وسنبل آچیلدی ، کل صوبوب بیر الهی ،
خسته اولوب سبز قبا اغصانه یا ایلدی قرار ...
هامانا کوبه قوس قزحی طاریه ، شب لیلشانه ،
کل الم نشرح دیه اوقوانیر بلبل سحر !..
اول عصای استوا کیم اصل آدم آنده در
جمله سی بیقدر ، هوده ، جمله کوره دن جهدر !..
[بیستهشتم] سوره ، جمله علم بی کرانه
فاتح ، سبع المثانی سریان کردکار .
لفظ فضل ناقص اولدی کلدی هواره ده
ام قرآنه ، ام انسانه ایدن پروردکار .
لفظ امر وخلق جمله ایدن ورنه عنصره

[1] و عدت لفظه رسالهٔ الشریفهٔ المنونة بکشف الحقائق فی تفسیر الرقائق علی علم الحروف فی سنة
الفیه والیاء والالف بعد الهجرة علی صاحبها افضل التحیة وانا خادم الفقراء الکاشیه العطفی المدعو
بکندی عفی عنه وغفره فی بحبوحة استوا وفضل تعالی ...

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

٧٦

طالع اولور سراحه، کورونور نور فیلبار!..
اوبایله اجرانی برلر، ورتایم قشه یه کچوب
حسرت آل عبا یکه اول ای شه یثرب یار!..
حاجی کتابه دلیل بنده سیر (کتربا)،
دور آرمه لری اولسه اوشاغی چیقه یار!..

ولوتیه اعتقاد اولونان شهر ترابی عجم دره بابانی دیوانه ده شعرای آیورز [1]

زاهدا کعبه سر صفی علم الاسماء در
کنه مخفی شکسته وسوسه حفاده در
صوفی ایله مفتی، مرکب، غایتا بر کیسه اوکو
ام قرآنه مقدور، ربنا سی والاده در

. . . . . .

ای (ترابی) همه نقدم قره قشه جمع ایدیم
سیل غم مقصودمی، جاهلی عجب غوغاده در

عاشقک مقصودی وائم دلبرلی دیرایدیر،
نقشه اولوبه اول صورته سیع الکاه ایراییر

. . . . . .

وجه انسانه اوقور عالم اولوبه عالم لره
فتحه کرا اودر، فهم ایله دل بازایدیر
شکسته وسوسه، آشنه نما خط استوا،
بورموزی کیم بیلیر برکزلی حقه واریدیر!..
کیمسه ایتمز بوسفایه حقایقدر ولی
ای (ترابی) طالع وبالمه بو عشقه کاریدیر...

[1] تاریخ وفاتی

٧٧

39

شکسته وسوسه ایرای خلیم ایله دل،
کشته کردن سری یوز کوم علم اوکیا بز
دیره عجز کتابدل، خانه اسرار سیره،
حضرت آدم صفاتی دائی حالو بز

مصحف شام وسحر مفتوده ذکر وخلوز،
لطفت حرف سرایم مخفی اولایبز.
فاتح، سبع المثانی، استوا، شمه القدر،
بورموزی کشف ایدوب دلداره بنیاد ایلدز

وجه یا سینه خدا قدرتی یوز بدی خط،
فاتح، ام الکتابلر سیره زاهد حفظ
احمد رسل شب معراجده رؤیت قیلوب
بعده زیبا ایدی کیم حور شان فطف!..
سر یلیم آیتی مأنوسی کوسنده بول
استوا روزنه طالع کعبه اولشه وسط
شکسته وسوسه، لطفاد ودود ترکیب ایله
بوبیتده ظهری خانه سیده عاشوقه فطف!..
کلمه ظهری (ترابی) علم بالغده مثال
قطعه اولماز سوزیکم ویایه کتبه نین وشط.

محمد عجم زاده وفقی [1] شوندرلی حوزه سیکله اکلادیور
کورمیه یارلی بوکونه وجهنه هیچ ام الکتاب
دیناد عقباده کورور کوره مز لطفت وشش
شکسته وسوسه بنده بول الدی سبب

[1] تاریخ وفاتی

آدمیسه رازك فهم قیلی بو کوشش . —

. . . . . .

کثرت عالمه ازاد اولمایخ (طلبا)
واحد کشفه سزای وحدت ایلمز برکشش

فاشقه کریبچك ، زلفی یکانه
دیرلر ، جنة الخلده نشانه

مرحوم محرابی بابانك شعرلری ده باشه باشه جوذیقله دولور . اوجمله دن اول ده برنقشه :

کریبچه ، قاشی ، صاچی
بری خط اولسی بیچیه ای ..
سماه اوجه ایچیه
جاهلانه روشنی عالم ...

دینه عینه نقشه :

آبا دیوب آدمه ،
سجده گاه اول عالم !..
آدمه ایرر ، آدمه ،
دونه دونه بوزن جهله !..

دیوب دیگری سنه منازل قوس مقاصد مقامی اولدیغنی
مقاصدنه قیلی کزر ،
درجات هدایه !..

بیتیه اکلادیور .

خلوه بنا شیخلك آیینه واعتقادلرنه جوذیقك اساسی تشکیل ایتمکده در .

درویشلری ، بابانك وخلیفه لك .

درویشلر طریقتك خاص خدمتجیلری دیکر . محبت ایچنه درویشلك اختیار ایتمك حال وسلك وآدمیت

40

وبابا دیشه کیفیاتی بیان ایدیوب بر نکته ده بیان حوصله سنه کلدیکی ایچون بر فقره ده بنده ایدیلر . وظیفه لری جانفشانه دیکر فقره عبارتدر .

درویشه اولمق حوصله کیسه اولمق (درویشلك اخلاق ودینی) برداخله المکدیکی ، اوده خیاله ، جهالته ، آشکیلره کی بر چوق منه قطع منزل ایدر . کوزی باشنه تاج اولمایوب عوقبه دارلری . نرینه بابا اولمق کوکلی اولور . درویشلك آیینه جمع اجرا ایدیورلر محبت ، درویشه اولور . بوآیینه جمع محبت داخل اولمازسه ، نکته محبت ارکانه بیان ده توقع وحصه . میدانه دکولنه حواله بابالره مذکور اولدیغی وجهله جانفشانه بیان ده طالبلرك جوشش ودرون طرفنه (درویش) اولسنده تاثیر وقوع ایدیکی میدانه طالبی اوسته قرار داده کلدیکی بوزجهتی اوقور :

بسم الله الرحمن الرحیم

ای طالبه سقیلك درشدی مشکلکا ،
ای طالبه بیت حدیثلرك مصداقی دوقه !
میدانه سکنه دارلر برکه اولیا ،
بیرونه خاکپرانه مأمول خلقه شرف ...

بابا ، درویشلرنه صدرلر ، درویشلرده « ابوالله » دیوب بیعتنه بیان ایدیلر . بعده ، حرفه دائمه اولوب بابالرك اوکه سیراخیر وطالبلرك صاغ الیله محبت ارکانه اولدیغی کی طوتار ، داره ده قبول ترجمانی اوقویه رك (حاضر بکلنه ولیك کرسنه لری میانه قاتیلمه ایسنه بوقوچ قربانی وباخود قوچ قوربنه قربانی کیرمکه رخصتی) طلب ایدر . بعد الاجازه محبت ارکانه کی کی درون خانه سلام ویرمك صورتیله کوزه رك (یدیه) تسلیم ایدر . درشدن درویشه درجه تبعیه بولر :

ای طالب راه کربلکانه !

یار دجانانه اول ، مردمیانه اول ، صاحب اخیار اول ، جانه وفادار اول ، سنه اسرار اول ، سرانوار اول ، مؤنه دوست ، منکره خلم اول ، کرچکدن !..

بو تبعیه اکلدیکلرکه درویشلر حضرتلری تزلزل ایتمکده در . (جانه وفادار اول !) و (مؤنه دوست منکره خلم اول ! ..) نصیحتلری ارکانك اصابتنه دلیلدر . فقط حال حاضره حضرت صاحب شخصیتلرینه بوسوزلرك قول مجرده قالیور ، بیاخه انا دولتك نظم کوشش ایتدیکی الرلانه بابا ودرویشلك اجرا آتده نکته بنه حوصله کلمکده در ...

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بو تقدیره حواله باشه تاجی، حیرته حرفسی (تاج الخواجه حاجی کیتسه ولی) نامنه تکیه ایچون کیه یرلر. قیام حاشی دینیه طاسه کوکسنه حق چکر. بنه قوشادیر، اوستنه قبه یاپیلیر و دهره تیمار اولنور. دهره مقاماتی سید ایتیر، اشیکلی مقام فنا، خراسانه یوستنی مقام بقا، اوجاغنی مقام عشق، دائره نی مقام رضا اولدیغی سویر.

بابالری اوکنده (بو استنی بدلی مقامی اولدیغی) اکلاتیلوب بالم طاشنه نیاز ایدیرلکه (بو استنی مقام ذوقیله اولدیغی وجداول فنا کالیفیه حقیقی یا شایانی) تعلیم اولنور. غائب یوستنده بو مقاماتی بالخاصه سید ایسه غیبه کچه بیلیر اولنور. دیرینه تاجلی تریلی ایروب اوتوریر، شربتله راغیه بلوی حقیقه نظیف ویریر.

ایشته کوردیلرکه وردیشده تعقیه اولنمه اسرار مقاماتی، مجرده تعقیه اولنمانه باشقه در. وهابی وردیسی مجرده بو حقایقه تصوف وخرافات پرده سی آلتنده بیدیریلکه، وردیشده اجتماعی برصورته اساسی نقصه مداخله اولدیغه اکلاتیلور.

وردیشلرکاغی ده قوشمانلرنی تحقیقنه اکلاشیلدیغی وجهله اغلبنک دابالقصه عبارتدر. زاتاً بکتاشی وردیشلرینی کیمسه اونه ایکی ترکمن تاجی ابدال موسانک خلیفه سی شهرت قازانموش ابدال ایجاد ایتمشدر، بوی کندیلری ده تقدیسه ایدرلر وقازانموشلری ده کندیلرینه عبادتدر.

وردیشلک آیه جمعه نه حواله ده بخت، یعنی دم عالی باشلر؛ سازلو شاعر، نفسه دعالرلر صاحب قدر دولم ایدر. بکده وردیشلک جلوسلرنی بولونمای مرتبه در. قوشانلر کیدیلر تاجلی، تیمورلنه جلوا وسائر خلافت وردیشلک عبادتلرنی اساسی توجیه بیدیریلیور:

«ای طالب اکامه طریقت اسعدک الله تعالی!

الحق قوش تیمی شکل وجلوانک سنی برجهه وجهی اشبانه ایدرلرکه اول آدم (ع.س)، اینجی نوح (ع.س)، اوچنجی ابراهیم (ع.س) ودردنجی محمد (ع.س) ودنه وشنجی امام زمانه العابده حضرتنه قالدی. بوورت پیغمبر جلو پیر ویرلر چلر تکیه وفی ویرلر وآندنه اشبانلرلر. آدم تکیه نه تکیه رضا ونوح تکیه نه تکیه فنا ویرلر وابراهیم تکیه نه تکیه وفا ویرلر. اما آندنه شکی (شیث) وجلوای جعفری ونکیری آومنه طوتلر، ویلدیری بولرکه: آدم جلوا ایله جنته عیسه ایرکه شیطانه حسادیوب آندی الدادی، اوحقه مخالفت ایدوب . . . . . .

. . . . . .

بو نه حواله جلدی غائب اولوب ذات الحق جل جلاله جنته برجاسه ویرلوسه

ویرمقراض کیردیکی بیده آومنی باشنی تاسه ایله وی واول مقاصه بوزنده اوتوجلدی کسدی باشجه آندن ایچه نه حاصل اول مقاصه تاسه اولورلر وجلدینی قیایرلر . . . . . .

. . . . . .

جبرئیل آومنی باشنه تاج اتیجی کیدردی، تیلکی قرآنه بویوردی: (ثم اجتبیه ربه فتاب علیه وهدی) دیکی بوکلمانک مزمونی عالم ذات وملکوته چالشه وحلقی اکنه یراندای، اکا (حرفة فقر) دیرلر. حق تعالی قرآنه بویوردقه: (انا عرضنا الامانة علی آدم) دیو عالم جبروت ولاهوته نداولنوردی. پس آدم شادمانه اولدی دنیا والفقه تکیه اتدی، پس ایران فقر آومنی تکیه یه تکیه رضا دیرلر. یعنی، حق تعالی حضرتی آومنه راضی اولدی دیمکدر . . . . . .

. . . . . .

تحه آدم ذریتیه عهد قیدیدر وحقاویله آومنی صیغه کیردیکه، آنه جبرائیل، حقاویله جنته برقوشاغه کیردی، بنه دیه ایدی درروایه یونه واصح روایت بودر وجبرائیل آومنه ایدی: یا آدم بوقوشاغه شدوفا دیرلر، وبوقوشاغی سنه بلکه قوشادیم، تاکه عهده وفا قیلاسن درنیاده محبت ایتیمسن وحقاوقدیرینه جبرایده سن، تاکه حقاوقدیرینی حصه ایده سن دیدی واول قوشاغه آومنی یعنی باغلادی وفی جنته ریحانه نه برقوشه کیردی وآومنی صاحبیه مقاصه قیلدی واول صاحبی باغلادی وتکیر ایدی وفی آومنی الدیردی، وفه ایتدی:

یا آدم، لقمه کیدرسن بوتوخ سنکه بیدیرلوسه کی اوسونه کی حق تعالی حضرتینه بوزه جلکی وارویدی، وفی آدمی خلافت سجاده سنه کچیردی، آنه جنت ایرمقدانه برمقدار سود دیرمقدار بال کیردی دیرینه قاتوب جلوا یاپدی وفی آدم دیردی . . .

قوشانه بوزنه حواله مذکور حرفه، تاج وشه وفانلی نوحقه کلیکی وفوج (ع.س) مشکوی قدیمی وعا ایدوب وعاسی قبول اولنچه تکیر کیردیکی، بوکاده تکیر فا دینلکی وجبرئیلی جنته اوزوم دانیچه کیزه رک بریزه قاتوب جلوا یاپدیغی سویلیور.

بونه حواله ده ابراهیم (ع.س) کعبه یاپمغه مأمور اولنچه جبرائیل نزدول ایدوب ابراهیمک بلنی بررا ایله باغلاسه وجنته برطابانه جلوا کیترمسه، ابراهیم (ع.س) اسرافیل یولقاردشی وبیکانیل یولاتاسی طوتمسه، وهجده جبرائیل اوسه واوغلنه بر اوزره قوچ کلنچ تکیر کیرمسه، بوکا تکیر صفا دیرلرمسه!..

حضرت پیغمبر (صلعم) ده معراجه تاجی، حرقه دیکسه ومعراج کیدرکه جبرائیل محمد (صلعم) ان

بلی باغدوسه، محمد ده مجمه الواعده کلیرکه صداقت سجاده سنه عملی کیرديکی وقت بونلری اوگا
دیمسه وبلی باغدوسه...

بابای واخیدلر بکتاشیلر حقنده عمیقا اوه یدی کشفیاتی بلی باغدوشی قاشقره کی اساسی شونلردر:
سلمانه فارسی، عربه امیه، بلال حبشی، بریره الاسلمی، ذوالشهادتین، حمیرلی، حمیریلی،
قنبر علی، کیلی بن زیاد، عباسه بن عباس، مالك الاشتر، محمد بن ابوبکر، جویریه خصاب، جابر بن عبدالله
الانصاری، ابوذر غفاری، ابوالدرداء، ابوعبیده حضرتلری بونلره حقنده کریشه دیلر، سلمانه
خلافت ویلسه وسلمانه ده اولدقدن کشفیاتی بلی باغدوشه. ایشته کوردیلرکه بابا ایلیاس واصیله
بکتاشیلکی برکتیر.

وصف وجاز طریقت

بکتاشیلکده جاز طریقت تاج، تیغ بند، حرقه، تبلهاشی، قنبریه، یارانلی، حیدریه، الف نر،
کی، نقوشه، دولاقه، نفیر وشکوله. بونلرده حیدریه یالکز تیغ بند وبعضه قیدیندن تبلهاشی وقنبریه بولونور.

درویشلرده نقوشه، الف نر وشکوله ده ماعدا سی موجوددر، الف نر ونقوشه مجردیه مخصوص اولمیه
شکوله یالکز سیاهیه دیکیلیر.

بکتاشی فوتاسی [صاحب اثر معلوم دکلدر، اسمی فوتاسنه صف الصادقه.] جاز طریقت حقنده
بویله افاده ایدیور:

«وصف لفظ بیانه آسار تاج مرتیف نه افاده ویرمکه اولورکه، بیانه اولنور: تاج مرتیف
معلوم اولکه حضرت محمد (ع.م) نك معیه مخصوص تاج مرتیفی صورتی یوغیدی. اما باطنا دیرلرکه ایمه
نور دن کیدیکی تاج اوچ ایکی مرتبه ناصل که هرتبه سی برمعنایه اشارتدر، وتاجك بشه مرتبه سی
مکاله، زاتی اصبعنك وصایه اشارتدر، سائر مرتبه لری محمدی اشاری کتابنك وحدته اشاریه
اشارتدر، حرفی نقطه ده اشاری کبی معلومات عالم حقنده اشاری کبی...»

دیکر برمحمده تاجی توجیه ایدیور:

«وصف تاجك اساسی غایه علویه بیلی اولمقدر، قیسی نقطه حقیقتدر، کلدیکی کیدیکیدر، قبه سی
پیردر، غطاسی نامعلوم غیبدر، کلدیکی ظاهر جهانکدر، وصف ازلی صفتی، ستی ازلی خدمتیدر، جانی
ازلی خدمتنه قبول اولمقدر، حیاتی باطنی، سائی ظاهر الی ودقوقه حضرت!
اصل استفهاردر، فرعی یمانه ایکیدن کیسیلمکدر، تعظیم ذکر حقدر، ایچی نوردر، دیشی سردر،

قرمزی اوه ایکی اماندر، سفیدی زنار شریفدر. بوی نقطه وحدت، استادی نقطه وقیسی (لا الاله الا الله)
در، آلتکی (یس والقرآن الحکیم) در. ایچیسنده (سنریهم آیاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتی یتبین لهم انه
الحق) وشاریسنده (لا الاله الا الله محمد رسول الله، علی ولی الله، فمن ابیه الله، فایناتولوا
فثم وجه الله) یازیلمشدر، وصف ارقه سنده (وعلم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکة)
یازیلمشدر.»

حرقه حقنده شو سوزلر وارکه:

«درویش سؤال ایتسه لرکه حرقه نه در وایمانی نه در، ظاهری وباطنی وعلمی وعملی وصفی وستی وجانی
وکلی وکلاً وباغدوسی وآلتکی وباشی وياقاسی وایچ یسی وظیفه سی نه در؟

جواب: اولا: ایمانی شاه لقدر، قلبی پیردر، ظاهری یدی فرض فکردر، باطنی اولیا ابدلردر (؟)،
علمی مرکبدر، نماذه اولوقدر، وصفی ستردر، ستی محمدیدر، باغدوسی حرمتدر، کلای اولوقدر، آلتکی
وردیشکدر، جانی ارادتدر، کلیدی تکبیردر، یه نی طریقدر، باشی عزلتدر، دسردر، وياقاسی ویاردر،
ایچ یسی یازدر. درویش سؤال ایتسه لرکه حرقه نك یاقه سنه نه یازیلمشدر وآلتکه نه یازیلمشدر؟

جواب: یاقه سنه (یاحی، یاقیوم، یاواحد، یاصمد) یازیلمشدر وآلتکه (یاواحد، یاصمد، یاحی، یاقیوم) یازیلمشدر.»

تیغ بند حقنده ده شو جوابی کوریورز

«اکر سؤال اولورسه تیغ بند نه دیکدر وحقیقتی نه در؟

جواب بودرکه: تیغ بند (علی محمدعلی) وشاه ذوالفقاردر. طالب اولنلره یاردمی لازمدر. اولا تیغ بند اوچ اسمی
واردر. اوچ یره اورلماسی لازمدر. بودرکه عبدالله اوغلی (قاسم) معلوم محمد ماجرا فرعزی نقطه اینجا واداتیه کره
اوچ دفعه مبارك کوراته کیدیسه طاقوب چیقدکده اول اله اسمنی یاد ایدیور، ثانیا بردفعه چیقدکده محمد اسمنی یاد ایدیور، ثالثا بردفعه چیقدکده علی اسمنی یاد ایدیور. اوچ دوکرم اولدی. هکام
معلومات بیعتی واریدی، اسمنه یدم ظاهر ویرلردی، (هکام تیغ بند کیدن دیر)، حضرت امامك برباوری
واریدی، اسمنه مؤمنه عیار ویرلردی، ندا ایدردی که صدایمك به سنه یولی کوسترم، یظاقیلر!
دیر. آلتکیسی: کیدیسه حرقه ویرلر، آسنه مؤمنه عیار ایدی: برقوچ قربانه کیدن اما یاغلی
اولسونه دیر. وبعضه برقوچ کیدیرلر، مؤمنه عیار ذوالجلال قوچی یاغیدی بولوب بر تیغ بند بوکدی،
اوچ دوکرم تمام اولدقده قوچك اوچ آیاغنی بند ایدوب بعده بیغنه کیدردی، بوق کوزل بیچیلیرم
دیوب قوچی آیاقلرنه تیغ بندی چوزوب کندی برغانه حاقدی، حضرت امامك اولدیغی حجره تاپوسنه

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

وارث دار سلطنه كبرى جلوس ثانى حضرت والدى رحمة الله عليه ...

بزيدى مطلوند كاهانه مؤمنه عيال بوغازنه چقاردوب حضرت سلطان خاتونه طلوب تكاركنده كه دار ايدكورنده كوريدكم حضرت تاج متوجه اولدقلرى، حضرت والد مرحومى شفاعت عليه رنه مظهر بيوره. مؤمنه عيال بر قرداش وارى. اسمه رضائى ويرلردى. رجا حضورنده بزيدره ايكى قرانه شكرانه تبع بنى بقا ويرلى ويرى بزيدره اشهرا حضرتلرى تبع بنى رضائه ويريلر. اول كيشى اول تبع بنده آلوب ادجه اسم شريفى ياد ايدوب باشنه آشيردوب بنه باغلادى.

دار سلطنه قبل ايدوب واسم شكلى برلك ايچيه دكزيره مجاور بر تكه آله، بنه ويرمه بنداوار دعا مشاهده ايدوب حضرت جفت الصادقه افندمز زمانه بورمه قدر اونه واخلاص داشنه ...

خلاصه بقاشى قوشلرى كوردكده حضرته بويله اوزونه اوزونه خاطرلر نقوايدر، شكلى طوريشلرده جناب حق تجلى ايدوب داغ يارجا لاشمه موسى (ع.ز) ده تجلى ايدوب عصاسى يرلرينه ايدمه، قايالرنه بيارچه صوسه قويمه، طاشلر اوزه ايكى تركى وارمه، موسى كليمه لطفيله اوطاشى بركا بوينه طاقمه، بركا طاشى قدر چوچ ويرلرمه، صوكره بير حضرتى تيلم ايمه، تيلم طاشلر اطيه ايلمه ..

يارلقه، جناب يعقوب پاشه خانه باغلارينى طاشه نه قدر تجمه. حضرت على (ع.ز) عزايه كيدكده ولدلرى نعمى وفاتمه قدر وه تعلقه نعمى تركا قويوغه طوقمه، طاشلر اطيه بولامه. قبريه وه ولدلرى كوشكلرمه، قبر (رضه) بنده طاشلرمه شكلول سلطانى (رضه) بركزاريه ايمه، كوپ جناب ايرالوشه على (ع.ز) قبرى شيخ الله يفى قسنه بولدرمه ...

بو حريفه حضرت الهى يتى (عليهم السلام) زمانلرده وفات ايدوب لر. فاغيرد يا ولى الابصار... الفاتحه بوكه نه وقوشاقده، نفس حلمه باغلادم ويكمه، حيريه قولى بريلدم، قيد بويوزدنه ياييم برشدم، مزاريچه اوقدرلر، ودلالله معلوم ...

شيوه اكاتمه لرنده بونلرى بر بر تكيرلرى، يعنى برشه باشنه، حيريه كيدرير وبعده باغلاركه اوخودقدى شيدى يازيورز:

تكبير تاج محب

بسم الله الرحمن الرحيم سبحانه الذى اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذى باركنا حوله لنريه من آياتنا انه هو السميع البصير الم الله لا اله الا هو الحى القيوم لم تأخذه سنة ولا نوم

له ما فى السموات وما فى الارض من ذا الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشىء من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السموات والارض ولا يئوده حفظهما وهو العلى العظيم لا اله الا هو الحى القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم له ما فى السموات وما فى الارض من ذا الذى يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشىء من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السموات والارض ولا يئوده حفظهما وهو العلى العظيم

الحمد لله الذى هو التاج والمعراج والمحراب والمنبر والبراق والاسراء والمعراج سيدنا محمد والآل الطاهرين ...

قطب العالمين غوث الواصلين تاج الكاملين شيخ نوالى ونور سجادى حضرت حاجى بكتاشه ولى الخراسانى النيشابورى عظمة خدا اكبر الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر ولله الحمد ...

موالت يا امام رضا ...

تكبير تاج ويسه

عدد على به ابوطالب تاجا محمدا وجدا احمدا وصلى الله تعالى على سيدنا محمد صاحب التاج والمعراج والآل الطاهرين لفظة الله تكبرا الله اكبر ...

تكبير تاج مجرد

بسم شاه باشاه مردانه دوازده امام حيدره معصوم يانى بنه دى خانه نه محمد على تاج العارفين بكتاشه الكامل الحاج بكتاشه ولى الخراسانى النيشابورى عظمة الله تكبر الله اكبر ...

تكبير تاج خيفه

بسم شاه الله الغالب على به ابوطالب دم برانه سر شاه مردانه دوازده امام حيدره معصوم يانى خانه نه قطب عالم حاجى بكتاشه ولى الخراسانى النيشابورى سر خليفه سلطانه الحمد لله الذى رفع السموات والحمد لله الذى البسنا التاج واشتنا بالمعراج عظمة الله تكبر الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد فاينما تولوا فثم وجه الله الله الوالله ﷺ دوست ...

تكبير نعيم

الله الله بسم الله الرحمن الرحيم دفعنا اضرب بعصاك الحجر فانفجرت منه اثنتى عشرة عينا قد علم كل اناس مشربهم عظمة الله تكبر الله اكبر ....

تكبير الفاتحه

بسم الله الرحمن الرحيم يا ايها الذين آمنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون

تكبير تبع بنه

بسم الله الرحمن الرحيم سبحانك انت الملك الجبار سبحانك انت الله الواحد القهار سبحانك انت الله العزيز الغفار يا عالم السر والخفيات ويا قاضى الحاجات اغفر لى سيئاتى يا عليم بعظمتك يا كريم بكرمك يا جواد وجودك يا الله يا رحمانه يا رحيم برحمانيتك محمد ....

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

تكبير حرمه

بسم الله الرحمن الرحيم عليهم ثياب سندس خضر واستبرق وحلوا اساورمن فضة الله اكبر ...

تكبير جدره ده بودر .

تكبير بالرحمن

بسم شاه الله الله خاتم اله سبع سموات والارضين وما بينهن الا انه اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

تكبير قبره

بسم الله الرحمن الرحيم لقد رضي الله عن المؤمنين اذ يبايعونك تحت الشجرة فعلم ما في قلوبهم فانزل السكينة عليهم واثابهم فتحا قريبا ...

تكبير نكوسه

بسم شاه نعم والدال مضاى قبر وشد وهبط ايلي وسرور الله اكبر ...

بابا لقمه

بابا لقمه آيري بر كلمه يوقدر ، يالكز بابا اولمه زاف داره قول بجاغي اوقور ، بعده همهو خفيفجه دايير ، خفيفجه باشه ياجغي تكيراردن اوسته وسايغي صلارار وآلته اجاغي ويرير ، اياغم قالقمون آلنده طوتاردم يوسته كوتورير و ، ايسمك ايستر ايسك ياعلي ، آرمق عيبك ياعلي ، اغلمك ايستر ايسك ياعلي ، ايسمك ايستر ايسك ياعلي !..

بوجه آدم ، خطوط الفت ، محاب انس ، جلوه كشاى ليعشت بقسم جمال آيه جم همهو دوست !..

ويوب يوسته اوقورير ويازايدير ، يكه بابادم خفيفجه يازايدير بعده خفيفجه يريه آوتورير ، ويني موجود بابالرده قالقمون بر بر يكه بابايه يازايدير .

عم العموم اجازتنامه لرده (آيه ودريده يه همه نظر والمعلم واسلاف كرامك اثرنه اقتفاى تام) ذكر اولنمه اولدوغه بدعت كورمه .

مجرد لال

بكا شيكه قدر لكه بجه مجردلك سياسي يشه در . عائله قيدنه آزاده اولدوغه دنيايي دولاشمق شرطيله ايكي دائيرمك غايه سنه مطلوقدر .

مجردلك بقاشيكله ده بر تاقي عدايه (بالم سطانه) دنه دها طوغوسي خفيفجه (سرچم عدوده) دنه

44

فاطمه .

حاجي بقاشك ده تاهوايه دنه اولدقي كوشك ، خفظ مجردلك آيه جم خلوصي وضع ايدنه بالم سطانه . بقاشيكله ، مجردلك سايه سنده بولونمق دوركيايي استدعا ايتمكدر .

مجردلك اختيار ايمه درويشه ، مجردلك افتخار درويشه هوكه بركيچ آيه جم آچيلير ومعاينه يالكز مجرد وبجرد خفيفجه كيرير ، مجرد اوجاغه درويشه جيلدوزه اولدوغه يالكز بر كوملك ايچيكه صوقولور ، چايغ اوياندمق آيين اجرا ايمه يدكمه هوكه رهبر ، طالب مذكوري آلدنه طوتوب داره كوتورور ، داره تراسه اركاني اجرا ايدير ، تراسه اركاني (اركانلر) دنه عيناً يازيورز :

" وسلكي وتيني لسكول اوزينه قوتوبن الى ويرن باشنه قوه حوالك ايله ، ويوب بوآتي اوقوه بسم الله الرحمن الرحيم واذا استشفا بنا اشتالهم نيتلا ، برجمالك محمد كالك اسم جمه وجمه عليزا بنه صلوات . ودخي ويرن كفنه سن واليسر جيقاروب اركانه اوزنه بر نظر نه قوه ومقرد (رهبر) مريدي آلدنه آلوب بيشه كوتوره ، صاغ آياغنه باصه وقبله يه قارشي ويز اوزره اوتوره ، ودخي همهو صوقوه ، بوني اوقوه بسم الله بارئ سميه بارز ظهوراً ، صلوات ، بعده مقرد آلتي مريدك باشنه قوه ، بوني اوقوه : بسم الله نويت النفسي عن الفنا مه جميع اشتغال الدنيا ومما فسابه ذلك تقرباً الى الله تعالى وطلبا لولياً واشاد المحققه صلوات ... آلنه باشي كف ايله اليديره ، بعده مقرد آلتي سنك وتيغ اوزره قوه ، بوني اوقوه : بسم الله الرحمن الرحيم بحق الرأس والجرد والنفس والقوة فرد رضا فسجانه الذي بيده ملكوت كل شئ واليه ترجعون ويوب شيئ باشنه قوه ، بوني اوقوه بسم الله الرحمن الرحيم لقد صدق الله رسوله الرؤيا بالحق لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله آمنين محلقين رؤسكم ومقصرين لا تخافون فعلم مالم تعلموا فجعل من دون ذلك فتحاً قريباً الا ان اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون سردي هاشه الحمد على رغم شاه معاني پير مرد وكار حاجي بقاشه ولي ... ويوب باشه صاغ طرفنه بر الف چكه ، بعده بوني اوقوه بسم الله الله اكبر ... بعده صول طرفنه بر الف چكوب بر تكبير كره ودخي قاشه بر الف چكه وصقالده بوني اوقوه بسم الله كهيعص حم عسق قاف ونون وجه ربك ذوالجلال والاكرام ضاى عدد نقاط (؟!) الله اكبر ... بعده بيقه بوني اوقوه بسم الله الرحمن الرحيم كهيعص هاليك الروحه الحكم واليه رجعه سروحه باقي ، بنده هاليك وحاني ، الله اكبر ... ويوب دبعده قاشه بوني اوقوه بسم الله الرحمن الرحيم وهو بالافقه الاعلى ثم دنى فتدلى فكانه قاب قوسين او ادنى فاوحى الى عبده ما اوحى يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما وخه شهداً على هذا بقلب سليم وليقولوا بالسنة الصدق ربنا صلوات ايمه قيره ، لحم بوني اوقوه :

«لا كفاية في الوضع» ديه اصلح تيسنك ديمه سنه راجعدر، يعني كتابك تحريري يوني شرعي بولمده
سنك ايچيه اصحاب حضرتك وخلفاء وسلفاء تحرير اولونجه دعا ايدرلر، حقكده بوسه ادعا!..
چونكه بز، اصحاب حضرتك وخلفاء (رضي الله عنهم) عائد صحاح اولونجه دعا ايدرز ديمكدر كه اوچ قرني اولمق
اوزره ايكنجي عصره دريس احاطه نامه مزه بولونجه يني كورل بلمورز [1] ...

كتابك نيچون طوغرديكي؟..

حاجي كتابك هولوجه ده اولوكم (حاجي كتابك ناحيسي) كندينك وقتنده اوريس هوجانك اوده سنه قوجانجه
وبو هوجانك قيزي خاتونه آتاي كنيسه قيز ايدينه كتابك بيلورز.

حاجي كتابك، وقتاكه هوكره هوجا اوريس سلدوسنه «بالي» آدمه بريس آيه كتابك بي
وضع ايتمشدر، كتابك شهر بوزاغ «بالم سلطانه» ديرلر ديرلر ثاني، واضع ارگانه اولمق تصور اولونور...
شمديكه قدر كتابك حقنده تتبعاته بولونانه روايات هپسي كتابك بالم سلطانه طرفنه مخترع اولدقده
متفقدرلر.

هوجا اوريس دعاسوسي هپ حالده باطني ايدر، فقط حاجي كتابك كلمه نه آول ده باطنيمي ايدي، يوقسه
صوكره مي اولدي؟..

بز اوچنجه درجه آتا اولوب باطنيدن كرتي وباخاصه حاجي كتابك ظهوريكي وقتنده بولونمه سلجوقيه
اولدقلرندن واوراده اوقيجه قدر باشاولدقلرندن نظر دقته آلمرسه اوچ باطني بولونمه قدري فكرنده يوقدر، فاتحه
آتانك دوم اورغدي مجلسنه داخل اولدقلري وحضرتك ايله اطهرلرنك آنك وديعتلرني وديعتنام سوچلرك،
بر وثيقه باطيقه اولديغي.

بو عائده نامه كلمه بالم سلطانه دائماً اوچ معلوم بولونانه باطني اركانك جمع ايدوب بالوره كي آيندي

[1] سلمان فارسي:

اصحاب صحابه دينه اولوب . . . . . .

. . . . . حضرت عثمان (ر.عنه) نك آخر خلافتنده «۲۵» سال گچيرمسنه دائره اركان
ايتمشدر. اوچ قرني اولوب، بري اصحابنه ديكسز بعده تابعه. بوقدرلرك كنيسنك اولديغي،
اوحضرت اولديغني روايت ايدن ذاتلر وارمدر. حضرت سلمان (ر.عنه) بني چونكه صحابه دينه
ابوهريره دينه عباس دينه سائر صحابه وتابعه كنيدينه روايت احاديث مرتفع ايتمكدر.

قاموس الاعلام بـ شمس الدين سامي بك

غضنفره اولدقه تراسه،

بولنكزده جانه ايدباسه!..

ديوب بعده الله الوب يرنظيه كوتوردوكي بيچه چوكردده (چوكردده؛ ويرچوكردده!)...»
پير حضورنده خفيف مريه قوبه ويرورديكي «ديوي شيدرده بني ايتمشي» تعقيد ايدر ويچاره بنك
قولاغني حارسافه ادعالاوب ديقطخته استاد ايتديكي ديوي ايدر ودقيقه قايانماسي ايچيه
ادخطره مدموم صوقار [1]

تراسه ارگانده حصال بچه وقاسه تراسه ايدينيكي ده كورول. بوندن ماعدا بالكز بيچوك كسكده عبارتدر،
اوده ارگاناً اجرا ايدير، يوقسه بچه وحقاكه كسمك يزيدكدر!..

بعده طالب وطلبه نقاطني سيراندن جانلرنه نياز اولمزلر، بوهوزنه انسانيتله بعضي عيسه ايدر،
كتابشيك بيكرو قازانير!.. هيچ تجرو كاعد بلمزلر؟..

سلمانه شريفه عادتاً، سلمانه قده خاتونه طبيعت اسعديه ياد ايدينه فطرتي تغيير وتبدي حول ايدرمي؟..
شوحاله كتابشيك بچراولرده ناصل ياشايابيدكيني داده ايدوب صوكرندن شوروزي وقيچه جواني دوكرلك
بوره بقاً تابع كافيدر:

قوده وسعاده تارك دنيا واهليك يابارلك احوالني مدققانه مطالعه ايدك!..

خفيف اولك آيني بجراده ره بجراولده. خفيف اولونه حاجي كتابك عضوي عبانه نقرچي ايكن «علي
صفه، چاغ، پوست» امانتيني بولونديغه ماعدا (نظر) قسمه اولونانه چالبارك (قدر) ديمكله
دوم لطفي ديكر برخفيفه ايله وحاجي كتابك مقدسي ده قازاني قوده خزانه كرن قايانين بابا
باغچه ايچيه اوتنه واجارت آليه...

[لاحقه] بچرديك بالكز حاجي كتابك نكسنه وامام حسينه (ع.م) سنه نه كي كتابشي كيسنه
بايدير، حفظ حوك زمانده شهره محمد علي حاجي رده بابا استانبوله شاه قولي سعدانه وكالتنده
بوآيني اجرا ايتمشدر...

[1] حاجي كتابك، منكراتنه دينه بدعه ايدرك بعدايدن طاعه ايكسه، بوبعدايدر، لوحوك
طاشيدره عبارتدر. حضرتك كيدينه يعني زيارتي ايدنلر اوراده كي محل مخصوصنه بولوحوك چاچي
حاشيدن تركاً آيرلر، بابالرده چوچغي اولديغنا بابانه قارشيده بوحلقه نه بولوحوك موسه
بيارچه نه اريدوب صاره ده بوتيريرلر. بوهوزنك كرمنيه نظاهر ايدر وقادينه چوچغي اولور....

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بنا به داعی اولمقراه دیلم سلطانی احداث ایتدیکی ارکانه اولمق فخر آری اولان صفویلر حقوق ایسوارق
برقت ایچون زمانه رقاصانه اولان بالم ارکانی کتابتده حقوق ایتمه، چلبی وصفیله نایع اولنوده علوی
(قزلباش) نامیه ایرعیه اولدیلر ... ایشته وده بابا (سرسم علی بابا) ایرکتابتده نظرنه بالم سلطانه
وصفت پیرلی اشارت مضویسیله وزیرانه تربه وزیرانه (خول خوزستان) ایتمشدر. سرسم علی وده بابانه
بوانه قدر کلمه وده بابا ارکان اسمی وزیرعه حالی تحقیقا" نقل ایدیورز:

سرسم علی وده بابا

تربه وزیرانه ۹۵۸ تاریخنده وده بابا اولسه ۹۷۷ ده وفات ایتمشدر.

آنه عبد ۹۲۱ بابا

۹۷۷ ده بیشه نشیه اولسه ۱۰۰۵ ده وفات ایتمشدر.

قره خلیل بابا

۱۰۰۵ ده وده بابا اولسه ۱۰۲۸ ده وفات ایتمشدر.

یعقوب علی وحدتی بابا

۱۰۲۸ ده بیشه نشیه اولسه ۱۰۶۰ ده وفات ایتمشدر. غایت کوزل عودصه و نیه شعرای وارد.

یعقوب علی سید مصطفی بابا

۱۰۶۰ ده قعود، ۱۰۸۶ ده وفات ایتمشدر.

بره کلی سید ابراهیم اکاه بابا

۱۰۸۶ ده قعود، ۱۱۰۱ ده وفات ایتمشدر.

اوزدلی سید خلیل ابراهیم بابا

۱۱۰۱ ده قعود، ۱۱۲۷ ده وفات ایتمشدر.

سیدوزی سید حسه بابا

۱۱۲۷ ده قعود، ۱۱۴۹ ده وفات ایتمشدر.

قریه خانه زاده محمد کلخانه بابا

دیم خانه زاده زنه اولوب ۱۱۴۹ ده قعود ۱۱۷۲ ده وفات ایتمشدر.

یعقوب علی قره علی بابا

۱۱۷۲ ده قعود، ۱۱۹۸ ده وفات ایتمشدر.

میدانه کتیرمشدر. دینه بوجهله وده خلقی حودفیت خلیفه سی علی الاعلی حاجی بکتاشه تکیه سنه خلوب
حودفیتلی تقیه ایدیسی بخی سی اولدیغنده حودفیت وده بوتایفه نک الیله بعضی اولمشدر. پس
زیاده ذی نفوذ اولدیغی اکلوشیلدیکه بالم سلطانی سیمی تجرمه اویسی هوجانی اوی اوقات حاجی
بر خانقاه حالنه کلمشدر.

بنه بکتاشی عنعنه سنجه وده بابانک اولدیغی وده مرتبه احمدیه بوزماندره وبابا باز هوکره، یعنی حاله
دوقوزنجی عصر اواخرنده وبالخصوص اونجی عصرده تشکیل ایتمکله بوندن اوکی تاریخلرده عنعنه یه عائد بر شی
بولونمامسی، بیلکس بوصورتله هوکره بابا زمانندره اولمامسنه آشکار...

عالم اوقف، ذاتا" بالم سلطانه عائد منه اسکدر چلبی ایدکوردیکی بیلدیرور [1]. دیمک که
حاجی بکتاشه عصره کی روایاتی بوزارنه آلمه وبکتاشیلک عنعنه سی وده اوزرینه منتکلمسه. آنجق
بوندن هوکره کی تاریخلرده "بکتاشی عنعنه سنجه زاوی وناقدیر.

بالم سلطانه ۸۷۸ تاریخنده (وفاتنده)، ۸۹۹ ده وفات ایتمشدر که علی الاعلدن وفاتنه
۸۷۷ اولدیغنه نظرا" علی الاعلدن تلقیانه ذاتا" باطنی بولونامه مرسی بابا نظر اولسه وبالم سلطانه وده
منتقلی بابا سنه احذ ایتمشدر.

بالم سلطانه، ارکانه طریق وضع ایدن بکتاشیلک رسمیه خویدقدنه هوکره حیاتنه کوزلری یومشدر.
قره شی قدر چلبی ایسه قانونیتک اداخر سلطانه کی تدریب اداره ویه بالاستقاره کتیسیله
"صاحبه زمانه" رویه روایه" اولدیغی اعلان ایدرک "قدر سلطانه" نامیه بالمی سلطنتی
اعاده واحیاء قیام ایلدی. عصیانه بولدی. مغلوبدی. اوزاق مفلوبدی. برکه دیسه
صدراعظم ابراهیم پاشانک صدمه تدبیر وغیرتیله ایسه چابوجه باصه بولدی، فقط مغلوبیتدن
عدرتی آلماق وحاجی بکتاشه اوغلی (؟) قدر اوقف رسالده "شهید!" لقبیله یاد یلدی.

(رسالمزده قدر چلبینک عصیانی انکار ایمک ایسته یه چلبی وهوم همالک الیه اوقف یه (ده اوقف) سنه
قدر چلبینک تاریخ وفاتی ۹۷۵ اولدیغنه کلمکدیور. فقط اولمامسی بوتاریخ وفات ودها
دوغروسی تاریخ قتلی دکیشدیرمسه ایدی!..

بالم سلطانه ۲۱ سنه هوکره ۹۵۸ تاریخنده چلبیلکله مشغول بر "پیر پوست نشینلکی"
وده بابالیغه" مقامی احداث ایتمشدر، چونکه چلبیر حکومت وعائله نظرنده قدر عصیانه هوکره

[1] اسکدر چلبی بهجه یه بن حداد یه محمود یه جارالله یه رسول بابا....

"کف الاخبار": عالی

سنبولی سید حسن بابا

۱۱۹۸ ده قعود ۱۲۰۵ ده وفات ایتمشدر .

خراسانی محمد نوری بابا

۱۲۰۵ ده قعود ۱۲۱۴ ده وفات ایتمشدر .

قعه جکمجی سید خلیل خاکی بابا

۱۲۱۴ ده قعود، ۱۲۲۹ ده وفات ایتمشدر . کوزل مشهدی واردر .

سیواسلی نبی بابا

۱۲۲۹ ده قعود، ۱۲۵۰ ده وفات ایتمشدر . جوجه صلوتلی برزان اولوب ۱۲۴۱ وقفنامه سی ایله حفظ ایتمشدر .

سوزیقوللی ابراهیم بابا

۱۲۵۰ ده قعود ۱۲۵۱ ده وفات ایتمشدر .

دیرلیلی سید محمود بابا

۱۲۵۱ ده قعود، ۱۲۶۲ ده وفات ایتمشدر .

صوفی ۷ ساعتجی علی بابا

۱۲۶۲ ده قعود، ۱۲۶۵ ده وفات ایتمشدر .

چوردیلی حسن بابا

۱۲۶۵ ده قعود، ۱۲۶۶ ده وفات ایتمشدر .

یانیولی ترابی الحاج علی بابا

۱۲۶۶ ده قعود، ۱۲۸۵ ده وفات ایتمشدر، شاعر اولوب سددیه دیوانی واردر، مطبوعدر.

سلانیکلی الحاج حسن بابا

۱۲۸۵ ده قعود، ۱۲۹۱ ده حکومت طرفندن علی وسینه یه اجلا ایتمشدر.

قونیلی درویشان حافظ بابا

۱۲۸۸ ده قعود، دیرلیلی صوکره علی ایتمشدر . بحر درنیه کوزل نقشی واردر .

استانبولی محمد علی حلمی بابا

۱۲۸۸ ده قعود درتاچ سنه صوکرا استانبول طرفنه جلب ایتمشدر .

ارناودر فیضی بابا

محمد علی بابا ده صوکره بیوک تکیه اولسه ده تاریخ وفات ایتمشدر .

صمایلی بیازی بابا

ای آلانده بیوک تکیه وده بابادر .

لاحقه : یوقاریده یازیلی سعد افندی طرفندن یاپیلان علاوه مساعده اولدیغندن طولایی اهالی طرفندن یاپیلمش قیطه یی برقاچ کوردیل :

بنم پیرم حاجی بکتاشی ولیدر ،
پیرمدن ده پیری مرتضی علیدر .
سیدعلی سلطان روم کوزه ،
درسی بابا اوغلو سعد یالیدر .

سیدعلی سلطان غازه اویانمه ،
باشکه باشکه بیشیده یرینمه ،
نیاز ایدوب اشیکنه دایانمه
درسی بابا اوغلو سعد یالیدر .

آرسلانکوی آپسی آپسی یوردیده ،
یه کیده یردیده یه سوردیده !..
کندی نوریه حقدن نوریه قربانه
درسی بابا اوغلو سعد یالیدر ...

مکانه ایتدی ناخدا تفنگ یوجاغنه ،
بلوطداده آثار ، طوپلر ناجاغنه !..
کلم اویارایه پیر یونس اوجاغنه
درسی بابا اوغلو سعد یالیدر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

لایعد ولا یحصی لعنت اولسون . بیلدیکی کبی رنج بیاقدر ، بجرای طویل شکنجه یرارده حضرتلرینک
حدیقة السعدای دیاغوه سارر رثیه کتابندی اوقونور ، اغلدیلر ، بو نوبه اجرا ایدیلر .
اوه کوبه طوپ ایچیلر ، اوه کوبه ایچنه حیاتی افنا ایدیه حیوانات وجانلو حیوانات چیقاریلیر (یاغی ،
پیلیز ، سوز ، بورغه) بنز ، طوپ یه خواتین زیاده لکدیکی وقت جهده ، چاد دیوانا تاثیر ایجاده شدید
آز مقداره ایچیلر ، دها متعاقبدن خواتین استعداد ایدیلر وقت (تاثیر سعدیه طوپی) تعبیر ایدیلر قدیمی قایا
طوپی یاپارلر .
محرمک اونجی کونی وکالتدده ، آدارده دوه دیالرینک حضورنده طوپ اویناتیلر ، شمر ، شمس (ع.ع)
قدائت ایدیلر وطوپ ایچنه امام حسینک کوکسنه (مشهدینک طوپراغی) اطلاق ایدیلر . بابا طرفندن طپانچه
رصاصلری ایله تفریق ایدیلر ، دها طوپ اویناتیلر ساعته یه قدار دوام ایدیلر ، ساعتدن صکره اولاسی
وعدا ایدیلر یرلرینی بترکلیه ایدیلر !!..
امام حسین (ع.ع) نک شهادتی اوستنه یرلرینی بترکلدی ، عصه نطفه حضرتلری وحشیانه تعاشیر ، روحی
احضار ایدیلیلر ایچنه بترکلی ایتلری سوکلر وفحاشلق ، عرض حاله نک اسارتی وپریشانلغی قهقه ایله
آلیلر .
کوروبورکه یرماتم ، حضرتلرینک بنه دیکر تکلی یه عصه یه حرکتلر وایله طرفه عیدانه
اولدقلری برقوتی وبه ، تحطر به عبارت اولمایوب حرکتلرینک یرلرینک عینی . آن دیاغی یعنی
یه یلی ، یورطه وسائر جانلو شیدر وبه چیقاریلیر اغنیه ی یه یلی ، یالکز بیشه یاغنی سیره پیشروب قناعته
اتیلی یرلرینی کیر نصاراده شقه یشی دکلر واولامز ...
یه یاغی عارف جانلو یورلغنه وه طوغه زدم کورمزلر ، یالکز بنیده خارجی طوپی کوروبورلر ، چونکه
قدیمی طوپ لو تکلیفه آزاده ، برنجی سلخ واصلی جاندار .
ایام ماتمه محرکه خدمت کورملی ، باشه اوقوغه (گناه چیقارمه) آینی اجرا ایدیلر . خدمتکوره علی
جانه میدانه کردوب وارده نیاز ایده رلی باشه نه عرقچه ویا تاجی چیقاریر وآیاغه قالقار ، اچنده چیلاقه
ویاشی آچیقدر ، تاج حماج الله اولوب الدی کوکسنه چاپراز واری اولدیغنه هپول اوموزی خدمتنه در .
بوحاله بوقی اوقور :

بسم شاه الله الله
تبنا ظلمنا انفسنا وانه لم تغفرلنا وترحمنا لنکونه من الخاسرین
آرندا ! یوزم یره ، اوزم واره محمد علی رضاسنه ، یزید حضورنده جانم قربانه ، تنم جهانه !..

اه اولانلر لفه سنه یرایدی ،
هر سوزی رموز ایدی دیرایدی .
کلمه سی آنی کچدی اژ ایدی ،
مرسل بابا اوغلو سعدیه بالیدر .

(خاتمه واحد) ایدر : روایت ایدم ،
اوچیوز آلتمش اوچی ریایت ایدم !..
باسه بوار یلکز ، طعایت ایدم :
مرسل بابا اوغلو سعدیه بالیدر .

بو نفسه کی (سیه علی) اوه ایکی یوزنه یرینک صاحبی (آنجه پیشی صاحبی) اولور . مرسل بابا زمانه روحلکه
دردم ایدیم کشدر ، دیکوزده زمانه یرینکه دیرلیه دیر .
عرش ده اولچ ذکر ایدیکز

فضی احمد دی والا
کیدر دراین : علی اوغلو

مطعیه باشلیانه غزلنده

سرمیه دیار دردم کوری ،
فیضیه کلدیکز ایزه الله !..

دیمیور .
ایشته بوسیه علی ، ایرانه دیار دردم کلمه ومرسل بابایه جوفیکی نفیه ایدیه دیالم سعدینک معنوی
مرشدی وحقیقی اولدیغنه صاحب ایکانه کتابنده بولنانه فضی جوفیکی نفیه سیه علی اوغلو در . بنتیجه
بوجورتمه علی اوغلونک تنقیص ، تالم سعدینک غیرتی وتحریرینه برطریقله ملاکه ظهور ایتمشدر .

ماتم وتذکره آیینی

تقاسیمدن وقت بیاشدیجه عشره اولی محرم ایام ماتمدر . بوکونلرده باسه یقاغاز ، صاچی طاراغاز ،
طیرناقه کسیلمز ، آینه ، طرتی ، ساز ، سماع ، رقص حرام در ، ایکانه ایده (چاغی اویاریلمز) ...
سلام برینه (یا امام ، یا حسین !) تعبیراتی قوللانیلمز ، نیاز یوقدر ، یزید واعوانه یزده تبری شتم ایدیلر ،

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بسم شاه الله الله

اُنذر باللّٰه لکذا لکنه ،
یوزخان ایدم ، سورم بنه
کیوبه خیفوسوزده یاچوق
کوبه یم کوکیدن دمنه ...

یدالله طاشه وجانده نیاز ایدوب بنه اوقویور ، یوصورته آیینه ختام بولنه قادر ، هرکیجه یاخود نهار سنده بر دفعه (خدمت کوردی) . وشکی اولدیجه دیدیاباب (باشتن تکرار ایدر) وداعه خدمت کوردی .
یوصورته تکامل شیخ یاچوق یاره مقابله بر سنه لک تلاهده نه قدر تولور .

وشکولغنک

سرچ خلق خاصه ایله دیاخود آداب طریقت صاحبی زاویه باباسنه مثلا ، رهبرینه ارشاد عیاله ایله ، قره آستریکه زاویه لره کیسه وشکوله ایدیر . جمع طریقت آلیر . کیسه اوکا سلام دیرلر ، کیسه ایچه کوردشمز ، جبهه ، بجده دخول ایدیمز . الرینی رهبر باباسنه یسغ ویردیکی حالده کوزه بر و یا یاچاق ویاخود کسرلر آیینه جم باباسنه داوجانب ده (خدمتی) کوسترلر (قالدیریلر) وتلاهه عضو ایدیلر .
تلاهده کچنلرده اولیاء لاحق اولیه وشکولغی یاپیلر . قرچاشده بوعضوه دهاشدیکی ، حتی زوجه سی مشقه یاپیلر یاخود باچاله کوسترلیه قطعیه ایده مزلر .
خدمت کوریلن حیوانلرده کی اعتراض دیکر ، وشکولغنک ده اخاذ وزنه باغلیه برشی دکلدر .
یکناشیلر اولیاء نه وهنج ومولویه زینه آیینه جم باباسنه اولیا آیینه جمی جامع اولیاء نقطه نه عبارتدر ، بالنز طبقه کده اوجانب (رومیلی آسیانه اولاسی ، یه خوجه ده وشکوسی ، تکیه آدم کلمسی) ایچون وعا ایدیلر .
یکناشیلر اوردوج طوشنه کی فطر باراسی ، قره باغه کسمه کی حتی باراسی تسعید دیراق تریه ایدیلر ده الی بوچوق باراسندی نوروز ده .
نوروز ، اعتقادلرنجه وظیفه خ حضرت امیر (ع) نک یوم ولادتیدر . [عاشورا یوم ولادت امیر المومنین (ع) ۱۲ رجب المرجب] اوچ کونه پیاندده سوق ایچیلر ، بونده ساقی سوقی داعیه کسه

یوخوسن الله ، دیده آغزنمه ، ایچمه جانه خاره یه دایسه دیم کلیسه بیه کلیسه ،
حق حقنه دیه سه ، حقه کله حضرت راضی اولسون الله ، ایوالله ! ..
وشکه حاضره حضار ، آندره یارنه یاخود دیکر مقصده برنیاز ایدرلر ، بونک اوزرینه شخص مذکور کیدوب باباسه نیاز ایدرلر تاجی تسلیم ایدر . والدی مدیحه بقدر .
بابا اکثری تاجی باشنه کیدوب باباسه طرفندن ایکی الیم طوتوره توقف اوقور :
بسم الله الرحمن الرحیم صحابه الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی الذی بارکنا حوله لنریه من آیاتنا انه هو السمیع البصیر الم تر کیف ضرب الله مثلا کلمة طیبة کشجرة طیبة اصلها ثابت وفرعها فی السماء الوجه والحلق والد والده والاولاد والاحفاد والاسباط والعشایر والاقارب والاصحاب والاحباب والاصدقاء والاعوان والانصار والمشایخ والمراج والحواج والمید والزا

«یا محول الحول و الاحوال» دیر لهکسی ایچه کم حروم «حول حالنا الی احسن الحال» دیر. ایلدی
کونی طلوع شمس استقبال ایدیر و
ذره شمس نورنده کورم جمالی تام،
امام حسین، شاه حسین، بولدم اولتام.

رجال . . . .

ترجمانی اوقونه رقه نیاز ایدیر .

بو اره علی (ع.ب) نک دعاسیم کوتشن حسن رجه نقل ایمشدی بولونه دوشیه کوتشه یازی رشتیلدی
وحی شاسیلدی تا ایراتنه اولرقه بیلدیکمه بیار میاندره بولونانه اوجاغی بر دها خاطر لاتیورم .

ترجمانه

لحظ نظر

کتابشیره ده ترکجه، فارسی، عربجه ویا خود اوچ لسانه محتط نحوه اولرقه برچوق عدده وهجه
درشته نظم دارر که بونلرک هرینی بایلیکه مخصوصه، دادیله باشلاریکه اوقونور، بو صورته بتابشیر
(صلاندره دیکوره) رقه اولورلر .

بو نظم کتابی ایراده (ترجمانه) نامیله یاد ایدیلیر، بو درجه برچوق آی نحوه لر وریلیور:

صوایجکمه

رحمة الله امام حسین، جنة الله شهیده، لعنة الله یزیده . . .

صوایجکمه جوکره ترجمانه

امامینک روحی روانی شاد اولم، عاشقلرک فخری رزیه اولم، لعنة الله جانه یزیدیانک، رحمة الله روحی
شهیدانک . . .

کناه ایکه اوقونه جه ترجمانه

بسم شاه اله اله

خطا قیلدم، عفو ایلیه ای شاه
بجهه رتضی و آل درگاه
حسین کربلا سری حقیجون
بنا ظلما استغفر الله
دیکه کناه ترجمانی

50

بسم شاه الله الله

شطرنجی ایچون یاره، خدا یار،
کیشی اوزنه بیلمک دوشار .
طریقه اکر قیلسم نقصانه،
اولمایلی اوزره عطار .
ترجمانه تاج کیرمه

تاجاً تجیاً مجیاً عظمة الله تکبیراً الله اکبر .

ترجمانه تسلیم

بسم شاه الله الله

ارند ارکانی اولری ایجانم،
قالدی ایچوه شاه و کلانم .
طاقوب، تیلم اولم حقه هیشم،
ارند راهنه قوار جانم . . .

ترجمانه قبضه

بسم شاه الله الله

نشانه ویروم بهادر عدیه،
ارند غازی شاه ولیه . . .
قبضم، ولدم غیرت قوشانمی،
قوشانم به آنی یوم النشه . . .
چشیر ولیشیورکه ترجمانه

بسم شاه الله الله

واذا شفا یقلنا اشالم تیلا . . .

تیغ بنه ترجمانی

بسم شاه الله الله

خدمت مردانه ولیلی،
کوشواره قیلمشم پیرینه .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بسم شاه الله الله

یارب بو یاسمینه، لیلی سرو سرو
جانانه ورد له اول محبت صبری! ..
گونگلو بلبلینه دل غلام آرزو،
گوز عزیزانه قربان شیرین شیرینگ.
گلمه ایلگه نجانم

بسم شاه الله الله

صبرلی اولمه اولیم، بیچاره یاری،
یارب سوردوم یاغمورلی ایدی فرقتی.
اولمه گوزلم قلمه نه گوزلی یاری،
یارب استاندر سلامه یاری ...
نرسه اولمیه نه گوزل

بسم شاه الله الله

نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
قولی ایدرلی بر مصطفایه،
تنگه ایدرلی گوزلی خانجیه،
اولوب به نه غم الفقیه،
نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی

بسم شاه الله الله

نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
هذا بنگه اشکم لله.
محبه عفیف صبر ایچون
بولورمیدی به آیه ما کی فی شاه!..

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

بسم شاه الله الله

یارب بو یاسمینه، لیلی سرو سرو
جانانه ورد له اول محبت صبری! ..
گونگلو بلبلینه دل غلام آرزو،
گوز عزیزانه قربان شیرین شیرینگ.
گلمه ایلگه نجانم

بسم شاه الله الله

صبرلی اولمه اولیم، بیچاره یاری،
یارب سوردوم یاغمورلی ایدی فرقتی.
اولمه گوزلم قلمه نه گوزلی یاری،
یارب استاندر سلامه یاری ...
نرسه اولمیه نه گوزل

بسم شاه الله الله

نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
قولی ایدرلی بر مصطفایه،
تنگه ایدرلی گوزلی خانجیه،
اولوب به نه غم الفقیه،
نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی

بسم شاه الله الله

نرسه اولمه گوزلم نه گوزلی الله،
هذا بنگه اشکم لله.
محبه عفیف صبر ایچون
بولورمیدی به آیه ما کی فی شاه!..

لقمه حفنه، جمله سعادتلو اوزره، جوردولو رومی، کرچکدکمی، روم حضرت پیر حاجی بکتاشه ولی کریم سید علی سلطانه کچدیلم کچ ...

روم اوجاقلرنده کچانلر

بسم الله الله الله

اقشاهر خیراولی، خیرلی فتح اولی، شرلو رفع اولی، محمد نوغی اولی قوجاعلی، کرم، رزقه عنایتلیه آمه یازیلی سعادتلو، چیرکین ولی سعادتلو اقتدیرلی کچی حاجی، کرامتی ناظم اولله، آرنود، قصابلرنده آیرمایه، اوجاق، بکتاشی، پیر، وفقی، بکچه، بیکباشلر، امول، یول، ارکانلره آرندی، پیرلری حضرت حاجی بکتاشه ولی کریم پیرلرینه سعادتلو کچدیلر ...

کچانلر کیر

— آیینه جمعه سعادتلو کچیلیر. —

بسم الله الله الله

محمد حبیبلرینه علی ولیلره الحمد الذی زینه قلوب العارفین بنور الهدایة والعرفانه ونور ابصارنا بالوحدة والایمانه، الله الله، وقتی خیراولی، خیرلی فتح اولی، شرلو رفع اولی، سنکر مناصبه سالی، مؤسسی بیراولی محمد کشادی، درگاهلرآباد اولی، رهبر رائمی، جمله قالی، علمانی صحیح وسالم اولی، الله الله الله دیکلرکچ اقشاملرنی وقتلرینی خیرلی کچه، رزقه روحانیلرینه کورولی، جمله اوجاقلرینی جماعتلری، مشکلرینی حل، مرادلرینی حصول اولی، آرندی جمله قرداشلرینی رادی وحفظ ایله نائل ایلیه بوطایفه عبوده کلمه کچمه قرداشلرینی رودهدی شاد اولی، باقچه صحن جماعتله دائم اولی، بزی کلمه حقیقتلریه دینه قرداشلرینی رادی حصول اولی خسته لره شفا، دردمنده دوا، بورچلیده آرا، بحوسده خلاص، یکده مشقت، بیکسده رحمت، فقیرلرینی، اسیرلره عنایت کرم ایلیه، اورلرینه کوچک قفاری رفع ایلیه، الله آرندی جلاله جمالله جمیعنزه، الله الله الله، جمله آرندی حمدنی دسمه سرمدیه، سالوس مرتدینه، أمیه ایلیه، چاغدیغز شهه کوکلدیغز روشه، سویدیغز اوستونه، نفوسکز کسلمه اولی، الله الله الله، آرندی بزی ناس ورزینه غالب ایلیه، کونه کونه عالیلیه، بیلرایغز قبول، دعالریز نصول اولی، الله الله الله، اقرار ویرمه قرداشلرینی رادی حصول اولی، اقرارنده ثابت قدم ایلیه، سرور دارنده کتاج ایلیه، قصدکز حق، اوغری آچمه اولی، ایستکده فتح اولی، بزلری رضاسنه آیدیایه، الله الله الله، آرندی وحدت خاتم الانبیاء والرسلیه حبیب الرحمانیه محمد الامینه ونفس پاکی سید الرسلیه علی المرتضی ومعلومکز علیا فاطمة الزهرا وخدیجة الکبری ونورلریه پیغمبر حفیدلری شبیر وشبیر وسائر امامکزدن واوندن معلومکز پاکی اقتدیرلی کچمی عفو ودرجاتنی سنیلری یار ویاور اولی، الله الله الله حضرت سلمانه فارسی وحذیفه یمانی، مالک اشتر وجمله کرامتلرینه یار ویجز اولی، حضرت پیر دستکیر تاج العارفینه، بغداد الاجمیه سید محمد مختار حضرت قطب حاجی بکتاشه ولی قدس سره العلی اقدم حضرتری سعادتلرنده جمعه نزه ثابت قدم وراسخ قدم ایلیه، الله الله الله، سائر پیرلرینه طریقلرینه ارکانه جمله شیخلری، مودتکارلری، جمله بغدادی، مظهر جلالی، محمدیه عربی، جلالدینه رومی، شمسلدینه تبریزی، جلال جبرائیل، شاه نعمة الله ولی، شجاع قفقاز وسائر اولیای کرامتلری حاضریز، ولایتلری ناظریز، روحانیتلری یار ویاور وجانه یارلریز، کرمکزی مؤید ومظاهریز اولی، الله الله الله، انادولو کوزجیسی ابدال موسی سعادتلرنده اقتدیز، ورخلیکوزجیسی سید علی سعادتلرنده اقتدیز، عبدالله کوزجیسی قیغونی سعادتلرنده اقتدیز وشایخ عبدالله، بابا کاله نرکستانه، اولیای عجم، قفقازیه روم، خاکساریه هلستانه، زمرهٔ ابرار وطائفهٔ اخیار، صاحب الاقرار فضل الله فضلی فضل جدوخ، وسلی بابا ویرتاشی بالم سعادتلرنده قدس سره المتعالیه اقتدیز وصاحب سلطانه وصاحب صاقیه سعادتلرنده وآجه یازیلی سعادتلرنده وچکی پاشا ویراب سعادتلرنده وسائر خلفای طریقتنه اقتدیریز کوزجیریز، بکجیریز اولی، الله الله الله، اوجاقلرنده، بکلرنده، وقتلرنده، بکچه، بیکباشلر، امول یول، ارکانه آرندی، کچانلر محمدی، نوری، کریم علی، روم پیر پیرانه حاجی بکتاشه ولی، کریم پیر بالم سعادتلرنده کچیلیر آیینلری دعالر ...

قیزیلباشلره

و

قیزیلباشلر

قیزیلباشلره، اوجاقلره، زیارتکاهلره، عتبات عالیاتلره، قرانه حصه کی نقی، نقدی ثابتی، پیرلرینه، افکاری، درلکلرینه، قربانه آیینی، کورکو آرینی، مصاحبلرینی، ارکانه (طریقه)، افلاده، وداعلرینه ...

قیزیلباشلر، آیینه داخل اساسات بکتاشیلرله برابر لقدیر در وعدانه آیریلمز. واقع الحاله شاه اسماعیل حضرتلری (صفائی) جده شاه حیدر.

یونس، بکتاشیدن دعالغه باقلیر. برحاتم قصده آیرمیه دعوتسم کیمسه برشخص، برشخص دعوتسم

بیتوا قیلمیه، اوشخص طالبی اولمشدر. شیخ بابا «ده» دیرلر دهوری براوجاقه یعنی سیه اولوب او اوجاغی طالبدی (کورورلر!) و آغوایجه (؟) اوجاق آده اینلی جری آغوایجه، نام دیکرلر قره ودنلو جانه بابا اسنده بریدر. جانه بابا، کنشاه غضنفر سنده جامع نفاشی بر حنفی درکه تاتارلره مسلمان ایتمشدر. مناقبی بیلی قارده اعداد در. فقط ظنیمجه که تاریخ جانه بابا اسنده بر حقیقت طانیماز.

غیبه موسی اوجاغی، ده قاچه اوجاغی، سیه بابا اوجاغی، حاری صالحه اوجاغی، سیه علی ویا علی سیه اوجاغی، شیخ رجانه (؟!) اوجاغی، شیخ هویانه اوجاغی، عریانه خفه اوجاغی، خضر آبدال اوجاغی، بابا منصور اوجاغی، کوزی قیریق اوجاغی، یانجه اوجاغی الخ..... هپ طالبه مالکدر. براوجاقه، دیکر براوجاغه دخیر طانیر، او اوجاغلی طالبدن ده اوجاغلی دخیری بر طانیرلر ویوکا «آل آله، آل حقه!!» سویلیه رلیق دیکانه کیدیرلر.

شیخ رجانه، شیخ هویانه، پیرسلطانه دعاری صالحه طالبدنیدر بریه آغوایجه‌در. ده قاچاغلی بری غیب موسادر.

قزیلباشلرن ده اینلی سیه اولدقلری سویلیه مشلرن، فقط سیه صحیح النسب ظن اولونماسیله، چونکه مثلا شیخ هویانه، شیخ رجانه وسائره تاریخی بر تحقیقه دخلکه بونلرن سیه اولمیوب اولادقزلی دیکیم یولوزقزلی بیلیم، بونلره واز کچیلن، باری ده اون آلنده اوشخص مجاوار قره مسلی برشیادر، شجره یولونسه... علی سیه یی ویاولی براوجاغی ده اون اوچنجی یرنه شجره سی اولوب اولادلری صورسه کز آنلرده «شجره نلری نه زمان اولدیلر؟!» سؤالیله مفحم ایده جکندن قطعیا شبه کز اولسون!..

قزیلباشلر کویلرنه برنه یاقه برداغ آنکده اولورجانا بلی چوقه دخه زیارتکاهلرنه زیارتن کوئی اولیا، قربانلر کسیلیر، کایه نقد اولونور، قدیمی نه در؟..

قدیمی آنلر عظمتیه. الیمنه سره براوجاقه. آدی ده قیزیل قایا ویاخود قارا قایا... براز قورنازه آرامکاه بوقایا، ویاخود آلنده - برشی یوقه یا! - یانلرنه اوطای نسبتیله کندیلرنه طالب طویلاردن آرتق قارا قایا اولادلرنه نسلی ایدر، کبی. سزایلرسکز بویله بر دره ده شجره طلب ایدن!..

سوزلرم بالغه، عطف اولونماسه. محمد عارف بکدن (بلی برحدیث) ده ذکر ایتمکسزین مذکر الیمنه براغده عبارتدر.

الیمنه براغده عبارتدر.

آنادولو اورتاسنده متعدد قزیلباشه کویلرنده «قارا قایا، اوچ چام، بری چام، طاری قایا» مشهور ویلدرنه اولوب بونلرک یانلرن زیارت ایدلمشدر. عقیده جاری اوطاره متقدمای یانلرن دیلمشدر.

قزیلباشلر، الهی ست وصفه‌ی (یزید) اسنی اسم خاصلرنه علاوه ایتمکله برابر ده اونکله یادایدرلر. نماز، اوروج، زکات، حج وسائر تکلیفات لغیه یزیده‌در. کندیلری الهی بلمکده، نظر احترامدر، طاری بیلدرلر، ویاره قاریشمز، طاشه دیواره قاریشی دکمی!..

رمضانده بعضلری اینلی کوئی، اوده بشکی واوتورنی کوئی صائم اولورلر، اوروج یونده عبارتمه، حقلرنده یزیدلر اوجی اونوتولمشدر!..

ماه مبارک رمضانک بعضلرنده یزیدلر. سیه یدرلر، سیه کچرلر.. یزیدک اسمیه، حضرت علی (ع.ر) بولدیره جقلرنه. بلی اعلا، محرمده ده حضرت حسینه (ع.ر) حفاجقلری، شربت ودره، یخنه تقدیس ایدرمشلر! دیمک هنوز باشلدرلر، ایشدیکنه نظمه آلمه وآنا تنقیدلرنه...

شباطک حول کونلرنه مارتک اینلی اکی کونی حضرت عشقه اوروج طوتارلر.

عموس حضرت علی (ع.ر) یی الله یولنده واعتقاد ایدرلر، حضرت علی اولادی، اویله کورونن، یکدیکرینه ده سنی کندی یتدی، دیرلر. بو، وده عشقنی اکلاتمشه دیا!..

قزیلباشلرن بعضلری برعمل یاپمز، مثلا (یزیدن عمل اولمز، بونلرک عملی هپ ایلدر!) کندیلرنه اولدقلری ایچون طاهر دیرلر، علی یه محبتلرنه هانوع تعلیقاتی احتفاظ ایده برشیدر.

یزیدن بحث اولمز، اولاسی دوشونیلسه یزیدکی صوده یقالانه قاز دوکولن خانه، نجسه، چوقن یمز، چوقه بزیدلر، عمل ایدیورلر!..

طاوشانه ده اولمز، بر قزیلباشی اولمدیکنه تهدید ایتمکز طاوشانی یرده دیکمز، طاوشانه یرلرینی سیی، کویا طاوشانه قاندنه عبارتمیه، باشی قوللرندی برکه، بونی کیمه قوردغی کچمیه شبه ایتمه وسائره وسائره!..

بو بیچاره - چونکه برحقیقتی بیچاره دیرلر! - آردمه صقال وسقالی اوزنه دوشدیرلر، خطیا کسرلر، کتب مقدسه لرنده (حقیقتاً) ده محمد اولدیغی وجهله معاویه، عقیب محمد بولونماسه برحجوزه نلی اوکوزی چالدیرمسه، بوطاویه معاویه براقمشلرسه، معاویه اوکوزی عقیب چالدیغی سویلمسه، قاریه کوزه کیدوب علی یه مسندی آکلاتمسه، علی ده عقیب کلمیه آلنی اوزاده دیه شامده معاویه نلی صاغ طرفنه یقین قویدرمسه، برطرفه قویمسه، برطرفه ده معاویه خطابا (بوطاویلی اوکوزی دیرمسنی،

عکسی تقدیرده بیلن برینه قاچاشی قویاره جقن بارسه، کونه رسه!..
معاویه بوحدیثه قلوب ایچون «یقفا» دیه یازیلن اعلامه وحدیثه
قطع ایتمه!..

حالبوکه بز بیله کسه رسه‌نک شیعه‌لیه سنیلیه فرقه‌لیه بیله سی ایچون صحفی طوقنه امدیکاولرینی
بیلیورز، اودقه تحصیلی ایجاد ایتمه برشیدی. جعفر بن یعقوبی کس، اهل اسلام عمومیتله کس،
توکه سنه‌ده، فقط کیم دیکته بیله سه‌ک اعتقادلرنی محمد، علی و اهل بیته کسدیرمه حتی حضرت
نبی (ما قطع الثوابون فعله لعنة الله ما الشارقة الواحة الی المغارب) دیه رسمًا کس رده لعنت ایتمه!..

[ربعمده بولونیور ده، اراذله بره قزیاسه واردی، ارقاداشلر لطفًا ایچه بیله وحشالدینی
کسمدن ایسته دیه بیچاره آدم اثرنده قارشی عجزی کورنجه «ایتمه یاعلی! یقدین شرمه ایدیورلر!..»
دیه قیاره باشلدیغی ایچون لرز ایشی یاریده براقدی ایدی.]

قزیاسنده غسل کناه، حرام، بزیدلک اولدیغی کبی اثریسنده استبرا و استخاره حرام، بزاشرجع
وزجع جمع قویمه، صورشه‌دن. جمع قویمه صوادر دیلمز. ایچه‌رسنه برقچ یرنی ایله اولدیرمسه
«معاویه! ابرقع اولدی!» دیه لعنت ایدرلر، اولرنده یرنی قالسه ابرقعه وجعه‌جقه ایتمه‌مز.
کیمسه‌سی اولدیرقه آرتیقه قوللنمغه‌لرنی آثارلر.

صاری قیزل یاپه یاپیر سورمه‌دن اولوده یقه‌لغنه والده‌سی ایله کومولوه [1]، لطیفه‌ر کی تحمیر
وتعقیه یقچی برخسنه یوقدر.

قرآنه کوره، عفیف کلمه‌سیدر، فقط برچوق یاری عثمانه طرفنه بیلی وتفسیر اولونمشدر. مثلا سوره
کوثرنک صوکی آیتی «ان شانئك هو الابتر» ایکه عثمانه «هو الابتر» یاپیلمشدر!..
علم وعرفانه زره قدر نصیبی اولمایانه وطبیعی «ان شانئك» نك «ان مبغضك» دیمك اولدیغنه
ضدی اولمایانه هودوك کردلهرده یوقاریدن یوموطه‌لمایانه رده‌ی علوم‌زیانه عایدر. یه قرآنه
اوتوره ایکی جزء ایکه عثمانه ایکی جزئی چالمشه، غیرتمه، بوندعفیف الوقتین بك آشکار برصورته
اظهار ایدیورسه، بوندن ده صوصقت اوتوره ایکی جزئی قرآندن چیقارمغه تشبث ایده بیلمك واقعه
ایدی کلمه بیلن اولدیغنی عیانه!..

خزیاشلر قرآنی عفیف کلمسی اولدیغنه اعتقاد ایدیورسه‌ده عثمانی تزیین اولدیغی ایچون قرآنه سایانه
باقیکز هوارزه‌لی تحمیلدن صوکی بوسورکوندر.

[1] بالیکسر هوارزه‌لی تحمیلدن صوکی بوسورکوندر.

بولملارلر. بوطاقیلی شاه صفیف ارکانه مذهبه باقمق دیلی تزیین عادی (یورده) شیه اولدیغنه کتابده
یازیلی آغیزیونی صفیلرنی صفیلرنی وحفظ ایلیانه کتب مقدسه‌لریدر.

شاه صفیف (کز ملکوه) (ساقب) نامنده ایکی بوروفی واردر. (کز ملکوه) قزیاسنه عصفه‌لری عادیدر.
(عالم آزاده) صحیح برشی یوقدر محمد وعفیف تورینی عشه برقچیده معلوم بولونیور، چرا ایکنجی
رقاچی مقدس یار اولیور «سه کیمسن، سه کیم؟» سوالنه «سه، سنسن، بنده یم!» دیه
جواب ویرمکدنه غصبه اوچه‌رمقدی، بعده چرا ایکنجی طرفدارلرنه عیه سوالی مخاطب اولارق عیه جوابی
ویرمسی اوزرینه قاچاقینی عصبه اولدیغنی زیاده سیرانی آشاغیده عشه‌کی قزیاسی کورینکی وعفیف
تورینك «سه قاتلسن، سه مخلوقلم!» دیشی تعلیم ایدیکی چرا ایکی ارشاد ایتمکی، بعده عفیف تورینه
امامدن تورینك نمی ایردن ظهوره کلدیکی، جنه سیرانه ایدیرلرکه طوی آغاجنی کوردن طانیده سنی
ایچه بردال قزیاسنه ایسته دکدی، فقط اغاجك یوقاری چیقلیون دال دیرلدیکی وساده‌لغی «آنجه‌یه کچیه
صوبمه ایچه‌ن تعاقب ایدیسی کز دیرلم!!» دیمکی، امامدن بوشقاغی قبول دلقه ایتمکدی، بعده
دال کسلدکدن دوالایه موسی کاظمك امامدی بزیه مصاحب باغلدیغنی وهمصاحبه اولدیغی طایفه جالیلیون
(ایچه‌لیلی صوبایی اولدیغی)، قزیانه اولدیغه برالماکه کلدی، اولده توجه‌ه اولدیغی آشیه‌جی یاپه‌قدی،
ارکاچی موسی کاظمك ارکانك صوبه نه سقده سیرسکی وتیجه‌ده سقده وجیرانیه سوالی صوبانك عفیف اولدیغنی
نظاهر ایتمکی، عفیف اول وآخر، ظاهر وباطنه (الله) اولدیغی کبی کز ملکوه مطهر ومحرردر.
مناقشه‌لی باطنیلك تزیینك اعظم غیریسی، دوشکونك ودوشکه‌نك قالدیرمه، مصاحب باغلدیغه اولیورمه
مسئله‌سیدر. (الذین ظاهم اهلهه بیه دقت نظر دیرلکی)، نوشه بناء کبی ایتمکی، صوفیه (قزیاشلر)
کوزه بیه‌کوه برالرینی زیارت ایدرلر دیا کورورلرسه بونی ساقط اولدیغی، بیاناندن دعا جامع
اولدیغی، حجك وشه‌ك طوف وجمالی زیاده‌سنه کتابه بولونیغی اعلان ایدیکی صوبانك احطای یا نه
باشلاسیور:

صوفیلیك یعنی قزیاشلیك وره فرقه‌لرنك اوچ سنی واردر. فرقه‌لر؛ سزاکافی یزیاده اشتراکیه‌لری،
بریکه ایریلامه، عفیف وبتخانه بولونامه، مری ورشه‌ه عصفیوه ایچه‌لکدر.
سنلر، توجه‌ده خالی اولامه، عداوت وکینه‌ده بری اولیه خاطر بیقامقدر.
بونلرده ماعداسی فرعیدر.

فرقه‌لرده سزاچیه صوبایه (دوشمه) صوفیه‌ده بیه عدد ترجمانه آنجی یعنی بیه غایتله بیه براوفه
عدده بیه اولمه‌ترجیه بیاره دیرآنجی تزیری شاه تزیری آنیون، بیه طایفه جالیلیه، یعنی

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

تقسیم ایدن اول قربانك آسمه ده ،
حسابك ایكی بوركده ، دوشمه ده (قاره) ...
الهی جانم عثمانه اولور روشنه ده ،
ساغ قدح صونار سلسابیر دیو ! ..

(شاه خطائی) م ایچن غصب دولسه
دولو صونابه یرم عجم اوغلوسك ! ..
رهبره ارضانه آیه ورمیسه ،
قبرك سویكی بلی نور دیو ! ..

یونس اوزره ادچ دوازده امام ، بعض اوده ایكی امامی ذكر ایده نفس اوقونور ، وده دعا ایدر ، قربانه قوجاقده اولدقده كوتورلیر ، (شیطانیر) ، قانی بوغولور ، آقه یلر ، یوستی یوزولور ، باشده دریلر ، كنیس ، كیسكدی تیزلیارنه قدار قونور ، آیه جمعه صوكره كیسكدی یره كومولور . اكلوه افشانه قدر تحت اولور .

كیجه یه هیكس طوپلانیر ، وده صده اولتوریر ، سائر كولولر وده صیده آشغی دوغرو ایكی كیجی اولتوریرلر ، آرقه لرنه قارشی صف دوزر ، اكرام فوق العاده در . قارشیر ، دعا المقدم ایچه كیدیرنه باقی ویا مزه كتوروب وده نك اوكنه بقاشیده ره اولیغی كی صاغ آیاغنی صول آیاغنك اوستنه قویوب (بهریای) اكنه یاكتریكی باقی شیشه سنی ویا مزه طاباغنی طوتار ، بوصورتله وده ربه دعا التماس ایدر . وده ، شلا :

بسم شاه ، الله الله ...
یاشمق اوزره دیدم ، بنائی قائم اولم ، خدمتی مقبول اولم ، لقمه قبول اولم ، ایشه كمك حصی اولم كرچكدر ...

كی بركلمانك چكر ، جانم (الله ، الله) دیرلر . بعد الدعا اوكیمسه شی وده نك اوكنه قونور ، وزره دیر اویونی چكیلیر ، جانم ربه یرلشیر ، الاعلم التقیه یتاریه ویا خود اركمك دعا المقدم ایچه . وده نك قدحه باقی قویون وده ساقیك ایدر ، صونار ، وده قدحه الی قویون یتاریه كی كی بر دعا ایكنه صوكره ایچر ، بعضه رفقه یارنیسی وده ساقیه دیرلر ، فقط بو ، عم الاكثر ساقیك

كولی اولدیغی زمانه یاپیلیر .

عاشقلر آواده بر وده نك امریله ساز چالارلر ، هو دور ویا غلوه هوازی ، قوشمالر ، نفسلرینی ایدرلر ، نفسه شلا :

قالیر ساقی باشمدن ، یولی كوره لم ،
آه لمزی ، نسزی بیدلم ...
ایال حوسی سحه نه دمه سوره لم ،
دولدر ساقی ، دولدور دولو عشقه ! ..

كی بر دولو یره كلدیكی زمانه قارشیلر ، قیزلر وكنجلر وده یه راقی وده یمك شرفنه احترامجه بر رقص یاپمه باشلر ایدرلر .

مجلس بوصورته كرمكرم برحاله كیجه یارلسه قدر دوام ایدر ، نصف الیلده بر قید وده لر قالدیریلر . آرقه آیه وقت كلنجه . بابلی اوده یه یری سوپورلر ، وده نك اوكنه بر سجاده یایار .

بعده یاچیلر ، یعنی قارشیلر خانقاه ارككلری چوبلری صوبارلر ، هیكس باشنه دیلنه برمنیل یاغدر كیدیلر ، ایكنجی مرتبه (كرلیستان) دینیر ، بقاشیلرك تیغ دینیه معادلدر . بونده صوكره یتاریه دیر اركمك قالقار ، ارقه لرنه واریكه هوشوب وده ربه باشلیه رك هیكسك آلنه صودوكر ، قاریه صوبی ایچه ایكنجی یقایاندن آلی سیلر ، بعده عاشقلر (دوازده امام) تعبیر اولونانه واجبنجه اوده ایكی امامك اسمی كچه نفسده ربه ادچ نفس اوقونور ، بونلر اوقونورك یاچیلر آیاغه قالقار . ارقه لری اوستی اوتوریر ، بوچه ده یرلشمش اولانه مرتبه نك اوكنه (ولی) تعبیر ایدیلن چراغ كیلر ، ولی ، بقاشیلرك قانونه چراغه معادلدر ده یرلشیلمز . ادچ آیاغه برچیر اولوب اورتسنده كیلی دوغمه دیاغ قوتسه لخصوص كچه لری واردر . قیلیچ اوكیچ كیسمه قربانك بونده یاپیلدیكی یاغی وده یه اوقربانك ایچ یاغنه اولوب اوچاقده یاقیلدقده دوكولور . ولیلرجه برچیر برلك ولی هیكس یاقار ، بوچه ده هیكس آیاغه قالقار ، یاقه قدحه صوكره اوتوریرلر .

وده ، مصاحب قوله كیرمسه وكچه نه كورولسه اولانلری اوده یه آلیر ، رقصه تشكیل ایدرلر ، عاشقلر ساز باشلر ، بوقصه ده كیلرده ویز اوستی اوتوروب اللرینه ویز لرینه اورارك « لا اله الا الله » دیه ذكره باشلرلر . ذكر ، یاز بوصورته دوامله صوكره ایكنجی پرده آچیلیر ، آرقه لرنه ذاكرلر جوشكه لر ، ویز لرینی یره اورارك صاغ دهول یورودرلر كوكسلرینه اورووب (لا اله الا الله ، هو لا اله الا الله ... سه عیسك كولی شاه ، شاه لا اله الا الله ...) دیه ذكره مداومدرلر .

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

۱۱۴

فقره کیدرسه ایکی کشی فقره دانقره ساعه قالقار، سماع، بتا شبد ره کی بی ایسه بوندره
آلمز بریه اوریدرجه ایدیلر، عادتا دیوبه کیدر، سماع آتاسنه مقام مخصوصیه دوازده
امام اوقونور، شدو:

محمد مصطفی کیردی بوچوخه ،
علی المرتضی کیردی بوچوخه .
حسنه مجتبی کیردی بوچوخه ،
حسینه کربلا کیردی بوچوخه !..
امام زین العبا، باقر وجعفر ،
موسی کاظم، رضا علیه سردر
نقی وتقی ، مهدی وعسکر ،
امام مقتا کیردی بوچوخه !..
(شاه مظفری) ایله روزنه روزنی ،
قوچدی اوزومه ایچون قاتلی
حاجی بکتاشه رومایه قوتالی ،
هوبونون اولیا کیردی بوچوخه !..

عاشقه بونی اوقورکه رده سماع ایندره لایقطو (سیاچیه اولیایه، سراچیه اول، سیه پرده یا زیچیه اول، قوچ جمزه آیه یایه، قفر جمزه اول، ساعه شاهچیه اول...) کبی دعالایه رهایند (الله، الله) دیر، برکور دلنور، کیدر.

اوندن اوقور، قوچه هوکره عیه دوازده امام ایله ایکی کشی ساعه قالقار الخاص فقره کیدیوقوشم اوقوندیکده قوچ ساعی باشلار، قوچ سماعی ایکی اور (اوصل)، ایکی باجی (خانیه) ایدیایلر، بوندن صوکره موجود اولوندن الی کوزلاندیقده وکوزجه طرفنه قالدیریلیر. [۱]

[۱] کوزجی سیاچی خدمتی کوریر سیانک اداره سی اوکا عائد در، اورنیزده السنه اوزونه بر هوپا ایله دورور، کوردلتو ایندی هوپاسیله اداره اداره قالدیریر، ده حرکتیه ایدر، ساعه قالقه جقدی ده هوپاسیله دورتر، اوقالدیریر. کیجه ایسه دکدی قیرلره بازساعه قالدیریلیرکه ایچونه عیه الاکثر کوزجیه رشوت ویریر.

۱۱۵

58

باجیلر اول آیاقدنه، آلرده باجیلری اوموزلرینه نیاز ایدرلر، بعده باجیلر اول بدینه اقتدانه باغدوقجه اوزره صاریلوب سندیوسه باغلدیلر وساع باشلار، بو اوزده دخی سوریر.

قوچ ساعی عیانه اولدرجه یاپیلدیکده، اوکا نیزی اخلاینجی قاچارلر [۱] عیانه یاپا یورلر، دونوی اولیایانه کلدیکده، شدو: قوچیکی عشاریزده دوسکده ایکی عیانه اولدرجه اجرا ایدیلدیکه، قوچ ساعنده آزاده یرلرنی اخیرلاشیر واز وباجیلر قاشیقه طاوس یرلرینی اوموزلرینه نیاز ایدرلر. آزاده یرده هوشار وقاشیقه قاشیقه طنیچ (شاه، شاه!) دیه آوجیلری یرینه چاپارلر. شائقانه عاشقانه براقیورلر

قوچ ساعنده اوقونیله قول (هقه) بونلره اوقونور:

زاهده هو دیمکه انکار ایلمه ،
یانیجیه چاغیریر انسانه هو دیو؟..
هو دیمه ندن اصلی یوزدن، یوزدن!
ایدیم کعبایه، هو دیو...

آولی هو، آخری هو، الله اکبر.
جمله نورینه آولی بر کوهو
محمد مصطفی شاه امام حیدر
اولی اول کوهو ده عیانه، هو دیو...

محمد خاتم پیغمبر اولی ،
علی، اولیا هم مروا اولی ،
شاهم جبرائیل خود بنده اولی ،
محمد معراج ایدرکه هو دیو...

بر اوزوم زاهد اول شاه الله ،

[۱] دونوکی بحثه مراجعت

وقتده حضرتلری خسته کوشده .
حضرت رسول الله معراجه چیقدقده
سیدالله ایدرلری سلامه، اوطوردیلر .

برادرم رانیس ایزاری سلامه،
وقتده اول دعده اویرنیسامه،
محمد اوغلومی آرزی، اوغلم ایچری،
جانه قوچ حضرتلری یاماه اوطوردیلر .

وقتدن بری نیشتر اورولدی،
آغری خانه جمعدنه اثبات اولونوری،
حیدر اول میدانده حاضر بولونوری
اوطوردیلر جانغری غ خانه، اوطوردیلر ...

ایکیوب پرشنبه جمعه مسئله اولدی،
شاه مردانه جمعه سنه دعوت اولدی،
سنه یوسه باغدادلوی کریمت اولدی،
(سماع ایدیر عرباه، اوطوردیلر...)

اوطوردیلر اصل یوزیدر، یوزیدر!..
زاهد، سوزلری نه در! کوردیز، سوزیدر!..
ایمانلری تازه لر مشرب وتی ایدر،
کوسمه ده یوزه یوزیاه، اوطوردیلر!..

(خواجگان) یوزیه سرخوسه اولدیلر،
حبیبا عشقه مدهوسه اولدیلر،

جانه کوزی خلقی یروسه اولدی (؟)
ضیای قبله سلامه اوطوردیلر ...

وقتدسماعه حضرتلر سماع ایدرلرنه چلبلرنه آیاقده دورولر . عاشقانه نثار معراجلریه باشلار:

نوحه لری تمام اولدی، یول ارکانه یزه بولدی،
محمد اوغلی کلدی، خاطر یولدی صفا!..
محمد اوغلی کلدی، خاتمه ویرده خلع،
ویری احمد، سه عیسی، حضرته یارنقی!..
اول سنمدی، اخرسنمدی ای دوست محمدی،
جمله موجود شفاعه اولدی، ویرقلغلی!..
(شاه مطلق) م اولدم دخف یوسون بهریوم،
حضرتلر ایتیلر یرامادم اوزی حضرتلر اولدم!..

معراجلرنه اوقونورکه باجیر آیاقده در، بنه کرسه حضرته ارکلرده خالقلرده (طریقه، ارکانه) وینه دنکه وده افندی کلنجه، یعنی شیخ طوپاسنه حضرتلر یه چیقارلر، خلقده کیدرلر بر بره یزیورلر، ایکی کیشی یانه یانه وده تک اوکنده سجاده دوشه یاتارلر، الدی یرینه اوتورره در. ایکیقاوده ده بوتون آیاقده نیاز ایدرلر. ویز اوشی اوقورلرکه لفظ ایسنک الدی یانده کرکه حضرته صاغ الیله (تاج ردقه، کریشه، خاتم وتراب!) ویرلر باسه، بی وتیاقدنی صاغیرلارکه اوآومدن طشه، بوده عمال اولسه اولیور. قارینلر، باشلرنه حضرته ویرمه حضرتلرکه یاتاندن آیاقده دوخونورلر. بعده وده افندی آیاقده اولدیغه بوئی اوقور:

حال، ارکانه حالدر! یول، ارکانه یولدر.
غافل اولمان خانه لر، کلمه استاد الیدر!..

بسم شاه، دستور حضرت! الله، محمد، یاعلی!.. ویه رلر الله کی وکلمه بدیعه اوچ کره اویر و (ویه لم قالقاسنه یا الله!..) ویر، ارکانه آلتنه کچر، وده تک ایاغی اوپرلر قالقوب الله وارکانه نیاز ایدرلر، قولتغنی آلتنه ارقه سنه کچرلر وال الم طوتوشوب توحیده باشلارلر، بر حضرتلر هکسی ارکانه کچکرسه حضرته اورتیه برطاس حضرتلر، ارکانه یقلانیر وکلمه قوتوره

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

ساچ اکمانی ایچنده بیقایه‌لی طاسی آلوب اولا چاغله کوتورور، دایه سرپیلی حورینه چاغیریر، بعده وره‌ره باشلاره‌رق هرکس درین دوشونجه‌یه دالیر. بویوک اوجه آغیره‌لی کوره‌جه‌کلرینه سوزدولهٔ شقاوتی صو (!) کیمه دیگه‌سه تختیار ور، بوسرپیته‌یه نفیه‌دار اولامایاجق. کناهدینل حوقعه حکم ایدر و آچیلیر.

برمرتبه اوقدر قره‌قره حورکه آیه‌جم قالم بولمیه رمیدر. برانه اولنوریر، وره‌اوکه برمدتی سردب (پرده کوکه دیرلی، طریقه نرجمانه‌کوی!) ویر، موم یاپیلی طوپلوقه باشلانیر، چونکه وره‌لرجه کچیسی طریقه موم یاقاجقدر.

یاپیلی طوپلرنوب وره چینه پرلشه‌رق کره حورکه لقه‌کچر، چاندیرلرنه، سوزکچنه (پدینجی اولسون، بال سلطانی اولسون، خلافی اولسون ...) دیه لقه‌ویرلر، لقبی مناسبسزلر وردشکو ندیرلر. لقه‌ره حورکه بحسی واغیر. چاپشامیا کوئی افتی، پرشنه کچیری حورغو، جمه کچیری کوکوکچیریر. حورغو کچیرنه داره دوراند قصه‌رینی اعتراف ایدوب، جزاینی چکرلر، جمه کچیری ارکانه کچوب اکلاتیلیز وجهم کوره‌دلورلر.

برآیینه لره‌جه کچیسی تا (چیگدم) بنجه‌یه قدر دوام ایدر. حتی ارالرنده (چیگدم بیتدی، وره بیتدی! [1] ویرلر یاخود کلنج ایدال موسی، قربانی کسیلدی، جم باغلاندی، وره ریزه کیدر.

اکلاتیلیز برآیینه ایدالدل آیینک عینی کی برشیدر. یالنز آیدال موسی قربانی ده دلیل ماهیتی تشکیل ایدر، دیگر جهتله اختیاری ده مشترکدر. چونکه قربانیلشدیره مناسبتک اختیاری کی شرط اساسیدر. مناسب باغلاندیغه آنی یه بویه برکوکچیسنده اجرا اولونور. بکتاشیده‌ره کی، بالکز بویله ده حورده ایدیکی مناسبی برچیقارلر. قبول نرجمانه حورکه ورت قاپو سلطانی دردن وره‌یی کوتوریرلر. وره، تکفن اجرا ایدلن مالدینک، عرضدینک، جاندینک برادرلینی سویلیوب برچوق نذکار یاپیلیر دکره ایکینجی وره ادعیه‌لی رکنک اورور، اوادعیه کیره‌ره بریله مناسب اولور.

آیدال موسانک خیلیس قانیوسز آیدال:

بکدیز اولوانه کلنج اوستنه
اغلار، کلیر شاهکم ایدال موسایه.

مقتضیه باشلایانه برلقنده،

میانه داره دورمسه کرچکده ..

[1] بیتدی: غیب اولمه

چالنیر قوچ قربانده بیچاقلر.
دوگولور قدیر، آتیه ساچاقلر،
توغلر کلیر شاهکم ایدال موسایه.

اقرایه‌ر قوچ یکنک بولاری،
معنی چکسم کلمز ایدی.
آنه اکزل بوسی بولوکه حواری
چاغلار، کلیر شاهکم ایدال موسایه

هدایم آیده قاندیل صاچلرلر،
اویانه‌رق حورغه باقارلر
دیرلر... ویرمز کلنج قدلر
اکر کلیر شاهکم ایدال موسایه.

سوز آیدال بوارکانی اکلاتیلیور.

قربانیلنن بیغمبرنده مناسب قواز راضی اولانه ایکی جانک عوض برلر، ایدالنده نرجمانک موجودر. فقط بو، عمومی دکلدر.

قوچکده عشرتنده ایسه وره‌لر «وقتی تعالوا نتبع انبائنا وابنائکم ونسائنا ونسائکم وانفسنا وانفسکم ثم نبتهل ...» آیتی «نسائنا قادینلرمز، بنکلرمز، نسه‌لرمز اولاد بز، بنکلرمز، نسه‌لرمز، نسه‌لر، نسه‌لرمز ...» آیتی ده‌لالتیله تفسیر ایدرلر [1].

اشتراک نسوانه عمومیدر، بوکا «لحمک لحمی» سری دیرلر

[1] بن کرانه نصاری عصیانکارنه اسلام وحزبه‌ه اتباع ایچون بوآیت دنولنده کی جناب عیسی المسیح (ع.ب) حقنده کی آیتلر شرف نازل اولدیغی حالده مذکوره عیسا (ع.ب) بی آیات کریمه‌ی کی بیلرلر و (تثلیث) اعتقادنده ثابت قالدقلرندن جناب بی (صلعم) ایله اونلرل مباهله‌لری امر بویوریلمشدی.

مباهله کونی حضرت بی (صلعم) جناب علی وفاطمه وحسنین (ع.م) ایله بیکچون طائفه نرکوره وفدلرینی دعوت ایلدیکی حالده سوره مباهله‌ده جاری ایدیکی وجهله زائل اولمشدر.

آیتده کی «ابنائنا» دن مراد عالی حضرتلری حسنین (ع.ب)، «نسائنا» دن مراد جناب فاطمه (ع.ا)

قريبا شتره ارکانه دينه دائر طوبار ، اصل جنته گيدر ، آدمك آلنده حيفدر ، آدم (ع.م) اولى ديكسه ويريلوزى آلقه نيه ايتمشدر .

ارکانه آغاجى (سدر آغاجى) دينه گورى بيوه سز ، هذا بابت بيشه بر آغاجدر كه ارکانه لازم اولنجه هر قريانه گوتوروب آغاجك دينه كسرلر واداته ايكى دوازده امام اوغورنده برال گيرلر .

اعتقادلرنجه ارکانه يدى مقدسدر ، جانيدر ، سيدنه بشقه سى آلنه آليرسه بيلوه اولور ، بوينه صاريلير ، چاريلير .

ارکانه يورور ، دوغورير ، يالوانجى گيسه بدنك اوستنه اينر ، « لقد رضى الله عن المؤمنين اذ يبايعونك تحت الشجرة ... » آيتى اوقونجه حقنده نازل اولدر ، آلتنه گيچه ، هوينه ايچيه شفاعتنه مظهر اولمق الله دن استهلى ايتمشدر ! .. [١]

قريبا شتره تطليقه زوجه ومطلقه ايله تزوج صورتى قطعيه ده حرام وردشكونلك مستلزم مدرك بوره فرشيا ندوه آلنمه واجبى معتقداتندندر .

---

[١] « والقضا » دينه مقصده حضرت نبى (صلعم) ايله جناب على (ع.م) اولوب بو صورتله زمان نقض محمديه نسبتله اوقصده در .

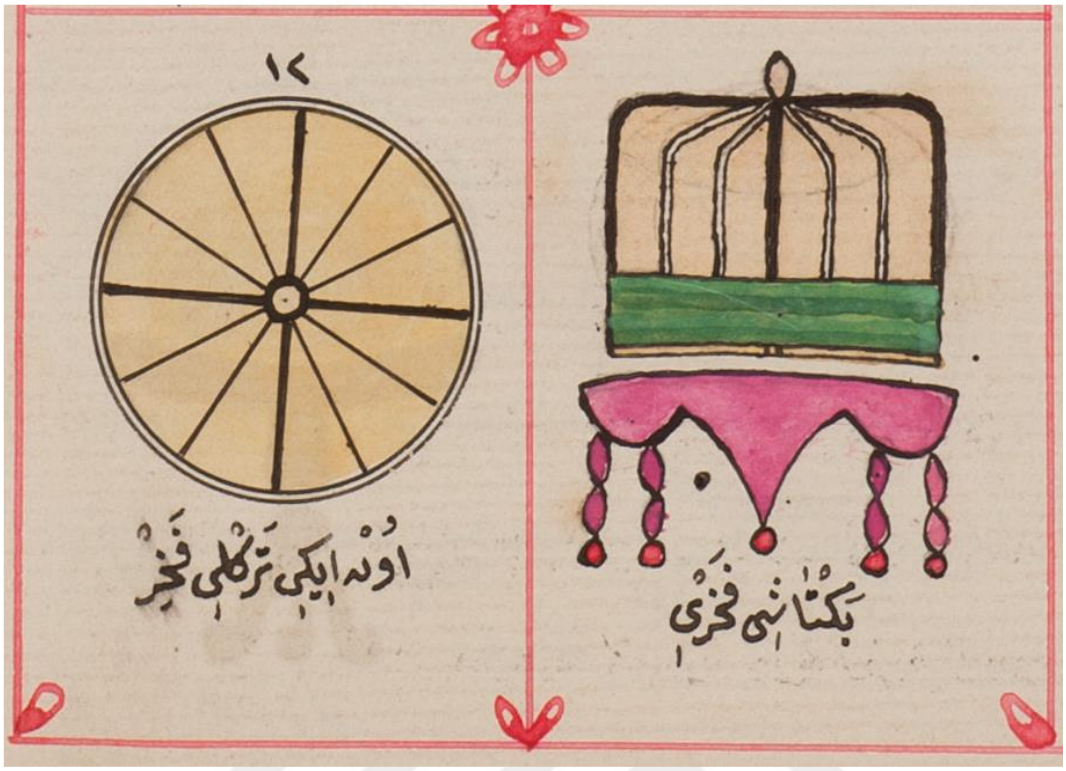
آيته كريمه نك تاريخ نزولى بودر : يالكز ! عيسى حقنده حضرتى اولانه بو بيانات عيسويه سنه هوكوره ده نقض ايدرلر سكز آنده دى كه :

كندى ، يز اولادمزلر ، سزده اولاديكزلر ، بز سزلر ، سزده بزلرسكز ، بز نقصورلر ، سزده نقصدارسكز . بعده آندلرى ياخود يالوانجيده زمان اقدسكز لعنه تارلر ايتيه .

[٢] بعضه قورناز دره لرى ارکانك بريى اولوب جيوه دولديره دره تارلر قابوغنى قايايوب پايشيرلر . آسيه جمى آتاسنده اوجاغنك يانه قويارلر . جيوه قزدوب انبساط ايدنجه ارکانى اويانمه باشلار . قريباشر قاعاله ده قوجارلر ، لكانه دره آليرلر وضبط ايده ميورسه بكى قولنى اوكر ، اوقويه چورمكه وسورمكه وسوروكليورسه كه قاچيره ، باجاغه قوشمه باشلار واركانك ساكه اولماسى ايچيه قريانه ايسترلر ، قريانه ايتيه ديكى مقداره بالغ اولنجه اوليا ارکانه بجكه الله ساكه اولور !

EK 2

(CİHÂZ-I TARÎKAT)

Görüntü 1. On iki terkli Bektaşî fahri(tâcı) (Yahya Âgâh b. Sâlih el-Kādirî, *Mecmuatü'z-Zerâif Sandukatü'l-Maârif*, Süleymaniye Ktp., Nuri Arlasez Bağışı, nr.101, vr.66.)

Görüntü 2. On iki terkli Bektaşî fahri (İstanbul Vakıflar Deposu) (Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi,* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2000, s.203)

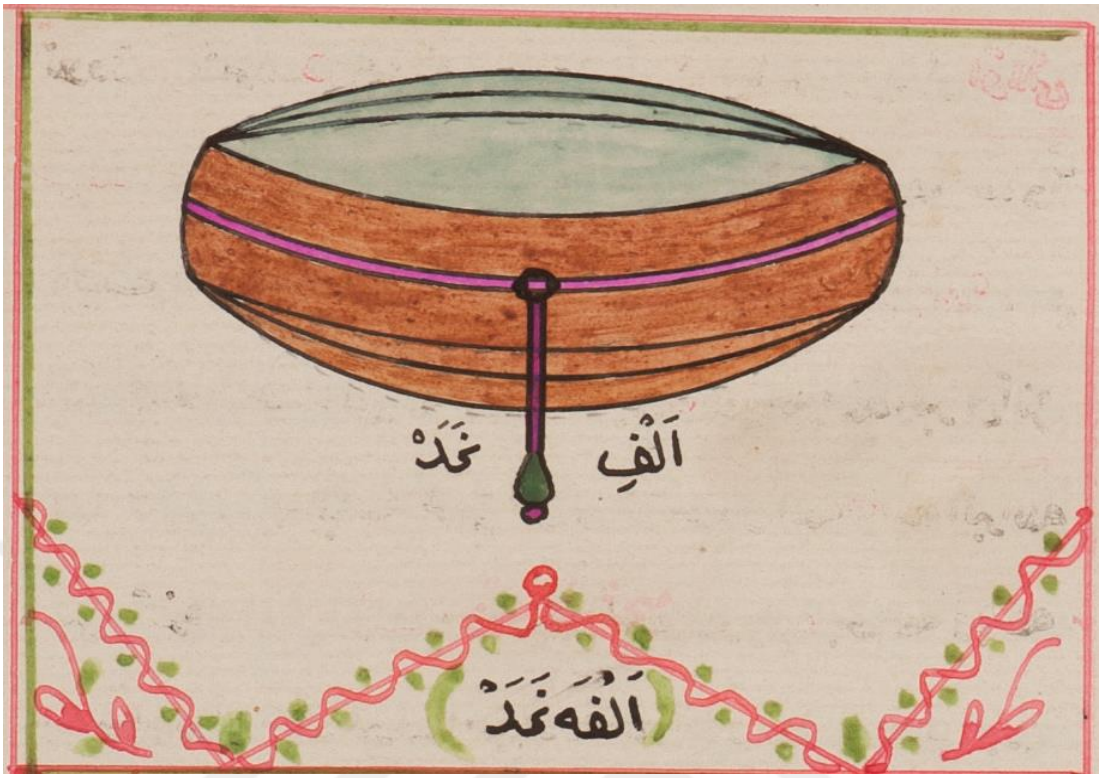
Görüntü 3. On iki dilimli fahrin üstten görünümü (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 66.)

Görüntü 4. On iki dilimli Bektaşî fahri (İstanbul Vakıflar Deposu) (Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s.203)

Görüntü 5. Arakıye (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*, (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 134.)

Görüntü 6. Elf-i nemed (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 117.)

Görüntü 7. Elif nemedler (İstanbul Vakıflar Deposu) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 238.)

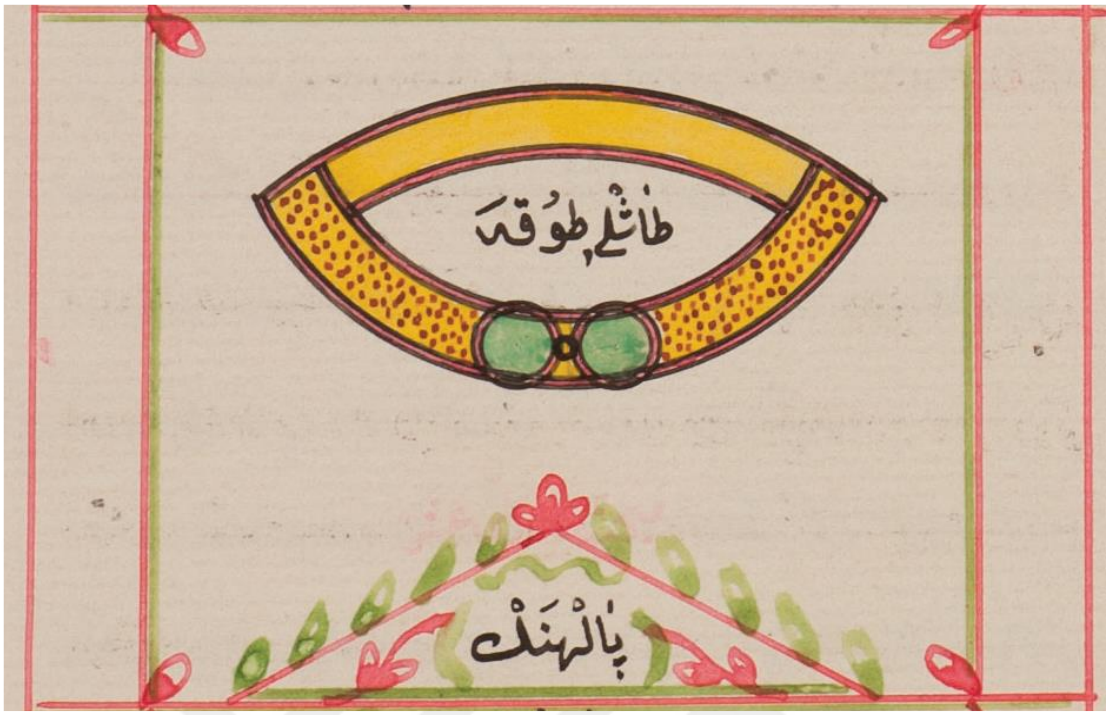
Görüntü 8. Şedd-i Şerîf (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 120.)

Görüntü 9. Kanberiyye (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 124.)

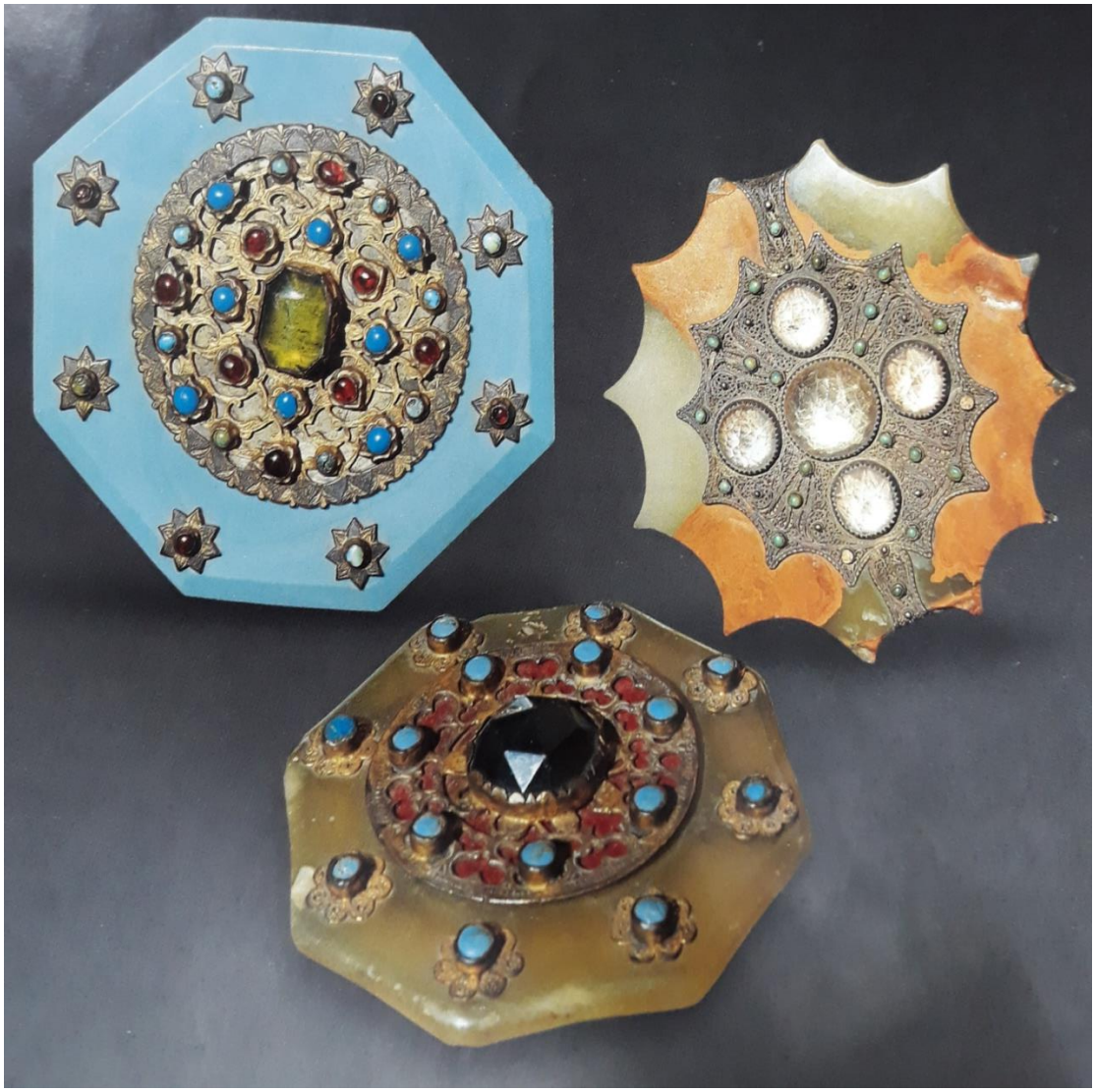
Görüntü 10. Kanberiyyeler (Hacı Bektaş Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s.265.)

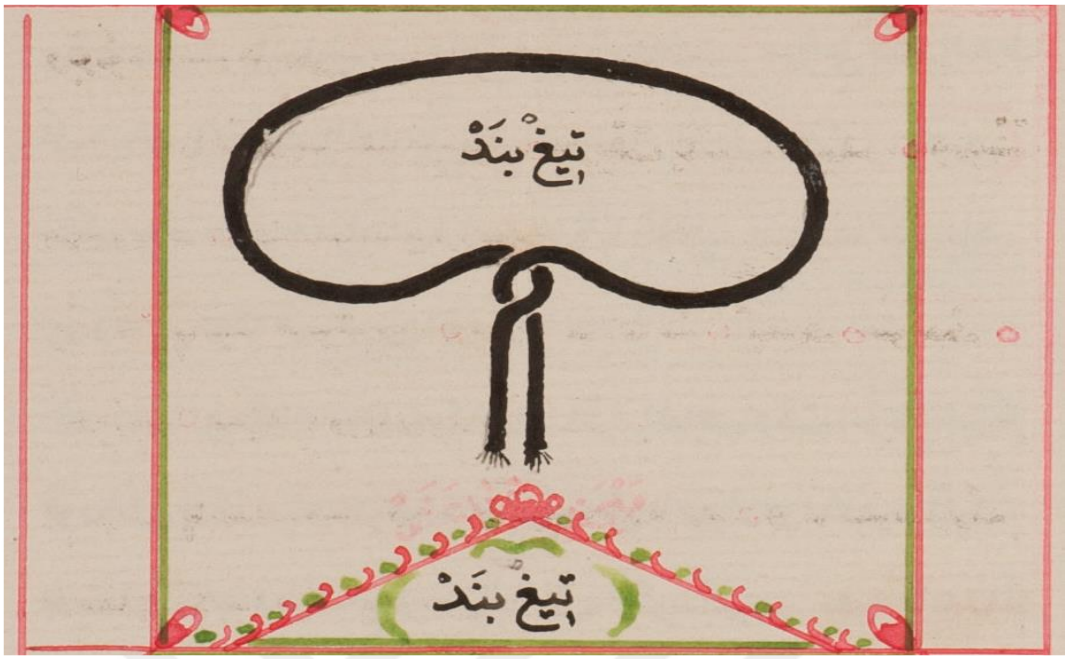
Görüntü 11. Taşlı toka / Palheng (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 125.)

Görüntü 12. Taşlı tokalı kemer (İstanbul Belediye Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 262.)

Görüntü 13. Palhengler (Hacı Bektaş Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 263.)

Görüntü 14. Tığ-bend(Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 127.)

Görüntü 15. Kādirî kemerleri arkasında bir tığ-bend (İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 241.)

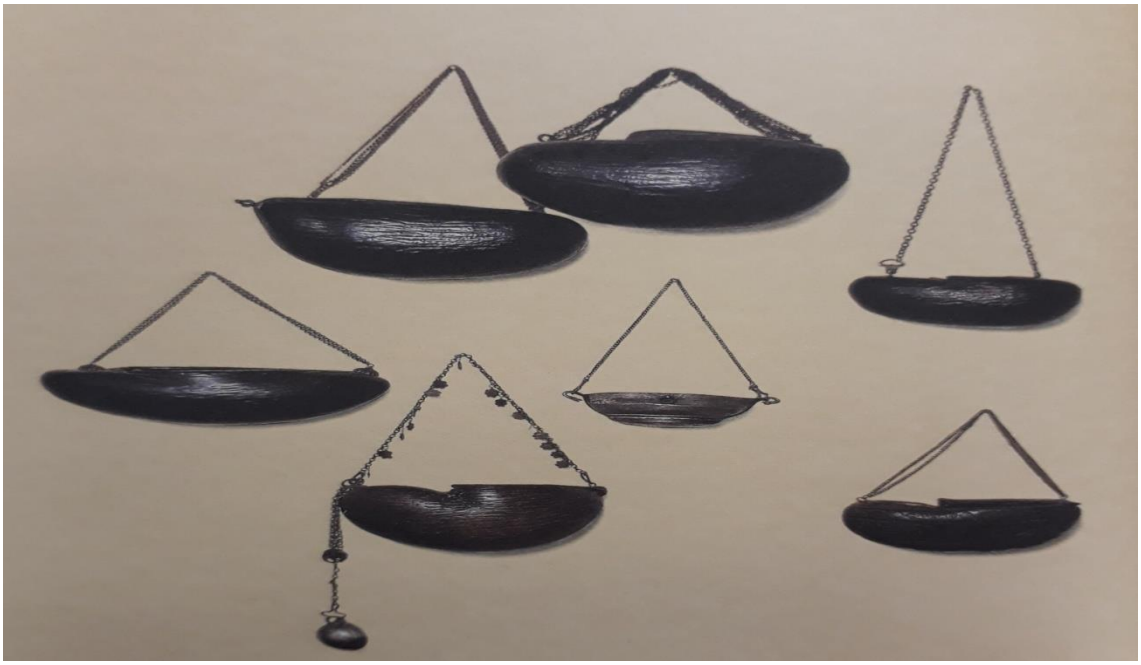
Görüntü 16. Hırka (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 130.)

Görüntü 17. Kisve-i Haydarî (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 135.)

Görüntü 18. Sağdan sola keşkül, cilbend ve Sofra-i İmam Ali (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 148.)

Görüntü 19. Keşküller (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*, (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 72.)

Görüntü 20. Cilbend (Ankara Etnografya Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s. 258.)

Görüntü 21. Sofra (Hacı Bektaş Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi*, s. 258.)

Görüntü 22. Sağdan sola mengûş(küpe, kūt), teslîm taşı, nefir(sūr, nâkur, sūr-i İsrâfîl) (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 153.)

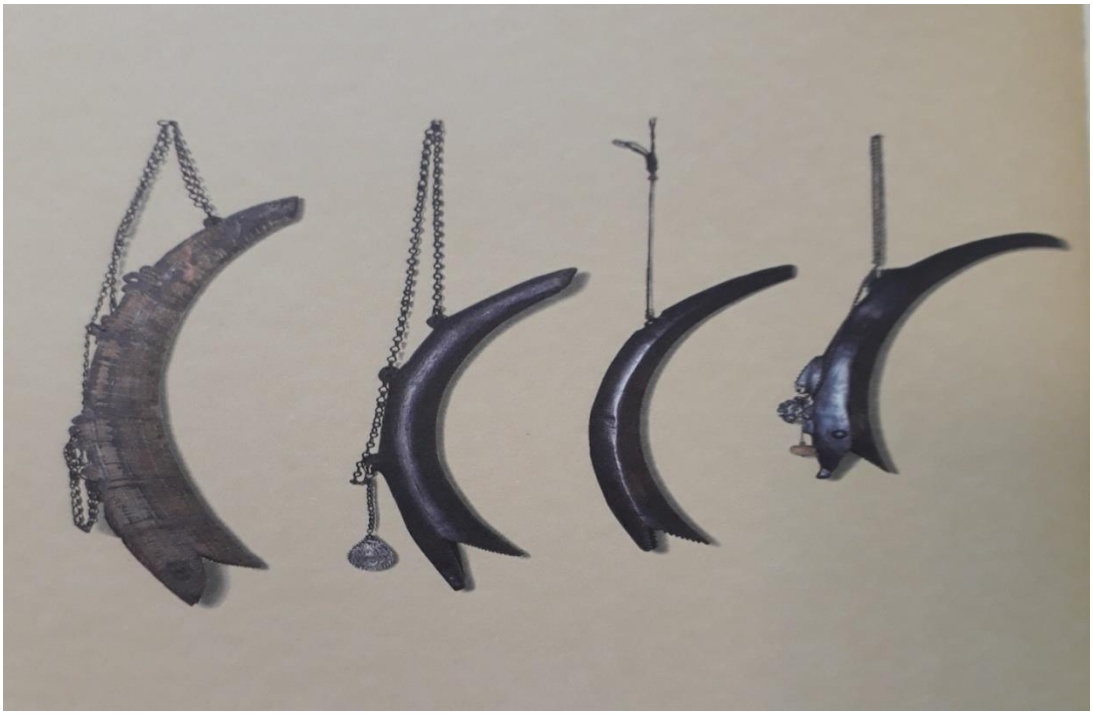
Görüntü 23. Mengûşler (Hacı Bektaş Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 252.)

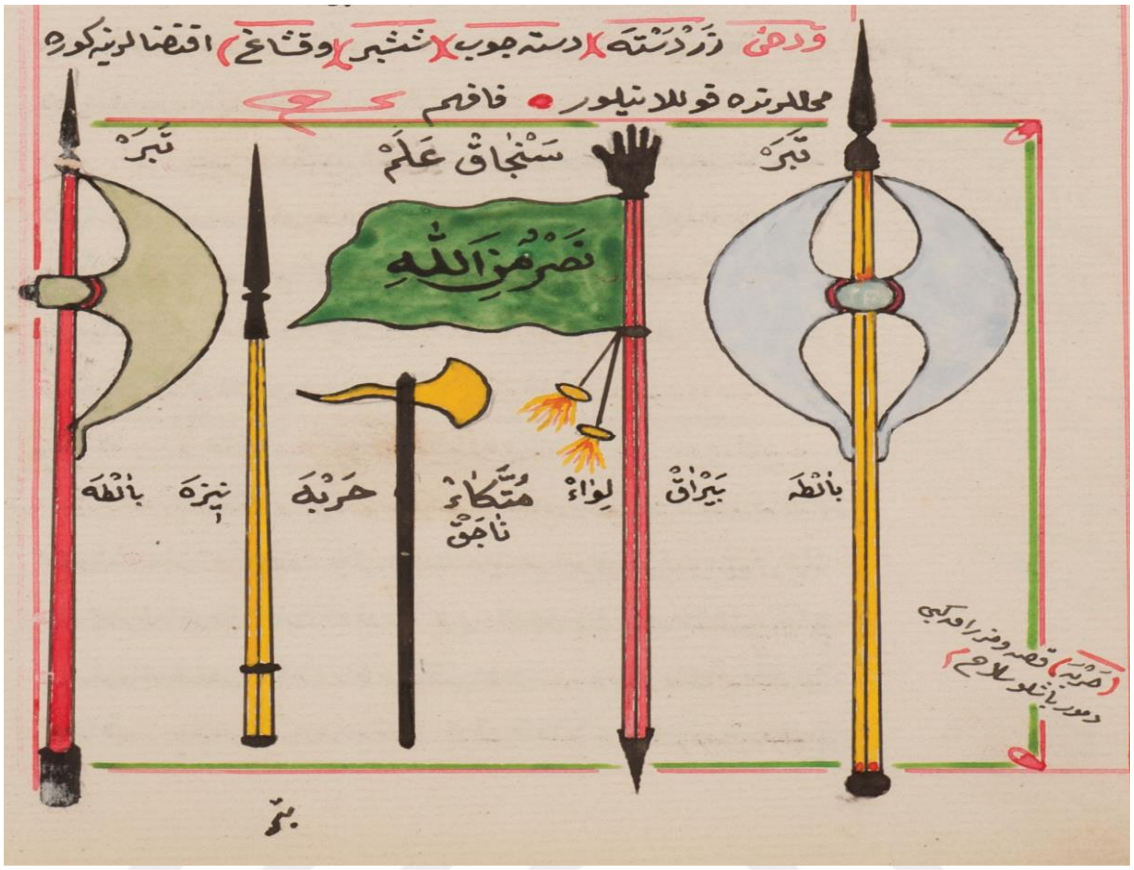
Görüntü 24. Teslim taşları ve Palhengler (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*, (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 68.)

Görüntü 25. İki palheng ve önlerinde teslîm taşları (İstanbul Divan Edebiyatı Müzesi) (Atasoy, *Derviş Çeyizi,* s. 260.)

Görüntü 26. Nefirler (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler,* (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 80.)

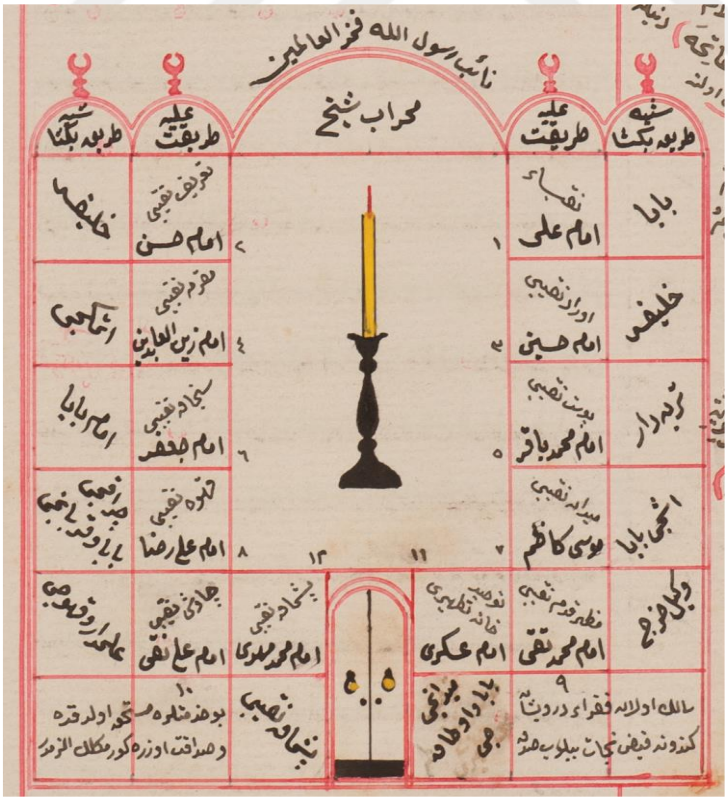
Görüntü 29. Sağdan sola teber (balta), sancak (alem, bayrak, livâ), nacak (müttekâ), harbe (nîze), teber (balta) (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 158.)

Görüntü 30. Teberler (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler,* (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 76.)

Görüntü 31. Post (Postun alt kısmında seccâde, üst kısmında mihrab köşelerinde bâb-ı şeriat, bâb-ı tarîkat, bâb-ı ma'rifet, bâb-ı hakîkat yazılıdır.) (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 183.)

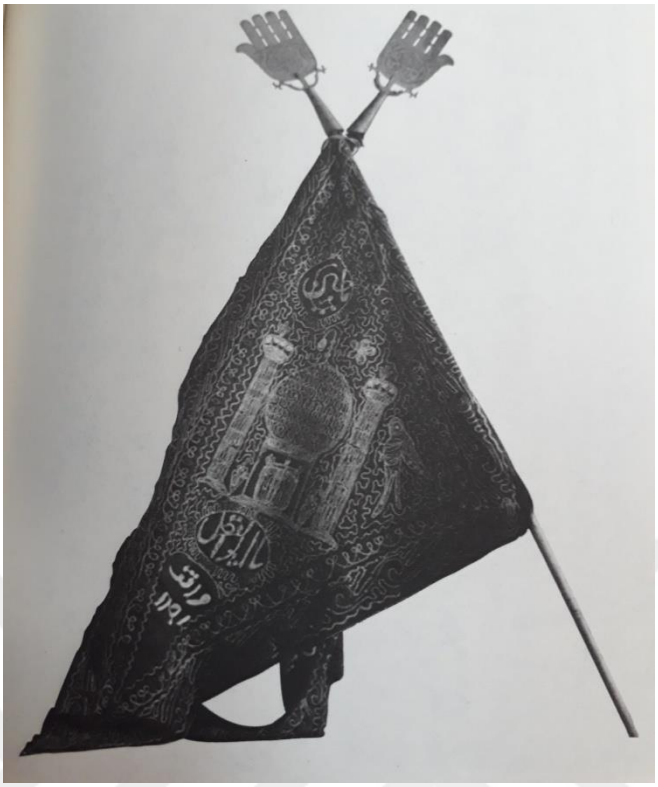
Görüntü 32. Bektaşîlik'te hizmetleri gösteren tablo (Yahya Âgâh, *Mecmuatü'z-Zerâif*, vr. 180.)

Görüntü 33. Tekke Levhası (Hz. Ali'nin kendi tabutunu kendisinin taşımasını anlatır. Camaltı tekniği, Tarih: 1331.) (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler,* (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 36.)

Görüntü 35. Prinçten İran işi Pençe-i Âl-i Abâ (Tarih: 18. Yüzyıl) (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*, (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 64)

Görüntü 36. Pençeli alem (İstanbul Üsküdar Seyyid Ahmed Deresi Mescidi) (Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 349.)

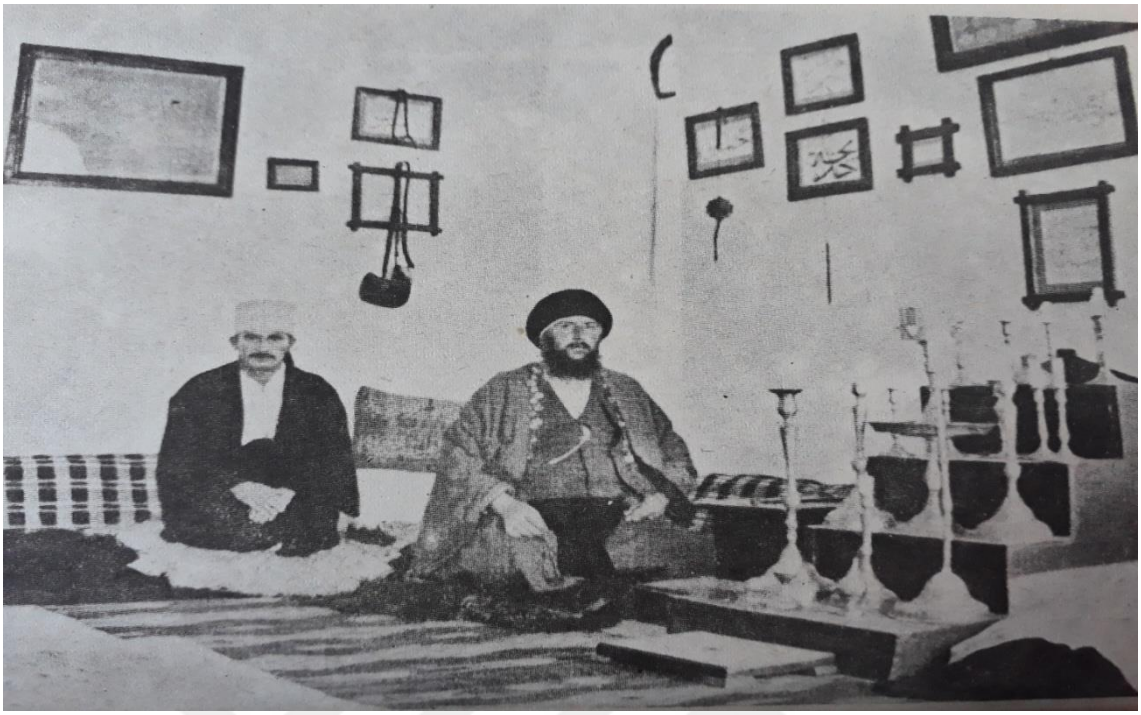
Görüntü 37. Kaşağılar ve tesbih kutuları (*Hoş Gör Yâ Hû: Osmanlı kültüründe mistik semboller nesneler*, (hzl. Ekrem Işın, Selahattin Özpalabıyıklar), s. 84.)

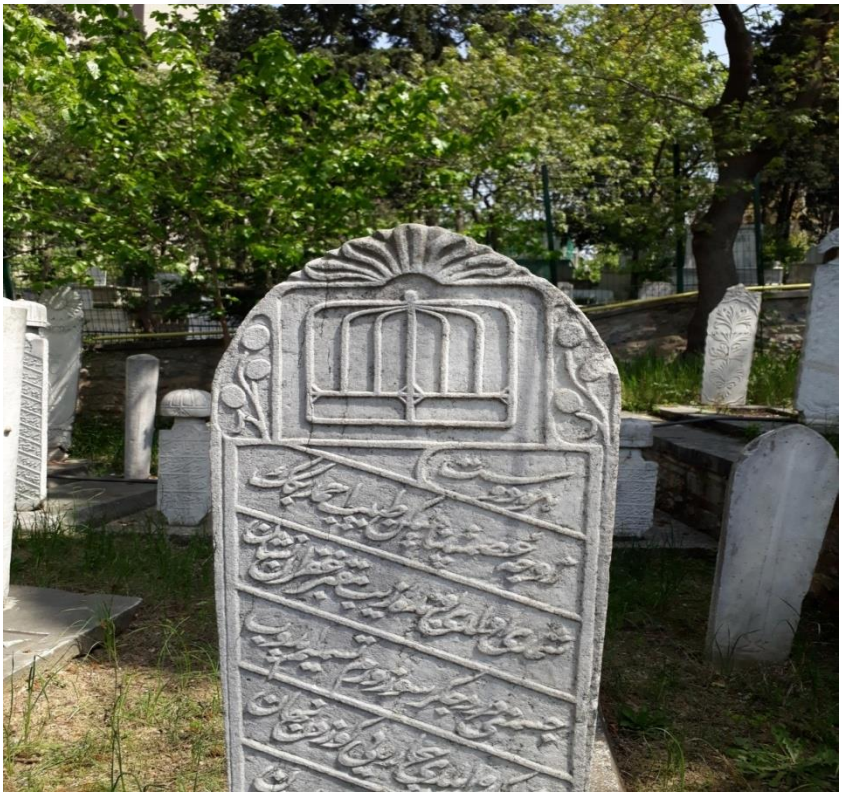
Görüntü 39. Taht (Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 347.)

Görüntü 40. Bektaşî meydânı (İstanbul Belediye Müzesi) (Gölpınarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, s. 371)

Görüntü 41. Bektaşî dergâhı (Birge, *Bektaşilik Tarihi*, s. 308.)

Görüntü 42. Şahkulu Sultan Dergâhı 12 dilimli Bektaşî tâcı ayrıntılı mezar taşı

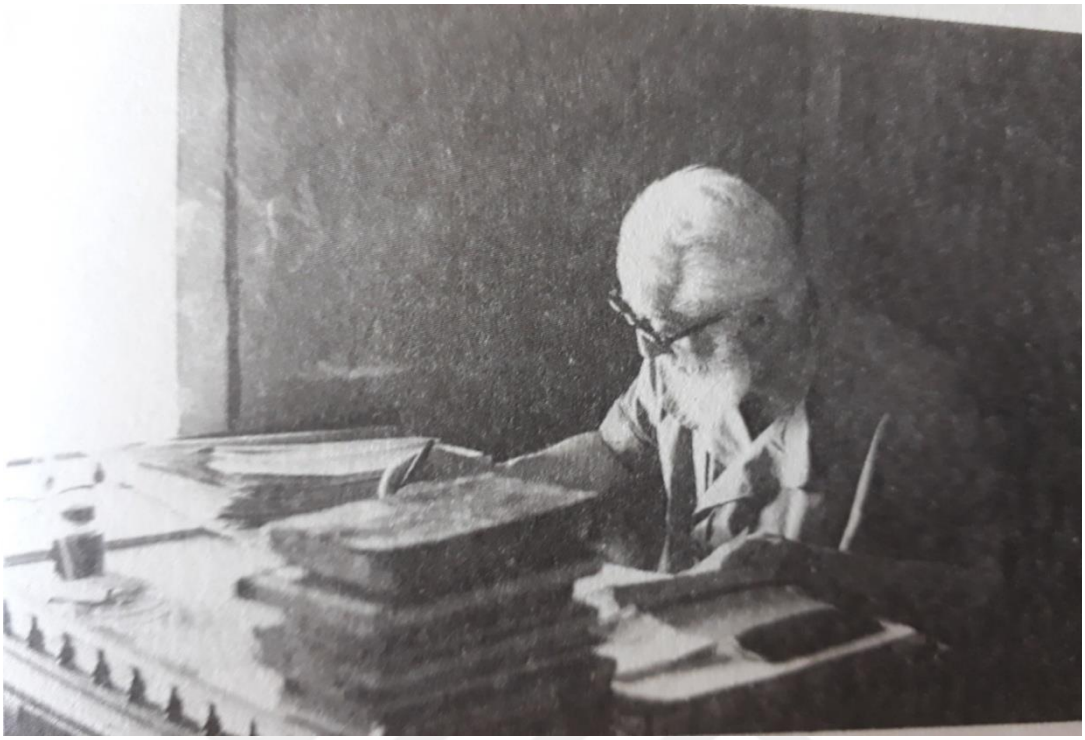
Görüntü 43. Şahkulu Sultan Dergâhı 12 dilimli Bektaşî tâcı ve teslim taşı ayrıntılı mezar taşı

Görüntü 44. Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı, Kadıköy – İstanbul.

EK 3

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

Görüntü 3. Abdülbaki Gölpınarlı kütüphanede çalışırken (Sayar, Abdülbâki Gölpınarlı, s. 239.)

Görüntü 4. Abdülbaki Gölpınarlı'nın vefâtından önce çekilen son fotoğrafı. (Sayar, *age*, s. 242.)

Görüntü 5. Abdülbaki Gölpınarlı'nın kabri – İstanbul Üsküdar, Karacaahmet Seyyid Ahmed Deresi İranlılar Mezarlığı, Nisan 2019.